

Forskningsjournalistikk eller forskningsformidling?

**Om pressens selvbedrag og forskernes
forvirring.**

Sindre Skrede

**Masteroppgave i medievitenskap
Institutt for informasjons- og medievitenskap
Universitetet i Bergen
Høsten 2014**

Forord

Jeg vil først og fremst få takke min veileder Martin Eide for hjelp og råd underveis i arbeidet med denne oppgaven. Hans faglige tyngde og oversikt over feltet oppgaven er skrevet innen, har gjort arbeidet med oppgaven langt lettere og mer interessant enn det ellers kunne ha vært.

Jeg må også få takke mine seks informanter, som velvillig har brukt av sin tid og har gjort det mulig for meg å skrive denne oppgaven.

I tillegg må jeg få takke min familie, Silje, Sølve, Tove og Frede, som har hjulpet meg med korrekturlesing og råd underveis.

Til slutt vil jeg få takke Elisabeth, som har holdt ut med både meg og oppgaven gjennom hele 2014.

Innledning, bakgrunn og problemstilling	1
Egen bakgrunn og motivasjon	3
Definisjoner, metode og utvalg	4
Definisjoner: Forskningsjournalistikk og forskningsformidling.....	4
Kilder og forskere, aviser og media.....	8
Metode.....	8
Om intervju som metode.....	9
Utvalg.....	13
Valg av medier.....	13
Tidligere forskning og litteratur	16
Forskningsjournalistikken og samfunnet	16
Litteraturoversikt	19
Norsk litteratur.....	19
Harald Hornmoen: <i>Vitenskapens vakthunder</i> (1999).....	19
Egil Fossum og Sidsel Meyer: <i>Er nå det så sikkert? Journalistikk og kildekritikk</i> (2008)....	22
Bjørn Vassnes: <i>Sokrates og sjøpungen</i> (2010).....	25
Martin Eide: <i>Hva er journalistikk?</i> (2011).....	28
Sven Egil Omdal (red.): <i>Journalistikk og demokrati</i> (2013).....	30
Carlsen B., Müftüoglu I. B. og Riese H.: "Forskning i media" (2014).....	36
Egenpublisering.....	36
Har forskernes holdninger endret seg?.....	38
Funn i undersøkelsen.....	39
Relevans.....	41
Internasjonal litteratur.....	42
Friedman S., Dunwoody S. og Rogers C. L.: <i>Scientists and Journalists: Reporting Science As News</i> (1986).....	42
Randy Olson: <i>Don't be such a Scientist: Talking Substance in the Age of Style</i> (2009).....	44
Oppsummering og diskusjon av gjennomgått litteratur	47
Medieøkonomi og journalistisk kvalitet.....	47
Medias rolle og kritisk journalistikk.....	50
Delkonklusjon.....	51
Undersøkelse og intervjuer	54
Journalistene.....	54
Intervjuer med forskerne.....	54
Presentasjon av undersøkelser og intervjuer	55
Presentasjon av funn.....	56

Journalister	56
Generelle funn	56
Hva er forskningsjournalistikk?	57
Om å være kritisk	58
De store utfordringene	60
Forskningsjournalistikken versus "vanlig" journalistikk	63
Oppdragelse av publikum	64
Forskere	68
Generelle funn	68
Om sensasjoner, nøyaktighet og nyanser	69
Kunnskap eller ikke kunnskap?	71
Kunnskap eller ikke kunnskap? Et eksempel	73
Om forskernes frustrasjon	77
Diskusjon av undersøkelsen	79
Diskusjon av de teoretiske og praktiske funn	81
Konklusjon	85
Litteratur og kilder	87
Appendix	92
Appendix 1: Intervju med Erlend Låne Solbu, NRK, 25. februar 2014.	92
Appendix 2: Intervju med journalist Ole Mathismoen, Aftenposten, 28. mars 2014.	103
Appendix 3: Intervju med journalist Bjørnar Kjensli, forskning.no, 29. april 2014.	117
Appendix 4: intervju med forsker Peter Bøckman, Universitetet i Oslo, 14. mai 2014.	131
Appendix 5: intervju med forsker Helga Fleische Kleiven, Universitetet i Bergen, 22. mai 2014.	146
Appendix 6: intervju med forsker Hanna-Kristi Schrøder Leiros, Universitetet i Tromsø, 12. juni 2014.	174
Appendix 7: intervjuguide	185

Innledning, bakgrunn og problemstilling

Formidling og omtale av forskning kan være utfordrende for en journalist. Forskernes forsiktige formuleringer er sjelden spesielt spennende, og et komplekst, teknisk og akademisk språk gjør det lett å styre unna professorer, doktorer og vitenskapelige avhandlinger når en ny artikkel skal skrives.

For forskerens del kan det å stille opp i media være vanskelig, i det journalisten kanskje mangler kunnskaper om fagfeltet, og sjelden har tid og mulighet til å sette seg inn i forskningen det skal skrives om. Det kan føre til sensasjonspregede oppslag som forskeren ikke kjenner seg igjen i.

Denne masteroppgaven vil se nærmere på forholdet mellom forskere og journalister — hvordan forskningsjournalistikken fungerer i Norge i dag, og hvordan den ikke fungerer.

Temaet er stadig gjenstand for debatt i pressen, og det dukker jevnlig opp debattinnlegg — både fra forskere, journalister og i noen grad allmennheten — som omhandler forskningsjournalistikk.

I disse innleggene presenteres ofte klisjéoppfatninger av forholdet mellom forskere og journalister. Det kan være etablerte sannheter som man kan nikke til og være enig i: der journalisten vil ha bastante konklusjoner og enkle forklaringer, må forskeren ta forbehold og få med alle aspekter ved eksperimenter og datainnsamling. Resultatet er, skal vi tro debattinnleggene, at artikler om forskning blir både unøyaktige og fordummende.¹

Det er ikke bare i aviser og medier at forskningsjournalistikken og -formidlingen debatteres og omtales: den er også i høyeste grad tema i

¹ Her kan for eksempel Sendi 2014 sees som et mer eller mindre oppsummerende innlegg som formidler mye av frustrasjonen forskerne opplever rundt forskningsjournalistikken. Se også Vettenranta 2014 om "Arrogante forskere eller ignorante journalister?".

medieforskningen. Her presenteres delvis de samme synene som i samfunnsdebatten.²

Men er dette bildet nødvendigvis riktig? Er forskerne så "vanskelige", og journalistene alltid så tabloidiserende? Og hvordan kan i tilfelle forskningsjournalistikken bli bedre?

Målet med denne oppgaven er å belyse disse problemstillingene.

Dette fordrer en grundig undersøkelse av forskningsjournalistikken i dag, som kan munne ut i en mer nyansert framstilling av hvilke utfordringer den står overfor.

Der faglitteraturen ofte enten konsentrerer seg om medienes oppfatning av forskningsjournalistikken, eller beskriver forskernes forventninger til forskningsjournalistikken, tar denne oppgaven sikte på å sammenfatte meninger fra begge leire. Dette kan muligens åpne for nye perspektiver på hva god forskningsjournalistikk er, og hvordan den kan være innenfor realistiske rammer.

Dette prosjektet har altså som mål å undersøke hvordan det står til med forskningsjournalistikken i Norge i dag, og hvordan den eventuelt kan bli bedre.

Oppgaven forsøker å svare på dette gjennom en grundig studie av både tidligere og nyere forskning og litteratur på feltet, i tillegg til seks dyptgående intervjuer med personer i Norge i dag som bidrar til forskningsjournalistikken. Jeg har intervjuet tre forskere fra universitetene i Oslo, Bergen og Tromsø, og tre journalister fra Aftenposten, NRK og forskning.no. Alle seks er personer som bidrar til forskningsjournalistikken i større eller mindre grad.

Feltet oppgaven omtaler er nokså bredt, og innenfor rammene av en masteroppgave vil det være umulig å dekke alle de faktorer som spiller inn på forskningsjournalistikken. Oppgaven må derfor sees på som et bidrag til et større bilde.

² Eksempler her kan være *Scientists and Journalists: Reporting Science as News* (Friedman mfl. 1986), Hornmoen 1999.

Oppgaven er delt i tre: i første del vil relevant litteratur bli gjennomgått og diskutert, for å se hvordan forskningsjournalistikken hittil har blitt presentert, og hvilke idealer den lever under.

I andre del av oppgaven blir resultatene fra de seks intervjuene gjennomgått. Her har jeg forsøkt å finne ut hvilke idealer — om noen — forskningsjournalistikken i dag faktisk lever opp til, og hvilke utfordringer de forskjellige aktørene mener man står overfor i dag.

I oppgavens siste del vil meninger og syn fra litteraturstudiet og den kvalitative undersøkelsen bli diskutert. Målet med dette er å se om måten forskningsjournalistikken fungerer på i praksis er lik de idealer og forventninger som stilles til den gjennom litteraturen.

Egen bakgrunn og motivasjon

Denne oppgaven har blitt til med bakgrunn i mine egne erfaringer som forskningsjournalist. Gjennom frilansarbeid for forskning.no og Universitetet i Bergen har jeg sett noen av de utfordringene man kan støte på når man skal bearbeide forskning med journalistiske verktøy. Jeg har to ganger vært med som frilansjournalist på oseanografiske forskningstokt til Arktis, hvor jeg har arbeidet som journalist for forskning.no. Gjennom tekst, bilder og film skulle jeg rapportere fra hverdagen på et forskningsskip, fortelle om forskningen som foregikk og andre relevante og interessante hendelser underveis.

Oppdragene mine som forskningsjournalist har gjort meg bedre i stand til å forstå utfordringer som finnes fra journalistens side, men har også gitt meg et innblikk i de kvaler en forsker kan ha med å stille opp som kilde. Dette har vært nyttige erfaringer å ha med seg i arbeidet med denne oppgaven, og har blant annet gjort det lettere for meg å plukke ut litteratur jeg mener er relevant.

I tillegg har erfaringen som journalist vært til uvurderlig hjelp under intervjuene med informantene til denne oppgaven, hvor jeg har kunnet bruke erfaringer fra mitt arbeid og diskusjoner med både journalister og forskere som grunnlag for å få relevant og nyttig informasjon gjennom intervjuene.

Interessen for forskningsjournalistikk fikk meg til å lese medieoppslag om forskning på en annen måte enn tidligere — men først og fremst gjorde det meg oppmerksom

på at forskningsjournalistikken i stor grad er fraværende i media. Det vesle som finnes er i stor grad enten er en form for forbrukerjournalistikk, eller en hyllest til vitenskapelige funn.

Denne oppgaven er derfor blitt til ut fra et genuint ønske om å finne ut om dette inntrykket stemmer med virkeligheten, og hvordan man kan drive en bedre form for forskningsjournalistikk. *Hvem* sin virkelighet det er snakk om og hvordan den ser ut kan man naturligvis diskutere — og det er blant annet det denne oppgaven handler om.

I tillegg til arbeidet for forskning.no, har jeg også hatt forskjellige stillinger i NRK fra 2009 til i dag, men da ikke relatert til forskningsjournalistikk og ikke av en slik art at det har utfordret min habilitet i arbeidet med denne oppgaven.

Opgaven har mottatt stipend fra Fritt Ord.

Definisjoner, metode og utvalg

Definisjoner: Forskningsjournalistikk og forskningsformidling

For å kunne drøfte forskningsjournalistikk på en fornuftig måte er det nødvendig med en presis definisjon på hva forskningsjournalistikk er.

Journalistikk handler i all hovedsak om innhenting av stoff og formidling av dette.³ Hvilken form rapporteringen har er naturligvis forskjellig: det kan være en nyhetssak, en dokumentar eller en bildereportasje, og temaene som dekkes kan være mange og varierte.

Til grunn for all journalistikk skal det ligge visse føringer og prinsipper for hvordan journalisten skal gå frem. Noen er nedfelt i lovverk, enten på statsnivå eller institusjonelt nivå. I Norge må man for eksempel forholde seg til statens lover og regler, og de anerkjente mediene forholder seg også til Pressens Faglige Utvalg (PFU). PFU definerer igjen regler som er nedfelt i Vær Varsom-plakaten (VVP).⁴

³ Østlyngen og Øvrebø 1998:13-14.

⁴ Norsk Presseforbund: Vær Varsom-plakaten, <http://presse.no/Etisk-regelverk/Vaer-Varsom-plakaten>.

Disse reglene sier noe om hvordan informasjon skal innhentes, bearbeides og presenteres.

At disse reglene finnes har mange årsaker. De skal blant annet hindre at pressen begår overgrep, at informasjonen som presenteres gjennom pressen er korrekt, og at personer som omtales skal ha rett til samtidig imøtegåelse og tilsvarende.

Å definere hva som er journalistikk og hva som eventuelt skiller den fra andre former for formidling er ingen lett oppgave. Mange har prøvd, og det finnes uten tvil gode definisjoner i den medievitenskapelige litteraturen. Men selv om mange definisjoner er gode, kan de ofte være vanskelige å relatere seg til, siden vi grovt sett kan skille mellom to ulike former for journalistikk: den reelle og den ideelle.

Den ideelle journalistikken er den form for journalistikk som gjerne trekkes frem av mediene og journalistene selv: i slike tilfeller kan vi høre at journalistene er voktere av demokrati og frihet, og at frie journalister har en essensiell plass i ethvert samfunn som maktkritikere.

Det kan være mye riktig i argumentene som legges frem, men det er ikke alltid de er like relevante. I en stresset hverdag hvor enhver journalist må produsere så mye som mulig på så kort tid som mulig, blir det ikke alltid tid til å være hverken maktkritiker eller demokrativokter.

Som i alle andre bransjer er mediene avhengige av sitt publikum. Grovt og forenklet kan man si at den tilsynelatende letteste måten å skaffe publikum på er å gi publikum det publikum vil ha — eller det de tror de vil ha. Da kan veien være kort fra kritikk av politikeres tildeling av forskningsmidler til bekjente (det ideelle?), til dom over kjendisenes kjoler på gallamiddagen etter Gullruten (det reelle?).⁵

Journalistikken har med andre ord mange sider. En definisjon av journalistikk må kunne favne om både den ideelle, maktkritiske og demokrati-forkjempende journalistikken, og den ofte mer reelle hverdags- og klick-journalistikken før en kan kalle definisjonen relevant.

⁵ Dette diskuteres blant annet i Eide 2011:9-11.

Tony Harcup skriver i boken *Journalism: Principles and Practice* at:

*Journalism informs society about itself and makes public what would otherwise be private.*⁶

Dette er en åpen og generell definisjon. Den forteller ikke noe om *hva* journalistikk skal formidle, og ei heller hvilken rolle en journalist skal spille i et samfunn. Definisjonen beskriver hva journalistikk gjør — men sier ikke noe om hvilke opplysninger eller kriterier som skal legges til grunn for god journalistikk.

Boken *The Elements of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect* (2001) av Kovach og Rosenstiel er basert på en omfattende studie av både journalisters og publikums oppfatninger og forventninger til journalistikk. Boken er i stor grad normativ: den har blitt til ut fra et ønske om å finne ut hva journalistikk burde være, på bakgrunn av det forfatterne mener er publikums dalende tillit til journalistikken.⁷

Basert på studien lister forfatterne opp ni kriterier for god journalistikk; en normativ form for journalistikk som oppfyller sitt samfunnsoppdrag og som folk vil kunne forventes å ha tillit til:

There are, we have distilled from our search, some clear principles that journalists agree on — and that citizens have a right to expect. They are principles that have ebbed and flowed over time, but they have always in some manner been evident. They are the elements of journalism.

The first among them is that the purpose of journalism is to provide people with the information they need to be free and self-governing.

To fulfill this task:

— Journalism's first obligation is to the truth.

— Its first loyalty is to citizens.

⁶ Harcup 2004:2.

⁷ Kovach og Rosenstiel 2001:2.

- *Its essence is a discipline of verification.*
- *Its practitioners must maintain an independence from those they cover.*
- *It must serve as an independent monitor of power.*
- *It must provide a forum for public criticism and compromise.*
- *It must strive to make the significant interesting and relevant.*
- *It must keep the news comprehensive and proportional.*
- *Its practitioners must be allowed to exercise their personal conscience.*⁸

Om dette ikke kan kalles en eksakt definisjon, er det i alle fall en interessant oppsummering av kriterier for god journalistikk.

Basert på definisjonene og beskrivelsen over er journalistikk er altså en form for formidling, men med strenge krav til uavhengighet og objektivitet til det man formidler. Man må altså ha kritisk sans for å bestemme *hva* man formidler og *hvordan* det formidles.

Det gjenstår da å koble journalistikk med forskning — for hva er forskningsjournalistikk?

Rune Ottosen definerer *forskningsformidling* slik:

*Begrepet forskningsformidling blir brukt som en samlebetegnelse på all virksomhet som tar sikte på å nå fram til relevante brukergrupper med forskningsresultater, enten det dreier seg om forvaltning og styresmakter, andre vitenskapelige miljøer eller allmennheten.*⁹

Dette er en forholdsvis vid definisjon. I definisjonen er den som formidler stoffet ikke nødvendigvis en journalist som arbeider ut i fra den forståelsen av journalistikkens føringer, slik vi har sett ovenfor.

Vi kan dermed si at *forskningsjournalistikk* er formidling av forskning, slik Ottosen beskriver, bedrevet av en journalist. Det impliserer samme krav til forskningsjournalistikken som til annet journalistisk arbeide: krav til kritisk dekning,

⁸ Kovach og Rosenstiel 2001:5.

⁹ Ottosen 1987:5.

objektivitet, evne til å sette ting i perspektiv og gjøre dem relevante vil dermed være gjeldende.

Forskningsjournalistikken skal med andre ord både formidle forskning ved hjelp av journalistiske virkemidler, men også forholde seg kritisk til forskningsmetoder, -resultater og til forskningsmiljøene.

Forskningsjournalistikk skal dermed ha en kritisk tilnærming til forskning og forskningsmiljøene, underlagt de samme krav som journalistikken for øvrig.

Kilder og forskere, aviser og media

Ordet "kilde" er mye brukt i denne oppgaven. Uten kilder står en journalist på bar bakke. Slik er det også i forskningsjournalistikken. En kilde kan være så mangt: en rapport, en telefon fra en forsker eller et tips fra en bekjent.

I forskningsjournalistikken er en kilde ofte en forsker eller en forskningsrapport, men ikke alltid. Kort sagt kan man si at en "kilde" i journalistisk sammenheng er en samling av informasjon. Hvordan denne informasjonen er presentert eller presenteres er likegyldig. Om en journalist snakker med en forsker over telefon, leser en epost eller studerer en forskningsrapport er alt dette ulike kilder. En "kilde" i denne oppgaven er ikke dermed alltid det samme som en forsker, men en forsker kan også være en kilde.

Jeg har i oppgaven ofte skrevet om medias produkter som "saker" eller "artikler". Det er fordi journalistene jeg har intervjuet først og fremst jobber på nett eller i trykte medier. Likevel er de overordnede perspektivene og funksjonene i mediemarkedet de samme for andre medier, som radio og TV.

Metode

Innledningsvis vil denne oppgaven ta for seg tidligere forskning og litteratur på feltet som omtales. Målet i denne delen er å sammenfatte de ulike meningene om forskningsjournalistikk slik de blir fremstilt i academia.

Fra litteraturstudiet går oppgaven så over i et intervjustudie, som tar utgangspunkt i seks dybdeintervjuer. Intervjuene gir et innblikk i forskningsjournalistikken slik den fungerer i Norge i dag. Her er det interessant å se hvilke oppfatninger de ulike aktørene — altså journalist og forsker — har av den journalistikken som utøves.

Hvorvidt beskrivelsen av forskningsjournalistikken rimer med den framstillingen som kommer frem i intervjuene blir gjenstand for debatt i siste del av oppgaven.

I litteraturstudiet er det brukt faglitteratur forfattet av både journalister og forskere. På den måten kan oppgaven danne et sammenfattet grunnlag for en innledende, normativ diskusjon. Slik får både kilden (oftest forskeren) og skribenten (journalisten) komme til, i tillegg til medieforskeren, som forsøker å se det hele fra et overordnet perspektiv.

En del av litteraturen er rene normative tekster, som tar mål av seg å beskrive en ideell virkelighet for journalistikken og medieverden. Slik litteratur er selvsagt interessant, men virkeligheten kan noen ganger være langt fra den ideelle tilstanden som beskrives. Andre verk er gjerne en mellomting: en normativ beskrivelse, eller normativ kritikk av medievirkeligheten.

Både norsk og utenlandsk litteratur er benyttet. Selv om det først og fremst er lagt vekt på norske forhold i forskningsjournalistikk i denne oppgaven, er forskningsjournalistikk i høyeste grad et internasjonalt fenomen. Likevel kan for eksempel den amerikanske forskningsjournalistikken være nokså forskjellig fra den norske. Det er dermed interessant og relevant trekke inn utenlandsk litteratur for å sammenligne ulike syn på feltet.

I tillegg til litteratur om forskningsjournalistikk spesielt er det hentet inn generelle medievitenskaplige fagtekster. Disse er blant annet benyttet for å beskrive metodene som er benyttet i oppgaven, og til å gi generelle opplysninger om status i medieverden. Det er for eksempel relevant å se på mediernes økonomiske situasjon for å vurdere hvorfor det er ansatt så få rene forskningsjournalister i norske medier.

Målet med litteraturgjennomgangen er å skape et grunnlag for en realistisk, normativ delkonklusjon: hvordan bør forskningsjournalistikken fungere, innenfor realistiske rammer?

Om intervju som metode

Intervju er valgt som metode i oppgavens deskriptive del for å få en mest mulig oppdatert versjon av hvordan forskningsjournalistikk utøves i praksis, i tillegg til et teoribasert bilde av hvordan forskningsjournalistikk *burde* bli utøvd.

En undersøkelse som omfavnet flere informanter gjennom et standardisert spørreskjema eller lignende hadde kunnet belyse andre sider ved forskningsjournalistikken i Norge. En slik undersøkelse hadde kunnet si noe om de større trendene og holdningene blant både journalister og forskere på et mer overordnet nivå. Et slikt kvantitativt perspektiv har derimot ikke vært prioriteten i denne oppgaven.

Intervju er valgt foran andre metoder som spørreskjemaer og lignende for å komme tettere på informantene, og kunne hente ut perspektiver og detaljer som ikke kan hentes inn gjennom en form for masseinnsamling av data. Det er altså valgt en kvalitativ innfallsvinkel.

Den normative og deskriptive delen av oppgaven danner grunnlaget for en diskusjon om hva som er god forskningsjournalistikk. Ikke minst vil diskusjonen også handle om hvorvidt den journalistikken som beskrives gjennom intervjuene, kan sies å sammenfalle med den forskningsjournalistikken litteraturen beskriver.

Å bruke intervju som metode for datainnsamling har fordeler og ulemper. En av de største fordelene, og som er hovedgrunnen til at metoden er valgt i forbindelse med denne oppgaven, er at den gir tilgang til en *produksjonsanalyse*. Det betyr at det er mulig å studere selve produksjonen av medieproduktet før det er nådd ut til publikum, og også å studere produksjonsprosessen og de bakenforliggende mekanismer som spiller inn på valg journalisten og kilden tar underveis.¹⁰

Intervjuer gjør det også mulig å komme i direkte kontakt på journalistene som jobber med forskning, og forskerne som har kontakt med journalister. Dette kan gi andre perspektiver enn om en skulle gått veien om allerede ferdige, medievitenskapelige arbeider.

For intervjuene er det på forhånd laget en intervjuguide. Hensikten med intervjuguiden har vært todelt: for det første har den vært et hjelpemiddel under selve intervjuene, og for det andre skal den sørge for en viss grad av sammenlignbarhet mellom intervjuene.

¹⁰ Østbye mfl. 2007:96.

Intervjuguiden lister opp de viktigste momentene jeg på forhånd så for meg ville være viktig å få informasjon om gjennom hvert enkelt intervju. Samtalen med kildene kan godt ha vandret utenfor eller omfavnet mer enn disse punktene, men intervjuene vil alltid inneholde noe om hvert tema eller direkte spørsmål som er listet opp.

Denne form for intervju kan kalles *semistrukturert*. Når denne form for intervju er valgt som metode er det fordi det gir en langt større frihet til å tilpasse innsamlingen av opplysninger på bakgrunn av den informasjonen man får fra sine kilder.

Metoden gjør det mulig å forfølge utspill fra kilder og informanter i større grad enn ved et mer strukturert intervju, eller andre metoder som spørreskjema og lignende. Ved å ha en intervjuguide å skjele til under intervjuet kan man dog sikre at visse hovedpoenger og spørsmål kommer med. Dette vil også sikre at de ulike kildene blir stilt en del av de samme spørsmålene, slik at man har et større sammenligningsgrunnlag kildene i mellom.¹¹

En av ulempene ved å benytte seg av semistrukturerte intervjuer er at informasjonen som framkommer heller ikke er noe mer enn semistrukturert. Det krever en oversiktlig presentasjonsform, og dermed mer behandling i etterkant av informasjonssamlingen.

Intervjuene av forskningsjournalistene er gjennomført over telefon, på et tidspunkt intervjuobjektene selv har fått velge. Viktigst av alt har vært at intervjuobjektene har vært komfortable med intervjusituasjonen.

Det å intervju noen over telefon fjerner et av de menneskelige aspektene som man ellers kunne fått ved å møtes ansikt til ansikt. Dette kan være problematisk, men ikke nødvendigvis kritisk.¹² Halvparten av intervjuobjektene er erfarne journalister, som er vant til en intervjusituasjon og det å intervju over telefon.

Den andre halvparten er forskere som har vært i mediene på en eller annen måte. Dette gjør at de sannsynligvis har en viss grad av komfort også ved intervjuer, og gjerne også intervjuer over telefon. Her er to av intervjuene gjennomført over telefon,

¹¹ Om intervju som metode og de ulike formene for forskningsintervju, se Østbye mfl. 2007:96-105.

¹² Se også Østbye mfl. 2007:101 om intervju og forberedelser til intervju.

mens det siste ble gjennomført i et møte med forskeren Helga F. Kleiven på hennes kontor i Bergen.

For å støtte egne notater og for transkribering i ettertid, er det gjort opptak av intervjuene. Alle de intervjuede personene har samtykket til og godtatt å bli sitert under fullt navn. Fremgangsmåten er godkjent av Personvernombudet for forskning ved Universitetet i Bergen.

Oppgaven bygger på en kritisk holdning til det som er flere av informantenes jobb; det kunne initialt oppfattes som mer eller mindre ubehagelig for informantene å bli konfrontert med kritiske spørsmål om sitt virke eller sine metoder. Jeg har under intervjuene forsøkt å unngå en for konfronterende tone i spørsmålene jeg har stilt, men det er vanskelig å gardere seg helt mot at informantene kan føle seg stilt til veggs eller kritisert.

I slike tilfeller er det ikke umulig at informantene vil svare unnvikende på et spørsmål, eller svare bare delvis på det spørsmålet handler om.

Ingen av intervjuobjektene er anonymisert, siden en reell anonymisering ville vært vanskelig å få til; det er for eksempel få journalister i Norge som jobber spesifikt med forskningsjournalistikk, og opplysninger som fremkommer i intervjuene vil kunne gjøre det lett å identifisere vedkommende, og i alle fall arbeidsgiveren, selv om navnet var fjernet. Det samme gjelder for forskerne og vitenskapspersonene, som også kunne blitt identifisert gjennom sitt fagfelt og sine kommentarer om hvilke saker de har bidratt til og lignende.

For å få et mest mulig oppdatert og etterprøvbart bilde av oppgavens undersøkelser og diskusjon, er det viktig å opplyse leseren om hvilke roller og tilknytninger informantene har. Det er også spesielt viktig i det oppgaven bygger på relativt få, men grundige, intervjuer. I tillegg til den manglende muligheten til reell anonymisering, gjør dette at jeg har valgt å presentere informantenes navn, yrke og arbeidsgiver.

Utvalg

Valg av medier

Norge er et av landene i verden med høyest mediekonsum per innbygger, selv om typene medier vi benytter oss av har endret seg kraftig de senere år.¹³

Selv om mediehusene og avisene tidligere var nokså uavhengige av hverandre, er de fleste i dag eid av større mediekonsern, og ofte med utstrakt grad av stoffutveksling mellom mediene i de ulike konsernene.

Det finnes flere eksempler i forskningslitteraturen i Norge på ulike klassifiseringssystemer for norske medier, hvor mediene blir delt inn etter "kvalitet" og hvilket publikum mediet henvender seg til, og hvilken stofftype som vektlegges.¹⁴

En slik klassifisering er naturligvis ikke uproblematisk: selv om en universitetsutdannet lektor ikke liker innholdet, vinklingen og temaene som tas opp i en tabloid mellomformatavis med hovedkontor i Oslo, er det ikke sikkert at hans kone som jobber i den lokale barnehagen synes det samme. Mediekvalitet er en subjektiv oppfatning, men det er til en viss grad mulig å mene noe om kvalitet dersom man legger en definisjon av hva som er god *journalistikk* til grunn. Dette diskuteres blant annet i Omdal 2013, som presenteres senere i oppgaven.¹⁵

Det er en kjensgjerning at de ulike mediene både i Norge og utlandet fokuserer på forskjellige typer stoff, og produserer stoff av ulik kvalitet. Å dele inn mediene i kategorier etter kvalitet kan være problematisk: hvilke kriterier skal man i tilfelle dømme etter? Legger man forsidene til grunn, ville flesteparten av landets løssalgsaviser risikere å havne langt nede på listen. Hadde innholdet blitt lagt til grunn, ville en sannsynligvis finne flere gode artikler — også i de tradisjonelle tabloidavisene.

Paul Bjerke beskriver i Omdal 2013 hvordan kvalitetsbegrepet har endret seg fra å ofte være knyttet til sjanger- og kanalspesifikke medier, mens en kvalitetsdiskusjon i

¹³ For en oversikt over mediekonsum per innbygger, kan man se World Press Trends statistikk. Oversikt over type medium finnes i SSBs rapport "Dette er Norge" for 2014.

¹⁴ Eide 2004:258.

¹⁵ En kan også se Eide 2004:251→

dag er langt mer komplisert, siden en må ta inn over seg at de aller fleste medier opererer på flere forskjellige plattformer og kanaler, og ofte med svært varierende stofftyper.¹⁶

Selv om det kunne vært interessant å se på norske mediers satsing på forskningsjournalistikk generelt, har jeg i denne oppgaven valgt å fokusere på forskningsjournalistikk i det den mer tradisjonelle medieforskningen klassifiserer som "elitemedier". Dette fordi elitemediene er definert som medier hvor kvaliteten (i den grad et slikt begrep altså kan defineres for medier) er høyere og stofftypene kanskje annerledes disponert og prioritert enn i andre typer medier.¹⁷

De tre mediene som er valgt ut til dette prosjektet er Aftenposten, NRK og forskning.no. Alle disse tre mediene har egne, dedikerte forskningsjournalister, som gjør dem ekstra interessante i denne sammenheng.

Aftenposten og NRK er mediehus med lang historie i Norge. De har begge drevet forskningsjournalistikk i en årrekke; NRK først og fremst i radio og fjernsyn, siden også på internett, mens Aftenposten har publisert på papir, siden også på nett og multimedialt (tekst, bilder og film).

Forskning.no er opprettet og understøttet av universiteter og høyskoler i Norge, i samarbeid med Norges forskningsråd. Redaksjonen har vært i drift siden 2002 og er dermed forholdsvis ung i selskap av NRK og Aftenposten.¹⁸ Redaksjonen er opprettet med god forskningsjournalistikk som mål, og skal være uavhengig av sine eiere.¹⁹

¹⁶ Omdal (red.) 2013:63→

¹⁷ Se Eide 2004:258. Mediekvalitet kan sees i sammenheng med innholdsbalansen mellom såkalte "hard news" og "soft news". (Se Reinemann, Stayner, Scherr of Legnante 2012.)

¹⁸ Kristiansen 2014.

¹⁹ Vassnes 2010 stiller spørsmål ved hvor "uavhengig" forskning.no er, blant annet basert på det han mener er en alt for høy andel ukritisk forskningsformidling. Dette kan kanskje være rett — men andelen ukritisk formidling er også høy i andre medier, så kriteriet for uavhengighet utelukker dermed ikke bare forskning.no fra å bli referert til som medieredaksjon.

Alle de tre mediene har prioritert forskning som journalistisk felt ved å ansette dedikerte forskningsjournalister, og har derfor et særlig godt grunnlag for å drive forskningsjournalistikk av høyere kvalitet enn et mediehus som ikke har dedikerte ansatte på dette feltet. Sammenlignet med andre medier, hvor journalistene må påregne å jobbe med mange ulike stofftyper, kan en spesialisert journalist jobbe innen det samme stoffområdet i flere år, og få sjansen til å bygge opp et vesentlig kontaktnett og en kompetanse på området vedkommende dekker. På mange måter kan en derfor anse de tre valgte mediene som "elitemedier" innen forskningsjournalistikk.

Men er kvalitet kun avhengig av innhold — henvendelse er også viktig

Eventuelle problematiske sider ved forskningsjournalistikken hos disse mediene, vil sannsynligvis også kunne være til stede også i andre medier. Problemer i de tre utvalgte mediene vil med andre ord være et signal om at lignende tilstander — eller verre — også finnes i mediebransjen i Norge for øvrig.

Jeg har med andre ord valgt å undersøke forholdene for forskningsjournalistikken der forutsetningene for slik journalistikk i teorien burde være de beste man kan få i norske medier i dag.

Tidligere forskning og litteratur

Denne delen av oppgaven skal i hovedsak forklare det normative begrepet forskningsjournalistikk. Jeg vil forsøke å beskrive hvordan den ideelle oppfatningen av forskningsjournalistikken er i dag, basert på litteratur og tidligere publiserte arbeider. I presentasjonen av disse verkene vil jeg også trekke inn andre perspektiver både fra mediene selv, diverse debattinnlegg og kronikker der dette er relevant.

Før jeg presenterer de viktigste verkene vil jeg forsøke å svare på hva det er som gjør forskningsjournalistikken viktig, og hvilken betydning den har for samfunnet som helhet. Dette for å skape et godt grunnlag for diskusjonen underveis i litteraturgjennomgangen.

Forskningsjournalistikken og samfunnet

I vårt samfunn har pressen et ansvar for å skape en arena og legge grunnlaget for en relevant og oppegående offentlig samtale. I det vi baserer vårt samfunn på vitenskap og forskning, er dermed evnen til å formidle og beskrive ny kunnskap viktig for å spre resultatene av det vitenskapelige arbeidet.

Både pressen og forskerne har i den forbindelse et stort samfunnsansvar. Forskerne må være villige til å dele sine resultater, og tåle at pressen oppfyller sitt samfunnsoppdrag ved å forholde seg kritisk til både resultater, metode og prioriteringer i forskningsverdenen.

Man må derimot kunne stille spørsmål om de to ulike aktørene, om vi kan kalle dem det, tar dette ansvaret. Der pressen kan beskyldes akademisk for et komplekst språk, vegring mot å uttale seg og alt for vage formuleringer, kan forskerne på sin side beskyldes pressen for feilsiteringer, tabloid språkbruk og feilaktige framstillinger.

For en forsker er det først og fremst publisering i vitenskapelige tidsskrifter som teller. Selv om det i løpet av de siste årene har blitt lagt økt vekt på forskningsformidling i flere akademiske miljøer, blir kontakt med verden utenfor fagmiljøet ofte sett på som enten et nødvendig onde eller ekstraarbeid.²⁰ Selv om et

²⁰ Se intervju med både Hanna-Kristi Schrøder Leiros (appendix 6) og Helga Kleiven, (appendix 5).

genuint formidlingsønske er til stede, kan faktorer som tidspress og dårlige erfaringer med mediekontakt føre til at en forsker vegrer seg for å snakke med journalister.²¹

For en journalist gir det økt troverdighet og faglig tyngde til en artikkel å kunne henvise til en forsker, eller en person med akademisk tittel. Frank Aarebrot, professor i sammenlignende politikk, er for eksempel blant Norges mest siterte professorer, uten at det han uttaler seg om alltid er direkte relatert til hans forskningsfelt.²²

Det er vanskelig å sette fingeren på hva som gjør forholdet mellom akademia og journalister så komplisert. Kanskje synes forskerne det er vanskelig å presentere sitt eget fagfelt på et lavere nivå, eller kanskje er de redde for at journalistene skal misforstå? Eller er det journalistenes feil hvis forskningen presenteres på en dårlig måte?

I Bergens Tidende 29. desember 2012 legger professor Svein Sundby litt av skylden på forskerne selv, spesielt når det er snakk om klimaforskning. Han mener forskerne, og FNs klimapanel, har vært for dårlige til å opplyse om naturlige variasjoner som en viktig faktor i klimaspørsmålet, men mener dette ikke det skyldes et bevisst ønske om å underslå vitenskapelige konklusjoner:

— Jeg tror det skyldes et ønske om å forenkle hovedbudskapet overfor opinionen. Men [folk] flest forstår mer enn det forskerne ofte innbiller seg. Det går an å formidle usikkerhet i forskningen.(...)²³

Det er lett for en forsker å skylde på journalisten når forskningsresultatet blir fordreid i media. For journalisten er det lett å skylde på forskeren, og si at akademia bruker et alt for innviklet språk i sin kommunikasjon. Det kan fort gå galt dersom journalisten ikke kjenner til forskningens språk og uttrykk, og oversetter ”margin of error” med ”feil”, eller leser ”manipulation of data” som ondsinnet tukling med tall heller enn prosessering av resultater.

²¹ Karlsen, 1992:6-8 og forskningsintervju Hanna-Kristi Schrøder Leiros 12. juni 2014, appendix 6.

²² Madsen og Gillesvik 2008.

²³ Andersson 2012.

I artikkelen "Den fornuftige (vetenskaps)journalisten" diskuterer Petter Sylwan forskningsjournalistens rolle, og kommer med følgende påstand:

En kritisk vetenskapsjournalistik värd namnet handlar just om detta: at översätta, tolka och bedöma - aldrig att förenkla. Vetenskapsjournalisten är översättare och kritiker i en och samma person.²⁴

I denne "oversettelsen" er det vanskelig å unngå at det oppstår feiltolkninger, unøyaktigheter og utelatelser. Her finner vi mange eksempler fra vår tids klimadebatt, hvor journalister skal presentere et svært komplekst mangfold av forskjellige resultater. I stedet for å opplyse samfunnet om viktig forskning, ender vi opp med frustrerte forskere som ikke kjenner seg igjen i det som blir skrevet, og et publikum som enten blir forvirret eller direkte feilinformert.

For en journalist er å formidle vitenskapelig stoff, og kanskje særlig naturvitenskap, en vanskelig oppgave. Det er et faktum et flertall av journalistene har bakgrunn fra humaniora eller samfunnsvitenskap, og mange kommer fra høyskoler eller har lavere akademiske grader.²⁵ Dermed har de ikke nødvendigvis kunnskap om forskning som prosess og metode, eller dypere innsikt i naturvitenskap.

Det er dermed utfordrende å formidle et stoff man ikke nødvendigvis forstår fullt ut til et publikum som heller ikke kan forventes å forstå forskning og resultater fullt ut. Det er her forenklingen blant annet Peter Sylwan snakker om kommer inn i bildet. For å la publikum ha en sjanse til å henge med, er journalisten nødt til å forsøke å forenkle forskernes språk og uttalelser. Forskeren på sin side vil ofte holde på sine originale formuleringer, slik at det hele skal være mest mulig faglig korrekt, eller fordi det er vanskelig å bruke et språk blottet for faguttrykk til å forklare komplekse problemstillinger.

Begge parter har nok klare formeninger om hvordan det ferdige resultatet i media skal bli. Journalistens hodepine er den at en lang, grundig og dyp artikkel om et tema

²⁴ Sylwan 2006:56.

²⁵ Hovden 2008:157, 159.

vil ha et begrenset publikum.²⁶ Der forskeren vil ha noe som er faglig korrekt, vil journalisten ha en artikkel som både er korrekt, men også blir lest. En lettfattelig, virkelighetsnær og kort artikkel vil ha et større publikum, men kanskje mindre plass til lange formuleringer og faglig terminologi.

Så hvordan skal forskningsjournalistikken være? Skal den være forenklende, sensasjonaliserende og trivialiserende, eller skal den være nøyaktig, dyptgående og balansert? Og er dette nødvendigvis motsetninger?

Begge parter — både forsker og journalist — har nok sine klare meninger. Spørsmålet er om virkeligheten gjenspeiler idealene. Dette er ett av spørsmålene denne oppgaven håper å kunne svare på.

Litteraturoversikt

De aktuelle problemstillingene er hyppig debattert i medievitenskapen og samfunnet for øvrig. Det i er i denne masteroppgaven lagt vekt på nyere tekster med relevans for norske forhold, men en del standard-verk av eldre dato og noen tekster med utenlandsk perspektiv er også trukket inn der de har vært relevante.

I det videre vil en del av hovedlitteraturen som er brukt i oppgaven blir diskutert og funnene i de ulike verkene vil til slutt bli oppsummert.

For å gjøre listen mer oversiktlig er litteraturen sortert etter om den er internasjonal eller norsk. Den er så innad sortert kronologisk, med den eldste litteraturen først.

Norsk litteratur

Harald Hornmoen: *Vitenskapens vakthunder* (1999)

Harald Hornmoen har bakgrunn som journalist, og har blant annet vært redaktør for forskningsmagasinet «Apollon». Han er i dag førsteamanuensis ved institutt for journalistikk og mediefag ved Høgskolen i Oslo og Akershus.

²⁶ Denne stereotypien er ikke nødvendigvis sann: lange og grundige artikler blir ofte mye lest, men ikke umiddelbart, i følge Bjørnar Kjensli (forskning.no). Se forskningsintervju med Bjørnar Kjensli 29. mars 2014, appendix 3.

I boken diskuterer Hornmoen forskningsjournalistenes rolle i norsk presse og samfunn. Hornmoen er kritisk til det han mener er en for stor grad av ren *forskningsformidling* i norsk presse, med tilsvarende manglende *journalistikk*.

Som eksempel nevner Hornmoen innledningsvis en stillingsannonse i Adresseavisen fra 1998, hvor det søkes etter en "forskningsmedarbeider" som skal formidle stoff fra Trondheims forskningsmiljøer. Hornmoen reagerer på dette, og mener en avis bør ta mål av seg til å gjøre noe mer enn å kun være en formidler av forskning: det kreves mer av en *forskningsjournalist* enn en god evne til å formidle ferdige forskningsresultater.

Hornmoen refererer til en studie utført av Eide og Ottosen i 1994, som viste at norske medier publiserte en ganske stor mengde stoff basert på forskning. Et flertall av forskere og journalister som deltok i undersøkelsen den gang uttalte også at de var fornøyde med dekningen. Eide og Ottosen skriver videre om det de mener er et paradoks at vi i Norge har mange journalister, og forholdsvis bred dekning av forskning, men ingen eller svært få *forskningsjournalister*, det vil si journalister som jobber med forskning på heltid eller får tid og ressurser til å dedikere seg til et fagfelt.

Hornmoen, samt Eide og Ottosen, refererer til det de mener er en utstrakt *forskningsformidling* i norske medier: forskerne kommer til orde, men er ofte brukt i saker med én fremtredende kilde, og uten at det nødvendigvis er klart at det ligger et journalistisk arbeid bak saken.

Hornmoen skriver:

Mitt generelle inntrykk er likevel at forskningsjournalistikken i landet knapt fortjener denne betegnelsen, hvis vi med journalistikk sikter til en uavhengig, oppsøkende og kritisk virksomhet. Det er fristende å hevde at mye av den forskningsjournalistikken vi har, først og fremst er en journalistikk som bruker forskningens autoritet for å gi tyngde og troverdighet til egne oppslag.²⁷

Her vises det altså til et skille mellom ren *forskningsformidling* og *forskningsjournalistikk*. Forskjellen ligger i all hovedsak i bearbeidelsen av stoffet før presentasjon gjennom ulike publiseringskanaler.

²⁷ Hornmoen 1999:10.

Hornmoen peker for eksempel på at en forsker og forskergruppe, i alle fall på visse områder, kan regne med at et offentlig image gjennom media er viktig for å få videre økonomisk støtte for sine prosjekter og ikke minst ivareta sine roller som uavhengige forskere.²⁸

Dette faktum må media forholde seg til: i stedet for å ukritisk formidle forskning, må media også *kritisk* formidle forskning, men i tillegg være kritisk til forskningen som institusjon. Det vil si at media for eksempel må ta høyde for og forsøke å avdekke uredelighet i forskning, feil i tildeling av midler, utnevning av vitenskapelige verv og så videre: med andre ord kritikkverdige forhold ved både forskningen i seg selv, men også prosessene rundt forskning og vitenskap.²⁹

I tillegg til å kritisere den nåværende (i 1999) forskningsjournalistikken, forteller Hornmoen også hvordan han mener forskningsjournalistikken generelt kunne vært bedre. Han gir tips og råd om hvordan en som journalist kan gjøre forskning interessant og spennende for en leser, samtidig som man holder seg til sannheten og til en form som både journalist, forsker og leser kan være fornøyd med.

Hornmoen fremhever at en journalists lojalitet må ligge hos publikum. Med det mener han at journalistene skal ta hensyn til publikum når det kommer til presentasjon og utvalg av saker. Dette hindrer for eksempel kildestyring; en forsker kan for eksempel ikke kreve å havne på førstesiden, eller å bli fremstilt på en spesiell måte: dette er det opp til mediene og journalisten å vurdere. Hornmoen nevner at ønsket om kildestyring kan dukke opp i tilfeller hvor forskeren har lav tillit til media, og at noen journalister i slike tilfeller kan overlate deler av — eller hele — styringen til forskerne selv.³⁰

Det er vanskelig å være uenig med Hornmoen i at slike tilstander er et problem. Det er også interessant å diskutere hvordan slike tilstander kan oppstå. Svak tillit mellom de tre ulike aktørene — journalist, forsker og leser — er for eksempel neppe heldig for det ferdige medieproduktet. Hvis journalistens lojalitet skal ligge hos publikum, stiller det krav til de ulike aktørene.

²⁸ Hornmoen 1999:52.

²⁹ Hornmoen 1999 diskuterer i hovedsak dette i kapittelet "Når idealene ikke oppfylles", på sidene 47-54.

³⁰ Hornmoen 1999:183-185.

Leseren er prisgitt avgjørelsene som fattes av journalisten og forskeren. Siden hvert medium har sin profil og leserskare, handler det for journalisten ofte om å tilpasse produktet til en form publikum vil konsumere.

Som vi skal se senere i denne oppgaven, handler denne tilpasningen ikke nødvendigvis bare om å servere publikum det publikum *vil* ha, men også det publikum *bør ha* — og gjerne på en måte de ikke visste at de ville ha. For en journalist og et medium handler det om å skape en forventning til hvilken type innhold publikum vil møte. Lettfattelige artikler med lokkende overskrifter skaper gjerne mange klikk — men ikke nødvendigvis et lojalt og solid publikum over tid.³¹

Som med så mye annet er det dermed lite som kommer gratis — og det som er billig er ofte av dårligere kvalitet enn det som er dyrt. Kvalitetsjournalistikk koster, og krever mer av journalisten og mediet — kanskje i noen tilfeller mer enn det mediet klarer å levere med begrensede ressurser.

Hornmoens bok er en av få reflekterte og forholdsvis oppdaterte akademiske tekster som handler spesifikt om norsk forskningsjournalistikk.

Egil Fossum og Sidsel Meyer: *Er nå det så sikkert? Journalistikk og kildekritikk* (2008)

Boken *Er nå det så sikkert* er en lærebok i kildekritikk for journaliststudenter, og har kommet i tre utgaver siden 1991.

Boken beskriver utfordringer journalistene står overfor når det kommer til kildekritikk i en stresset hverdag, og har med mange gode eksempler på det forfatterne mener er dårlig kildekritikk.

Forfatterne forklarer i første rekke hva kildekritikk er, og forklarer forskjellen på primær- og sekundærkilder. Der journalistikken i stor grad bør strebe etter å basere seg på primærkilder, viser forfatterne at det i stor grad benyttes sekundærkilder — og ofte uten at sekundærkilden sjekkes opp mot andre kilder.

³¹ Se for eksempel forskningsintervju med Bjørnar Kjensli, forskning.no 29. mars 2014, appendix 3.

Et vesentlig poeng i boken er nemlig også det å kontrollere forskjellige kilder opp mot hverandre, for å bedømme hvor gode kildene er — og om det i det hele tatt er mulig å finne frem til hva som er fakta i saken. Som eksempel nevner forfatterne folkemordet i Kambodsja på 70-tallet, hvor de — på tross av mange ulike kilder — ikke kan finne ut hvor mange mennesker som faktisk ble drept, siden kildene presenterer ulike tall.³²

Et annet poeng som presenteres i boken er det å vurdere ulike kilders troverdighet: en person med høy stilling og tittel blir gjerne oppfattet som mer troverdig enn en "vanlig" person — selv om begge kilder kan snakke mer eller mindre sant. Det finnes ingen fasit på hvordan man skal vurdere kilders troverdighet: her må man stole på journalistens vurderinger — og håpe at vurderingene er kunnskaps- og faktabaserte. Når man får fakta fra personkilder er det like viktig som ellers å undersøke fakta, og kontrollere det man får vite opp mot andre kilder.³³

Forfatterne understreker poengene sine ved å hente inn relevante eksempler fra norsk presse. Eksempelene er gjerne tilfeller hvor saken tilsynelatende er troverdig fra publikums synspunkt, men som har åpenbare svakheter så snart man dykker ned i kildematerialet.

For forskningsjournalistikkens vedkommende er et moment i boken spesielt interessant, nemlig om kildekritikk, troverdighet og balanse:

Vi har allerede vært inne på spørsmålet om "balanse". Vi har fastslått at "balanse" ikke er "verifikasjon". Like fullt er det slik at balanse ofte er et sluttprodukt i den journalistiske arbeidsprosessen. Når man har trukket inn en part og latt en motpart komme til orde, tillater dagens konvensjoner oss å stoppe. Man har gjort så mye i en sak som man rimeligvis kan kreve, i hvert fall i henhold til VVPs regler om samtidig imøtegåelse og adgang til tilsvar.³⁴

³² Fossum og Meyer 2008:41-44. (Det kan her noteres at Fossum har bakgrunn fra AKP M-L, og at valg av eksempel neppe er tilfeldig: at kildene han oppgir presenterer ulike tall for samme hendelse, er derimot en kjensgjerning man ikke kan se bort fra.)

³³ Fossum og Meyer 2008:62-68.

³⁴ Fossum og Meyer 2008:89.

Forfatterne sier med andre ord at det å hente inn flere kilder som uttaler seg eller handler om samme tema, ikke nødvendigvis skaper verifikasjon: kildene kan sprike på viktige punkter, ha et ønske om å fordreie virkeligheten eller være irrelevante for saken. Å være kritisk til kilder innebærer også å være kritisk til hvilke kilder som kommer med og er relevante: å velge kilder er dermed ikke en enkel jobb, og blir neppe enklere i en stresset mediehverdag.

I journalistikken generelt, men ofte forskningsjournalistikken spesielt, har det lenge vært vanlig at et synspunkt skal balanseres av et annet. Det har for eksempel vært tilfelle i BBC, hvor såkalte "klimaskeptikere" har fått tilnærmet like mye oppmerksomhet som klimaforkjempere og forskere.

BBC Trust, som tilsvarende Kringkastingsrådet i Norge, har i 2014 kritisert BBC for denne praksisen, som igjen har ført til en endring av rutinene ved mediehuset. Målet er å hindre marginale synspunkter å få uproporsjonalt mye oppmerksomhet.³⁵ Problemstillingen med klimaskeptikere og –forkjempere er også noe Ole Mathismoen nevner i intervjuet som presenteres senere i denne oppgaven.

Denne noe misforståtte oppfattelsen av balanse som modererende effekt og verifiserende funksjon i journalistikken kan — som forfatterne nevner — henge sammen med pressens egne regler om samtidig imøtegåelse og tilsvar: når noe kritiseres, skal det som kritiseres få sjanse til å forsvare seg. Dersom noen sier at noe bør gjøres, må en også høre på synspunktet til motparten. Dette er i og for seg viktig, siden pressen også skal være en arena for offentlig debatt, men er altså ikke nødvendigvis alltid viktig, riktig eller verifiserende, i følge forfatterne.

Fossum og Meyer har også med et eget kapittel spesielt om bruk av forskning og statistikk i journalistikken, som er interessant lesning. Forfatterne mener forskning og forskningsjournalistikk har ekstra utfordringer knyttet til kildekritikk siden fagfeltene som omtales ofte er komplekse. Det krever større kunnskaper fra journalisten som skal omtale feltene.

Budskapet i kapittelet om omtale av forskning i journalistikken later til å være nødvendigheten av å ha både tid og kunnskap nok til å dykke ned i grunnlaget for de fakta som presenteres i forskningen. Det gjelder både de dagligdagse

³⁵ Knapton 2014; BBC Trust 2014.

spørreundersøkelsene og de tunge forskningsartiklene. Hver eneste forskningsmetode, enten det er telefonintervjuer eller årelange forsøk, har for eksempel sine feilkilder, og sine begrensninger. God forskningsjournalistikk krever med andre ord kunnskaper ikke bare om temaet som formidles, men også kjennskap til forskningens metoder, forskningen som prosess, og svakheter med de ulike metodene og forskningen slik den praktiseres.³⁶

Bjørn Vassnes: *Sokrates og sjøpungen* (2010)

Bjørn Vassnes er forskningsjournalist og forfatter, med bakgrunn fra blant annet NRK, Universitetet i Bergen, Morgenbladet og Klassekampen. Han gav i 2010 ut boken *Sokrates og sjøpungen*, hvor han retter skarp kritikk mot forskningsjournalistikken og det han mener er forakt for kunnskap i samfunnet.

Harald Eia satte kritisk forskningsjournalistikk på dagsorden da han i 2010 produserte TV-programmet "Hjernevask" for NRK. Programmet stilte det fundamentale spørsmålet "arv eller miljø", og inviterte norske forskere både fra naturvitenskap, psykologi og samfunnsfag til debatt om hva som former oss som mennesker — er vi genetisk anlagt for visse egenskaper, eller er alle født med like forutsetninger?

De norske forskernes syn ble stilt opp mot hverandre, og Eia hentet også inn syn fra forskere i utlandet og konfronterte dem med uttalelser fra norske forskere. Eias programserie utløste debatt i Norge både om arv eller miljø, men også en overordnet debatt om norsk forskning og forskningspolitikk.

Flere av forskerne i programmet fremstod som svært arrogante overfor kritikk, og lite åpne for andre syn på vitenskapelige problemstillinger enn dem de hadde kommet frem til selv. Kritikk av norske forskeres syn fra utenlandske kolleger ble avfeid, og frontene mellom naturvitere og samfunnsvitere stod steilt.

I sin sterkt kritiske bok retter Bjørn Vassnes skytset mot både forskere og journalister: han kritiserer journalistene og mediene i Norge for å være for feige i sin kritiske tilnærming til forskningen, og han kritiserer forskerne for å være for hårsåre overfor kritikk fra mediene.

³⁶ Fossum og Meyer 2008:141-152.

Vassnes løfter også blikket, og mener den dårlige forskningsjournalistikken må sees i lys av et stort samfunnsproblem: forakt for kunnskap og vitenskap generelt. Holdningen gjennomsyrrer i stor grad det norske samfunnet, mener Vassnes. Det fører til dårlige resultater i norsk utdanning på alle nivåer, fra barnehagen til de høyeste nivåer i norsk forskning.³⁷

I et samfunn der kunnskap ikke verdsettes, har vi også endt opp med en presse som fordamper fremfor å opplyse, mener Vassnes. Når en refererende form for journalistikk er høyere prioritert enn en kritisk journalistikk, blir kvaliteten i pressen lav. Denne effekten kan være selvforsterkende: når hverken publikum eller kildene er vant til en kritisk presse, vil kritiske spørsmål føles som et overgrep. En slik effekt så vi nettopp i debatten rundt programmet "Hjernevask": forskerne mente seg urettmessig kritisert, og avfeide i beste fall kritiske spørsmål og innvendinger som "uinteressante".

Hornmoen refererer i sin bok "Vitenskapens vakthunder" til amerikanske studier av journalisters syn på forskere, hvor en del av de samme holdningene kommer frem: forskeren hverken skal eller trenger å kritiseres.³⁸ Forskningsmiljøene tar selv seg av den faglige debatten som trengs, og produktet vi som lekfolk får ut i andre enden er kvalitetssikret og ferdig til bruk. Alt samfunnet kan gjøre er å godta resultater, og stole på at forskerne gjør jobben sin på en forsvarlig måte.

Selv om det ikke alltid kommer frem direkte, finner vi noen av disse holdningene igjen blant journalistene som er intervjuet i denne oppgaven. En form for kritisk journalistikk direkte mot forskningsmiljøene blir ikke prioritert, av ulike årsaker. Konsekvensen av disse holdningene kan være at journalistikken ikke blir så objektiv og kritisk som den burde være. Dermed er det opp til fagmiljøene selv å stille seg kritisk til hverandres arbeid, noe som tilsynelatende ikke alltid fungerer godt nok.

Man kan si mye om "Hjernevask" og debatten i ettertid, men en vil uansett ha vanskelig for å si at de norske fagmiljøene kom særlig godt ut av det. Forskerne mente seg kryssklippet, dårlig behandlet og at sitater var brukt ute av sin

³⁷ Vassnes 2010:23. Se også Steinfelds uttalelser om norske journalister som kunnskapsløse sladrehanke i Røssum 2014.

³⁸ Hornmoen 1999:11-12.

sammenheng. Flere mente også at intervjusituasjonene var ubehagelige, og at premissene for programmet ikke var klarlagt på forhånd.³⁹

Dette er kritikk en politisk journalist ville kjent igjen, og som han eller hun kanskje får høre daglig. I forskningsjournalistikken later ikke denne tilnærmingen til stoff til å være særlig ettertraktet — men den trengs også her.

Selv om mange av forskerne som deltok har kritisert programmet "Hjernevask", var det flere som forsvarte kritikken av forskerne — også i forskningsmiljøene. Professor II i informatikk ved Universitetet i Bergen Kai Olsen skrev for eksempel følgende i en kronikk i Bergens Tidende:

I møtet mellom Eia og forskeren er det den siste som burde være profesjonell. Er en redd for hva journalisten vil spørre om, kan dette være et tegn på at en ikke tør eller kan forsvare egen forskning.

(...)

Det mest pinlige med Hjernevask er at vi overlater til Eia å rydde opp. I et levende og utadvendt forskningsmiljø skulle vi selv vært i stand til å formulere kritikken. Men norske forskere er ofte forsiktig med å delta i mediene, og enda forsiktigere med å kritisere andre. I en verden der nesten all forskning foregår i militær eller i privat regi, og dermed ofte er unndratt offentlighet, må verdien av offentlig finansiert forskning nettopp være at forskeren er fri til å delta i den allmenne diskusjonen.⁴⁰

Olsen har her et godt poeng: god forskning tar høyde for kritikk, og forsøker å eliminere så mange ukjente faktorer som mulig. Gode forskere aksepterer også at andre kan komme frem til et annet resultat — og anerkjenner det faktum at ethvert forskningsarbeid er et bidrag til et større bilde.

Relevante, kritiske spørsmål fra en journalist bør derfor ikke være et problem for forskning av god kvalitet. Hvis forskere ikke ønsker kritikk fra andre forskere, og heller ikke fra media eller lekfolk — hvem skal da kunne kontrollere forskningen? Og hvis ikke journalister ønsker, kan eller tør stille kritiske spørsmål ved forskning enten

³⁹ "Hjernevask" ble også klaget inn for Pressens Faglige Utvalg (PFU) av kjønnsforsker Jørgen Lorentzen. Programmet ble frikjent av PFU. Se PFU-sak nr 054/10.

⁴⁰ Olsen 2010.

av respekt for forskerne, eller ut fra en idé om at forskningen er kvalitetssikret når den publiseres — hvem skal da gjøre det?

Et system med stor samfunnsmessig betydning basert på gjensidig tillit, men uten kontrollmekanismer utenfor systemet selv, er etter min mening nokså verdiløst. Forskere må, på lik linje med politikere, byråkrater, embedsmenn og vanlige mennesker se verdien av en kritisk presse. Det handler ikke om å presentere surmaget kritikk, men om å stille de gode spørsmålene der det er relevant, og forene ulike fagfelt der det kan bidra til en åpen og opplyst offentlig samtale. Dette later også til å være et av hovedpoengene i boken til Vassnes.

Det er klart at medienes eiere og redaktører har et stort ansvar for hvilken stofftype som prioriteres. Kritikk skal likevel ikke bare rettes mot mediene.

Enkelte av forskerne som er intervjuet til denne oppgaven påpeker at manglende forståelse og interesse for forskning som felt i journalistikken kan stikke dypere enn manglende interesse fra medieredaksjonene: både utdanning generelt og især journalistikkutdanningen har her et viktig ansvar, noe Vassnes også påpeker.⁴¹

Vassnes' bok er et svært kritisk innlegg i debatten om forskningsjournalistikk spesielt og kunnskap i samfunnet generelt. Bokens hovedeksempel, debatten rundt "Hjernevask", er et godt utgangspunkt for en diskusjon om kritisk forskningsjournalistikk i Norge. Boken viser både til Vassnes' egne meninger og synsing, men har også relevante eksempler og referanser til hvordan en form for kritisk journalistikk har blitt møtt — både blant forskere, og i politiske kretser og samfunnet for øvrig. Den er i så måte et interessant innlegg i debatten.

Martin Eide: *Hva er journalistikk?* (2011)

Boken "Hva er journalistikk" er en bok i en serie "Hva er"-bøker utgitt av Universitetsforlaget. Forfatter Martin Eide er professor ved Institutt for informasjons- og medievitenskap ved Universitetet i Bergen.

Boken er myntet på et mer allment publikum enn den jevne akademiske utgivelse, men er en god og oppdatert beskrivelse av journalistikk fra et overordnet, generelt og akademisk synspunkt.

⁴¹ Vassnes 2010:198, 83-90.

Eides uttalte mål i begynnelsen av boken er å beskrive hva journalistikk er i dag. Dette gjør han ved å samle ulike beskrivelser av journalistikk fra forskjellige, relevante kilder. Det er alt fra de mer klisjéaktige, fra for eksempel skjønnlitteratur, til pressens egne beskrivelser av seg selv, som i den norske "Vær Varsom-plakaten". Disse beskrivelsene er i følge Eide egnet til å si noe om hva journalistikk *kan* være.

For å si noe om hva journalistikken i praksis er, går Eide tilbake i historien og ser kort på utviklingstrekk av journalistikken fra de tidligste eksempler man kjenner til. Eides ønsker med dette å forene den normative beskrivelsen av journalistikken med en reell beskrivelse: hva er journalistikk *egentlig*?

Eide innleder boken med flere interessante definisjoner og beskrivelser av hva journalistikk er for noe, først og fremst hentet fra andre forfattere. Å finne en fellesnevner for de ulike beskrivelser og definisjoner viser seg å være komplisert, men Eide ender opp med å definere journalistikk slik:

Journalistikk er en moderne institusjon som innhenter, bearbeider og formidler informasjon som gjør krav på å være sann, og som kan være demokratisk relevant.⁴²

Dette er på mange måter en befriende definisjon av journalistikk, i det den tar hensyn til at journalistikken ikke alltid er like ideell som den gir seg ut for å være. Det journalistikken formidler gjør nok som oftest krav på å være sant, men det er langt fra alltid at det som publiseres er demokratisk relevant. På mange måter er definisjonen både uhøytidelig og lite pretensiøs — og kanskje dermed i større grad både sann og mer relevant enn andre, mer pompøse definisjoner.

I de senere år har internett gjort det mulig å dele informasjon langt raskere og med flere personer enn tidligere. Man er heller ikke avhengig av en redaktør, en redaksjon og store distribusjonsnett for å nå ut til et stort publikum. Media har med andre ord mistet deler av sin makt og egenrådige rolle som meningsbærer og "4. statsmakt" i samfunnet.

Dette kan potensielt gjøre aviser, TV-stasjoner og journalister overflødige, og Eide peker på at flere har spådd journalismens død mer enn én gang.⁴³ Kampen om

⁴² Eide 2011:10.

publikum kjempes ikke lenger bare mellom ulike aviser med ulik profil, men også mellom ulike medieplattformer, og mellom tradisjonelt store og seriøse mediehus og motebloggeren i huset på landet.

Alt dette er trekk ved utviklingen som Eide tar opp. Boken er først og fremst tatt med her fordi den viser et, etter min mening, mer realistisk og nøkternt bilde av journalistikken enn svært mye av den andre litteraturen jeg har vurdert i arbeidet med denne oppgaven. Eides bok representerer dermed et steg bort fra den enten i overkant kritiske holdningen at "journalistikken dør ut", og den i overkant pompøse idéen om journalistikken som demokratiets fremste vokter og forkjemper.

Den reelle journalistikken ligger nok et sted midt i mellom. Selv om den strever for å finne sin plass i en kommunikasjonsverden som på få år har endret seg drastisk, har journalistikken fortsatt en viktig plass i samfunnet. Spørsmålet er hva journalistikken skal gjøre med den plassen — og hvordan samfunnet skal omfavne og understøtte den.

Sven Egil Omdal (red.): *Journalistikk og demokrati* (2013)

Rapporten "Journalistikk og demokrati" er skrevet på oppdrag fra stiftelsen Fritt Ord. Forfatterne tar her for seg kvalitetsjournalistikkens kår i en medieverden hvor digitale publiseringsformer har skapt både nye muligheter for publisering av stoff, men også store finansielle utfordringer for mediebransjen.

Rapporten munner ut i konkrete forslag til forbedringer i det norske mediemarkedet. Målet er å bidra til å heve kvaliteten i journalistikken og gjøre mediene bedre egnet til å være en arena for samfunnsdebatt og offentlig samtale. Her har også forskningsjournalistikken en vesentlig plass, noe som gjør denne rapporten interessant for denne oppgaven.

Forskningsjournalistikkens kår er avhengige av et levende mediemarked med journalistikk av høy kvalitet. Journalistikkens interesser generelt er dermed også interessant for forskningsjournalistikken, siden grunnpilarene for begge felt er de samme. Journalistikk av høy kvalitet kan, i følge forfatterne av rapporten, løfte den offentlige samtalen til en arena av vesentlig betydning og nytte for samfunnet, i langt større grad enn det den er i dag.

⁴³ Eide 2011:31-35.

Rapporten diskuterer først og fremst forhold i det norske medielandskapet, men trekker også inn eksempler fra utlandet. Endringene i medie verden er i stor grad internasjonale som følge av kommunikasjonsrevolusjonen de siste 20 år, og en vil derfor finne trekk og forandringer ved forhold i andre land relevante også for Norges vedkommende.

Det å finne gode diskusjoner og definisjoner på hva som er journalistisk kvalitet er ikke lett, noe forfatterne av rapporten også skriver. De har derimot funnet flere gode beskrivelser av folks oppfatning av kvalitetsjournalistikk fra annen litteratur, og diskuterer grundig hva kvalitet i journalistikken er for noe — både normativt og deskriptivt.

Det er en gjennomgående holdning i rapporten at den normative oppfatningen av kvalitetsjournalistikk synes urealistisk å oppnå, og forfatterne argumenterer også for at "kvalitetsjournalistikk" tross alt er mer enn gravende og undersøkende journalistikk. Ragnhild Olsen skriver for eksempel på side 53 om journalistikken og media som lim og kulturbærer i samfunnet:

(...) satt på spissen: journalistikken skal selvsagt være ei bjeffende vaktbikkje, men det er også rom for en logrende selskapshund innenfor samfunnsoppdragets rammer. Det gjelder ikke bare for lokale medier, men for journalistikken generelt.⁴⁴

Rapportens innledende kapitler argumenterer for det forfatterne mener er en kraftig reduksjon i medienes kvalitet. De påpeker at mange forkjempere for den "nye journalistikken" hevder at kvaliteten er høyere enn før, før store nedbemanninger og kutt i den journalistiske produksjonen fant sted.

Forfatterne siterer blant annet Trine Eilertsen, tidligere redaktør i Bergens Tidende, som hevder at 100 færre stillinger i Bergens Tidende i løpet av hennes periode som sjefredaktør ikke gjorde Bergens Tidende til en dårligere avis — tvert i mot. Eilertsen mener avisen har blitt bedre av å prioritere hardere, og i større grad selge publikum det publikum vil ha, snarere enn det journalistene mener publikum bør lese.⁴⁵

⁴⁴ Omdal (red.) 2013:53.

⁴⁵ Omdal (red.) 2013:28-29.

At avisen må ha blitt nødt til å prioritere hardere er åpenbart all den tid man har færre personer på jobb. At kvaliteten samtidig skal gå opp, er ikke en oppfatning som deles av alle.

Oppfatningen til både Eilertsen og andre redaktører og ledere som siteres i rapporten, står i sterk kontrast til oppfatningen blant journalistene som kommer frem i rapporten. Blant dem er Nick Davies, en britisk journalist kjent for sin granskende og kritiske journalistikk. Davies siteres blant annet på følgende:

Now, more than ever in the past, we are likely to engage in the mass production of ignorance because the corporations and the accountants who have taken us over have stripped out our staffing, increased our output and ended up chaining us to our desks so that generally we are simply no longer able to go out and make contacts or find stories or even check facts.⁴⁶

Davies går langt i å beskyldte et økt ønske om profitt fra griske eiere for kvalitetsjournalistikkens fall. I et miljø hvor færre personer stadig skal produsere mer, skriver Davies, kan ikke kvalitetsjournalistikken overleve. I stedet er journalistikken gått fra å være egenproduserte historier, hvor journalistene hadde tid til å både finne fram til og sjekke fakta i en sak på egen hånd, til å bli en viderefremføring av allerede ferdigprodusert stoff fra PR- og nyhetsbyråer.⁴⁷

Selv om Davies beskriver britiske forhold, finner forfatterne i Fritt Ord-rapporten det sannsynlig at hans beskrivelser også er gjeldende i Norge. De presenterer for eksempel en undersøkelse utført blant medlemmer Norsk Journalistlag, hvor 83 % av de spurte journalistene sier at arbeidspresset har økt etter at redaksjonen har vært gjennom en omorganisering.⁴⁸

Også de videre svarene i undersøkelsen bygger opp under oppfatningen av at omorganiseringer og økt økonomisk press gjør kvaliteten på både arbeidsmiljø og medieprodukt dårligere. Undersøkelsen er foretatt av Norsk Journalistlag selv, og

⁴⁶ Davies 2008.

⁴⁷ Davies 2008.

⁴⁸ Omdal (red.) 2013:31.

kan dermed ikke nødvendigvis sees på som uavhengig og nøytral, men kan likevel gi en indikasjon på journalistenes egne holdninger til situasjonen.

Forfatterne av rapporten går videre i å undersøke hvordan redaktører og ledere kan hevde at produktet blir bedre til tross for nedbemanninger og kostnadsutt. Logikken bak argumentene om at færre medarbeidere gir et bedre produkt kan være vanskelig å skjønne — og er ikke nødvendigvis sann, skal vi tro rapporten. Kvaliteten vil synke, skriver forfatterne, og mediens evne til å undersøke saker vil reduseres kraftig. Resultatet er en mer overfladisk journalistikk.

Konklusjonen understøttes av forskning på feltet, og det refereres også til undersøkelser i Sverige som viser at antallet journalister med et dedikert spesialfelt synker kraftig. Det er dog interessant å merke seg at antallet spesialister *ikke* synker hos Sveriges Radio og Sveriges Televisjon; er det slik at offentlige medier fortsatt kan ta seg råd og tid til kvalitetsjournalistikk?

Dette er i så fall et relevant punkt å sammenligne mellom de tre mediene som undersøkes i denne oppgaven.

I Norge har NRK de siste årene fått kraftig kritikk for å spenne bena bort under de kommersielle aktørene i mediemarkedet. Ved å tilby tjenester som yr.no, ut.no og den planlagte trafikkportalen dit.no (som NRK til slutt trakk seg ut fra), går NRK utenfor det mange mener er NRKs oppgave i det norske samfunnet. I følge motstanderne skal NRK konsentrere seg om redaksjonelle oppgaver, og ikke drive tjenester om vær, vind, trafikk og friluftsliv. Slike tjenester må de kommersielle aktørene få mulighet til å drive uten innblanding fra en statlig aktør, blant annet for å sikre mediemangfoldet.⁴⁹

En kan være enig eller uenig i disse tankene om mediemarkedet, men det viser samtidig en holdning til at begrepet ”redaksjonelt innhold”, og det mediene skal drive med, er nokså flytende. Mediene er naturligvis avhengige av økonomisk inntjening, og må dermed tilby forskjellige typer innhold — kanskje er det nettopp balansen mellom de forskjellige typene innhold som avgjør om et medium innehar kvalitet og legitimitet i markedet.

⁴⁹ Se for eksempel TV2s høringsuttalelse til kringkastingsforskriftens §6-1. (I litteraturliste: TV2 2011).

Men trenger vi medier av høy kvalitet? Ja, absolutt, mener Omdal og hans medforfattere. Journalistikken har en vesentlig plass i et moderne demokrati, og en sitert rapport fra Reuters Institute for the Study of Journalism konkluderer med at personer som følger med på ”professionally produced news are (...) more knowledgeable about the world around them, have a better understanding of political processes and are more likely to take part in public life.”⁵⁰

Dette virker ikke urimelig, men det er nærliggende å spørre om korrelasjonen medfører kausaliteten Nielsen synes å konkludere med. Er folk mer interesserte i demokratiske prosesser *fordi* de er aktive mediebrukere, eller er det nettopp dem som er mest interessert i demokrati og politikk som også er de mest aktive brukerne av media?

Det vil derimot være underlig om media ikke har en påvirkningskraft, og mediene er uten tvil en stor arena for offentlig debatt og samtale. Medias overgang fra de tradisjonelle mediene som papir, radio og fjernsyn, til de sosiale og raske mediene er først og fremst et formspråk i endring, skriver Omdal og hans medforfattere.⁵¹ Media må skape en ny form for journalistikk, tilpasset den nye virkeligheten. Det handler om å nå dem som er interesserte — i en verden hvor publikums oppmerksomhetsspenn er stadig kortere.⁵²

Kvalitetsmedia er dermed en viktig samfunnsinstitusjon. Men hva er kvalitet? I kapittel 3 av rapporten forsvarer Paul Bjerke papiravisen som medium, og hevder at kvalitetsjournalistikk ikke er plattformnøytral. I dette legger han at der internettmедier har sin famøse ”kontinuerlige deadline”, har papiravisen én deadline, hvor journalistene helt frem til denne fristen kan arbeide med saken, og deretter publisere et ferdig produkt.

⁵⁰ Nielsen 2012. (Også sitert i Omdal (red.) 2013:34.)

⁵¹ Omdal (red.) 2013:39.

⁵² Publikums gjennomsnittlige oppmerksomhet har falt fra 12 sekunder i år 2000 til 8 sekunder i 2013 i følge Statistic Brain 2014. Kilden har vist seg vanskelig å verifisere, men Weinreich H., Herder E. og Mayer M. 2008 viser til trender innen oppmerksomhetsspenn, som også i 2008 var nedadgående sammenlignet med tidligere undersøkelser.

Setter vi debatten om publiseringsplattformer til side, er det i Bjerkes artikkel interessant å merke seg hans kriterier for kvalitet i journalistikken. Som sine medforfattere peker Bjerke på at kvalitet for én person ikke nødvendigvis er det samme som for en annen. Bjerke forklarer videre at det i Norge i dag er vanskelig å skille ulike medier etter kvalitet: ofte er innholdet svært forskjellig fra tema til tema, og ett medium som tradisjonelt har vært sett på som et elitemedium, er kanskje i dag en blanding og vanskelig å kategorisere.⁵³

Journalistikken har både en oppgave å fylle, og visse tjenester den skal tilby samfunnet som betaling for privilegiene pressen har, skriver Bjerke. Han beskriver deretter tre kriterier for journalistisk kvalitet, her presentert i forkortet utgave:

- Politisk normativ (basert på mediepolitiske føringer).
- Engasjerende/oppmerksomhetsskapende.
- Håndverksmessig solid (basert på journalistiske tradisjoner og prinsipper).⁵⁴

Disse kvalitetskriteriene legges til grunn både fra politisk hold, publikums hold og journalistene selv under utøvelsen av yrket. Kvalitetskriteriene er en forventing til hvilken standard det ferdige produktet holder, innenfor sin sjanger. En nyhetsartikkel av høy kvalitet skal dermed både være relevant for samfunnet, være velformulert og godt skrevet, og bygge på flere kilder som er korrekt behandlet da informasjonen ble hentet inn.

Det overordnede samfunnsoppdraget, skriver Bjerke, er på mange måter definert på politisk hold, gjennom Grunnloven: pressen skal levere informasjon til innbyggerne av slik kvalitet at de kan ta informerte, selvstendige valg, og kunne delta i samfunnsdebatten.⁵⁵

Ut fra forfatterens formuleringer kan vi forkorte dette, og si at journalistisk kvalitet må kunne bedømmes ut fra i hvilken grad journalistikken oppfyller sitt samfunnsoppdrag. Samfunnsoppdraget er sammensatt, men vi må helt klart se at en del av samfunnsoppdraget er å følge med på, være kritisk til og å rapportere om ny

⁵³ Omdal (red.) 2013:64.

⁵⁴ Omdal (red.) 2013:64-66. Forkortet og omskrevet av meg.

⁵⁵ Omdal (red.) 2013:65.

kunnskap: det vil si at å følge med på forskning som felt på et overordnet plan er en av pressens oppgaver i et samfunn.

Rapporten er både oppdatert og relevant, og later også til å ta inn over seg realiteten i medieverden rapporten kritiserer og forsøker å hjelpe. Det gjør rapporten nyttig både for politikere, publikum og journalister — og konsernledere.

Carlsen B., Müftüoglu I. B. og Riese H.: ”Forskning i media” (2014)

I en artikkel trykket Norsk Medietidsskrift nummer 3/2014 presenterer Carlsen, Müftüoglu og Riese sine resultater fra en landsomfattende spørreundersøkelse blant 848 norske forskere. Forskerne er spurt om sin holdning til og erfaring med media.

Artikkelen innledes med en presentasjon av forskernes utgangspunkt for undersøkelsen — som til forveksling er likt deler av denne oppgavens utgangspunkt: om det er et mulig misforhold mellom det forskerne forventer av media og det media forventer av forskerne.

I sin oppsummering av utviklingen på feltet i Norge gjennom de siste 30 år kommer forfatterne frem til noenlunde samme konklusjon som jeg har gjort i arbeidet med denne oppgaven. Kort fortalt finner forfatterne at holdningen til forskningsformidling har endret seg blant forskere: der forskerne tidligere var mer forsiktige i sin holdning til formidling, er de nå langt mer positive til formidling av faget sitt.

På den annen side finner de også at medias holdning til forskningsformidling eller forskningsjournalistikk har endret seg, kanskje i retning av en mer tabloidisert utgave enn tidligere.

Forventningene forskerne har til media i dag har også ført til en debatt mer innad i forskermiljøet om hvorvidt forskerne bør benytte seg av pressen som publiseringskanal, eller legge opp til formidling gjennom egne kanaler.⁵⁶

Egenpublisering

I artikkelen trekker forfatterne også frem en retning i debatten om forskningsformidling som handler om forskernes mulighet til å publisere populærvitenskapelig stoff utenfor journalistikkens og medias kontroll. Her har spesielt professor Lars Nyre ved Universitetet i Bergen vært aktiv, og har fremhevet

⁵⁶ Carlsen B., Müftüoglu I. B. og Riese H. 2014:189-190.

fordelene ved en slik form for "egenformidling". I stedet for å vente at media skal formidle hva som er nytt og viktig i forskningsverden, tar forskeren initiativet selv. Ulike kanaler å publisere i kan være sosiale medier, egne blogger, foredrag og kronikker i de tradisjonelle mediene.

At forskerne bedriver folkeopplysning gjennom ulike kanaler, også utenom redaksjonelle kanaler, er positivt. Denne formen for egenformidling er også i noen tilfeller nødvendig for å utløse den økonomiske støtten forskerne er avhengige av.

Enkelte medier har også lagt til rette for at forskere mer eller mindre "usensurert" (i betydningen "uten redaksjonell bearbeidelse") kan publisere stoff under mediets paraply og merkenavn. Bergens Tidende har for eksempel en egen "innsikt"-spalte, mens forskning.no har et eget blogg-område hvor inviterte forskere og skribenter kan publisere stoff på egen hånd, uten forhåndsgodkjenning.⁵⁷

At forskeren tilgodeses spalteplass i et anerkjent massemedium kan føre til at man som leser og konsument får innblikk i fagfelt som ellers ikke får oppmerksomhet. Forskeren får med det selv en mulighet til å formidle hva denne synes er viktig, i et format og gjennom en kanal som når bredere ut enn om samme innhold skulle blitt publisert på nettsiden til et universet eller lignende.

Denne formen for egenpublisering under mediets eget navn kan likevel være problematisk. Som konsument av redaksjonelt innhold, som for eksempel fra Bergens Tidende og forskning.no, har man som publikum en grunnleggende tillit til at det som kommer på trykk har vært gjennom eller annen form for redaksjonell bearbeidelse. Man forventer for eksempel at det som kommer på trykk ikke er tekstreklame, at det følger Vær Varsom-plakatens bestemmelser, og at stoffet man får presentert er publisert fordi det er viktig eller på annen måte nyttig. Det må derfor fremgå tydelig dersom innhold som publiseres ikke er produsert av redaksjonen selv.

Bearbeidelsen trenger altså ikke bestå i annet enn at temaet som er valgt ut er gjort bevisst, eller at en redaksjonell medarbeider har gått gjennom artikkelen for å se at den etterkommer de samme krav som andre artikler i mediet.

⁵⁷ Forskning.nos system er diskutert i intervjuet med Bjørnar Kjensli, se appendix 3.

Den største faren er likevel at mediet, gjennom slike løsninger for egenpublisering av forskningsstoff, anser sin rolle som både formidler og overvåker av forskning som fagfelt for oppfylt, og dermed ikke bedriver kritisk forskningsjournalistikk i tillegg. For en medieredaksjon er det både behov for, og plass til, begge deler.

Når det gjelder egenformidling fra forskernes side i *andre* kanaler enn i pressen, er det også plass til og behov for det. At forskere publiserer i andre kanaler enn de redaksjonelle og de faglige, er bra — samtidig som de også bør være tilgjengelig for allmuen og samfunnet gjennom massemediene.

Det hele munner ut i en diskusjon om hva media skal være: hvilke forventninger skal samfunnet ha til pressen, og hvilke forventninger kan forskerne ha til pressen?

Det er ikke sikkert pressen kan forventes å hverken få med seg eller prioritere alle viktige nyheter fra forskningsmiljøene. Kanskje er en slik formidling heller ikke pressens primære oppgave. Selv om en mer popularisert formidling av forskning kan være nyttig for mange, er det ikke sikkert forskerne alltid vil ha tid eller mulighet til å prioritere slike oppgaver.

Man trenger med andre ord en form for balanse: at publikum får mulighet til å lese om forskjellige typer forskning, resultater og prosesser gjennom ulike kanaler er positivt. At pressen lar forskerne komme til orde på spalteplass, uten for stor innblanding, kan også være bra.

Samfunnet må likevel kunne forvente at mediene ikke lar disse formene for formidling bli et argument mot å drive kritisk journalistikk i tillegg. Forskningen må også være underlagt de samme fordeler og ulemper det medfører å være gjenstand for medias produksjon, publisering og kritiske overvåkning. Det betyr at pressen selv må ta initiativ til å finne saker, produsere stoff og behandle forskning på samme måte som andre viktige samfunnsinstitusjoner.

Har forskernes holdninger endret seg?

Foruten diskusjonen rundt formidling av forskning i mediene, summerer artikkelen også opp utviklingen av forskernes holdninger til media og formidling av forskningsstoff gjennom de siste 30 år. Bakgrunnen for denne delen av artikkelen er lignende, tidligere undersøkelser.

Kort sagt har forskerne blitt mer aktive i formidlingen av egen forskning, både etter eget og medias initiativ. Overordnet er forskerne også mer positive til formidling i populærvitenskapelige kanaler enn før. Nøyaktig hva dette skyldes er ikke lett å sette fingeren på, men flere endringer i samfunnet kan tenkes å bidra.

Samfunnet er for eksempel i større grad enn før preget av massekommunikasjon. Kanalene for formidling er flere enn før, og mulighetene er større for å nå ut til et stort publikum med minimal investering i både tid og utstyr. Andre årsaker kan være stadig større krav til formidling fra bevilgende myndigheter og fond, og informasjonsbehovet har økt i takt med at befolkningens utdanningsnivå stadig blir høyere.

Med dette som bakgrunn har forfatterne av artikkelen konstruert en undersøkelse for å kartlegge dagens holdning til formidling og media blant forskerne i Norge.

Funn i undersøkelsen

Flertallet av forskerne som svarte på undersøkelsen har opptrådd i media på en eller annen måte.

Det store flertallet av forskere som oppgir at de har uttalt seg til media, er forskere innenfor humaniora og samfunnsvitenskapelige fag, med medisinske og naturvitenskapelige fag på henholdsvis tredje- og fjerdeplass.⁵⁸

Forfatterne av artikkelen peker på at det ikke lenger er belegg for en del av de klassiske oppfatningene om forholdet mellom forskere og journalister. Forskerne er for eksempel langt mer positive til å stille opp i media enn det tidligere undersøkelser har vist. Det er likevel interessant å se at enkelte av oppfatningene en tidligere har sett fremdeles eksisterer.

For eksempel sier nærmere 70 prosent av respondentene i undersøkelsen seg enig i at "popularisering av forskningsresultater kan føre til misforståelser blant publikum". Et par prosentpoeng færre mener at "journalister er alt for opptatt av sensasjoner når de formidler forskning", mens omtrent 60 % mener "det er vanskelig å få journalister til å formidle forbehold i forskningsresultater".⁵⁹

⁵⁸ Carlsen mfl. 2014:197.

⁵⁹ Carlsen mfl. 2014:199.

Sistnevnte uttalelse står i kontrast til funnene i denne oppgaven, som blir presentert senere. Kort fortalt mener de tre journalistene som er intervjuet i denne oppgaven at en kan formidle usikkerhet også i media, og at publikum "tåler" dette.

Rundt 30 % av forskerne i undersøkelsen til Carlsen, Müftüoglu og Riese sier seg enig i at "forskningsformidling i intervjuer er frustrerende" og "kontakt med media er tidkrevende og går ut over tiden jeg trenger til forskning".⁶⁰

Generelt later forskerne til å være fornøyde med "sine" oppslag i media. Forfatterne av artikkelen viser til tilsvarende internasjonale undersøkelser som sier det samme: kun et fåtall av forskerne er direkte misfornøyde med måten forskningen deres har blitt formidlet gjennom media.

Selv om forskerne stort sett er fornøyde, er det noen som peker på at media ikke alltid er like flinke til å plukke opp viktige hendelser i forskningsmiljøet. Selv om en forsker presenterer det som fra et vitenskapelig ståsted er en viktig oppdagelse eller et interessant bidrag til forskningen, er det ikke alltid media er like entusiastiske.

Carlsen siterer en forsker som i undersøkelsen har kommentert følgende:

*Det er mye snakk om at forskere må formidle mer, men jeg har flere ganger prøvd å formidle til journalister uten å nå gjennom. Dette tar tid og krefter, og resultatet er at en ikke gidder å prøve.*⁶¹

Det kan være mange grunner til at en forsker ikke når fram i media. For eksempel er stofftilfanget for de fleste medier stort, og redaksjonen er nødt til å prioritere hva man skal omtale. Ofte vil tilfeldighetene råde når en journalist velger ut hvilket tips som skal forfølges — basert på egne erfaringer, interesser og tid til rådighet. Dette kommenteres også av en annen forsker som siteres i artikkelen: denne forskeren innser og godtar at hvorvidt han når frem i media eller ikke, er avhengig av hvilken journalist han møter på.⁶²

⁶⁰ Carlsen mfl. 2014:199.

⁶¹ Anonym forsker, sitert i Carlsen mfl. 2014:200.

⁶² Carlsen mfl. 2014:201.

Kanskje må både forskere og samfunnet for øvrig godta at ikke alt kan formidles på spalteplass — men at også forskere er nødt til å formidle gjennom andre kanaler enn media.

Ut fra undersøkelsen konkluderer forfatterne med at det ikke er belegg for påstandene om at forskerne unngår media eller har lav tillit til mediene.

Undersøkelsen viser derimot at flertallet av forskerne mener media er for overdreven og sensasjonspreget i sin dekning av forskning, og at dette hverken kommer publikum, mediene eller forskerne til gode.⁶³

Funnene i undersøkelsen er forholdsvis overraskende når man tar den offentlige debatten om forskningsformidling og -journalistikk i betraktning. Carlsen mfl. diskuterer også ulike årsaker til dette. De peker for eksempel på at oppfatningen blant en større masse generelt kan være negativ, selv om det store flertallet av forskerne ikke selv har et negativt syn på sine egne erfaringer med media.

”Myten”, om vi kan kalle den det, om et dårlig forhold mellom forskning og media kan for eksempel komme fra presseoppslag eller debattinnlegg som svartmaler tilstandene, og at man i større grad legger merke til og husker på det negative.⁶⁴ Denne funksjonen kan være med på å opprettholde en oppfatning blant både forskere, journalister og publikum for øvrig om at forholdet mellom media og forskningsverden i stor grad er preget av mistillit og negativitet.

Relevans

Undersøkelsen er i høyeste grad relevant for denne oppgaven. Likevel er det viktig å legge merke til at undersøkelsen omhandler *forskningsformidling*, og media som *forskningsformidler*. Det er med andre ord ikke lagt vekt på en form for forskningsjournalistikk slik den blir diskutert i denne oppgaven. I tillegg er undersøkelsen kvantitativ, som gjør at den kan sies å fylle igjen noen av de hullene denne oppgaven har.

På mange måter er det ikke sikkert at høy tillit blant forskerne overfor media som forskningsformidler er et sunnhetstegn pressen bør strebe etter. Pressen har

⁶³ Carlsen mfl. 2014:201.

⁶⁴ Carlsen mfl. 2014:203-204.

selvsagt en rolle som forskningsformidler, men har en enda viktigere rolle som overvåkende organ av viktige samfunnsinstitusjoner. Det er et aspekt denne undersøkelsen ikke behandler, og som er viktig å huske på når en skal overføre funnene til forskningsjournalistikken og medias ståsted.

Internasjonal litteratur

Friedman S., Dunwoody S. og Rogers C. L.: *Scientists and Journalists: Reporting Science As News* (1986)

Scientists and Journalists: Reporting Science As News, utgitt 1986, er forholdsvis gammel, og en kan si at medie verden har forandret seg kraftig siden den gang.

Boken handler først og fremst om forskningsformidling og -journalistikk i USA, og hvordan forskning kan presenteres på spalteplass. Boken henvender seg i første rekke til forskere, som gjennom boken kan få en dypere forståelse av hvordan journalistikken fungerer, og hvordan en kan kommunisere med et større publikum gjennom massemediene.

Boken beskriver både journalistens utfordringer og forskernes hodepiner, og inneholder tekster skrevet av mennesker med inngående kjennskap til temaet. Boken tar, i følge forfatterne selv, sikte på beskrive forskningsformidlingen slik den er, heller enn slik den *bør* være.

I kapittelet om mediemarkedet og journalistene fokuseres det på en del utfordringer vi også vil kjenne igjen i dagens mediemarked. En kan for eksempel lese at mengden forskningsskribenter ("science writers") er svært lav, og at det kun er de største redaksjonene som ser seg råd med å ha egne ansatte innen dette feltet.

Friedman, forfatter av kapittelet, trekker også frem utfordringer som ikke har blitt mindre i journalistikken i dag, så som plassmangel, tidspress og dårlig økonomi. I kombinasjon gjør disse faktorene det vanskelig å bedrive journalistikk. Friedman viser til en undersøkelse blant forskningsskribentene i 1973, som viser at det i stor grad er en ren nyhets- eller feature-vinkling på sakene som ble produsert (69,9 %). Kun et fåtall av sakene (9,8 %) var undersøkende journalistikk, mens 16,8 % var

bakgrunns- eller innsiktssaker. Interessant nok var det de yngste skribentene som skrev flest artikler av en undersøkende karakter.⁶⁵

Friedman skriver videre:

*Writers participating in the 1973 national study said that they felt hard news stories were misleading and a disservice to readers, and that trying to fit a science story into a hard news mode was like trying to put a size nine foot into a size five shoe.*⁶⁶

Begrepet "hard news" henviser til et tradisjonelt, og senere akademisk definert, skille mellom ulike typer nyheter. "Hard news" er for eksempel politiske nyheter, økonomi, "viktig" kriminalitet og annet man kan regne for samfunnsmessig "viktige" nyheter. Presentasjonsformen er ofte upersonlig, følelsesløs og fokuserer helst på de samfunnsmessige og sosiale konsekvensene av en hendelse.

"Soft news" er derimot det vi ofte vil kalle tabloid: hendelsesnyheter, kjendisstoff, forbrukerjournalistikk og så videre. Noen nøyaktig definisjon er vanskelig å formulere, siden mange nyhetssaker og oppslag kan passe i begge kategorier. Teorier om hard versus soft news finnes i for eksempel Reinemann, Stayner, Scherr og Legnante 2012.

Problemet med å presentere forskningsstoff som nyheter er også diskutert i Sylwan 2006, som sitert tidligere i teksten.

Friedman argumenterer i sin artikkel for at forskningsjournalistikk ikke nødvendigvis passer inn i en "hard news"-setting. Han mener dette fører til en for stor grad av sensasjonalisering, og en for overfladisk tilnærming til forskningsstoffet. Dette, mener han, fører til en fordømming, både blant journalistene og publikum.⁶⁷

⁶⁵ Friedman S., Dunwoody S. og Rogers C. L. 1986:24.

⁶⁶ Friedman, Sharon M.: *Changes in Science Writing Since 1965 and Their Relation to Shifting Public Attitude Towards Science* (upublisert masteroppgave, Pennsylvania State University, 1974):50-53, referert i Friedman mfl. 1986:24.

⁶⁷ Friedman mfl. 1986:25-27.

Det er vanskelig å være uenig i disse observasjonene. Medieverden i 1986 så vesentlig annerledes ut enn den gjør i dag, men det er likevel ikke vanskelig å se at mange av de utfordringene journalistikken står overfor i dag er de samme som i 1986, og tydeligvis også tidligere enn det, etter undersøkelsene som presenteres å dømme.

På mange måter synes *Scientist and journalists* å presentere et forholdsvis tidløst bilde av forskningsjournalistikkens utfordringer. Både tidspress, økonomi, manglende forståelse av hensiktsmessige presentasjonsformer og dårlig kildekritikk listes opp som problemer som den 'moderne' journalistikken sliter med.

Forskningsjournalistikkens utfordringer i dag er med andre ord ikke nye: på mange måter er de kan hende forsterket etter inntoget av nyere kommunikasjonsplattformer, hvor internett er den største av dem alle.

I introduksjonen til boken skriver forfatterne:

It is important to distinguish the argument that science and the mass media ought to work together for the betterment of the human race from the argument that — like it or not — science and the mass media are intrinsic to the process by which nonscientist come to understand (or misunderstand) science.⁶⁸

Medias rolle i spredningen av ny kunnskap og en dypere forståelse av forskning må med andre ord ikke undervurderes. Det er her viktig å legge til at medias rolle ikke er begrenset til formidling av ny kunnskap: media har også et viktig ansvar for å sette problemer under debatt, og legge til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale. Dette kan bare skje dersom media både formidler ny kunnskap, stiller spørsmål ved både ny og eksisterende kunnskap, og evner å formidle slik kunnskap på en fornuftig og hensiktsmessig måte.

Randy Olson: *Don't be such a Scientist: Talking Substance in the Age of Style* (2009)

Randy Olsons bok fra 2009 bygger i stor grad på egne erfaringer. Hun er i dag professor og forsker, men begynte sin karriere i filmbransjen. Olson har et reflektert

⁶⁸ Friedman mfl. 1986:XII.

forhold til forskningsformidling, og forklarer i boken sin hvordan hun mener man bør kommunisere forskning.

Boken handler først og fremst om kommunikasjon og forskningsformidling generelt, og ikke nødvendigvis kommunikasjon eller forskningsjournalistikk i media. På mange måter kan en dog si at det går ut på det samme: folk flest går ikke på foredrag eller deltar på vitenskapelige konferanser. Det er større sannsynlighet for at pressen er til stede, og vil referere fra foredrag og presentasjoner. Måten en forsker kommuniserer på i et intervju og en presentasjon er dermed like viktig.

Etter Olsons mening må ikke forskerne være redde for å lære seg ordentlige presentasjons- og kommunikasjonsteknikker. Det er ikke nødvendig for en forsker å snakke uten humor, eller å måtte forklare ting med tall og tabeller på gravalvorlig vis for å bli forstått eller bli tatt på alvor.

Olson mener derimot at forskerne har mye å lære av for eksempel filmbransjen. Fortellerteknikk er en universell verktøykasse forskerne også må benytte seg av, uten å være redd for å miste sin kredibilitet.

Olsons idéer er interessante, og selv om boken i stor grad er basert på amerikanske forhold, er den høyst relevant også for denne oppgaven. Problemstillingene som beskrives er ikke ukjente i Norge eller resten av verden: dårlig forteller- og presentasjonsteknikk er en gjenganger på konferanser, forelesninger og møter, i følge Olson.

Det er interessant å merke seg at flere av metodene og tankene Olson gjør seg om kommunikasjon også kom fram under mitt intervju med Helga Kleiven. Kleiven er forsker ved Universitetet i Bergen, og driver utstrakt foredragsvirksomhet, og har fått trening i kommunikasjon og formidling gjennom både Universitetet og av private aktører.⁶⁹

Kleiven har høstet både kritikk og ros for måten hun formidler på: i følge henne selv kommer rosen helst fra utenforstående, så som journalister og publikum generelt, mens kritikken kommer fra fagfeller. Hun understreker dog at det også kommer ros

⁶⁹ Forskningsintervju med Helga Kleiven 22. mai 2014, appendix 5.

fra enkelte fagfeller, men at instituttet hun jobber på har tradisjon for å formidle forskning på akademisk utradisjonelle måter.⁷⁰

Olson skriver følgende om forholdet mellom forskning og filmskaping:

They are both, in the end, about telling stories. A scientist goes into nature, gathers data, and puts it together in order to present to the world a story about ho things are. A filmmaker goes out into the world, shoots film, comes back to the editing suite, and puts it together in order to present the to the world a story about how life is. Same basic creative process. One group just tends to be a little better at the art of storytelling, (...)⁷¹

(...) And that's what most of this book is about — the fact that academics (and scientists specifically) tend to think that the solution to all problems is education.⁷²

Forskernes forklaringer og teorier er først og fremst språklige konstruksjoner: de er ikke faget eller virkeligheten, men en beskrivelse av denne — altså en form for kommunikasjon. Hovedpoenget i boken er kanskje at forskere flest er dårlige på kommunikasjon, og kan bli bedre. Boken handler med andre ord først og fremst om forskningsformidling, men sett sammen med boken *Scientists and Journalists* er Olsons vurderinger og kommentarer både nyttige og interessante. Det er ikke sikkert forskningsjournalistikken tar skade av å lære mer om god formidling av forskningsstoff, så lenge den også kan lære mer om god journalistikk i tillegg.

Det er også interessant at Olson legger en stor del av ansvaret for formidling over på forskeren: så lenge forskerne ikke selv kan kommunisere om sitt eget fagfelt til lekfolk på en god måte, hvordan kan man da forvente at journalistene skal klare det samme?

Synet på media som den store syndebukken i forholdet mellom forskere og journalister er med andre ord ikke nødvendigvis helt sannferdig. Denne oppfatningen deles også av forskerne som er intervjuet i forbindelse med denne oppgaven.

⁷⁰ Forskningsintervju med Helga Kleiven 22. mai 2014, appendix 5.

⁷¹ Olson, 2009 [Kindle e-bok]: posisjon 239.

⁷² Olson, 2009 [Kindle e-bok]: posisjon 259.

Oppsummering og diskusjon av gjennomgått litteratur

I litteraturen er det beskrevet flere ulike former for journalistikk, og flere idealer for den journalistikk forfatterne mener bør bedrives. En del av litteraturen skildrer en form for journalistikk som kanskje aldri har eksistert: en idealjournalistikk som bare kan leve i en verden hvor publikum ukritisk sluker et produkt som er til det beste for samfunnet, uten hensyn til egne interesser eller forutsetninger. En slik form for medievirkelighet vil vi nok aldri få, men idealene er likevel nyttige å ha i tankene når man skal forsøke å beskrive en kanskje mer realistisk journalistikk.

En mer realistisk tilnærming til problemet tar inn over seg publikums interesser, medienes økonomi, journalistenes tidspress og så videre — men holder samtidig fast ved visse prinsipper og idealer som bør være til stede for at journalistikken skal ha troverdighet og integritet.

En slik beskrivelse tar også inn over seg de ulike formene for journalistisk kvalitet; kvalitet i media er ikke bare dyptpløyende og gravende journalistikk. Alle former for journalistikk har visse kvalitetskriterier, og det er ikke sikkert at det som er kvalitetsjournalistikk for en person, er det samme som for en annen. Hva som er kvalitet i journalistikken kommer dermed an på hvilke kriterier man legger til grunn.

Journalistikken har alltid blitt kritisert, og opp gjennom historien har nok journalistikken hatt forventninger knyttet til seg som aldri har blitt — eller kan bli — oppfylt. Denne manglende oppfyllelsen kan i stor grad sies å henge sammen med medieøkonomien, hvor mediene er avhengige av sitt betalende publikum, eller tillit fra politisk hold for offentlige mediehus.

Medieøkonomi er et komplekst fagfelt hvor mange ulike faktorer spiller inn. For å skape en fornuftig ramme rundt kvalitetsdiskusjonen i journalistikken er det dog viktig å summere opp noen av de viktigste trekkene i det norske medielandskapet.

Medieøkonomi og journalistisk kvalitet

Fra 80-tallet og til i dag har mediebransjen kjempet for å finne nye former for økonomisk inntjening og balanse. I Norge har vi siden 80-tallet opplevd en større eierkonsentrasjon i mediebransjen: det betyr at flere ulike mediebedrifter eies av stadig færre, men større, konsern. Selv om medieproduktene utad fremstår som

forskjellige, har mange av dem samme eiere, og i større og større grad også mye av det samme innholdet, om enn med visse lokale tilpasninger.

Resultatet av en større eierkonsentrasjon er også større krav til økonomisk inntjening. Konsekvenser av dette har ofte vært nedskjæringer, nedbemanning og omlegging, som igjen kan gå på bekostning av kvaliteten på journalistikken som produseres når publikums betalingsvilje ikke lenger er til stede i like stor grad som før.

Medieproduktet er i stor grad ferskvare, og har en arbeidsintensiv og kostbar produksjon hvor de faste utgiftene er høye. Det kreves generelt mange mennesker i arbeid for å fremstille et produkt av høy kvalitet.⁷³ Samtidig er betalingsvilligheten fra publikums side lav, og inntektene til et kommersielt medium kommer derfor i hovedsak fra annonser og reklame.

Mediets inntekter er dermed i stor grad markedsbestemte, og kan være vanskelig å gjøre noe med for en eier. Det er dermed lettest for en eier å endre produksjonskostnadene — som i første rekke handler om lønn til de ansatte, produksjonsutstyr og distribusjon. Færre ansatte vil dermed bety lavere kostnader.⁷⁴

Journalister med en multimedial kapasitet og allmennkunnskaper er dermed ettertraktet, siden det reduserer behovet for spesialiserte ressurser som ikke kan utnyttes hele tiden. Kutt i bemanningen vil til syvende og sist gå ut over kvaliteten på produktet.

For å bøte på manglende inntekter kan et medium forsøke å skaffe seg et større publikum. På 90-tallet la flere av mediene om sin strategi nettopp for å øke antallet kunder. Dette gjorde de gjennom en økt satsning på publikumstilpassede produkter, gjerne det vi i dag vil kalle en "tabloidisering" av journalistikken.

Balansegangen mellom det å produsere det publikum *vil* ha versus det publikum *bør* ha, er ofte vanskelig. Få medier klarer å favne om alle, og mediene henvender seg

⁷³ Se for eksempel Albarran 2010:42, men det er verdt å nevne at det er stor utvikling på dette feltet, spesielt på internett.

⁷⁴ Se for eksempel artikler på NRKbeta om *NRKs nye jibrobot* (Skrede 2012) og *Robotreporterne kommer* (Grut 2013).

derfor til ulike grupper i samfunnet, og har forskjellig publikum. Selv om idealene kan være gode, er — i alle fall de kommersielle mediene — både et salgssted (børs) og et uavhengig organ for informasjon og journalistikk (katedral).⁷⁵

I boken "Norsk Pressehistorie" fra 2009 skriver forfatterne at:

*(...)publikumsfrieriet er ikkje uhemma, men det er aukande. Grunnen til at det ikkje er uhemma, er at ein i norsk presse har lange tradisjonar for journalistisk verksemd som ikkje ser til publikums smak først og fremst, men til det som er viktig å skrive om.*⁷⁶

Idealet med å skaffe publikum det publikum *bør* ha, har delvis forsvunnet, hevder forfatterne. Ved å skrive mer forbruker-relatert stoff har mediene gått bort fra å behandle sine lesere som medmennesker i et demokrati, til å behandle dem som forbrukere og enkeltindivider — og det redaksjonelle innholdet er tilpasset deretter. Mediene beveger seg med andre ord bort fra sin rolle som et organ for den offentlige samtale, til å heller bli et forbrukerrettet aktualitetsmagasin. Det er et steg bort fra den eldre tradisjonen, hvor innholdet heller kunne bære preg av partitilknytning og forsøk på demokratisk oppdragelse.⁷⁷

Publikumsfrieriet, som forfatterne kaller det, kan potensielt øke antallet lesere. Det kan igjen føre til økte inntekter. For en medieeier med ønske om større profitt er det en potensiell vei å gå for å skape profittmaksimering.

Gjennom ønsket om flere lesere, og dermed større inntekter, er det lett å gå i kvalitet/kvantitetsfellen for et medium: ved å senke kravene til kvalitet kan man produsere mer stoff med de samme ressursene, og dermed muligens selge mer. Den lidende part blir her i første rekke kvalitetsjournalistikken, og med det også publikum og samfunnet for øvrig.⁷⁸

Små og uavhengige selskaper vil slite i et mediemarked med stor eierkonsentrasjon. Ofte fører dette til økonomiske vanskeligheter, som gjør at mediet må kutte i sine

⁷⁵ Ottosen mfl. 2009:99-100.

⁷⁶ Ottosen mfl. 2009:216-218

⁷⁷ Ottosen mfl. 2009:216-218.

⁷⁸ Ottosen mfl. 2009: f.eks. side 206, samt Østbye og Schwebs 2007: f.eks. 99-101, 104-108.

utgifter, som igjen senker kvaliteten på journalistikken, og i mange tilfeller også antallet lesere — som dermed gir enda lavere inntekter.

Der større selskaper kan ha kapital til å bryte ut av en slik sirkel, eller har en stabil plass i markedet, er ikke dette tilfellet for de små selskapene. Denne beskrivelsen av mediemarkedet og "opplagsspiralen" er først beskrevet av Furhoff i 1967, og kan også sies å være relevant i dag, også for andre medier enn papiraviser, slik teorien opprinnelig var ment for.⁷⁹

Teorien har vært gjenstand for kritikk, men poenget er klart: en større bedrift med et mer allment produkt, vil ha større sjansen til å overleve i markedet. Dette gjaldt tidligere, og er også gjeldende i dag — selv om mediemarkedet har utviklet seg kraftig siden 1967.⁸⁰ De store riksavisene i Norge har for eksempel et stort antall lesere (spesielt på nett), og har et nokså generelt og allmenngyldig innhold (les: ikke rettet mot et bestemt marked).

Medias rolle og kritisk journalistikk

Mangelen på *kritisk, grundig og dyptpløyende journalistikk* er et stadig tilbakevendende tema i litteraturen og i samfunnsdebatten for øvrig. Vi har i stedet fått det vi kan lese er en form for *overfladisk journalistikk*: en form for journalistikk hvor tidspress er tilstede i enda større grad enn tidligere, og hvor kvaliteten synker både på stoffet som produseres og temaene som tas opp.

I stedet for å være en kritisk vaktbikkje får vi inntrykk av at journalistikken i dag i alt for stor grad handler om kjendiser og triviell hverdagsjournalistikk om mat, mote, personlig økonomi og forbrukersaker. Selv om mange av disse formene for journalistikk også kan være nyttige og ha samfunnsmessig verdi, kreves det en viss balanse mellom forbruker-journalistikken og den mer samfunnskritiske journalistikken før en kan snakke om journalistisk kvalitet under ett.⁸¹

⁷⁹ Furhoff 1967.

⁸⁰ Et moderne mediemarked trenger en moderne tilnærming, for eksempel for å forstå hvorfor eierkonsentrasjon oppstår. Se diskusjon i Albarran 2010:48.

⁸¹ Se for eksempel diskusjon om journalistisk kvalitet i Omdal (red) 2013:64-66, 53.

Kritisk journalistikk er ikke nødvendigvis det samme som kritiserende journalistikk. God, kritisk journalistikk er derimot en grunnleggende faktor for å vite *når* det er på sin plass å kritisere.

Kritisk journalistikk kan også handle om å kritisere, men først og fremst er kritisk journalistikk det å stille spørsmål, sjekke påstander og være seg bevisst hvilke kilder man benytter.

Å være kritisk handler for eksempel om å sjekke påstanden en politiker kommer med opp mot andre kilder, eller å sjekke om forskningsmetodene i en ny rapport faktisk er egnet til å finne ut av det rapporten skal gi svar på. Kort sagt er kritisk journalistikk en slags form for mistillit: å ikke stole på de opplysningene en får presentert, og evnen til å stille spørsmål ved opplysninger som presenteres.

For forskningsjournalisten er det å være kritisk ofte krevende. Ofte kan det være komplisert nok å presentere forskningsresultater på en god måte for publikum, om man ikke i tillegg skal klare å forklare innvendinger mot forskningen på en forståelig måte i tillegg. Innsikt i intrikate forskningsmiljøer og ulike metodevalg innen forskjellige forskningsfelt kan være vanskelig selv for dem som jobber på feltet. Å kreve detaljkunnskaper om alle forskningsfelt og –metoder av en journalist er for mye å be om.

Tid og ressurser til å kunne bedrive en kritisk form for forskningsjournalistikk, slik den beskrives i litteraturen, er derimot noe mediene burde se på som hensiktsmessig, både for sin egen del og som en tjeneste for sitt publikum. Ser vi på et større bilde kan en slik form for journalistikk også være viktig for samfunnet som helhet, siden forskning har stor betydning for avgjørelser både i politiske kretser og på individnivå.

Delkonklusjon

Litteraturen som er omtalt over gir en del forskjellige føringer på hva god journalistikk skal være, og hva god forskningsjournalistikk skal være. Det er likevel en klar tendens at forskningsjournalistikken er underlagt de samme forventninger og krav som annen journalistikk, men med enda strengere krav til kunnskaper hos den utøvende journalisten om forskning som prosess, forskningsmetoder og kildekritikk.

På bakgrunn av litteraturen er det vanskelig å gi noen entydig konklusjon på spørsmålet om hva forskningsjournalistikk skal være, og hvordan den eventuelt kan

bli bedre. Svarene er sammensatte, og forslagene til handling er forskjellige. Der noen peker på en forskningsjournalistikk som i liten grad er noe annet enn ren formidling, peker andre på en form for kritisk forskningsjournalistikk med den gravende og kritiserende journalistikken som forbilde. En fornuftig forskningsjournalistikk ligger kanskje midt i mellom disse ytterpunktene.

Mediene har et ansvar både for å være maktens vokter i samfunnet, men også som opplysningstjeneste for viktige hendelser og funksjoner i samfunnet. I så måte må mediene også selv ta ansvar for å oppdra sitt publikum: hvilke forventninger publikum har til et medium avhenger av mediets omdømme, og et omdømme bygger ikke seg selv. Her kan forskningsjournalistikken bli bedre ved at mediene selv tar grep og setter i verk tiltak for å forbedre egen journalistikk. Slik kan mediene i større grad ta publikums, og samfunnets, forventninger på alvor.

Forventningene til mediene kan likevel være vanskelige å oppfylle all den tid medienes økonomi er under press, enten det skyldes manglende betalingsvilje fra publikum, ønske om profitt fra medienes eiere eller andre faktorer. Uten tilstrekkelige ressurser, både i form av tid, penger, holdninger og utdanning, er det vanskelig å levere journalistikk av tilstrekkelig kvalitet.

Det er her lett å se medienes økonomiske utfordringer alene som den direkte årsaken til kvalitetsfallet i journalistikken. Den dalende lønnsomheten på grunn av et mediemarked i endring er naturligvis en sterkt medvirkende årsak, men neppe den eneste. Så hvor realistisk er egentlig forventningene til kvalitetsjournalistikken, slik de presenteres i litteraturen?

Flere av problemene litteraturen omtaler går igjen både i nyere og eldre tekster: vi ser med andre ord på en del eksistensielle spørsmål når det gjelder journalistisk kvalitet, men delvis med ulike forklaringer på hvorfor kvaliteten — i følge forfatterne — er som den er.

Bildet av kvalitet i journalistikken er dermed komplekst. Vi har sett at forskningsjournalistikk skal være underlagt de samme krav som til annen journalistikk, men at feltet ofte er krevende å dekke når journalistikken skal ta steget fra ren formidling av forskning til å bli en form for kritisk journalistikk, slik det er forventet at all journalistikk skal kunne være.

Det er lett å være enig i en slik vurdering av forskningsjournalistikk. Gjennom litteraturstudier er det dog vanskelig å finne noe entydig svar på spørsmålet om hvordan en slik form for forskningsjournalistikk skal kunne utøves innenfor realistiske rammer — eller om det faktisk gjøres allerede.

Undersøkelse og intervjuer

For å undersøke hvordan forskningsjournalistikken faktisk utøves i Norge i dag, og hvilke forventninger den har knyttet til seg, er det i forbindelse med denne masteroppgaven gjennomført en kvalitativ undersøkelse. Undersøkelsen er basert på totalt seks intervjuer, hvor tre av informantene er forskere og tre er journalister. Undersøkelsen har vært gjennomført som en semistrukturert samtale, hvor visse tema og spørsmål har vært gjennomgående i hvert intervju.

Som vi har sett i den deskriptive delen finnes det i litteraturen en forholdsvis uniform forståelse av hva journalistikk, forskningsjournalistikk og forskningsformidling er.

Målet med undersøkelsen er å kunne presentere et reelt og oppdatert bilde av hva forskningsjournalistikk er i Norge i dag. Det er blant annet interessant å se på hvilket samspill som finnes — eller mangler — mellom journalist og kilde, hvordan forskningsjournalistikken faktisk blir utført og fungerer, og hvilke forventninger og oppfatninger journalistene og forskerne har til journalistikken og media generelt.

Journalistene

Det er intervjuet totalt tre journalister fra tre medier. Dette har vært:

Erlend Lånke Solbu (NRK)

Solbu jobber som forskningsjournalist i NRKs viten-redaksjon i Trondheim, og har jobbet i NRK siden 2009.

Ole Mathismoen (Aftenposten)

Mathismoen har jobbet i Aftenposten siden 1984, og har der fylt flere ulike stillinger. Han har jobbet med forskningsjournalistikk, og da spesielt klima- og miljøsaker, siden 1987.

Bjørnar Kjensli (forskning.no)

Kjensli har jobbet for forskning.no siden 2009, og er i dag redaksjonssjef. Han har tidligere jobbet freelance for NRK og Dagens Næringsliv.

Intervjuer med forskerne

Det er intervjuet tre forskere fra tre forskjellige institusjoner. Dette har vært:

Peter Bøckman (Universitetet i Oslo)

Bøckman er zoolog ansatt ved Universitetet i Oslo. Han har bred erfaring i det å snakke med media, og brukes ofte av både lokale og riksdekkende medier som kilde på dyr og dyreliv.

Helga Flesche Kleiven (Universitetet i Bergen)

Kleiven er førsteamanuensis i maringeologi ved Universitetet i Bergen. Hun har også bred erfaring i kontakt med media, og har i tillegg jobbet lenge med formidling av klimaforskning gjennom flere serier med foredrag.

Hanna-Kristi Schrøder Leiros (Universitetet i Tromsø)

Leiros er kjemiker ansatt ved Universitetet i Tromsø, og forsker i hovedsak på proteiner og proteinstrukturer. Hun har ikke like bred erfaring som de to andre forskerne når det gjelder mediekontakt, men har et bevisst forhold til formidling og forskningsjournalistikk.

I denne oppgaven er det et poeng å også få med en forskerstemme som ikke har vært like aktiv i media som de to andre som er intervjuet. Dette gir andre, interessante og kanskje mer representative perspektiver på forholdet forskere flest har til forskningsformidling.

Presentasjon av undersøkelser og intervjuer

Nedenfor vil funnene i de seks intervjuene bli presentert. Jeg har i presentasjonen trukket fram det jeg mener er de mest vesentlige poeng og momenter fra intervjuene. Alt har naturligvis ikke fått plass, men for den interesserte leser og etterrettelighetens skyld er alle intervjuene transkribert og lagt ved oppgaven.

Funnene i undersøkelsen er kommentert og diskutert underveis der det er hensiktsmessig, men jeg har også tatt med en oppsummerende diskusjon av funnene til slutt.

Målet med intervjuene av de tre journalistene har vært å kartlegge hvordan forskningsjournalistikken fungerer i tre medieredaksjoner i dag, hvordan journalistene vil bedømme sitt eget arbeid, og hvilke vurderinger de gjør i sitt daglige virke.

For forskernes vedkommende har det vært interessant å se på hvilke tanker de gjør seg om mediene, medias rolle som formidler og kritiker av forskning, og ikke minst

deres eget ansvar for det å stille opp og delta i samfunnsdebatten — og hvilke ressurser og forutsetninger de faktisk har for dette arbeidet.

Resultatene fra intervjuene er sortert etter hvorvidt informanten er forsker eller journalist, og deretter kategorisert etter tema. Ettersom intervjuene var semistrukturerte, har alle informantene blitt stilt de samme grunnleggende spørsmålene i løpet av intervjuet. I tillegg til disse spørsmålene har jeg underveis i intervjuene latt informantene få snakke friere, og fulgt opp det jeg har ment var viktige momenter å få med seg i oppgaven.

De grunnleggende og viktigste kategoriene er dermed skilt ut som egne avsnitt nedenfor, slik at det skal være lettere å sammenligne de ulike oppfatningene og meningene.

Presentasjon av funn

Journalister

Generelle funn

Gjennom intervjuene har jeg fått inntrykk av at journalistene har et mer bevisst forhold til skillet mellom forskningsjournalistikk og forskningsformidling enn det forskerne har. Journalistene uttaler at de i større grad er sitt ansvar bevisst med et profesjonelt forhold til sine kilder, og er opptatte av å variere sin kildebruk. Det er likevel klart at journalistene har sine "favoritter": personer i forskningsmiljøene de kan kontakte og garantert få gode svar det er lett å gjøre seg nytte av.

At journalistene lettere ser en forskjell mellom journalistikk og formidling er i og for seg ikke overraskende. Det er likevel interessant å se dette i sammenheng med den frustrasjonen forskerne kan oppleve når vitenskapelige funn ikke blir omtalt. En utsendt pressemelding eller en publisert artikkel utløser ikke nødvendigvis medieomtale. Årsakene til dette kan selvsagt være mange, men journalistenes ønske om å unngå ren formidling kan her spille inn. I tillegg kommer andre faktorer, som journalistene også nevner, som tid og ressurser. Med få personer på jobb og begrenset tid til hver sak, blir mediene nødt til å prioritere hardt hvilke saker som omtales.

Samtidig er det verdt å merke seg at selv om journalistene er mer bevisste på forskjellen mellom formidling og journalistikk, er det varierende i hvor stor grad de

faktisk driver forskningsjournalistikk fremfor forskningsformidling, slik kritikken for eksempel er i Hornmoen 1999. Det kan være flere årsaker til mediernes prioriteringer, noe som også diskuteres nedenfor.

Hva er forskningsjournalistikk?

På spørsmål om hva forskningsjournalistikk er svarer alle journalistene mer eller mindre det samme, om enn formulert litt forskjellig: Forskningsjournalistikk er journalistikk som handler om forskning; den har de samme krav til seg som all annen journalistikk.

Samtidig sier journalistene at det stilles ytterligere krav til journalistens kunnskap om feltet han eller hun dekker. Slik vil det også være med andre felt innenfor journalistikken: en økonomijournalist trenger kunnskaper om økonomi, og vil — som forskningsjournalisten — bli bedre på feltet etter hvert som journalisten får mer erfaring i jobben. Slik sett skiller ikke forskningsjournalistikken seg fra andre former for journalistikk.

At journalistene har samme oppfatning av hva forskningsjournalistikk er for noe, kan være et uttrykk for en homogenisering og profesjonalisering av journalistikken.⁸² Det eksisterer tydeligvis en felles, faglig identitetsfølelse, og dermed en felles oppfatning av hva god journalistikk er for noe på tvers av mediene. Hvor denne oppfatningen kommer fra er vanskelig å si, og det er nok flere årsaker til at den finnes.

Det kan for eksempel tenkes at arbeidet til Pressens Faglige Utvalg og Vær Varsom-plakatens retningslinjer for god journalistikk gjør journalistene mer bevisste på sin egen rolle og sitt eget fagfelt. En slik formalisering av retningslinjer og regler for eget yrke er viktig for utviklingen av en profesjon. Om en ikke kan kalle journalistikken i Norge en *profesjon* etter den klassiske definisjonen, kan vi i alle fall snakke om en *profesjonalisering*.⁸³

En skal heller ikke underslå betydningen av journalistenes utdanning og bakgrunn. Dette vil spesielt være gjeldende for den yngre generasjon av journalister, som vi har sett at i større grad enn tidligere har utdanning innenfor samfunnsvitenskap og

⁸² For en diskusjon av hva en profesjon er, se Wilensky 1964, Torgersen 1972, referert i Røsland 1999:22.

⁸³ Wilensky 1964, Torgersen 1972, referert i Røsland 1999:22.

humaniora. Langt flere enn før har også kun journalistikkutdanning uten andre fag i tillegg.⁸⁴

De tre informantene har også valgt forskningsjournalistikk som fagfelt selv, og det er ikke utenkelig at det ligger en idealistisk tanke til grunn for avgjørelsen — enten bevisst eller underbevisst. Det kan med andre ord være en bestemt type person med en grunnleggende interesse, med personer mer eller mindre sammenfallende motiver og oppfatning av journalistikk, som ønsker å drive forskningsjournalistikk, uten at jeg kan påvise dette gjennom mine undersøkelser.

Endringene i journalistenes bakgrunn, spesielt blant den yngre generasjon, gjør at vi kan miste visse perspektiver på hva god journalistikk er for noe. Dette fordi en definisjon av god journalistikk først og fremst vil være basert på samfunnsvitenskapelige tradisjoner og tenkemåter, heller enn å være påvirket av ulike syn fra forskjellige fagfelt i en redaksjon hvor de ansatte har ulik bakgrunn.

Dette kan ha både positive og negative sider. Det er blant annet positivt i det en felles forståelse av hva journalistikk er for noe gjør det lettere å definere regler for en god presse. Det kan dermed være lettere for samfunnet for øvrig å vite hva en kan forvente av journalistikken og hvilken rolle mediene skal spille i et samfunn. Det gjør det lettere å forholde seg til media som profesjonell aktør, noe som kan heve kvaliteten på medienes arbeid — i alle fall etter en samfunnsvitenskapelig definisjon.

På den annen side kan en ensretting av journalistikken føre til en større grad av flokk-mentalitet i medieverden, og dermed mindre mangfold. Et felles utgangspunkt og en felles innfallsvinkel kan føre til at vi som samfunn får det samme produktet fra flere ulike tilbydere, med liten grad av variasjon. En felles forståelse og oppfatning av journalistikken trenger dermed ikke å bety høyere kvalitet — avstanden kan være stor mellom ideal og realitet.

Om å være kritisk

Alle de intervjuede journalistene sier at evnen til å være kritisk til forskning er avhengig av kunnskap og erfaring. De mener at man trenger kunnskap om forskningens metoder og funksjoner, prosesser og miljøer for å kunne drive kritisk forskningsjournalistikk.

⁸⁴ Hovden 2008:157, 159.

Å kunne være kritisk handler, som diskutert tidligere, ikke bare om å kritisere, men om å ha gode nok kunnskaper om temaet man skriver om til å kunne stille de rette spørsmålene. Nettopp her ligger noe av forskjellen mellom forskningsformidling og -journalistikk.

Bjørnar Kjensli fra forskning.no sier for eksempel at "(...) hvis du skal skrive kritiske saker om noe innenfor et felt, så er det feltet ofte så lite at ... det er en annen utfordring."⁸⁵

Erlend Lånke Solbu fra NRK sier at NRKs kritiske dekning av forskning ofte er manglende omtale: i stedet for å skrive artikler om kritikkverdige forhold ved forskning og forskningsmiljøer, dropper NRK heller omtale av det aktuelle temaet — som en slags stille kritikk. Solbu begrunner dette blant annet med manglende ressurser, siden de kun er to dedikerte forskningsjournalister i nettredaksjonen, og tilfanget av stoff er enormt. Solbu viser også til et eksempel hvor NRK avslørte feil ved en artikkel Dagbladet hadde publisert om temperaturutviklingen i Arktis. Her innhentet de uttalelser fra forskere og eksperter på feltet som mente at Dagbladets fremstilling var feilaktig. "Det er jo også en form for kritisk journalistikk", sier Solbu.

Mathismoen på sin side er enig i at journalistikken skal være kritisk, men sier samtidig at han også ser på forskning og spesielt publiserte resultater som et forholdsvis kvalitetssikret produkt:

Og den andre tingen som er viktig det er å være kritisk. Og [det å] stille kritiske spørsmål, kritisk til konklusjonene, når jeg mener det er grunn til det, som med all annen journalistikk. Men jeg tenker nok .. fordi at grunnlaget for en publisert artikkel da, fra forskere, er allerede så gjennomgått når den publiseres, den er allerede så kvalitetssikret — hvis jeg ser at den er det, og den publiseres i et anerkjent tidsskrift eller i en rapport fra en instans som jeg i utgangspunktet stoler på, så er det vanskelig å drive ytterligere kritisk journalistikk på konklusjonene. Men det tror jeg er det samme i alle medier i hele verden. Og ta for eksempel the Guardian, som har 8-10 klima- og miljøjournalister, de opererer jo på samme måten. Det er jo sjelden at de på

⁸⁵ Bjørnar Kjensli, forskningsintervju 29. mars 2014. Appendix 3.

eget initiativ dykker ned i en artikkel eller et forskningsresultat for å etterprøve og se om det faktisk stemmer eller ikke.⁸⁶

Mathismoen forfekter her et syn som flere forskningsjournalister har gjort før ham, og som blant andre Harald Hornmoen stiller seg kritisk til; selv om forskningsresultater ofte er gjennomgått i flere omganger som en rutine før publisering i vitenskapelige tidsskrifter, betyr ikke det nødvendigvis at alt har gått riktig for seg gjennom hele forskningsprosessen, eller at resultatet er korrekt.⁸⁷

Den vitenskapelige fagfelle vurderingen fritar ikke pressen for sitt ansvar. Hornmoen refererer også til undersøkelser fra USA, rett nok fra 1995, som viser at forskere og forskning fortsatt blir sett på med beundring, og at pressen stort sett refererer og tilgjengeliggjør resultater fremfor å stille seg kritisk til både forskningsresultater, prosesser og forskningspolitikk.

Selv om resultatet og konklusjonene i en forskningsrapport er korrekt, har pressen også andre oppgaver enn å bare referere ny viten. Mediene bør også ta mål av seg til å sette resultater i sammenheng, for eksempel på tvers av ulike fagfelt. I tillegg må mediene være en arena for forskningsdebatt, både på det etiske og det politiske plan. Hvordan skal forskningen utøves, og hva skal det forskes på?

Disse overordnede perspektivene forsvinner ofte i dagens forskningsjournalistikk. Informantene i denne oppgaven peker på manglende ressurser generelt, begrensede kunnskaper om forskningsfeltene og manglende interesse som årsaker til dette. I tillegg kommer det stadig tilbakevendende argumentet med tidspress og manglende interesse fra publikums side: mediene lever av sitt publikum, og må levere en god blanding av det som forventes ("vil ha") sammen med en liten dose av det publikum "bør ha".

De store utfordringene

Forskningsjournalistikken byr helt klart på mange og ulike utfordringer for journalistene. Et av de mest overraskende momentene som kom fram i intervjuene var at ingen av journalistene oppfatter det som vanskelig å få kontakt med og få forskere til å uttale seg til media. Dette skiller seg for eksempel fra beskrivelsene i litt

⁸⁶ Ole Mathismoen, forskningsintervju 28. mars 2014. Appendix 2.

⁸⁷ Hornmoen 1999:11-12.

eldre litteratur på feltet, men minner om konklusjonene i den nylig publiserte rapporten fra Carlsen mfl., som diskutert tidligere.⁸⁸

Journalistene som er intervjuet har flere teorier om hvorfor forskerne de tar kontakt med oftest velger å stille opp som kilder. Bjørnar Kjensli sier for eksempel at han tror forskerne stoler på at forskning.no er en seriøs aktør. Han sier samtidig at det han opplever som vanskelig med norske forskere er at de ikke liker å stikke seg fram og "ta æren" for noe andre har gjort:

Men så er jo forskere også litt sånn at de underspiller sin egen rolle, da, i prosjekter og i forskningen. De er ofte mange som jobber på samme studie, og det er ikke sånn tradisjon i Norge som ... andre steder, da, at enkeltforskere skal stikke seg fram da, og ta æren for å ha funnet ut ting. Det har kanskje noe med vår kultur å gjøre sånn generelt, men i forskningsverden skal man være veldig sånn solidarisk og ... at man står på skuldrene til masse andre folk, sånn at man skal liksom ikke ta all æren for at man har funnet ut noe selv. Så det sliter vi sånn litt med da, for å få folk til å stille opp, selv om vi ikke har den intensjon å bygge dem opp som en slags stjerner, men det føler de kanskje, da.⁸⁹

Utfordringen Kjensli beskriver er dermed ikke nødvendigvis den at forskerne ikke vil stille opp, men at de ikke føler seg komfortable med å fronte et funn, en undersøkelse eller et fagfelt generelt helt på egen hånd.

Dette bekreftes også av Solbu fra NRK og Mathismoen fra Aftenposten. Mathismoen, som har jobbet med forskningsjournalistikk siden 80-tallet, sier at forskerne var reddere før, men samtidig at:

Det er ekstremt varierende. Det finnes fortsatt forskere som nesten er livredd for å snakke med [media] ... fordi de er redde for at jeg skal fremstille dem på en måte som gjør at de dummer seg ut overfor sine kolleger. Men ... mye, mye, mye mindre enn det var før. Forskere aksepterer at jeg bruker andre ord, at jeg er nødt til å skrive om sitatene deres hvis jeg skal sitere dem direkte, men da får de selvsagt ... jeg gjør jo ikke det uten at de har godkjent

⁸⁸ Carlsen mfl. 2014.

⁸⁹ Bjørnar Kjensli, forskningsintervju 29. mars 2014. Appendix 3.

det.. De ser at det er nødvendig for at folk flest skal ha mulighet til å skjønne hva de sier for noe.⁹⁰

På dette området har det tydeligvis funnet sted en utvikling, som i stor grad kommer media til gode. Det er vanskelig å peke på en konkret årsak til at forskerne nå er mer villige til å stille opp: likevel er det grunn til å tro at det endrede synet i samfunnet på kommunikasjon og offentlighet, for eksempel etter eksplosjonen av sosiale medier og internett, også har bidratt til å endre forskernes syn på kommunikasjon. Det kan gjøre det lettere å få forskere til å stille opp som kilder.

Flere forskningsinstitusjoner har også et mer bevisst forhold til formidlingsvirksomhet enn tidligere, og holder både interne kurs og ansetter egne personer som skal drive med formidling. Forskningsformidling synes i det hele tatt å være "i vinden". Dette bekreftes også gjennom intervjuene med forskerne som presenteres senere. Dette kan gjøre det lettere og mer naturlig for forskerne både å akseptere kontakt og selv å ta kontakt med media.

En skal samtidig ikke underslå betydningen av profilering for å skaffe forskningsmidler, som i mange miljøer er svært viktig. I mange tilfeller eksisterer det også et krav til formidling av resultater og prosesser fra dem som bevilger midler til forskningen. For pressens vedkommende er det viktig å være bevisst på dette, og unngå å stille opp som det berømte "mikrofonstativet" media enkelte ganger blir beskyldt for å være.

Journalistene bør være bevisst på den funksjonen pressen her har som indirekte styrende organ for midler til forskning. Her påligger det naturligvis de bevilgende myndigheter, institusjoner og stiftelser å foreta fornuftige valg ut fra en helhetlig vurdering av behov, ønsker og strategi, men beslutninger tas ikke uten et grunnlag — og i mange tilfeller er det media som legger dette grunnlaget.

Oppfattelsen av hva som er viktig og dagsaktuelt i et samfunn henger ikke nødvendigvis sammen med hva som *faktisk* er viktig i samfunnet. Dette bildet er i stor grad skapt av media, og medias funksjon på dette feltet er nøye beskrevet

⁹⁰ Ole Mathismoen, forskningsintervju 28. mars 2014. Appendix 2.

gjennom medieteoriene om *framing* og *agenda setting*.⁹¹ Kort fortalt sier teoriene at det media fokuserer på, ikke nødvendigvis er det media eller samfunnet burde fokusere på. I tillegg påvirker mediernes vinkling og fremstilling publikums og samfunnets vurdering av en sak. Dette kan for eksempel ha innvirkning på en politisk avgjørelse.

Disse effektene er også gjeldende i forskningsjournalistikken, og det finnes flere eksempler på forskningsrapporter og formidling av disse gjennom mediene som endrer en avgjørelse eller har blitt forsøkt brukt til å endre en politisk avgjørelse. Dette er blant annet gjeldende i saken om gruvedeponi i Førdefjorden, som jeg kommer tilbake til senere.

Etter min mening er det opp til forskningsinstitusjonene selv å drive formidlingsarbeid: pressens oppgave må være å drive journalistikk. Det er her viktig å huske på at det i journalistikken også handler om å fortelle historier, og å løfte frem ny kunnskap. Journalistikken handler om å gjøre slik kunnskap relevant og interessant for et større publikum, men — som diskutert tidligere i oppgaven — handler forskningsjournalistikk også om noe *mer*. Forskningsjournalistikk skal tilgjengeliggjøre kunnskap, forholde seg kritisk til den og sette den inn i et samfunnsmessig større perspektiv — både gjennom "hyllest" og kritikk.

Forskningsjournalistikken versus "vanlig" journalistikk

Selv om forskningsjournalistikken har de samme krav til seg som annen journalistikk, peker informantene på at god forskningsjournalistikk i praksis drives noe annerledes enn "vanlig" journalistikk.

Både Kjensli, Solbu og Mathismoen sier at forskningsjournalistikk ofte krever mer tid enn andre former for journalistikk; tid til å kontakte ekstra kilder, tid til å forstå stoffet og tid til å presentere stoffet på en god måte.

I tillegg kreves det, i følge informantene, tid til å formulere et materiale som formidler saken på en god måte, hvor man både tar hensyn til publikums interesser på den ene siden, og forskernes på den andre siden. Der forskernes språk ofte er komplisert å forstå for et vanlig publikum, må journalisten både oversette og evne å finne bilder

⁹¹ For nærmere beskrivelser av "framing" og "agenda setting" kan man for eksempel se Cohen 1963, samt McCombs og Shaw 1972.

og sammenligninger for å formidle stoffet på en god måte. Samtidig skal det som formidles være så korrekt som mulig.

Forskningsjournalistikken baserer seg ofte på rapporter eller andre publiserte arbeider skrevet av forskere, for forskere. Her er det som oftest brukt et helt annet språk enn det man finner i den jevne nyhetsartikkel. Arbeid med språklig formulering og ulike formidlingsmetoder er dermed høyt prioritert blant forskningsjournalistene.

Ole Mathismoen i Aftenposten sier dette om hvordan han jobber med språket i artiklene sine:

Igjen går det på at jeg prøver å formulere meg slik at folk punkt 1: begynner å lese, og punkt 2: fortsetter å lese. Og det er jo det all journalistikk dreier seg om. Jeg prøver veldig å ikke overdramatisere, men likevel dramatisere sånn at det fanger litt. Det hjelper jo ikke at jeg skriver veldig viktige ting hvis ingen leser det.⁹²

Også Solbu og Kjensli har et reflektert forhold til språket i artiklene de skriver. Solbu sier også direkte at han har en stolthet knyttet til språket, og forsøker å ha et så godt språk som mulig. Gjennom god språkbruk er det lettere, mener han, å forklare vanskelige tema. Informantene peker også på bruk av metaforer og bilder i språket som viktig for å forklare kompliserte framstillinger, for eksempel innen kjemi og fysikk.

Formidlingsaspektet er med andre ord en viktig del av forskningsjournalistikken. Så vidt jeg tolker informantene mener de at dette aspektet er mer avansert og tidkrevende enn i andre former for journalistikk, siden publikums utgangspunkt og grunnleggende forståelse for det som omtales ikke nødvendigvis er på toppnivå. Dette til forskjell fra for eksempel "normal" nyhets- og hendelsesjournalistikk, hvor innholdet ikke nødvendigvis er komplisert å forstå, og ikke så krevende å forklare.

Oppdragelse av publikum

Gjennom intervjuene med journalistene kom alle tre inn på det jeg tolker som en form for "oppdragelse" av eget publikum. I det legger journalistene det faktum at publikummet som leser artikler om forskningsstoff ofte er tilbakevendende, og at man

⁹² Ole Mathismoen, forskningsintervju 28. mars 2014. Appendix 2.

dermed kan bygge den ene artikkelen på den andre uten at man nødvendigvis mister publikum. Det betyr i praksis at man kan legge seg på et litt høyere nivå i enkelte artikler, og ikke trenger å gå av veien for å skrive enkelte lengre, tyngre og dypere saker.

En slik strategi står i motsetning til det som stadig blir vanligere i journalistikken: sakene blir kortere og mer spissede, og inneholder stadig mindre original og egenprodusert informasjon. Dette henger nøye sammen med de økte kravene til lønnsomhet mediene opplever, etter de siste tiårs omstrukturering av eierskapsforholdene i mediebransjen.⁹³

Denne omleggingen, og spesielt konsekvensene av den, er noe alle de tre journalistene kommer inn på, selv om det nok er Mathismoen i Aftenposten som merker mest til de økonomiske endringene. Både forskning.no og NRK har en annen organisering på eierskapssiden, som kanskje også gir seg utslag i hvilken journalistikk mediene kan tillate seg å drive. Likevel produserer alle de tre mediene "kjappe" saker med et stort formidlingspreg, og prioriterer i mindre grad de tyngre, undersøkende sakene.

For forskningsjournalistikkens del kan en se på de dypere, originale sakene som en slags langsiktig strategi, hvor en kan bygge opp publikums aksept for og forventning til både lengre og tyngre saker.

Både Solbu, Mathismoen og Kjensli sier de mener at publikum undervurderes. De mener "slapp" journalistikk, i betydningen overfladisk og ukomplisert stoff, ikke betaler seg over lengre tid. Kjensli sier for eksempel:

Man må ha god stoffmiks, rett og slett, både lette og tunge saker, men ... vår erfaring er at hvis man går skikkelig inn i et tema og skriver en fyldig sak om en ting, så blir det mye bedre lest enn en lettfattelig sak med bilde av lettkledde damer og en skrikende overskrift. Vi har jo .. på en måte prøvd begge deler: vi har jo prøvd det vi og. Vi skal jo også fylle forsiden hver dag,

⁹³ Mer om fordeler med egenprodusert stoff finnes for eksempel i Hornmoen 1999:97. For en mer dyptpløyende studie av det norske mediemarkedet og konsekvensen av endringer i eierstruktur og økte krav til økonomisk inntjening, kan man se Barland 2012, spesielt kapittel 1.

men våre mest leste saker er kjempelange. De som blir mest leste over tid er lange og tunge og grundige.

Dette er interessante tanker om hvordan kvalitetsjournalistikk belønnes over tid, men ikke nødvendigvis umiddelbart. Taktikken med en gjennomgående høy kvalitet, men likevel en blanding av lett og tungt stoff virker fornuftig. Gjennom en slik satsing kan man nå flere lesere over kortere tid gjennom de lettere artiklene, men samtidig fenge de ulike interessene til disse leserne gjennom mer dyptpløyende artikler.

Breddetilbudet vil kunne leses av mange, dybden av færre — men ved å ha et tilbud over tid også til de mest interesserte innen ulike fagfelt, vil publikum komme tilbake. En slik grunnleggende tillit til eget publikum kan virke stimulerende både på journalist og leser.

For å hjelpe nye lesere forteller journalistene at de lenker til tidligere artikler om samme tema, eller lager faktabokser og illustrasjoner for å forklare det mest grunnleggende, slik at publikum lettere kan henge med gjennom hele saken. Dette er også en fremgangsmåte vi kan se igjen i for eksempel politisk journalistikk, hvor en omfattende sak bygges videre på etter hvert som saken utvikler seg.

I mitt intervju med Erlend Solbu fra NRK presenterte Solbu en sak han hadde skrevet om de-utrydding. Saken handler om den pyreneiske fjellgeiten, som egentlig er utdødd, men som en forskergruppe forsøker å gjenopplive ved hjelp av nedfrosset DNA fra den siste levende geiten.⁹⁴ Konseptet de-utrydding er neppe noe den jevne leser har hørt om, men var et fagfelt Solbu hadde fulgt over lengre tid, og publisert flere artikler om.

Den konkrete saken om den pyreneiske fjellgeiten handlet i stor grad om de-utrydding i praksis, og ikke bare som konsept. For å få publikum til å henge med i saken, hadde Solbu lenket både til tidligere publiserte saker på NRK, brukt videoer av foredrag forskere på feltet har holdt, og brukt faktabokser som kort forklarer prinsippene for de-utrydding.

Solbu sier for eksempel:

⁹⁴ Se Solbu 2013.

Solbu: (...) Men jeg har skrevet en del saker før, jeg har skrevet en del om de-utrydding, og da har jeg forklart det konkrete i noen andre saker, om hvordan det fungerer og gått nærmere inn på hvordan man gjør det der med DNA og det helt konkrete medisinske med det. Her ble det litt mer sånn oversiktssak med "sånn er staa".

Så du tenker på en måte at du har oppdradd publikummet ditt litt på forhånd?

Solbu: Ja, for at jeg tror litt at det er de samme folkene som leser de samme artiklene. At vi har en sånn kundegruppe som leser vitenartiklene på NRK. Empiri: noe jeg tror selv. Det er min kilde på det utsagnet. He he. Men det er samme som på astrofysikksakene, kan jeg ikke gå inn på hver jævla sak og si hva et svart hull er. Så da linker jeg til saker hvor jeg har forklart det nærmere, eller kjører inn en faktaboks av noe slag. For hvis vi hver gang skal forklare hvert tema vi toucher innom, blir det traurig å lese etter hvert. Jeg linker også ofte til wikipedia.⁹⁵

På mange måter kan en si at journalistene her har tro på og tillit til at publikum selv har interesse nok til å begynne å lese, og at journalistene og mediene — gjennom kvalitetsjournalistikk over tid — kan bygge opp et publikum som ikke trenger å få alt inn med teskje hver gang. I tillegg bør man ta inn over seg at ikke alle har interesse for eller kommer til å lese forskningsjournalistikk, og at artikkelen, reportasjen eller programmet ikke nødvendigvis må henvende seg til absolutt alle.

Som med alt annet koster også kvalitetsjournalistikk penger. Bjørnar Kjensli i forskning.no sier at han ser dilemmaet mellom kvalitet og kvantitet, og alle de tre journalistene er skjønt enige om at de gjerne skulle produsert enda mer stoff, spesielt i "øvre sjikt" av kvalitetsskalaen. Med kvalitet tenker de, slik de uttrykker det i intervjuene, på egenprodusert, velfundert, kritisk journalistikk, og gjerne saker de kommer frem til selv.

I uttalelsene rundt journalistisk kvalitet og publikumspleie ligger det mange fornuftige tanker fra journalistene. På overflaten kan det synes som om alt ligger til rette for at journalistene i større grad skal kunne drive den samfunnsnyttige form for forskningsjournalistikk vi har sett på tidligere i oppgaven. Dykker vi litt ned i

⁹⁵ Erlend Lånke Solbu, forskningsintervju, 25. februar 2014, appendix 1.

realitetene ser vi dog at mangel på ressurser kan føre til at redaksjonene i større grad prioriterer de lettere sakene, selv om det absolutt finnes eksempler på god, dyptpløyende forskningsjournalistikk i både Aftenposten, NRK og forskning.no.

Forskere

Generelle funn

Der journalistene skiller klart mellom formidling og journalistikk, hadde alle de tre forskerne en klar oppfatning av at media har et generelt ansvar for forskningsformidling.

Det generelle inntrykket etter intervjuene er at forskerne mener at forskningsjournalistikk i det store og det hele innebærer en ren formidling av ny viten, og at en form for kritisk journalistikk — om enn nyttig — ikke nødvendigvis representerer en form for forskningsjournalistikk.

Kanskje kan denne noe urealistiske forventningen til og oppfatningen av forskningsjournalistikk forklare en del av de misforståelsene som oppstår i forholdet mellom journalister og forskere. Media kan uten tvil være en nyttig publiseringskanal for forskningsstoff, men ut fra de tidligere diskuterte definisjonene vil det være galt om dette er det eneste perspektivet forskerne har på medias plass i samfunnet.

Denne holdningen til media kan minne om den holdningen som en finner i undersøkelsen til Carlsen mfl, som på mange måter støtter denne oppgavens funn.

Forskerne sier også at de kan oppleve medias håndtering av forskning som frustrerende, både når det kommer til frekvensen for publisering av vitenskapelig relatert materiale i media, kvaliteten på dette og måten forskningen blir dekket og fremstilt på.

Forskerne sier samtidig at de har forståelse for at mediene må prioritere, og at mediene ikke kan dekke alle hendelser i forskningsverden. De sier likevel at prioriteringen noen ganger er underlig: viktige funn og framskritt blir kanskje forbigått i stillhet, mens media noen ganger lager det forskerne oppfatter som irrelevante og lite informative saker.

Nøyaktig hvorfor forskerne mener dette, er ikke helt entydig. Min tolkning er at forskerne muligens har urealistiske forventninger til hvilke kunnskaper en journalist har om hvert enkelt fagfelt. Kanskje klarer ikke forskerne å formidle hvorfor nye funn er viktige, eller kanskje klarer ikke journalisten å se for seg hvordan temaet skal formidles på en god måte. Det er vanskelig å legge "skylden" på noen spesifikke aktører når det kommer til prioriteringer og forventninger, men både journalistene og forskerne som har blitt intervjuet er skjønt enige om å at begge parter må ta en del av ansvaret.

Om sensasjoner, nøyaktighet og nyanser

Gjennom intervjuene får jeg inntrykk av at de tre forskerne ikke er spesielt redde for eller nødvendigvis reagerer veldig negativt på det man kan kalle sensasjonspregede oppslag i media. Dette er derimot ikke nødvendigvis en holdning de alltid har hatt — men snarere en tilpasning til virkeligheten og en aksept av det faktum at mediene har et ansvar og avhengighet først og fremst overfor sitt publikum.

Helga Kleiven, forsker ved Universitetet i Bergen, sier hun husker sitt første medieoppslag godt:

Altså, selvfølgelig: i begynnelsen så var jeg mer redd enn jeg er i dag. Og de jeg var redd for var jo kollegaene mine. Ikke folk ute, for de ... alle ... skoler synes det er veldig stas når noen kommer på besøk.

(...)

Men det er klart at første gangen ... den husker jeg veldig godt, og det var faktisk i formidling ... i avis, i 2008. Da hadde vi et Science-paper, jeg var førsteforfatter, og det var veldig spennende for det var en sånn stor isdemmet innsjø som brast for 8200 år siden, og den stoppet Golfstrømmen. En veldig sånn fantastisk historie, egentlig, å selge, sant ... liksom sånn "the day after tomorrow" en gang for 8200 år tilbake, (...)⁹⁶

Ole Mathismoen i Aftenposten skrev artikkel om saken, og intervjuet i tillegg daværende miljøvernminister Eirik Solheim og statsminister Jens Stoltenberg, som var på klimatoppmøte på Bali. Funnene i Kleivens forskning var av historisk art, men også med vurderinger for hvor sannsynlig det var at et lignende scenario kan

⁹⁶ Forskningsintervju med Helga F. Kleiven, 22. mai 2014, appendix 5.

inntreffe i fremtiden. Kleiven sier videre:

(...) det var dobbeltside i Aftenposten. Altså, man kan ikke få noe bedre formidlingsarena enn det. Men overskriften! Da den forlot Mathismoen og gikk til desken, da ble det "Norge blir kaldere", på forsiden med sånne biler som hadde kjørt seg fast i snøen i Oslo, "sier klimaforsker Kleiven". Jeg husker min bror ringte fra Jessheim, og sa "hva i hellane er det du holder på med no? Dommedagsprofeten?". Den var jeg uheldig med!

Men jeg husker Mathismoen ringte til meg og sa "men Kikki! Fokuser på det som er inni avisen. Du har fått to sider."

(...)

Jeg visste jo heller ikke det at det liksom er en desk som bestemmer hvordan de skal selge avisen neste dag. Det er jo vi veldig uvitende om. Det nyttet liksom ikke å si, sant, for de tenkte at jeg kanskje hadde fått velge den overskriften selv, og "her skal hun gå ut og være så tabloid, og selge seg selv, og hun er bare en liten dritt av en ung forsker".⁹⁷

Som vi ser er det ikke selvsagt at forskere vet hvordan en medieredaksjon fungerer. Det kan føre til uheldige oppfatninger når oppslagene blir sensasjonspregede, som her: Kleiven fikk kritikk fra sine kolleger, som trodde hun hadde fått velge overskrift og illustrasjon til saken selv, noe som ikke var tilfelle.

Både Kleiven, Bøckman og Leiros nevner at de ikke ser på en spisset overskrift eller illustrasjon som en katastrofe for forskningens del. På mange måter anser de det som positivt at forskningen får oppmerksomhet, også gjennom slike oppslag.

Forskerne etterlyser derimot en i større grad kunnskapsbasert og nyansert forskningsjournalistikk. Det betyr blant annet at journalistene i større grad evner og ønsker å få med for eksempel usikkerhet i forskningen. Her mener de ansvaret er delt mellom media og forskerne. Forskerne må godta at ikke alle nyanser kan komme med, og at journalisten må ha en historie til slutt som kan formidles til lekfolk. Journalisten på sin side må godta at ikke alt er sort/hvitt, og at forskningen av natur ikke kan gi helt klare, konkrete svar på alle spørsmål.

⁹⁷ Forskningsintervju med Helga F. Kleiven, 22. mai 2014, appendix 5.

Forskerne mener forholdene for dette har blitt bedre de senere år, men at det fortsatt er et stykke igjen å gå for både forskere og journalister. Leiros fra Universitetet i Tromsø sier blant annet:

Leiros: Journalistene har blitt mye bedre, det må jeg si. De har lyst til å forstå, og når de sender ting tilbake for sånn sitatlesing, så føles det mye bedre. Det er vanskelig å snakke med en journalist. Det er igjen, som jeg sier: du vil fortelle detaljene, og så må du hoppe litt over det, men det ... det går vel bedre nå enn det gjorde for noen år siden, er vel egentlig svaret.

Er det på grunn av journalistene, eller deg, eller begge deler?

Leiros: Begge deler, tror jeg. Ja. Jeg synes journalistene på en måte kan klare å få ... få bruke lenger tid på sitt. At de også prøver å skjønne hva vi holder på med, for eksempel, og så prøve å skrive det: prøve å skrive litt av det, og så kommer det sånne her litt enklere forklaringer på ... men det er som du sier: begge deler. Og så er det også det at kanskje publisiteten er viktigere enn at alt som står der er 100 % riktig. Det må vi som forskere bli flinkere til.

Ansvar for en kunnskapsbasert og fornuftig forskningsjournalistikk hviler derfor på både forskere og journalister.

Kunnskap eller ikke kunnskap?

Gjennom intervjuene med forskerne er det klart at en journalist med forkunnskaper ikke nødvendigvis er et krav for å gjennomføre et intervju eller å lage en sak med forskning som tema. Produktet i andre enden skal uansett ende opp i en artikkel eller en sak som skal kunne leses av et publikum som ikke kan forventes å ha store forkunnskaper om temaet.

Det forskerne derimot sier, er at en journalist med forkunnskaper gjør det lettere for forskerne å formidle hva som er *nytt* eller *annerledes*, eller hva forskeren har kommet frem til innenfor temaet. At en journalist har forkunnskaper om temaet, øker også sjansen, mener forskerne, for at produktet som kommer ut i andre enden holder høy kvalitet.

Peter Bøckman kommer i sitt intervju inn på allmennkunnskaper hos journalister, som han for så vidt mener er viktig. Samtidig sier han følgende:

I noen grad så tror jeg ikke egentlig det er media som har ballen i den problemstillingen der. En del av den forskningen som er vanskelig å formidle er vanskelig å formidle fordi den krever store forkunnskaper hos mottageren. Her er det skoleverket som er rett adressat.

(...)

Hvis du skal ... hvis du er journalist og skal prøve å forklare folk et eller annet matematisk problem. (...) For å forklare dette, med mindre du skal skrive en sinnssykt lang artikkel med veldig mange rare tall i, så må du ... rett og slett den som skal lese det kunne matematikk, altså. Og hvis vedkommende ikke kan matematikk, så kommer han ikke til å få noe ut av det du klarer å trøkke inn på en viss mengde plass i en avis. Og det betyr at hvis leseren skal få noe ut av det, så betyr det at skoleverket må ha lært vedkommende matematikk, altså.⁹⁸

Interesse og forståelse for forskning som fagfelt er altså en utfordring som stikker dypere, i følge Bøckman, enn bare kommunikasjon mellom forskere og journalister. Kanskje må også pressen ta inn over seg at ikke alle programmer, artikler og saker kan fenge alle.

Alle de tre forskerne fremhever også tid som en viktig faktor. Selv om de har forståelse for at media skal være kjappe og publisere hurtig, mener de at tiden ofte er en medvirkende faktor til at misforståelser kan oppstå og kvaliteten på medienes produkt blir lavere.

Peter Bøckman sier:

Bøckman: Det er vidunderlig å snakke med statskanalen, for de har bedre tid. En del, særlig av de kommersielle kanalene, er mye mer innstilt på å ha et produkt. De gir mindre tid til ... å gå i dybden på problemstillinger. Så jeg trives veldig godt med å snakke med NRK, altså. De andre kan være hyggelige de også, men jeg merker godt forskjellen på en kommersiell og en ikke-kommersiell aktør.

⁹⁸ Peter Bøckman, forskningsintervju 14. mai 2014, appendix 4.

Hva med kvaliteten på det som kommer ut i andre enden?

*Bøckman: Bedre tid gir grundigere arbeid. Så mitt inntrykk er at på forskningssiden så er NRK bedre enn de kommersielle kanalene.*⁹⁹

Dette er en interessant observasjon, som kan sees i sammenheng med den tidligere nevnte undersøkelsen av mediene i Sverige som ble referert i Omdal 2013. Her kom det fram at andelen journalister med spesialfelt var på 75 % i Sveriges Televisjon og Sveriges Radio (som er statlig finansierte mediehus), tilsvarende som i 1990. Blant de private aktørene er andelen 56 % i 2013, fra 67 % i 1990.¹⁰⁰

Selv om dette ikke forteller oss hvor mye tid de statlig finansierte "public service"-redaksjonene bruker på forskningsjournalistikk versus de private, sier det noe om prioriteringen i de offentlige redaksjonene. Det later til å være et uttalt ønske å la journalister jobbe over lengre tid med samme fagfelt, fremfor å la dem jobbe som "altnuligpersoner", uten tid til fordypning.

Både tid og kunnskaper hos journalisten er dermed faktorer som forskerne mener påvirker kvaliteten på det journalistiske produktet — og gjør kontakten med media lettere for forskernes del.

Kunnskap eller ikke kunnskap? Et eksempel.

Forkunnskaper om et tema gjør det også lettere for journalisten å stille relevante spørsmål og til å være kritisk til valget av kilder. Det er for eksempel vanskelig å stille spørsmål ved konklusjonene til en vitenskapelig rapport dersom en ikke kjenner til forskjellige vitenskapelige arbeidsmetoder, ulike måleenheter og god kildekritikk.

Et eksempel på dette ser vi i saken om deponering av gruveslam i Førdefjorden i Sogn og Fjordane. Selskapet Nordic Mining har søkt om tillatelse til å deponere opp til 10 000 tonn slam fra gruvedrift i Førdefjorden hver dag i om lag 50 år.

Lokalbefolkningen og nasjonale miljøvernorganisasjoner har protestert, og motstanden har ført til flere utredninger av konsekvensene for naturen i området.

⁹⁹ Peter Bøckman, forskningsintervju 14. mai 2014, appendix 4.

¹⁰⁰ Sveriges Radio 2013, referert i Omdal 2014:34.

Dette har igjen gitt mange utsettelse av en endelig konklusjon om tillatelse kan gis eller ikke fra styrende myndigheter.

Motstanderne av prosjektet argumenterer med at utslipp av slam i fjorden truer livet både i fjorden og havområdene rundt, mens forkjemperne sier slammet vil synke til bunnen av fjorden og ikke utgjøre en fare for miljøet.

Nordic Mining hyrte Det Norske Veritas (DNV) for å utføre målinger av havstrømmer i fjorden og uttale seg om konsekvensene av slamdeponiet. Etter en undersøkelse sommeren 2014 konkluderte DNV med at strømmene i fjorden var "svake", med en gjennomsnittlig hastighet på 4-9 cm per sekund, og at strømmene ikke var av en slik karakter at de ville føre til spredning av slammet.¹⁰¹ Tallene ble referert i flere medier, blant annet lokalavisen Firda.¹⁰²

I den originale artikkelen i Firda ble det ikke stilt spørsmål ved konklusjonene og tallene fra Det Norske Veritas. Kanskje hadde dette stilt seg annerledes dersom journalisten hadde kunnskaper om fagfeltet han eller hun skulle dekke — i dette tilfellet oseanografi.

At en havstrøm beveger seg med 4-9 cm i sekundet er bare deler av det totale bildet. Minst like interessant er *volumet* denne havstrømmen utgjør, altså hvor store mengder vann som flyttes. I tillegg kan en stille spørsmålet om 4-9 cm i sekundet er en "svak" eller "sterk" strøm: for mindre organismer og dyr kan dette være en sterk strøm, mens det for større dyr kan være en svak strøm. Det vil også være gjeldende for partikler av ulik størrelse.

Det er også verdt å spørre om en *gjennomsnittsmåling* i en fjord, hvor tidevannsstrømmene kan bli kraftigere og skifter retning tre til fire ganger i døgnet, er en relevant måte å måle havstrømmen på. Her er det kanskje mer interessant å se på nettotransporten — altså hvor store vannmasser som transporteres inn til og bort fra fjordsystemet.

Perioden havstrømmene er målt over er også ganske kort, og hadde — da artikkelen ble publisert i Firda — kun foregått om sommeren. Faktorer som smeltevann fra

¹⁰¹ Glette mfl. 2013.

¹⁰² Ramsli 2013.

elver om våren og de sesongbetonte springflo- og fjæreforholdene som opptrer med jevne mellomrom er dermed ikke med i dataserien.¹⁰³

Basert på DNVs eget kart over utplasserte målestasjoner, er det også nærliggende å spørre hvorfor målestasjonene, spesielt i ytre del av området, er plassert midt i fjorden.¹⁰⁴ De mest interessante havstrømmene i dette tilfellet, er de som ikke er påvirket av flo og fjære. Disse vil stå for den største nettotransporten av vannmasser over tid, noe DNV også skriver i sin rapport publisert i september 2014.¹⁰⁵

Disse havstrømmene er, i motsetning til tidevannsstrømmene, ikke å finne midt i fjorden. De vil derimot i første rekke foregå langs kantene av fjorden. Ved å plassere målestasjoner her, vil man få et mer nøyaktig bilde av den overordnede sirkulasjonen i fjorden, som muligens vil være av større betydning for eventuell transport av slam fra området.¹⁰⁶

Etter at funnene til Det Norske Veritas ble presentert i media, publiserte to forskere ved Havforskningsinstituttet i Bergen en kronikk hvor de tok opp flere av spørsmålene nevnt ovenfor. Forskerne gikk selv gjennom målingene presentert i rapporten fra DNV, og viste til at strømmene kan komme opp i hastigheter på 20 cm per sekund, og ofte ligger over 10-15 cm per sekund. Havforskningsinstituttets vurdering av strømforholdene er dermed en helt annen enn den DNV presenterer.

For en utenforstående er det vanskelig å vurdere hvem som har rett. I dette tilfellet er det forskerne fra Havforskningsinstituttet som selv velger å skrive en kronikk for å få fram sine syn, og det er forskerne fra Havforskningsinstituttet som stiller kritiske spørsmål ved rapporten til Det Norske Veritas.

Det er selvsagt flott at forskere kan bruke media som arena for debatt. Etter min mening burde imidlertid media, uavhengig av forskernes engasjement, også evnet å stille disse kritiske spørsmålene — eller i alle fall innhente synspunkter på saken fra andre kilder enn, i denne saken, Nordic Mining og DNV.

¹⁰³ Målingene fortsatte, og det er senere foretatt målinger over et helt år.

¹⁰⁴ Glette mfl. 2013:5.

¹⁰⁵ Glette mfl. 2014:13.

¹⁰⁶ Sælen 2009.

Selv om dette er en enkeltsak, er det grunn til å tro at det eksisterer mange slike rapporter og utredninger som blir stående uten å få kritiske spørsmål rettet mot seg.

Spesielt resultater av oppdragsforskning, som både Mathismoen og Solbu nevner som eksempler på noe de gjerne skulle brukt mer tid på å undersøke, krever en våken og kritisk presse. Ikke fordi alle rapporter inneholder feil eller mangler, men fordi systemet ikke nødvendigvis stimulerer til fri og uavhengig forskning, slik samfunnet forventer. Svært mange politiske avgjørelser blir tatt med bakgrunn i forskning — da er det samtidig svært viktig at forskningen er uavhengig og har blitt gjennomført på en faglig god måte.

På akkurat dette området gjorde for eksempel Aftenposten en grundig jobb da de i 2010 avslørte at Arbeidsdepartementet hadde forsøkt å få skrevet om konklusjonen i en bestilt forskningsrapport fra SINTEF. Arbeiderpartiet hadde i dette tilfellet bestilt en rapport om sykefravær i Norge sammenlignet med andre land: motivet var tydeligvis å ha et vitenskapelig grunnlag for å si at sykefraværet i Norge var høyt, og at man dermed gjorde det rette når man strammet inn på regler for sykemelding.

Da rapporten ikke kunne konkludere med dette, men tvert i mot sa at sykefraværet i Norge var på nivå med andre, sammenlignbare land, forsøkte Arbeidsdepartementet å få skrevet om konklusjonen og argumentasjonen til forskeren. Forskeren nektet, og resultatet ble at rapporten aldri ble publisert av Arbeidsdepartementet og ei heller referert til av Arbeiderpartiets politikere i debatten som fulgte saken om sykefravær. Rapporten ble i stedet publisert på SINTEFs nettsider.¹⁰⁷

Dette er neppe det eneste eksempelet på fremstøt fra oppdragsgiver av slik forskning, og det er heller ikke sikkert at alle forskere har like stor integritet eller mulighet til å si nei til påvirkning utenfra når en rapport skal skrives. Her har pressen en oppgave som overvåkende og kritisk organ.

For forskerne er det lettere å nå frem med et budskap dersom journalisten eller publikum har kunnskaper om emnet fra før av. For en journalist vil det være lettere å vite hvilke spørsmål man kan stille dersom man har en viss innsikt i temaet det er snakk om. Etter min mening vil kjennskap til fagfeltet som omtales være med på å

¹⁰⁷ Se Moe 2010.

gjøre forskningsjournalistikken mer reflektert og kritisk — og til langt større nytte enn om journalistikken har en ren formidlingsfunksjon.

I tilfellet med Førdefjorden ville en journalist kunnet stille spørsmålene om volum, plassering av målestasjoner og strømforhold dersom vedkommende hadde innsikt i oseanografi, enten gjennom selvstudium eller samtale med en oseanograf på forhånd. Spørsmålene er forhåpentligvis noe Det Norske Veritas har tenkt gjennom og vurdert — men hvis spørsmålene ikke stilles, vil samfunnet i siste instans aldri få svar. Det kan føre til at en beslutning om et eventuelt deponi kan bli tatt på et feilaktig eller ufullstendig grunnlag.

Om forskernes frustrasjon

Akkurat som journalistene påpeker forskerne forhold de finner frustrerende i forholdet mellom media og forskningsverden.

Peter Bøckman etterlyser for eksempel en mer tverrfaglig tankegang i journalistikken. Han peker på at det i mange saker — også samfunnsvitenskapelige — er relevant og nyttig med et naturvitenskapelig perspektiv. En samfunnsvitenskapelig undersøkelse kan for eksempel underbygges av et psykologisk eller zoologisk perspektiv — men dét skjer alt for sjelden, mener Bøckman.¹⁰⁸ Disse tankene kjenner vi igjen fra "Hjernevask"-debatten, omtalt tidligere i oppgaven.

Grunnene til denne manglende tverrfagligheten kan være mange. Bøckman påpeker helt korrekt at de fleste journalister er utdannet innen humaniora og samfunnsvitenskap, og dermed gjerne ser og vinkler saker med bakgrunn i disse fagfeltene.¹⁰⁹ Dette kan føre til en noe ensporet dekning, hvor relevante synspunkter ikke kommer frem, og journalistene rett og slett ikke tenker over at det finnes alternative syn og forklaringer fra andre fagfelt.

På spørsmål om hvorfor han ikke aktivt deltar i debatten selv om han har noe å tilføye, mener Bøckman at han ikke har tyngde nok i den offentlige sfæren til å ta slike standpunkt og komme med sine synspunkter uten videre. Han føler heller ikke

¹⁰⁸ Peter Bøckman, forskningsintervju 14. mai 2014, appendix 4.

¹⁰⁹ For en undersøkelse om norske journalisters bakgrunn, kan man se Hovden 2008.

at det å bli mer kjent som offentlig person er en særlig attraktiv bieffekt av å være mer aktiv i den offentlige debatten.¹¹⁰

Dette er selvsagt hans eget syn, men det er ikke nødvendigvis forskjellig fra måten andre forskere oppfatter situasjonen på. En bør selvsagt kunne henstille hver og en som kan bidra til en opplyst offentlig samtale om å gjøre det, men det hviler samtidig et stort ansvar på journalistene og media for å hente inn ulike synspunkter, eller i alle fall ta initiativet til at ulike fagfelt slipper til i den offentlige samtalen.

Andre frustrerende elementer forskerne fremhever er opplevelsen av å ikke bli hørt: på tross av det de mener er interessante resultater og ny viten, er det ikke alltid de slipper til. Dette henger naturligvis sammen med medias prioriteringer, ressurser og tidsnød — men kan være frustrerende for en forsker som ikke kjenner til hvordan en medieredaksjon fungerer. Frustrasjonen over å ikke bli hørt av media omtales også av Carlsen mfl.¹¹¹

På mange måter kan man avfeie dette og hevde at media må få prioritere uavhengig av påvirkning utenfra. Det er i og for seg rimelig, og uavhengige medieredaksjoner er svært viktig. Samtidig kan man stille spørsmålet om medienes prioriteringer alltid er korrekte — og korrekte for hvem eller hva?

Igjen kan man trekke inn spørsmålet om forkunnskaper hos journalister. Uten kunnskap om atomfysikk eller biologi, er det vanskelig å vurdere hvilke nye forskningsresultater man skal omtale. I stedet for en faglig vurdering, får man kanskje i større grad en kuriositetsvurdering: hvor spennende er den nye forskningen for publikum? Dette kanskje i motsetning til "hvor viktig er denne forskningen?".

Uten mye tid til å holde seg oppdatert på et fagfelt, vil nok slike vurderinger alltid være vanskelig å kunne kreve av en journalist. Selv for fagpersoner på feltet kan det være komplisert å følge med på all ny forskning, og å vite hvilke syn som er relevant å trekke inn. Her sier de intervjuede journalistene at de bruker mye tid på å sjekke sine idéer og saker opp mot alternative kilder, for å få vite om en sak er verdt å omtale eller ikke. Prioriteringsprosessen er dermed på mange måter satt bort, og

¹¹⁰ Peter Bøckman, forskningsintervju 14. mai 2014, appendix 4.

¹¹¹ Carlsen mfl. 2014.

flyttet ut av redaksjonen — selv om den endelige avgjørelsen naturligvis foretas av journalisten.

Diskusjon av undersøkelsen

Undersøkelsen i denne oppgaven viser at journalister og forskere har forskjellige forventninger til hvilken rolle pressen skal spille overfor forskningsmiljøene. Der forskerne i stor grad ser for seg pressen som en formidlingsaktør, er journalistene bevisste på sin profesjonelle distanse, og rolle som kritisk og overvåkende organ.

Likevel, til tross for at både viljen til og tankene om en kritisk presse er til stede blant journalistene, later det til at pressen i praksis først og fremst fungerer som en formidlingsaktør for forskningsstoff — og ikke som en institusjon for den kritiske forskningsjournalistikken.

Det finnes naturligvis hederlige unntak fra denne påstanden. Det er ikke slik at alt som publiseres i pressen med forskning som tema er en ukritisk dekning av noe forskningsrelatert. men det later til å være en ubalanse mellom den journalistikken journalistene selv beskriver, og den journalistikken som faktisk publiseres.¹¹²

De tre journalistene som er intervjuet i denne oppgaven oppgir ulike årsaker til at de ikke prioriterer en form for kritisk forskningsjournalistikk.

Hovedårsakene synes å være økonomi og tid. En nedprioritering av forskningsjournalistikk i mediene gjør at det er få journalister som kan jobbe fulltid med temaet. Dette kan medføre prioritering av en stofftype som lettere lar seg bearbeide og kan publiseres hurtigere.

Dernest oppgir noen av journalistene at de ikke ser den store verdien av en kritisk tilnærming til forskningsrapporter og –resultater. De mener disse feltene allerede er grundig gjennomgått gjennom forskernes fagfelle vurderinger, og dermed ikke kan prioriteres som arbeidsområde for journalister som allerede har dårlig nok tid som det er. Dette er en konklusjon som for eksempel Harald Hornmoen er sterkt uenig i, og det er lett å stille seg bak hans syn.¹¹³

¹¹² Disse funnene understøttes blant annet av oppfatningene til Hornmoen 1999 og Omdal (red.) 2013.

¹¹³ Hornmoen 1999:11-12.

Forskernes forventninger og oppfatning av media er nokså forskjellig fra den oppfatningen journalistene har av medienes rolle og oppdrag. På den annen side kan vi si at mediene generelt ikke arbeider aktivt, eller aktivt nok, for å leve opp til det bildet mediene har av seg selv som kritisk og overvåkende organ. Det er dermed ikke overraskende at forskerne har et noe fordreid syn på hvilken rolle mediene spiller og hvilken oppgave pressen har i et samfunn.

Det er samtidig interessant å se at forskerne ikke er så redde for unøyaktige fremstillinger og skrikende overskrifter som en skulle tro: tvert i mot har alle de intervjuede forskerne forståelse for at dette noen ganger kan være nødvendig for å kapre lesere. Likevel er det verdt å påpeke at denne "resignasjonen" ikke nødvendigvis betyr at en slik tilnærming til forskningsstoff er sunn for hverken pressen eller samfunnet som helhet på lang sikt.¹¹⁴

Så lenge journalistikken generelt prioriterer de "lette" sakene, slik som nyhetssakene fra dag til dag, kan man heller ikke bygge interesse blant publikum for de tyngre og kanskje viktigere sakene. Både journalister og forskere er skjønt enige om at publikum undervurderes — men få later til å ha tid, mulighet eller interesse for å gjøre noe med det.

På mange måter kan en dermed si at forskningsjournalistikken i dag er hverken/eller. Den jobber ikke fullt ut etter de journalistiske idealene, og ei heller danser den etter forskernes pipe. Begge deler kan kanskje være like greit — men spørsmålet er om den resulterende balansen mellom disse ytterpunktene er sunn for publikum og samfunnet for øvrig.

¹¹⁴ Se for eksempel Bjørnar Kjenslis uttalelser, som referert tidligere, i forskningsintervjuet av 29. mars, appendix 3.

Diskusjon av de teoretiske og praktiske funn

Gjennom undersøkelsen i denne oppgaven har vi fått et innblikk i hvordan forskningsjournalistikken fungerer i Norge i dag, sett både fra medias og forskernes side. Nedenfor vil de ulike syn og funn fra litteraturstudiet og den praktiske undersøkelsen diskuteres.

På noen områder er resultatene fra oppgavens praktiske undersøkelse nedslående, på andre oppløftende. Spesielt journalistene har et realistisk forhold til hva forskningsjournalistikk bør være på det overordnede plan, og later til å være sitt ansvar som "den 4. Statsmakt" bevisst.

Forskerne har derimot en mer ullen forståelse av hvilken rolle mediene har i et samfunn, og har også en del urealistiske forventninger til mediene som helhet. Det er tydelig at disse forventningene og oppfatningene endrer seg gjennom kontakt med media.

Selv om journalistene har en klar oppfatning av sitt eget fagfelt og ansvar, later det ikke til at de lever opp til hverken sine egne eller litteraturens idealer. Årsakene til dette er flere, men det handler i stor grad om økonomi og tid, men også om utdanning og kunnskaper om forskningsfelt og forskning som prosess — og, på det mer overordnede plan, om samfunnets holdning til forskning, vitenskap og kunnskap generelt.

Forskerne på sin side ser i stor grad på media som en nyttig kanal for forskningsformidling, og har i liten grad reflektert over medias rolle som kritisk og overvåkende organ i samfunnet. Denne kanskje noe urealistiske og uheldige forventningen kan dog forklares ved at en stor del av materialet som publiseres i pressen nettopp er en form for forskningsformidling. Bare i mindre grad drives det *forskningsjournalistikk* etter definisjonene og beskrivelsene i litteraturen som omtales i begynnelsen av denne oppgaven.

I litteraturen ser vi også kritikk av den nåværende forskningsjournalistikken *snillisme*, en form for overdreven respekt for forskerne, forskning og forskningsmiljøenes evne til å komme frem til korrekte svar, og til å holde sin sti ren. Overdreven respekt for fagpersoner og –miljøer kan føre til at journalistikken ikke blir så objektiv og kritisk som den burde være.

Dette er kanskje spesielt et problem der forskningsmiljøene er små, noe som ofte er tilfelle i Norge. I små fagmiljøer kan det være høyere terskel for å kritisere andre fagfeller, og det vil være enklere å forkaste alternative teorier. Dette trenger ikke være kritisk, men kan være farlig og hemmende for utviklingen av fagfeltet og –miljøet, og det kan være vanskelig å få i gang en konstruktiv debatt rundt fagfeltet.¹¹⁵

Gjennom intervjuene med forskerne har jeg også fått inntrykk av at forskningsformidling og medieopptreden ikke blir belønnet i særlig grad, hverken fra forskernes arbeidsgivere eller forskernes kolleger. Dette kan også virke hemmende for forskernes vilje til å kommunisere sitt eget fagfelt.

Problemer kan også oppstå der en forsøker å kombinere ulike fagfelt. En tverrfaglig tankegang er ikke alltid like utbredt i forskningsmiljøene, og ei heller i journalistikken.

Men hva skal vi med en kritisk presse? Er det virkelig så mye å kritisere i forskningen? Og skal enhver artikkel om forskning handle om å stille en forskningsrapport eller en forsker til veggs?

Enkelte journalister later til å tenke på forskning, og spesielt publiserte forskningsresultater, som et allerede kvalitetssikret produkt. Dette kan i mange tilfeller være riktig, men hverken resultater eller metoder er det eneste man kan stille kritiske spørsmål ved i forskningsverden. For eksempel ser vi i Hjernevask-debatten en usunn holdning blant enkelte forskere, og vi ser at en tverrfaglig tankegang ikke er særlig gjeldende i enkelte miljøer. Dette er tema som pressen kan, og bør, ta opp, og som for eksempel Peter Bøckman etterlyser.

I tillegg kan det være relevant å se på hvordan forskning og forskningsresultater brukes politisk, hvordan den prioriteres og hvilke samfunnsmessige konsekvenser forskningen har. I det store og det hele er mulighetene for en kritisk presse mange — både som formidler av kunnskap og kritisk, overvåkende organ.

¹¹⁵ Olsen 2010 diskuterer blant annet dette, hvor han mener små fagmiljøer genererer usunn ”innavl”.

Det finnes definitivt eksempler på kritisk forskningsjournalistikk i Norge i dag, men det er dessverre alt for lite av den. Den kritiske forskningsjournalistikken kan og skal ikke bare være begrenset til enkelte saker innimellom, men også være tilstede i enhver sak som publiseres — enten i forarbeidet med kildekritikk og utvalg, underveis i arbeidet gjennom kritiske spørsmål og ulike vinklinger, og til syvende og sist som en uttalt del av den publiserte saken.

Som tidligere diskutert er forskning en av grunnpilarene i et moderne demokrati. Ny viten og ny kunnskap gjør det mulig for samfunnet å gå videre, men ikke uten at denne kunnskapen deles. Slik deling kan skje faginternt, forskningsinternt men også offentlig.

Selv om de faginterne publiseringskanalene vil være de viktigste for forskere innen det samme fagfeltet, kan alle forskere dra nytte av en viss grad av popularisering for å forstå og sette seg inn i ny kunnskap, spesielt innenfor tilstøtende fagfelt man ikke har anledning til å fordype seg i på samme måte som sitt eget felt.

Den offentlige samtalen bestemmes av og baseres i hovedsak på stoff som publiseres i dagspressen.¹¹⁶ En samfunnsmessig nyttig og opplyst samtale vil dermed være avhengig av journalistikk med høy kvalitet.

Pressen har en oppdragende rolle i samfunnet, og tillegges i debatten en viss del av ansvaret for kunnskapsforakten i samfunnet — en debatt som har kommet og gått med jevne mellomrom, både de siste årene, men også over lengre tidsrom. Både Vassnes 2010, delvis Hornmoen 1999 og Nærum 2014 inneholder eksempler på det de mener er forakt for kunnskap, og argumenterer for nødvendigheten av en sterkere allmenndannelse. Det kommer også frem i intervjuene med de tre forskerne i denne oppgaven.

Det er åpenbart at media må ta sin del av ansvaret som kunnskapsformidler, debattplattform og agendasetter i samfunnet. Like fullt må politikere, skolen, utdanningsinstitusjonene og forskerne ta sin del av ansvaret. Samfunnets borgere kan ikke bli mer opplyst enn kvaliteten på og mengden av kunnskap de får servert legger opp til.

¹¹⁶ For nærmere beskrivelser av teorier om "framing" og "agenda setting" kan man for eksempel se Cohen 1963, McCombs og Shaw 1972.

Både forskningen og pressens betydning for samfunnet er stor. Når forskningsjournalistikken ikke fungerer helt slik den bør, kan det ha konsekvenser langt ut over dårlige titler, faktafeil og unøyaktigheter, som man ofte tenker på når man snakker om "dårlig journalistikk". Dårlig journalistikk og manglende overvåkning av forskningsmiljøene gjennom pressen har også konsekvenser for den jevne borger og det opplyste samfunn som helhet på lengre sikt.¹¹⁷

¹¹⁷ Pressens rolle og betydning for samfunn og demokrati er et av hovedpunktene i rapporten fra Omdal (red.) 2013.

Konklusjon

Denne oppgaven tok utgangspunkt i følgende spørsmål:

- Hvordan står det til med forskningsjournalistikken i Norge i dag?
- Hvordan kan den eventuelt bli bedre?

Forenklet kan vi si at forskningsjournalistikken i Norge i dag i stor grad drives som en form for medievelsignet forskningsformidling, heller enn en kritisk, undersøkende og uavhengig journalistikk. Vi kan med andre ord slå fast at forskningsjournalistikken ikke fungerer etter de ideelle krav pressen stiller til seg selv, og ei heller etter de ideelle krav som stilles til journalistikken etter definisjonene i litteraturen.

Selv om journalistene som er intervjuet i denne oppgaven er bevisste på forskjellene mellom journalistikk og formidling, driver de av ulike årsaker i stor grad med en form for forskningsformidling i sitt daglige virke. Denne formen for virksomhet later til å være drevet først og fremst ut fra et overordnet ønske om høy produksjon — delvis utenfor journalistenes egen kontroll.

I forskningsjournalistikken er det, som i alle andre former for journalistikk, plass til formidling av viktig stoff uten at en alltid skal kritisere det som tas opp. Det er derimot viktig å ha en viss form for balanse mellom de ulike formene for journalistikk: forskning og vitenskap danner på mange måter grunnlaget for vår sivilisasjon og vårt demokrati. Disse feltene både trenger og fortjener derfor å bli dekket av en form for kritisk, undersøkende og uavhengig journalistikk.

Det er spesielt med tanke på vinkling, uavhengighet og kildekritikk at journalistikken kan og skal skille seg fra den alminnelige formidling fra forskningsmiljøene. Pressen skal ta egne valg, gjøre egne prioriteringer, være kritisk og ha evne til å hente inn flere stemmer og ulike fagfelt i samfunnsdebatten.

Dersom vi som samfunn ønsker en bedre form for journalistikk, må vi også legge til rette for den. Det innebærer endringer på mange plan. For journalistene handler det konkret om å endre balansen mellom formidling og journalistikk, men problemet stikker dypere enn som så.

Dersom vi som samfunn ønsker en bedre form for journalistikk, må vi også legge til rette for den. Medieeierne, utdanningsinstitusjonene og likeså politikerne, må være

sitt ansvar bevisst for å opprettholde og dyrke frem god journalistikk. Journalistikken trenger idealer å leve opp til, men det vil være umulig å drive en ansvarlig og kritisk journalistikk uten at forholdene ligger til rette for den.

Litteratur og kilder

- Albarran, Alan B. (2010): *The Media Economy*, Routledge, New York.
- Andersson, Atle (2012, 29.12.): *Fiskerinasjonen Norge tar klimagevinsten*, Bergens Tidende, del 1 side 9.
- Barland, Jens (2012): *Journalistikk for markedet: redaksjonell produktutvikling i VG og Aftenbladet på papir og nett 1995-2010*, doktorgradsavhandling ved Universitetet i Oslo. Hentet fra:
<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/34065/dravhandling-barland.pdf?sequence=2>, lest 20.09.2014.
- BBC Trust (2014): *BBC praised for science coverage*, hentet fra
<http://www.bbc.co.uk/news/entertainment-arts-14218989>, lest 10.09.2014.
- Carlsen B., Müftüoglu I, Riese H. (2014): *Forskning i media: forskere om motivasjon og erfaringer fra medieintervjuer*, Norsk Medietidsskrift, Universitetsforlaget, Oslo.
- Cohen, Bernard (1963): *The Press and Foreign Policy*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Davies, Nick (2008): *Churnalism has taken the place of what we should be doing: Telling the truth*, PressGazette, hentet fra:
<http://www.pressgazette.co.uk/node/40117>, lest 09.09.2014.
- Eide, Martin (2011): *Hva er journalistikk*, Universitetsforlaget, Oslo.
- Friedman S. Dunwoody S. og Rogers C. L. (red) (1986): *Scientists and Journalists: Reporting Science as News*, the Free Press, New York.
- Furhoff, Lars (1967): *Upplagespiralen*. Svenska Bokförlaget/Norstedts, Stockholm, referert i NOU 2000:15, Høst, Sigurd: *Pressepolitikk ved et årtusenskifte*, 2000. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/nouer/2000/nou-2000-15/17.html?id=376428>, lest 4.11.2014.

Glette mfl. (2013): *Kartlegging Engebø, strømmålinger 7. aug-11. Nov 2013*, rapport 2013-1538, Det Norske Veritas, hentet fra

<http://www.nordicmining.com/getfile.php/Bilder/Operations/Engeb%C3%B8/Engeb%C3%B8%20norsk/Str%C3%B8mm%C3%A5linger/Rapporter/Str%C3%B8mrapport%201.%20%20m%C3%A5leperiode.pdf>, lest 24.10.2014.

Glette mfl. (2014): *Strømforhold og partikkelspredning i Førdefjorden*, rapport 2014-1244, Det Norske Veritas, lest fra

http://www.nordicmining.com/getfile.php/Bilder/Operations/Engeb%C3%B8/Engeb%C3%B8%20norsk/Tilleggsunders%C3%B8kelser/Str%C3%B8mforhold%20og%20partikkelspredning%20i%20F%C3%B8rdefjorden_DNV%20GL.pdf

Lest 7.11.2014.

Grut, Ståle (2013, 03.06): *Robotreporterne kommer*, hentet fra

<http://nrkbeta.no/2013/06/03/robotreporterne/>, lest 10.01.2014.

Harcup, Tony (2004): *Journalism — Principles and Practice*, Thousand Oaks, London.

Hovden, Jan Fredrik (2008): *Profane and Sacred*, doktorgradavhandling ved Universitetet i Bergen. Lest fra

<https://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/2724/Jan%20Fredrik%20Hovden.pdf?sequence=1>, lest 10.10.14.

Hornmoen, Harald (1999): *Vitenskapens vakthunder*, Tano Aschehoug.

Karlsen, Cecilie (1992): *Forskningsformidling — et spørsmål om prioritering?*, Hovedoppgave ved Institutt for Sosiologi, Universitetet i Oslo.

Knapton, Sarah (2014): *BBC staff told to stop inviting cranks to science programmes*, The Daily Telegraph, hentet fra

<http://www.telegraph.co.uk/culture/tvandradio/bbc/10944629/BBC-staff-told-to-stop-inviting-cranks-on-to-science-programmes.html>, lest 10.09.2014.

Konvach, Bill; Rosenstiel, Tom (2001): *The Elements of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect*, Three Rivers Press, New York, 2. utgave 2007.

Kristiansen, Nina (2014): *Om forskning.no*, hentet fra:
http://www.forskning.no/om_forskning.no/166357, lest 09.09.2014.

Madsen E., Gillesvik K., (2008, 15.02.): —*Flere kvinner kan godt markere seg*, Bergensavisen, hentet fra: <http://www.ba.no/nyheter/article3351601.ece>, lest 09.09.2014.

McCombs, Maxwell E., Donald L. Shaw (1972): *The Agenda-Setting Function of Mass Media*, *Public Opinion Quarterly* nummer 36, side 176.

van der Meeren T., Asplin L., (2013, 13.12.): *Enorme mengder gruveslam i Førdefjorden*. Kronikk i Bergens Tidende, hentet fra
http://www.imr.no/publikasjoner/andre_publikasjoner/kronikker/2013/enorme_mengder_slam/nb-no, lest 24.10.2014. Også tilgjengelig via
<http://www.bt.no/meninger/kronikk/Enorme-mengder-slam-3022830.html>

Moe, Ingeborg (2010, 12.10): *Ble forsøkt diktert av departement*, Aftenposten. Hentet fra <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Ble-forsokt-diktert-av-departement-5353035.html>, lest 20.10.2014.

Nielsen, Rasmus Klein (2012): *Ten years that shook the media world*, Reuters Institute for the Study of Journalism.

Nærum, Knut (2014, 30.10.): *Vår tids forakt for kunnskap*, Dagbladet, lest fra
<http://www.dagbladet.no/2014/10/30/kultur/meninger/ideer/helgekommentaren/lordagskommentaren/35998645/>, lest 30.10.2014.

Olsen, Kai A.: *Derfor blir forskerne avkledd av Eia*, Bergens Tidende 19. april 2010. Lest fra <http://www.bt.no/meninger/kronikk/Derfor-blir-forskerne-avkledd-av-Eia-1774876.html>. Lest 1.11.2014.

Olson, Randy (2009): *Don't be Such a Scientist: Talking Substance in the Age of Style*, Island Press. Kindle e-bokutgave.

Omdal, Sven Egil (red) (2013): *Journalistikk og demokrati – Hvor går mediene? Hva kan gjøres?*, Fritt Ord. [Referanser er gjort til den trykte utgaven av rapporten. Sidetall stemmer ikke overens med den digitale utgaven.]

Ottosen, Rune (1987): *Forskningsformidling i fjernsyn*, Norsk Journalisthøgskule.

Ottosen R., Røssland L. A., Østbye H. (2009): *Norsk Pressehistorie*, Det norske samlaget, Oslo 2002, 2. opplag 2009.

Pressens Faglige Utvalg (2010): *PFU-sak nr 054/10*, hentet fra <http://www.pfu.no/case.php?id=2320>, lest 25.09.2014.

Ramsli, Geir Ivar L. (2013, 22.11.): — *Det er svak straum i dei nedre vasslaga*, Firda. Hentet fra <http://www.firda.no/nyhende/article6999606.ece>, lest 23.10.2014

Reinemann C., Stayner J., Scherr S., Legnante G. (2012): *Hard and soft news: A review of concepts, operationalizations and key findings*, Sage Publications. Hentet fra <http://jou.sagepub.com/content/13/2/221>, lest 10.10.2014.

Røssum, Eystein (2014, 12.08.): *Hudfletter norske journalister*, Bergens Tidende. Hentet fra <http://www.bt.no/nyheter/lokalt/Hudfletter-norske-journalister-3175862.html>, lest 12.08.2014.

Røssland, Lars Arve (1999): *Presseskikkens samtale*, Fagbokforlaget, Oslo.

Sendi, Sebastian (2014, 18.02.): *Et arrangert ekteskap mellom media og forskning*, Aftenposten meninger, 18. februar 2014. Hentet fra: <http://www.aftenposten.no/viten/Et-arrangert-ekteskap-mellom-media-og-forskning--7473085.html#UwNRpUJ5N0F>, lest 14.02.2014.

Skrede, Sindre (2012, 21.11): *NRKs nye jibrobot*, NRKbeta. Hentet fra <http://nrkbeta.no/2012/11/21/nrks-nye-jibrobot/>, lest 10.01.2014.

Statistic Brain (2014): *Attention span statistics*. Hentet fra: <http://www.statisticbrain.com/attention-span-statistics/>, lest 09.09.2014.

- Statistisk Sentralbyrå (2014): *Norsk mediebarometer 2013*. Hentet fra <http://ssb.no/medie>, lest 20. november 2014. Ikke permalene: tallene jeg benyttet var for 2013.
- Sveriges Radio (2013): *Studien: Specialreportrar försvinner i dagspressen*, hentet fra <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2795&artikel=5438175>, lest 1.11.2014.
- Solbu, Erlend Lånke (2013, 16.05.): *Tilbake fra de utdødde*, Norsk Rikskringkasting, lest fra <http://www.nrk.no/viten/tilbake-fra-de-utdodde-1.11021585>, lest 10.02.14.
- Sælen, Odd Henrik (2009): *Fjord: vannforhold*, Store norske leksikon. Hentet fra <https://snl.no/fjord%2Fvannforhold>, lest 10.11.14.
- TV2 (2011): *Høringsuttalelse fra TV2, Prosedyre for forhåndsgodkjenning av nye NRK-tjenester*, hentet fra: http://multimedia.api.no/www.kampanje.com/archive/03704/TV_2NRK_3704721a.pdf, lest 09.09.14.
- Vassnes, Bjørn (2011): *Sokrates og sjøpungen: flukten fra kunnskapen*, Margbok, Tromsø.
- Vettenranta, Soilikki (2014): *Arrogante forskere eller ignorante journalister?*, Kronikk i Adresseavisen 15. november 2014. Hentet fra <http://www.adressa.no/meninger/kronikker/article10347282.ece>, lest 15.11.2014.
- Østbye H., Schwebs T., (2007): *Media i samfunnet*, Det norske samlaget, 5. Utgave, Oslo.
- Weinreich H., Herder E. og Mayer M. (2008): *Not Quite the Average: An Empirical Study of Web Use*, ACM Transactions on the Web, Vol. 2, No. 1, Article 5. Hentet fra <http://ramus.se.uni-hannover.de/glosebase/images/b/b8/Weinreich2008-commented.pdf>, lest 10.11.14.
- World Press Trends, *WPT Database*, tilgjengelig via <http://www.wptdatabase.org/>.

Appendix

Appendix 1: Intervju med Erlend Låne Solbu, NRK, 25. februar 2014.

Kan du begynne med å si hva du heter, samt tittelen din og stillingen du har?

Ja. Navnet mitt er Erlend Lånke Solbu, og tittelen min er egentlig journalist. Det er i alle fall det som står på arket, men jeg blir kalt vitenskapsjournalist, da, siden det er det jeg jobber mest med.

Hvilken bakgrunn har du for å jobbe som vitenskapsjournalist?

Jeg har en bachelorgrad i journalistikk, og en bachelorgrad i engelsk — egentlig amerikansk kulturhistorie, først og fremst, med litt sånn forskjellige grunnfag i psykologi og en del poeng i statsvitenskap, og så har jeg ett år med siv.ing. Så jeg har litt sånn lett blanding, og så har jeg ellers vært pønk-musiker og turnert en del som det. Det er egentlig det jeg har gjort siden jeg gikk ut fra videregående.

Ja, det var en imponerende liste. Hva vil du si "forskningsjournalistikk" er? Jeg vet dere i NRK bruker begrepet "vitenskapsjournalistikk" — men hva vil du si at det er? Hvordan ville du definert det?

Jeg ville definert det som ... videreformidling av ... eller: det å forståeliggjøre vitenskap for mannen i gaten, egentlig. Tror jeg. Det kan hende jeg kommer på noe bedre etter hvert. Det er i alle fall essensen av det for meg, det å være et bindeledd mellom vitenskapsfolkene og konsumentene.

Og så et kanskje litt ledende spørsmål: synes du at forskningsjournalistikk er viktig?

Det enkle svaret på det er ja. Jeg synes det er veldig viktig: [å drive forskningsjournalistikk] og ikke bare forskningskommunikasjon. Det er det som er litt vanskelig: at man må få mer enn bare tiden til å drive videreformidling, mens man ideelt sett skulle holdt på mer med forskningsjournalistikk. Det å kunne gått litt dypere, og ikke bare videreformidlet det mediefolkene rundt om kring på instituttene serverer deg, og hvor alle har sin egen kake å mele.

Så du vil si at forskningsjournalistikk er både det å forståeliggjøre, men også kanskje enda mer oversette da, eller?

Å oversette er jo det å oversette faglingoen, og gjøre det forståelig — det vanskelige, realfaglige aspektet ved det, og samtidig gjøre det ... å prøve å være et sånt filter som helt sånn nøytralt filter. Det er vanskelig å bruke ord som sannhet og sånn, men å gjøre det så riktig som mulig på et eller annet vis.

Hvordan, og eventuelt hvorfor, skiller forskningsjournalistikk seg fra andre former for journalistikk?

Eh. Det ... jeg synes helt åpenbart det er noe annet enn nyheter og hendelsesjournalistikk. En hendelse, en bilulykke er enkel å forstå i utgangspunktet, mens oppdagingen av Higgs-bosonet vil for folk flest som leser de vitenskapelige rapportene være totalt uforståelig. Det man gjør er å tilgjengeliggjøre et område — et

viktig område — av verden som folk ellers ofte ikke vil ha mulighet til å ha begreper om eller kunne nyttiggjøre seg den informasjonen det gir.

Hva synes du må til for å være den journalisten som gjør en slik jobb, fremfor for eksempel en nyhetsjournalist?

Det er ikke noe hokus-pokus, annet enn at det ofte tar litt lenger tid. Du bør jo også ha en spesiell interesse for stoffet, og sånn ideelt sett ... vi er jo to i redaksjonen vår som skal levere vitenskapsstoff til nrk.no, og egentlig burde vi jo vært ti! Så kunne vi vært en kjemiker/journalist, en fysiker/journalist, en astrofysiker/journalist og så videre. Det har vi jo ikke, så... da blir det jo til at vi som er der må lese oss opp for hvert emne, og det er selvsagt grenser for hvor flinke vi kan bli for hvert emne. Jeg skulle gjerne ha drevet med... la oss si bare astrofysikk, og tatt astrofysikk-fag og blitt en slags ekspert på det feltet. Sånn som det er nå må jeg jo ærlig si at jeg av og til må lene meg for tungt på kildene mine — rett og slett fordi jeg ikke har noen forutsetninger for å skjønne faget på det nivået det er snakk om. Det er av og til doktogradsnivå på ting som kommuniseres. Så ... da må man gjøre så godt man kan.

Er det et problem, synes du, prioriteringen i NRK?

Nei. Nei, jeg vet at vi er ikke bortprioritert sånn sett. I en perfekt verden skulle vi selvsagt vært enda flere, men jeg kan ikke si at "åh, jeg synes vitenskapsjournalistikken skal prioriteres enda tyngre", for da måtte jeg samtidig ha sagt hva som skulle prioriteres bort, liksom — og det er ikke sånn at jeg synes vi blir dårlig prioritert overheadet. Det er jo masse folk som lager for eksempel Schrødingers katt, for eksempel, som er i samme redaksjon som oss da. Så vi... NRK er jo bra på vitenskap, synes jeg. Jeg synes vi viser med all tydelighet at vi vil være ledende i Norge på vitenskapsformidling, men mye av resultatene våre er fort skrevet, for nettet er litt nytt i NRK ennå, for det er ikke så mange år siden NRK begynte å satse ordentlig på nett. Det er kanskje fire-fem år siden.

Men når du sier prioriteringer, og at du ikke har lyst til å bortprioritere noe annet, hvordan føler du at forskningsjournalistikk blir sett på, ikke bare i NRK men utenfor også, om du presenterer deg selv og sier du er journalist og jobber med vitenskap?

Folk tenker vel ofte at man er en nerd. He he. Og det kan jo for så vidt stemme, men så ser man at det virker mye mer fjernt enn når artiklene er foran deg. For når man klikker seg inn fra forsiden på NRK, så tenker man ikke nødvendigvis at det man nettopp leste var en vitenssak. Det må man i tilfelle få opplyst etterpå. Det er jo en slags blurry skillelinje mellom nyheter og vitenskap også, noen ganger, og det er jo mange på nyheter som leverer en sak til viten. Ofte er det tilfeldig, at man skriver en sak, og så sier noen "det der passer vel best i vitenuniverset?". Men jeg føler absolutt at det er en sånn ... at man blir møtt med respekt, at folk tenker "det er bra at noen tar tak i det stoffområdet".

Du — når jeg sa at NRK ikke har satset på nett, så mente jeg sånn *ordentlig* satsing, altså. Jeg vet at NRK har vært på nett mye lenger, men at man gikk inn for fullt og tenkte at man skulle begynne å konkurrere ordentlig.

Kan du begynne på begynnelsen: hvordan blir en typisk sak for deg til?

Det er litt forskjellig. Vi er to stykker, og jeg kommer på jobb ca halv åtte om morgenen, og tar det morgen-sveipet. Siden vi er to stykker, så må man hele tiden holde hodet over vannet og få ut de sakene som er sånne hendelses-

vitenskapsnyheter. Oppdagingen av nye dyrearter, for eksempel, må man være på ballen og få ut. Så det blir litt sånne sitataktige saker, kanskje, med kanskje en ny, norsk kilde eller noe sånt, som er ganske enkel og grei. Men likevel er det sånn at vi må ha dem. Det utgjør storparten av sakene vi lager, og det er langt flere av dem enn dem vi graver oss fram til fra bunnen, som vi gjerne skulle gjort flere av. Men siden de er så mye mer ressurskrevende, så blir det ikke gjort så ofte.

Så de helt vanlige sakene blir til ved at jeg går gjennom alt av, eller veldig mye forskningsnettsteder og vitenskapsnettsider til utenlandske medier og filtrerer og ser hva som er viktigst, og snakker med ekspertene mine og ... norske eksperter på det området. Får noen kjappe kommentarer fra dem. Ofte faller jo saken på det, at de sier "nei, det her har dem nok oversolgt litt", eller ... for eksempel, da.

Det er hverdagen, føler jeg.

Hva synes du om den hverdagen?

Jeg synes den trengs. Jeg ser veldig godt at vi må ha det. Selv om jeg gjerne skulle hatt ... vi får med jevne mellomrom tid til å gjøre litt lengre ting og, men det er det der når man er to stykker, så blir det sånn. Men jeg føler at det har verdi, og at det er interessant å holde på med. Selv om det hadde vært godt med litt mer tid og rom av og til.

Men du har da et kontaktnett med norske forskere du kjenner til, eller tar du kontakt med sentralbord på universiteter og lignende?

Det er litt forskjellig. På noen ting, sånn som astrofysikk som jeg har skrevet en god del om, så har jeg jo ... la meg si ti forskjellige på helt spesifikke emner innenfor astrofysikk, for jeg har jobbet så mye med det, at man blir jo kjent med folk, så da vet jeg at ... "ok, sort hull, da skal jeg ha han Håkon Dalen, men er det solstorm da ringer jeg Pål Brekke" og så videre. Så da har jeg bygget meg opp en kontroll selv. Men kommer jeg opp i et eller annet annet, som jeg ikke har touchet borti før, så er det gjerne instituttet på universitetet, og så spør jeg hvem som er god på det her, og... ja. Medisin, legevitenskap og sånt er det mye slikt: ringe sykehus og universiteter og bli satt videre og finner noen som kan ta det.

Hvordan er det å ringe som journalist, og ta kontakt med slike miljøer?

Det er ... det synes jeg egentlig ofte er ganske ... stort sett er greit. Men sånn som i astrofysikkmiljøet ... jeg vet ikke om det er noe med dem, men de er ganske glade for å bli skrevet om, og er superhjelpsomme og stiller veldig ofte opp på flekken. Men det er jo litt skummel også, for jeg har jo noen kilder jeg liker veldig godt. Du kjenner kanskje Bjørn Hallvard Samset, han er jo en sånn fenomenal formidler. Han kunne jo vært journalist selv, han er jo like flink til å skrive som til å forske, minst! Og [han kan det] å kommunisere det til mannen i gaten, og da er det veldig lett å ringe ham uansett. Han forklarer meg det, de vanskeligste ting, slik at jeg skjønner det med en gang. Og det er jo fint, jeg har ham som en helt superfantastisk ressurs, men så er det lett for å overforbruke ham, da, for han er jo fortsatt en kilde, liksom. Og der ligger jo mye av det: det vi lurer litt på, hvordan vi skal gjøre det.

Det var jo mye snakk om overforbruk av han Knut Jørgen Røed Ødegaard på landsplan, at de andre astrofysikerne var misfornøyde med at han alltid ble spurt, og så svarte han kanskje på ting som andre i miljøet mente han ikke hadde så god peiling på. [Jeg er] alltid redd for stille meg selv i en situasjon hvor man ... gjør det for lett for seg selv, for man vet at vedkommende er god til å svare.

Men hvordan tenker du på det å overforbruke kilder, men også det å klare å ha et profesjonelt forhold til dem, for å kunne være en kritisk journalist? Det skjer jo ting i forskningsmiljøene også som kan være kritikkverdige?

Ja, det gjør jo det. Og vi har ikke vært oppi ... Vi har vært i debatter om det der, om hvem vi skal bruke og krancling internt om det her... men der tror jeg rett og slett ikke vi kan si noe, når jeg ikke kan nevne navn, og egentlig ikke område heller, så blir det for generelt.

Men sånn generelt, da, driver du noensinne - eller er det oppfordret til å drive - kritisk journalistikk på forskningsmiljøer, på en slik måte vi tenker på her?

Det er noe jeg har veldig lyst til å gjøre mer av, ofte. Men det kjenner jeg også at ... jeg har holdt på med dette her i tre år, nå, og jeg har ikke hatt realfagsbakgrunn. Jeg må være ærlig og si at veien har blitt litt til mens jeg har gått. I starten så hadde jeg ikke kompetanse til å gå inn og være så veldig kritisk, for jeg måtte lære meg hvordan det fungerte først. Nå har jeg begynt å komme inn i rutinene, og har lettere for å merke med en gang når ... har blitt mer oppmerksom på knivingen mellom forskningsmiljøene for å finansiere dem, og på ... hva skal jeg si, og at de forsker på det resultatet de vil ha: at det er et bias i forskningen som ligger der allerede i utgangspunktet. Jeg har ikke vært med på å avsløre eller gjort noe svære greier på det der, men ... og jeg tror absolutt at vi kan finne på å være litt lettlurt og være litt nyttige idioter overfor forskningsmiljøene noen ganger. Det er noe man må passe seg for, og som jeg hele tiden er veldig redd for, men jeg har ... jeg vet ikke helt. Jeg synes jo at ... hvis spørsmålet er "bør det drives mer kritisk journalistikk", så synes jeg alltid at det bør drives så mye kritisk journalistikk som mulig på alle fagområder, det er jo på en måte kritisk journalistikk som er ordentlig journalistikk, hvor "kritisk" ikke nødvendigvis betyr negativ, men at man er bevisst på eventuelle føringer som ligger og hva forskjellige folk har å framstille en ting på den og den måten. Men det er vanskelig å si noe mer konkret enn "ja", det bør drives veldig kritisk forskningsjournalistikk. Det har vært en del debatter, som du sikkert har fått med deg, om det her... Og det er ikke noen tvil om at de har et poeng, de som kommer med kritikken, om at det drives for lite kritisk forskningsjournalistikk. Det har jeg ikke noe problem med å være med på.

Men for deg og din redaksjon, så vil grunnen til det være...?

Mjæ ... jeg vil jo ikke si at vi ikke driver kritisk forskningsjournalistikk. For i alt vi gjør, så burde jo hver gang ... vi blir jo solgt inn masse idéer hele tiden, og det er jo folk som ringer meg og sier "se på den rapporten her" og sånn, og så ser vi på det og tenker "det her er ikke så interessant", eller "nei, det her tror vi ikke noe særlig på", eller "nei, du har grunner for å ...". Men da er det lettere for at vi dropper saken, enn at vi skriver en sak om at "nei, her er det noe feil", for å si det sånn.

Så den kritiske journalistikken vi driver med er vel helst at vi dropper omtale, og tier i hjel dem vi mener ikke har noe ... noe å komme med i større grad.

Men så er det jo også kritisk journalistikk. I forbindelse med klimarapportene, for eksempel. Vi får SÅ mye tilbakemeldinger fra folk som mener at vi tier i hjel klimaskeptikerne, for eksempel. Og at man i mye større grad bør bruke han Ole Humlum og publikasjonene hans som sier at global oppvarming ikke finnes, og at man bør ha omtrent annenhver sak om at det finnes og ikke finnes global oppvarming. Du aner ikke hvor mye reaksjoner man får fra folk som hater FN sitt klimapanel!

Det er bare et eksempel på at i alt man gjør så driver man jo en kritikk på ... en kildekritikk, da, som sier hva vi gidder å forholde oss til og ikke. Men hvis du tenker på kritisk journalistikk som at "i det og det forskningsmiljøet så er det noe muffens", på en måte så...

Ja, jeg tenker på alt jeg — hvis du mener at en del av den kritiske journalistikken er det å la være med å skrive om noen ting, så er jo det også en form for det, slik du ser det.

Ja, det vil jeg jo mene. Det er jo ingenting som ... det er jo fullstendig krise det, i mange forskningsmiljøer, det å ikke komme ut med noe. Siden deres levebrød er nå... de trenger jo media for å få ny støtte, og for å vise at det er liv laga det de holder på med. Og da tilsier ressursene våre, siden vi er to stykker, at vi heller dropper å skrive om det, enn at vi lager en sak om at "vi tror ikke noe på denne forskningen her".

Med mindre Dagbladet først har laget en sak på det, og hoppet på noe som vi er uenig i. Det gjorde vi for ikke så lenge siden. Vi debunket [avslørte] en sak der de.. de hadde noe med oppvarming av Arktis i et 15-årsperspektiv eller noe som var helt borti natten, i alle fall. Da laget vi en sak med én gang, og fikk tak i noen forskere som sa at "det her er selvfølgelig bare tull". Det er jo også en form for kritisk journalistikk.

Men når du får slike ting — hvor mange saker har du oppe i hodet ditt som du ikke har fått skrevet, av slike ting? Er det noe du går rundt og tenker på, eller?

Det er mange sånne jeg har, men det er ikke nødvendigvis mot forskningsmiljøene. Jeg brygger på mye mot store firma, og mot folk som selger kosmetikk, helsekost og lurendreieri — jeg har lyst til å avsløre at "du lyver" når du legger ut den forskningsrapporten din om at hudkremen virker og sånne ting. Og de som gjemmer seg bak store, fine ord. Der er det mye jeg har lyst til å ta tak i, for å si det sånn.

Hvis vi tar et lite skritt tilbake. Nå snakket du om saker du finner på andre medier og lignende, men hvordan blir en sak som du selv "finner på" til?

Det går på en måte ikke an å svare annet enn at da får man en idé på et eller annet tidspunkt i løpet av ... ikke nødvendigvis i løpet av arbeidsdagen, men i løpet av ... livet, og så modnes den eller ikke, og så ser man litt på den ... vi har absolutt tid i redaksjonen til å sette av tid, og får beskjed "nå kuler dere den i fire timer, og sitter og tenker og jobber med egne saker". Og da er jo det ofte det bare å sitte og surfe [på nett], og så kommer man over noe som trigger ... for eksempel den utdødde dyr-saken, som vi så på. Den var jo ... da hadde jeg lest noe i National Geographic for en stund siden, og så kom jeg tilbake så var det noen som jeg tenkte "hvordan funker det der?". Og så tenkte jeg at det hadde vært artig å lage en greie på, og så gjorde jeg det. Så det er liksom tusen forskjellige innganger til en sånn ting.

Men den "tilbake fra de utdødde"-saken var altså ren nysgjerrighet fra din side? Du har visst litt om det, og så har det kommet tilbake?

Ja, egentlig. Det er en sånn ting jeg har lurt litt på, og hatt lyst til å finne ut mer om. Og hvis man selv lurte på det, vil det ofte være andre som lurte på det også.

Men hvordan ble den saken til videre? Hvor begynte du med den spesifikke saken?

Det som var greit med den er at de-extinction som er det engelske uttrykket for å de-utrydde, det er ikke så mye om det ... man får ganske fort et overblikk over hva som finnes der, siden det er et ganske konkret og ganske nytt ... verb. Så da var det å lese seg opp på alt som fantes om det, og se noen forskjellige TED Talks. Så var det å ringe rundt, og først ringte jeg til Petter Bøckmann, som også er en sånn superkilde jeg har, og som jeg kan ringe til om jeg lurar på noe. Ikke nødvendigvis et konkret spørsmål til en sak, men sånn "du, hva er greien her? Forklar meg litt om det", og han er alltid velvilligheten selv. Og han er en supergod formidler, så han forklarte meg litt hvordan ståa var.

Han er en fantastisk kilde, og lurar jeg på noe om dyr, eller trenger noe på dyr, så ringer jeg til ham.

Og han mente dette var en ting å omtale, eller ble du bare mer trigget av det han sa?

Ja, jeg ble mer trigget. Han sa "ja, det her er absolutt noe å omtale". Og han er en sånn mann som alltid kan trekke ti gode eksempler ut av ermet, og er flink til å sette ting på spissen, og vet verdien av å få journalister interesserte i ting for å ... han som mange andre forskere, liker at andre er interessert i det samme som de selv er interesserte i, tror jeg. Og da er jo media veien å gå.

Men disse andre du har fått tak i, da? Den russiske forskeren som du har fått tak i via epost via konen via ...

He he, ja. Det var sånt som tok to uker, eller noe sånt. Så da gikk jeg og ventet. Fra jeg begynte på saken til den kom ut tok det vel en måned. Jeg satt selvsagt ikke og jobbet med den hele tiden, men det at en trenger så lang tid på grunn av at det tok så lang tid å få svar fra folk, rett og slett, sånn helt konkret. Og at man av og til — jeg føler av og til at sånne saker blir bedre av at de modnes litt, og at de har bedre av å ligge en uke og så ser man på dem igjen, og så at "ja, det der er viktig, men det her er kanskje ikke så viktig så det kan jeg droppe" — så skjønner du mer hva som er viktig.

Hvordan har det vært å forklare et såpass komplekst fagfelt gjennom en artikkel? Den har jo blitt forholdsvis lang da, men?

Ja, den har blitt lang. Jeg skulle gjerne ha sett den dobbelt så lang. Redaksjonssjefen min skulle gjerne ha sett den litt kortere, kjenner jeg ham rett. Så det er alltid sånn gi-og-ta-greier. Selv liker jeg å lese lange saker som gir meg mye informasjon og lærer meg noe nytt og masse om ting, men så vet jeg at det er ikke nødvendigvis de sakene som blir mest lest. Hvis man ser at dem blir lang er det ofte litt demotiverende for folk.

Men jeg har skrevet en del saker før, jeg har skrevet en del om de-utrydding, og da har jeg forklart det konkrete i noen andre saker, om hvordan det fungerer og gått nærmere inn på hvordan man gjør det der med DNA og det helt konkrete medisinske med det. Her ble det litt mer sånn oversiktssak med "sånn er ståa".

Så du tenker på en måte at du har oppdradd publikummet ditt litt på forhånd?

Ja, for at jeg tror litt at det er de samme folkene som leser de samme artiklene. At vi har en sånn kundegruppe som leser vitenartiklene på NRK. Empiri: noe jeg tror selv. Det er min kilde på det utsagnet. He he. Men det er samme som på astrofysikk sakene, kan jeg ikke gå inn på hver jævla sak og si hva et svart hull er. Så da linker jeg til saker hvor jeg har forklart det nærmere, eller kjører inn en faktaboks

av noe slag. For hvis vi hver gang skal forklare hvert tema vi toucher innom, blir det traurig å lese etter hvert. Jeg linker også ofte til wikipedia.

Fant du noensinne tallene på lesere for denne artikkelen?

Ja, men jeg er ikke på jobb, så det må jeg sende senere.

Husker du hvor mange det var?

Det husker jeg ikke.

Men sånn generelt, blir vitenskapsartiklene mye lest?

Etter jul har det gått superbra. Siste uken i januar og første uken i februar så ... siste uken i januar var de topp 3 sakene av de 10 beste viten-saker. Uken etter hadde de 2 på topp 5 i NRK-universet. Det her er rett nok ikke regelen, men vi har hatt en oppadgående trend, tror jeg ja.

Men [jeg] vet ikke hva som er bra, da, men jeg hadde litt over 100 000 [klikk] på den [artikkelen] som var mest lest på én uke, 110 [000] eller noe sånn. Det tror jeg var en sak om at Stephen Hawkins kom med en ny teori om sorte hull. Altså. Hva innenfor vitenskap er lest? Astro[fysikk] går ofte godt. Tyngre ting, CERN-stoff, Large Hadron Collider og Higgs og sånn får ikke de voldsomme tallene, men de blir ofte brukbart delt ... de har ikke den samme brede appellen, men de blir ofte delt mer, forholdsvis, enn de blir lest.

Men angående mål: jeg regner med at du som journalist har ett mål, de på forsiden har ett mål og ...

Ja, min redaksjonsleder ... han som er sjef på sjangerdesken i NRK, og har ansvar for alt på nett som ikke er nyheter. Det er han jeg har som min daglige sjef. Ida Kvissel som du har kommunisert med er min personalsjef, og sjef for vitenskapsredaksjonen, men jeg forholder meg i det daglige mer til han som er leder for nettedaksjonen, da. Og han er jo ... det er litt drakamp, for han er selvsagt forpliktet til å ha klikkmål, mens jeg prøver å ikke tenke så mye på det — ikke sånn superopptatt av det. Men jeg er mer opptatt av at hvis han sier "den her kommer ikke til å klikke så godt", så kan jeg si "ja, men vi må ha den saken her likevel, for den er såpass viktig", så sier han [oppgitt tone:] "javel, greit".

Det er litt sånn drakamp da, noen ganger. Jeg blir glad når sakene blir godt lest, men jeg tenker ikke at en sak som får 15 000 lesere at jeg blir sånn "oi, den skulle jeg ikke skrevet", jeg kan fortsatt synes at "jo, det var viktig at jeg skrev den". Vi er allmennkringkaster, og vi skal ha viktige saker selv om det ikke treffer 100 000.

Men i sånne saker, når man publiserer ting på NRK og andre medier også: du har laget en tittel og en ingress, og så blir det presentert med noe annet: hender det at det lages nye titler og lignende som du reagerer på?

Ja, det hender — det kan jeg fortelle at det gjør! Jeg synes tittel og ingress er det vanskeligste av alt. Synes ikke jeg er så flink til det, for det at jeg er dårlig på å være tabloid nok, og litt for ofte opptatt av at det skal være korrekt og riktig. Forsiden [sjangerdesken, redaksjonslederen] er flink til å selge inn ting, men ofte litt mer omtrentlig i sin omgang med hva vi har belegg for å si og ikke. Så det er jo av og til at de vrir det litt for hardt, men da er jeg ikke verre enn at jeg sender en mail og sier "det der kan vi ikke si", og så sier de "den er grei", og så gjør de det om. Så det er

ikke sånn ... "betent tema", det er ikke sånn stolthet ute og går og at man blir sint om man sier i fra ... men merker jo også der at [den] finnes, drakampen mellom klikk og [å] få det helt riktig.

Men hvis jeg oppfatter deg rett, så har du, som du sa i sted, et nettverk med kilder som du gjerne ringer til, kanskje ikke nødvendigvis bruker i sakene dine, men som du i alle fall tar kontakt med for å få informasjon: men det må vel hende at du får eller tar kontakt med en forsker og vitenskapelig ansatt, som kan være skeptisk til journalister eller er veldig nøye på presentasjonen av det som blir sagt?

Jo, det er jo noen: men jeg trodde [for eksempel] at det skulle være flere folk som ville ha sitatsjekk enn det faktisk er. Jeg vet ikke om du fikk opp ... du får et tillitsforhold til ... det er jo folk som kjenner deg igjen og vet hva du skriver og hva du står for. Og så tror jeg at du kan ... hvis du prøver å være så nøye som mulig, så kan du gaine deres tillit. Men det er veldig mange som jeg ikke kjenner som ... særlig leger. Hvis du skal generalisere så er det særlig leger som absolutt oftest vil ha sitatsjekk, er min oppfatning ... og ja, medisintemaet. Og det ... men det er ikke så ofte... det er veldig sjelden jeg har fått tilbake sitatsjekk og de har vært spesielt uenige, altså. Der har jeg ikke hatt noen store problemer. Men jeg har vært petimeteropptatt av å få det nøyaktig, altså. Det har vært en av mine fremste kjepphester. Vi skal ikke ha noen som helst slags slomsete omgang med virkeligheten.

Når jeg har fått mest kritikk og sånn ... jeg har fått mest pepper for var en gang jeg skrev feil tall på hvor mange vingeslag kolibrien har i sekundet, og da hadde jeg glemt av en 0. Da fikk jeg nesten 100 mail på det. Men det var ikke en bevisst fordreining av virkeligheten. Men har nesten ikke fått kritikk... det kan jeg ikke huske; at jeg har fått kjeft av noen for at vi har vinklet det for hardt eller sagt noe vi ikke har belegg for.

Det må jo sies å være bra gjort. Men hvordan balanserer du det å ... veldig mange forskere og journalister jeg har snakket med, det mener det er et slags misforhold mellom det å være pinlig nøyaktig og det å lage det interessant for publikum.

Da har du satt fingeren på kjernen i den vanskelige balansegangen i det vi driver med. Men det skal ikke være ... nei ... det skal gå an å oppfylle begge de der tingene der. De gangene man ikke er pinlig nøyaktig, så er det åpenbart at du ikke er pinlig nøyaktig. Da er det så åpenbart at ingen gidder å ta deg på det. Men når du ikke er pinlig nøyaktig for at du skal selge inn et tabloid poeng, da er du i trøbbel. Og det er der jeg mener at enkelte ... jeg skal ikke nevne noen nettsider da, men enkelte ... trenger ikke ta i Norge, da, men sånn som for eksempel Daily Mail: de har jo en ... jeg tenker at journalistene deres må jo vite at de fordreier virkeligheten med det å få inn det tydelige poenget i overskriften, men at de gjør det likevel. Det jeg lurer på ofte er "er du uredelig, eller er du bare dum?". Vet ikke hva som er verst jeg, men...

Nei, det er den der klikkhoringen som ødelegger for ganske mye, og som ofte gir seg bredere utslag i vitenskapsjournalistikken da, siden den får folk til å tro på noe annet enn det som faktisk er virkeligheten.

Da er vi kanskje litt inne på det du snakket om i sted også, om å oppdra publikum litt og gjøre dem vant til en viss sjanger? Er det noe dere får til i NRK?

Jeg håper det, men jeg vet ikke hvor mye vi får det til. Målet er jo å gjøre vitenskapsstoff tilgjengelig, samtidig som du fortsetter å ha det sant. Jeg liker jo å tro

at vi får det til sånn brukbart, i hvertfall. Og jeg har lettere for å fire på ... altså: jeg gjør det heller mindre lest, enn mindre sant.

Men hva er den største utfordringen din, i hverdagen?

Den største utfordringen min er å selge inn ... eller oppsummere i en overskrift og en ingress, på en måte som gjør at folk både har lyst til å lese det og som fortsatt ikke er noe som helst usant eller fordreid.

Så hverken det å komme på ting eller å få kilder til å stille opp eller sånn e...

Nei, det å komme på ting det ... veldig mye av sakene gir seg selv, fordi det er noe vi må ha med eller noe vi må omtale. Så det er mer det å prioritere bort som er vanskeligere enn å komme på ting. Det å få kilder til å stille opp er stort sett ikke noe stress.

Hvor mye tid føler du at du har til å sjekke fakta i en sak?

Hm. Nei, ja. Det er ... hvis det er noe som har skjedd, og vi må hive inn oss vitenskapsjournalister i vitenskapsperspektivet av en hendelsesnyhet. For eksempel tsunami, eller jordskjelv med påfølgende breakdown på kjernekraftverk i Japan. Vi er ikke vant til å jobbe sånn dritstresst som en nyhetsjournalist, for jeg bruker å ha tiden min til å få ut ... til å sjekke ordentlig. Da merker jeg at jeg kommer i klinsh med ... da skal de ha ut saken om et kvarter, de, mens jeg ofte bruker flere timer på den. Og da kjenner jeg at de kan bli irritert på meg for at jeg er for treg, fordi jeg insisterer på ... jeg har så lite lyst til å ha navnet mitt på noe som er feil. Det er så pinlig.

Så ... jeg prøver å gjøre ... å være så etterrettelig som mulig. Jeg kan selvfølgelig gjøre feil av og til, det er ikke til å unngå. Men det skal ikke være fordi jeg ikke har prøvd, i alle fall, eller at man tenker "det her går sikkert greit". Av og til blir det feil, for man gjør jo feil, men det skal skje så sjelden som mulig.

Hvis det er en vanlig sak, da, som du kanskje bruker fem timer på. Hvor nøye er du med å skaffe et annet perspektiv, til å vurdere om saken er korrekt, for eksempel?

Noen ganger, hvis jeg skriver ... det som ofte blir er at kilden selv, den norske kilden jeg har i saken, som går gjennom den. Sånn at når jeg for eksempel skriver om CERN-funn, da har jeg Samson som kilde, og da sender jeg saken til han etterpå og så leser han gjennom det, og så sier han "ja, det her er bra". Der skulle jeg selvsagt ideelt sett brukt en annen kilde igjen, da hadde det vært enda bedre, og dobbeltsjekket. Men jeg har en del sånne tema som jeg helt konsekvent ikke tør ... da sier jeg heller at den saken får komme i morgen, for jeg må ha noen til å lese gjennom den, for det må være rett.

Så du bruker ganske mye tid på faktasjekk, egentlig?

Ja, det ... det kommer an på sakens natur, selvsagt, men i saker som er litt kompliserte: særlig sånn typiske realfagsaktige, astrofysikk, fysikk, genteknologi sånne ting som jeg ikke har noen forutsetning for å se om det her er rett, liksom, det kan jeg rett og slett ikke ... jeg har ikke mastergrad i de fagene, så noen andre må si det til meg. Så da er det litt ... da må jeg bare vente.

Hvor god er du til det å være kritisk til ulike kilder, og hvor mye tid har du til å være det?

Det er noe jeg har blitt flinkere til, det ser jeg jo: i alle fall nå. Hvis jeg ser tilbake. Det synes jeg alltid er bra i arbeidslivet, at jeg skal se tilbake på ting jeg gjorde for to år siden, og synes at det er litt dårlig, eller at det jeg gjør nå er bedre, i hvertfall. Og det er kanskje den største forskjellen mellom nå og da jeg startet i 2010, at jeg er ... jeg vet ikke hva det er, men noe er magefølelse og ... det er noe som henger når man, som man lærer seg å se etter når man blir litt mer kritisk. Og da får jeg altså en magefølelse, og går til en annen kilde og litt sånn, uten at jeg nødvendigvis kan si hvorfor. Men før hadde jeg lettere for å tenke at "åja, du har en grad du ja, da må du kunne det der". Men ja ... man blir mer kritisk, eller man blir mer kritisk med årene, kjenner jeg, generelt.

Men hvordan synes du at media kan gi et mest mulig korrekt, men samtidig da lesbart bilde av forskning og forskningsverden?

Det er å ikke presentere sin sak som en sannhet, og veldig ofte også kunne si at "de sier det", og å kunne vise fram et styrkeforhold. Sånn som i klimasaken: veldig greit å si at "98 % av fagfellene og rapportene er helt tydelig på at det er global oppvarming, mens 2 % er ikke det". Det synes jeg er en ærlig måte å gjøre det på i andre saker også. Og ... å kommunisere den eventuelle dissensen som finnes. Og å klare å si at det ikke alltid skal være kilder fra å begge sider, men å hvertfall kunne si at det her er det uenighet om, men at akkurat på det her er det enighet om, for eksempel da.

Og å ikke presentere seg selv som en sånn ... at man har funnet sannheten, men at man bare videreformidler det forskjellige eksperter synes om det.

Men noen vil kanskje si at det bidrar til å forvirre publikum mer enn å opplyse det?

Jo, men det er jo bedre å forvirre dem enn å villedde dem, synes jeg. Fordi at ting er jo forvirrende. Det er jo mange ting vi ikke har ... det vi kommuniserer er jo nesten hele tiden ting som ikke er skrevet i stein, fordi de er jo hele tiden på en måte i forkant og leter på steder hvor det ikke er helt lyst ennå, og områder hvor vi ikke har redskapene til å vite noe helt sikkert. Da liker jeg bedre å lese selv, og ... synes det er ærligere å kommunisere at ... selv om det er mye tydeligere, og fronten [redaksjonsdesken til NRK.no] gjerne vil ha noe som slår fast ting, så sier jeg at vi ikke kan gjøre det, men [at vi må skrive] "her er det noen som mener noe, men det er fortsatt noen som mener det der".

Så du mener at det å formidle usikkerhet er greit?

Ja, ikke bare greit, men viktig. Hvis det er usikkerhet, så bør det videreformidles. Jeg synes det er rart om noen kan si noe annet.

Du er jo ansatt som en forskningsjournalist. Er det et problem å være kun det, eller er det sånn at du burde vært ute i en redaksjon noen uker innimellom, eller?

Greien er at jeg er ikke bare det. Jeg jobber også som fotograf i NRK, og gjør mye for P3 og har anmeldt mye og sånn, og jobbet en del med kultur. Jeg har ikke bare jobbet med forskningsjournalistikk. Jeg gjør mye allsidig, det er bare at mellom åtte og fire så jobber jeg med forskningsjournalistikk. Jeg vet ikke om det er viktig for meg som forskningsjournalist [å gjøre andre ting], men jeg vet at det er viktig for meg som person, og synes at det er veldig artig å gjøre andre ting. Men jeg tror ikke det er viktig for en forskningsjournalist å jobbe i så mange andre redaksjoner. Men for meg [personlig] er det veldig godt, i alle fall.

Hvordan synes du at det språket du ønsker å bruke er forskjellig fra det forskerne ønsker å bruke, og møter du på noen problemer der?

Det synes jeg det artigste kanskje, med å være ... det er noe av det jeg bruker mest tid på. Det og faktasjekking: faktasjekking er mye venting, og da meisler jeg på språket, og har en veldig stolthet knyttet til språket. Har veldig lyst til å ha et så godt språk som mulig, og tenker at ... det synes jeg selv, i hvertfall. Dess bedre språk jeg har, og dess bedre setningsoppbygging jeg har, dess lettere er det å forklare vanskelige tema. Det er jo språket som er verktøyet for å forklare vanskelige ting på en god måte. Jeg er litt sånn språknerd, og er veldig interessert i det aspektet av det. Og det er jo ... der har jo ...

Det som er forskjellen på Samset og en tilfeldig valgt forsker, så vil han ofte ha det stivbeinte og akademiske språket. Jeg prøver å ikke bruke det rent nyhetsjournalistiske språket, men å ... hvis ikke det er noe veldig tungt og trasig, da så.. tillater jeg må bruke et språk som ligger nærmere ... ikke skjønnlitteratur da, men noe som ligger nærmere det da, at man løser opp litt, og at man har en ... om ikke muntlig tone, så ligger jeg nærmere anmelder-stemmen min i vitenskapsjournalistikken, enn jeg ligger nyhetsstemmen min — som jeg ikke har, siden jeg aldri har jobbet med nyheter da, men ... skjønner du hva jeg prøver å kommunisere? Jeg klarte ikke helt å forklare det.

Det du sier er at du er litt mer personlig, eller litt mer til stede, i dine vitenskapsartikler, eller du ville vært i en nyhetsartikkel?

Ja, nesten. Og at jeg tillater meg språklige virkemidler på et vis, og er mer opptatt av at språket skal flyte og at det er en god tekst. Det ville jeg ikke vært så opptatt av i en nyhetsartikkel. Der er det bare å kommunisere "dang, dang, dang, dang", men her ser jeg i større grad verden av å ha en flytende, dynamisk og god tekst, så det er lettere å fordøye tungt stoff, tror jeg.

Appendix 2: Intervju med journalist Ole Mathismoen, Aftenposten, 28. mars 2014.

Kan du begynne med å si navnet ditt, tittelen din og stillingen du har?

Ja, jeg heter Ole Mathismoen, politisk journalist i Aftenposten.

Og du har jobbet ganske mye med vitenskap og teknologi?

Ja. Jobben min er flerdelt, kan man si. Jeg jobber både med vitenskap og teknologi og politikk på klimaområdet, som er liksom mitt hovedansvarsområde. Og da dekker jeg det liksom hele veien, fra den rene naturvitenskapelige forskeren, til bedriftene som tar i bruk ny teknologi, til norsk politikk og internasjonal politikk. Så egentlig hele spekteret.

Kan du si noe om bakgrunnen din for den jobben du gjør?

Jeg har vært journalist i Aftenposten siden 1984, omtrent. Og har vel hatt klima og miljø som ... jeg har vært tilknyttet politisk redaksjon nesten hele tiden, og har hatt klima og miljø som en sentral del av jobben min helt siden 1987, tenker jeg. Men så har jeg da hatt perioder innimellom hvor jeg ikke har dekket det, hvor jeg har gjort andre jobber. Jeg har vært korrespondent i Brussel noen år, jeg har vært temasjef i Aftenposten noen år, og leder for politisk redaksjon. Men jeg har ikke noen universitetsutdannelse innen naturfag eller andre områder, så jeg er sånn sett ... en type selvlært, gammeldags journalist.

Det betyr at du har jobbet med ganske mange ulike spektrere, og ikke minst — som du sier — har jobbet med klima i alle slags kanaler, fra begynnelse til slutt?

Ja, egentlig har jeg det, altså. Jeg husker de to første saken jeg laget om klima, det var at Bert Bolin besøkte Oslo, og holdt foredrag i gamle Logen i Oslo. Han var leder for FNs første klimapanel, og ... jeg husker ikke hvilket år det har vært, men jeg tipper det har vært i -89 eller noe sånt noe, før de la fram den første rapporten. Så jeg har sånn sett vært med hele veien, ja. Jeg har også skrevet en stor, stor bok om klima, da.

Dette første oppdraget, denne første klimajobben om vi kan kalle det det, trigget det noe hos deg?

Ja, det gjorde det jo, absolutt. Det var jo et område som på det tidspunkt ... jeg hadde lest litt om det før, veldig sporadisk, det var jo et område som ... dette var vel midt i, jeg er så dårlig med årstall, men dette var vel midt i ozon- og sur nedbørs høyere år, holdt jeg på å si. Og det trigget absolutt en interesse, det var jo et viktig område. Vi laget en stor grad hvor vi prøvde å fortelle om CO₂-kretsløpet, både for naturlig og det menneskeskapte. Og dette var jo nytt for folk, ikke sant, de hadde jo ikke hørt om det noen gang. Så det trigget mange reportasjer i årene som kom, altså.

Kan jeg spørre hvorfor du synes dette var viktig?

Jeg dekket vanlig norsk politikk, og har alltid vært interessert i natur og miljø. Det er liksom en sånn personlig grunninteresse. Og jeg husker jeg sa til redaktørene våre den gang at vi er for dårlige på dette, og dette er veldig viktig. Det var de helt enige i, og ba meg ... og jeg fikk lov å begynne å jobbe med det.

Du fikk forståelse fra lederne dine, altså.

Ja, umiddelbart. Og dette var jo i det gamle Aftenposten, for å si det sånn, som var en langt mer konservativ avis enn den er i dag. Men det mente de var uhyre viktig, og det mente de at skulle jeg jobbe med, så det var klar beskjed fra dag én. Jeg tror det var i -87 eller noe sånt, at jeg liksom tok den ... runden med dem, og det var da det begynte. Og så har det gått litt sånn til og fra og opp og ned i perioder, siden da.

Hva vil du si at forskningsjournalistikk er for noe, hvis du skal definere det?

Forskningsjournalistikk det er todelt. Det ene er, og det er det viktigste kanskje, det er å ta kompliserte forskningsrapporter eller publikasjoner eller publiserte artikler eller hva det er for noe, som jeg ser at har et innhold som har allmennhetens interesse, og så gjelder det for meg å skrive det på en måte som gjør at folk forstår hva disse forskerne har ment for noe. Det er ... liksom ... å sette det inn i en større sammenheng, og så etter hvert en politisk sammenheng. Det har vært sånn alt fra at jeg i mange år var opptatt av norsk barskogvern, for å bruke et eksempel som ikke er klima da, hvor jeg skrev mye om arter og trusler mot norsk urskogliggende skog, for vi har vel ikke noe urskog igjen, og så dro det inn i en politisk sammenheng, at Norge lå langt etter andre land i å sikre det biologiske mangfoldet, vi lå langt etter våre naboland og så videre og så videre. Så det ble ett av etter hvert mange prosjekter, hvor målet var å finne forskningen, få fram forskernes stemmer, og konklusjoner, og så sette det inn i en politisk kontekst.

Og den andre tingen som er viktig det er å være kritisk. Og [det å] stille kritiske spørsmål, [være] kritisk til konklusjonene, når jeg mener det er grunn til det, som med all annen journalistikk. Men jeg tenker nok .. fordi at grunnlaget for en publisert artikkel da, fra forskere, er allerede så gjennomgått når den publiseres, den er allerede så kvalitetssikret — hvis jeg ser at den er det, og den publiseres i et anerkjent tidsskrift eller i en rapport fra en instans som jeg i utgangspunktet stoler på, så er det vanskelig å drive ytterligere kritisk journalistikk på konklusjonene. Men det tror jeg er det samme i alle medier i hele verden. Og ta for eksempel the Guardian, som har 8-10 klima- og miljøjournalister, de opererer jo på samme måten. Det er jo sjelden at de på eget initiativ dykker ned i en artikkel eller et forskningsresultat for å etterprøve og se om det faktisk stemmer eller ikke. Så ... det er jo litt av ...

Det handler kanskje om forutsetningene en journalist har, og ...

Ja, forutsetningene, og så nødvendigheten da. Når vi driver vanlig nyhetsjournalistikk på andre områder så graver vi jo på ... det finnes jo ikke noe som er så gjennomkontrollert som publisert forskning.

Men er det andre områder du tenker at kritisk journalistikk kan være viktig, hvis man går bakenfor arbeidet som forskeren gjør? Tildeling av penger eller lignende.

Ja, absolutt, til en viss grad. Hele oppdragsforskningens vesen er jo et problem i seg selv, det har vi jo skrevet mye om her på huset. Det er klart det er et problem. Men alternativet er jo at man enten ikke forsker eller at staten øker bevilgningene, og det gjør de jo ikke. Det er ikke noe særlig alternativ til det, men det er jo greit å vite det. Det er det samme som jeg har skrevet en del om meningsmålinger opp gjennom årene. Er for eksempel kritisk til at vi skal publisere målinger som andre aviser har brukt, det gjør vi i veldig liten grad, for alt i en meningsmåling dreier seg jo om hvilke spørsmål som er stilt. En kan stille et spørsmål på hundre forskjellige måter, og du får svar etter hvordan du stiller det. Og sånn er det jo i forskningen også: det er mye oppdragsforskning som leverer helt nødvendige resultater, men igjen er det vanskelig for meningmann — som jeg er en del av, eller på vegne av, å stille

spørsmålet om hvilken forskning som *ikke* er gjort, fordi ingen vil betale for den, eller fordi oppdragsgiveren ikke synes det skal med i prosjektet. Det vet man jo ikke. Hadde saken vært stor nok så hadde det nok gått an å grave i det, men stort sett ... men sånn som på klimaområdet, er det ikke én sak som er så viktig at du setter av flere måneder til å grave i det. Så viktig er det jo ikke. Det er jo summen av alle de små prosjektene som er interessant til slutt, når det kommer til klima.

Men er det noe du savner muligheten til, i ditt virke?

Ja, det er jo tusen millioner ting. He he. Men jeg klarer ikke sette fingeren på noe nå i denne konteksten som jeg kommer på at jeg savner. Som jeg sa til det på fredag så synes jeg forskerne har blitt mye mer tilgjengelige enn de var, og ikke minst har forskerne nedover i systemet fått mulighet til å uttale seg. Før var det jo bare professoren som fikk lov å si noe. Men det er viktig å ha en debatt om forskning, da, debatt om hvilken forskning som drives. Det er viktige debatter: men som journalist er det viktig å ta noen valg. For eksempel har jeg for veldig lenge siden sluttet å ringe en klimaskeptiker hver gang jeg skriver om klima. Og det skyldes jo rett og slett at ... at jeg anser på en måte hovedproblemstillingen som bevist. Akkurat som det er bevist at solen sender mer energi inn til jorden enn det som slipper ut, og da ... vil liksom ... da tenker jeg at det forskningsmessig interessante blir å se på den utrolige debatten som foregår internt, i anførselstegn. Ja, mellom ... i forskningsmiljøet, om hvor raskt, hvilke konsekvenser ... hvor raskt kommer de, hvor kommer de. Det er jo en kjempedebatt som jeg har prøvd å få fram i våre spalter, og ved å la en god del kronikker komme på trykk og så videre. For en viktig del av vår arena er jo debatt og kronikk. Det er jo en viktig del av vår journalistikk, faktisk, debatt og kronikk.

Så det er en viktig del av din prioritering da, altså. At du ikke slipper dem til så mye lenger, klimaskeptikerne?

Joda, de slipper jo til, på debattplass og lignende. Men vi kan ikke hver dag ha innlegg fra folk som mener at stripene etter fly er et resultat av en konspirasjon fra verdens ledere for å holde befolkningen under kontroll. Vi kan ikke hver dag ha folk som mener at det er feil at jordkloden mottar mer energi fra sola nå, enn det som slippes ut enn den gjorde før. Altså det å ha de grunnleggende basisdebattene hver dag, ikke sant? Så da legger jeg min journalistikk etter det.

Kunne vi ha tatt for oss en vanlig hverdag for deg? Hvordan blir en typisk sak til?

Det er vanskelig å si. Det er veldig varierende, ettersom jeg er både journalist og kommentator. Så må jeg jo avveie rollen min hele tiden, ut fra hva jeg velger å gjøre. Og så er det i noen grad styrt av dagsorden, men egentlig veldig lite. Dagsorden da mener jeg for eksempel at klimapanelet legger fram en rapport om 14 dager. Jeg har rapporten, eller utkastet, og så lager jeg en artikkel om det, så følger jeg opp når de legger dem fram, og lager litt reaksjoner. Og så er det klimatoppmøtet, og da forholder jeg meg til det.

Så har vi hverdagen, hvor det ikke er en rapport som legges fram eller at det er et toppmøte et eller annet sted i verden, så tenker jeg at jeg må ... hva skal jeg si ... jeg har en lang liste med ting jeg har lyst til å skrive om, og så plukker jeg etter hvert som det passer. Både reising og andre ting. En viktig del av min jobb, tenker jeg, er å fortelle våre lesere hva som skjer. Jeg klarer uansett ikke å fortelle dem mer enn en liten brøkdel av den forskningen som skjer, eller av den politikk som utøves eller den teknologi som tas i bruk. Men hvis jeg i løpet av et år klarer å være innom de viktigste tingene, eller å gi nyheter, eller opplevelser, da, for alt dreier seg jo i enda

større grad enn før å huke lesere til å ville bruke tid på å se på den kunnskapen jeg prøver å gi dem.

Ta et eksempel, da, et helt konkret eksempel. Rett før påske, så skulle det være et debattmøte, et seminar ... to tre seminardager på miljøsenteret på Runde, utenfor Ålesund, hvor havforskere og ornitologer og et par generelle biologer møttes for å diskutere ... prøve å åpne en arena for å samarbeide mer. I utgangspunktet helt uaktuelt at jeg skal dekke slikt. For det første blir det for internt, det blir for spesialisert. Men da ser jeg en umiddelbar inngang til et stoff, et sakskompleks, fordi at det er så mange tilgjengelig, samlet på ett sted, og fordi det er så lett å kunne lage en arena for en artikkel, nemlig fuglefjellet på Runde. Seminaret var jo kretset rundt at antall arter som hekker der nå og antall individer som hekker har gått dramatisk ned.

Så har jeg nå i dag ... fullfører jeg artikkelen, som kommer i lørdagsavisen om enten to eller tre uker fra nå, om liksom den tause våren i fuglefjellet, og intervjuer ... små sitater fra havforskere, ornitologer, og selvopplevde ting fra da jeg var der. Så hadde jeg med en videofotograf som laget en dokumentar som skal publiseres på nett samtidig. I den saken får jeg fortalt nyheten om at vårt sørligste fuglefjell er i ferd med å kollapse. Får fortalt at bestanden av de viktigste fiskeslagene i Nordsjøen og langs Skagerrak har kollapset, og jeg får fortalt at dette høyst sannsynlig skyldes at Nordsjøen og kysten av Skagerrak har blitt 1,5 grader varmere i snitt sommerstid de siste 10-15 årene. Så jeg får lagt en samling mellom en høyst sannsynlig soleklar klimapåvisning, og en effekt i klimasystemet, og en synlig effekt som folk har et forhold til, nemlig Lundefuglene og de andre fuglene som folk i hvertfall vet at er der, om de ikke kjenner dem så godt.

Så da får jeg i en sånn greie så får jeg slått mange fluer i en smekk, for å si det sånn. Sånn jobber jeg veldig mye. Det gjelder hele tiden å finne måter å skrive det på som gjør at folk er interessert i å ville lese om det. Da bruker man elementer av forskningen inn i opplevelsartikler, inn i politiske artikler.

En annen sak jeg jobber med det er sånn ... ta to eksempler som jeg skal i gang med etterpå. Der har jeg fått laget en tegning av en av våre avistegnere, en gigantisk kantarell, og nederst en hel masse små mennesker: nemlig våre politikere, bilder av dem. Og så blir det sånn ... "hvem tror du gjør mest for norsk klima?", det er ikke politikerne men det er kantarellen. For at den binder så mye CO₂ nede i bakken, mer enn noen politiker noen gang har klart. Og da får man fram ny forskning på CO₂-binding i skog, du får fram forskning på sopp for så vidt, og du får fram hvor viktig skog er i Norge, i forhold til regnskogen, hvor det er en minimal mengde CO₂ som er bundet per hektar i forhold til i Norge. Så får du ny forskning inn i en annerledes vinklet politisk sak. Så det var to eksempler.

Så det handler mye for deg om å skape en inngang for publikum som er interessant og fengende?

Ja, det er jeg helt avhengig av. Publiseres sakene på nettet kan det være forskjell på om 2000 mennesker leser den eller ... på nettet er det så målbart hvor mange som leser, ikke sant. Det kan være forskjell på om 2000 mennesker leser den eller om 60 000 leser den. Ikke sant? Det er helt avhengig av om jeg har klart å lage en innpakning som folk er villig til å ... som folk liker, som de får en følelse av, og at de klikker og deler den og at den sprer seg ut i verden.

Hvordan synes du det er, det å lage en slik inngang?

Det er jo jobben min, da. He he. På noen stoffområder så er det jo utfordrende, da. Men ... noen ganger tenker jeg at min viktigste jobber er å fortelle om hva noen har sagt, eller noen har lagt frem, men grensen for det er blitt mye høyere enn den en gang var. For 20 år siden laget vi egne saker hver gang en politiker åpnet munnen og mente noe om noe vi mente var nytt, det gjør vi ikke lenger, for det er det ingen som vil lese. Så hele vår jobb er blitt mer komplisert, men også mer utfordrende og morsom, ved at du ... jeg må finne vridninger og vinklinger ... du må ha med deg forskeren inn i den prosessen, og det er ikke alltid like lett, men stort sett så går det greit.

Men hender det du må velge bort stoff du mener er viktig, fordi du tenker at publikum ikke vil finne det interessant?

Jeg vet ikke om det er der valget ligger. Det ligger mer der at jeg til en hver tid har 20-30 artikler jeg gjerne skulle ha skrevet. Og så velger jeg heller dem jeg får en tenning på eller jeg tenker at "dette er så viktig at det bare må frem". Men da er det stort sett så interessant at folk har lyst til å lese om det.

Men er det et problem eller en problemstilling hva som er viktig, eller interessant for publikum, eller er det begge deler?

Jeg tenker på det hele tiden, alltid. Men jeg kan ikke huske at jeg har valgt bort noe som jeg har synes er viktig, for jeg tror folk vil lese ting som er kjempeviktig. Ikke sant. Det er min jobb å fortelle dem hvorfor det er viktig. Jeg må vise dem hvorfor det er viktig.

Det er presentasjonsformen som er utfordringen?

Ja. Hvis du bare skriver at "fuglene blir borte fra Runde" så kanskje 9 av 10 trekker på skuldrene og sier at "jaja, arter har alltid kommet og gått", men hvis du setter det inn i en sammenheng og forteller hvordan hele Nordsjøen er i ferd med å kollapse som økosystem, med en så forsiktig oppvarming, så må folk få vite det, for det er en konsekvens som er nær dem og som angår dem. Det vil folk vite, og det vil folk vite. Det vil de ha i sin kunnskap.

Men samtidig så ser jeg også, apropos det, at positive klimanyheter leses vanvittig mye bedre enn de negative. Så folk er jo ute etter sånne små halmstrå å holde seg til. Teknologartikler som handler om ny teknologi som kan løse et problem blir ofte veldig godt lest.

Mange vil si det er en forskjell mellom det å formidle ting og det å drive journalistikk? Som de siste årene har det vokst fram større kommunikasjonavdelinger ved universitetene og så videre, hvor man prøver å formidle forskning og få aviser og medier til å publisere ting. Er det et problem?

Nei.

Det må de gjerne holde på med. Men jeg vet ikke hvor stor effekt det har. Jeg får overraskende få kontakter, så jeg lurert ofte på hva de driver med. Helt seriøst. Det er noen situasjoner ... jeg vil ikke nevne navn, tror jeg, men det er noen situasjoner hvor jeg får kontakt med veldig proffe folk, som når de først tar kontakt med meg så er det noe helt konkret og spesielt, og de vet at jeg kan tenne på, ikke sant.

Men jeg må jo si at med tanke på hvor store disse avdelingene er, på universitetene og i departementene for den saks skyld, så er det overraskende sjelden jeg blir kontaktet. Ja, det er helt ... he he he. Bedriftene er mye flinkere.

Men får du generelt mye henvendelser?

Ja, det er helt ekstremt. Flere hundre mail om dagen. Avhengig av hva jeg skriver om så får jeg også mye respons fra publikum, både med spørsmål, kritikk og ros og alt mulig, så jeg føler absolutt at det er mange der ute som er opptatt av og vil få med seg... vil vite mer om dette feltet, da.

Men er det så mye at du ikke klarer å ta i mot alt? Bruker du mye tips?

Nei, jeg klarer ikke å svare på alt. Spesielt om jeg har vært ute på reise, da kan jeg bruke flere dager på å gå gjennom alt som har kommet. Så ... men det varierer veldig også, da. Det kan være dager hvor jeg bare får en 40-50 mail, så da er det jo rolig...

De sakene du ønsker å skrive: er det saker du finner på selv, eller kommer det fra tips?

Ja, nesten alt finner jeg selv. Men det skyldes at jeg bruker mye tid på å lese, da. Og det... jeg bruker mye tid på lese rapporteringer fra universiteter over hele verden. Og så siler jeg ut, eller scanner, da. Jeg sitter ikke og finleser slik en forsker ville gjort. Men scanner det, og prøver å følge med hva som skjer der ute, og ... det aller, aller meste jeg skriver er basert på egne idéer, bortsett fra når det er dagsordensaker som jeg føler "dette må vi ha ut noe om uansett". Og fordi feltet er så stort og det kommer ut nye rapporter og publikasjoner hver bidige dag, og det er helt umulig å få med seg en brøkdel av det en gang, eller å få formidlet videre da. Jeg bruker tross alt ... skriver du ordentlig tar det tross alt litt tid å skrive en artikkel.

Hva vil du si er den største forskjellen på det å drive forskningsjournalistikk, og det å drive "vanlig" journalistikk, for eksempel nyhetsproduksjon?

... Jeg tror det er at ... altså. Forskningsjournalistikk bør jo også være nyhetsjournalistikk, da. Det tenker jeg at det ofte er, hvertfall for mitt vedkommende. Man kan bruke det i featureartikler, som den lørdagssaken jeg snakket om, men jeg bruker det jo også som rene nyhetsartikler innimellom. Så er jo egentlig ikke så stor forskjell. Men sånn som på et tema som klima, som går sånn inn i vitenskapen, så er det tross alt ganske kompliserte ting man er borti. Det er lett å gå seg bort eller gjøre feil og sånt noe, hvis man ikke har en basiskunnskap, da. Og det ser jeg jevnlig både her i huset og hos konkurrenter, at de mangler den basisen, da. Fordi at det er ikke ressurser til å ha folk som kan det så godt.

Føler du at du er i en særstilling som har fått lov å holde på med dette så lenge?

Jada, det er jeg, absolutt. Men det finnes jo andre arenaer i norske medier som har folk som kan mye om klima, og har mye om det, i radio for eksempel ... Ekko-redaksjonen ... men det er ikke sånn som det var på 90-tallet, da var det en egen journalistklubb for miljø- og klimajournalister i Oslo med 30-40 medlemmer. Jeg tror det, men jeg husker ikke helt, men det var mange. Vi hadde egne debattkvelder og ... men det finnes jo ikke lenger. Det er jo ... det er ikke mange av de store mediehusene som har ... som dekker dette på heltid.

Med din erfaring, som går såpass langt tilbake, må du ha sett en endring i løpet av den tiden?

Ja, absolutt. Interessen for miljø har alltid gått i bølger. Og har gått opp og ned. Men jeg føler mer nå at det har blitt en fast del av samfunnsdebatten og politikken. Den klimaproblematikken er i ferd med å bli en integrert del av veldig mange politikkområder. Det er en del av tenkningen og en del av løsningene hele veien. Før var det liksom et veldig separat område, og ble betraktet som det.

Det er ikke mange år siden [at] i en regjering så ville folk i finansdepartementet sagt at "klima, nei det ... det er miljøverndepartementet". Nå jobber de med det selv, på heltid, mange personer, både der og mange andre steder, sant.

Og det gjenspeiles jo også i journalistikken, det er en mer integrert del av ... av ... den daglige nyhetsjournalistikken også.

Har det blitt mer stuerent og akseptert?

Ja, for all del. Men det er derfor jeg sier at det er ikke så viktig om man ikke har egne journalister som bare dekker klima. Det viktige er at de journalistene som dekker nyhetsjournalistikk, enten de driver med økonomisk journalistikk, politisk journalistikk — et eller annet — kan det såpass godt at de griper fatt i det og stiller spørsmål rundt det, og det synes jeg har blitt veldig, veldig mye bedre enn det det var. Selv om det er veldig mange færre som har det som spesialområde.

Men du snakker om kunnskap — er det om forskning og forskningsmetoder, eller hva tenker du på?

Ja, altså kunnskap om hva dette er for noe. Altså skal du skrive en artikkel om ... CO₂-utslipp, så må du vite hva CO₂ er for noe. Du må vite hvordan er opptret naturlig i verden, og ha noen begreper klare. Det er lurt. Akkurat som når du skriver om politikk så er det greit å vite forskjellen på partiene.

Men du som har jobbet med dette såpass lenge, du har vel gjerne et nettverk av kilder du bruker. Er det folk du ...

Ja, jeg har en kjerne av kilder jeg bruker som jeg bruker som kontrollpersoner, når jeg har skrevet ting jeg synes er komplisert selv, og er usikker på om jeg har beskrevet det riktig. Men jeg har også kilder som tipser meg om ting, og ... som ... siden jeg alltid har klimarapportene flere uker før de publiseres, så er det jo fordi at noen gir dem til meg. Jeg går ikke inn og stjeler ting på et nettsted, er det jo at noen gir dem til meg og ønsker at jeg skal ha det, for de vet hvordan avisen fungerer. Selve idéen avis er jo veldig enkel, ikke sant, hvis jeg har noe før noen andre har det, som er stort nok til at andre skulle ønske de hadde det, så får jeg jo plass til å skrive om det.

Så det er både kildenettverk og pleiing av kildene, gjennom kontakt —

Ja, pleiing går jo på at jeg snakker med dem. Det er jo ikke noen fast gruppering, men jeg kjenner jo folk etter hvert, i mange settinger både hjemme og ute.

Du har tidligere nevnt at det har vært en stor utvikling når det gjelder det å kunne snakke med forskere. Kunne du sagt litt om det?

Ja. Forskere var reddere før.

De vare redder for ...

Det er ekstremt varierende. Det finnes fortsatt forskere som nesten er livredd for å snakke med [pressen]... fordi de er redde for at jeg skal fremstille dem på en måte

som gjør at de dummer seg ut overfor sine kolleger. Men ... mye, mye, mye mindre enn det var før. Forskere aksepterer at jeg bruker andre ord, at jeg er nødt til å skrive om sitatene deres hvis jeg skal sitere dem direkte, men da får de selvsagt ... jeg gjør jo ikke det uten at de har godkjent det.. De ser at det er nødvendig for at folk flest skal ha mulighet til å skjønne hva de sier for noe. Og at jeg ikke kan ta med alle bisetningene, og jeg kan ikke ta med alle "derfor"- og "hvorfor"- og "muligens ikke"-setningene. Og det aksepterer mange flere nå enn før, altså. Så forskere er flinkere nå til å formidle det de har funnet frem, på en enklere måte. Det vil jeg påstå er en mye mer gjennomgående tone, altså. Og så er de mye hyggeligere.

Jeg møter ikke lenger sure forskere, som er sure fordi at jeg skal skrive om det. Det kunne jeg før: "Ja, jeg har skrevet den artikkelen i Nature, men det får være med det, og hvis det skal være noe så er det en kronikk jeg skal skrive selv". Så de møter jeg ikke lenger, men dem var det mange av før.

Har du noen teori om hvorfor det har blitt sånn, at man er mer åpen i dag?

Vanskelig å si. Jeg tror at det har blitt mer sånn internkursing og bevisstgjøring rundt det... tipper jeg, uten at jeg har noen dokumentasjon på det, så tipper jeg at de ... må ... skal de ha håp om bevilgning til forskjellige prosjekter, jo mer de synes jo bedre er det. Ja. Jeg tipper at det er en bit av det. Og så tror jeg de synes det er ålreit å vise folket at de bruker .. statlige kroner på en måte, og finner ut fornuftige ting. Og når det gjelder klimaområdet så er det så alvorlig, altså ... det er så — holdt på å si skummelt, men det er så alvorlig det vi driver med at veldig mange forskere, rent moralsk og etisk, tenker at "det vi har funnet her må ut", og "dette må bli kjent". Det er [med andre ord] en kombinasjon av flere faktorer, da.

Jeg tror nok sånn type medietreningsopplegg som jeg vet de har hatt i veldig mange institusjoner har hjulpet.

Hvordan filtrerer du ting — du sier at du stort sett lager saker basert på egne idéer — men når du for eksempel kontakter en kilde, hvordan vurderer du om dette er interessant eller ikke?

Å, det er vanskelig å si. Det er fryktelig vanskelig, altså. Altså en avisredaksjon, eller en journalist er jo en kjempetrakt. Hva som kommer ut i andre enden det ... jeg kan ikke fortelle hva som gjør det, men nyhetsaspektet — dette er nytt, og så kommer viktighetsaspektet. Dette er viktig, altså dette er viktig informasjon av en eller annen grunn. De to tingene til sammen, i tillegg til ... her ligger det en god historie å fortelle, ikke sant. Det er en historie som ikke er fortalt før, [i] hvertfall har ikke jeg gjort det, eller ikke på lenge, eller noe sånt noe. Folk leser aviser og leser på nettet av flere årsaker, ikke sant, de vil vite hva som har skjedd men de vil også lære noe og oppdateres, og de vil ... kunne nye ting. Det. Så det er et helt sett av ting som ligger der, ubevisst og bevisst, så kan jeg si "oi, det må vi skrive noe om!". Og så sier jeg det kanskje fem ganger hver dag, og så får jeg kanskje gjort noe med den ene [saken]. Det kan være tilfeldigheter som avgjør det, ofte mer banalt enn det man kanskje skulle tro.

Hender det noensinne at du opplever press fra kilder enten til å skrive noe, eller å ikke skrive noe?

Ikke som jeg noensinne lar meg presse av, hvertfall. Men hva er press ... altså, folk kan ringe meg en gang, to ganger, tolv ganger ... men jeg har blitt ganske flink til å si nei. Altså, rett og slett for jeg har ikke kapasitet. Men aldri noe ... nei. Ikke... press: ja, men ikke mer enn jeg anser som naturlig.

Jeg tenker ikke nødvendigvis på skumle menn på døren, men ...

He he. Nei, det hadde i tilfelle vært disse klimaskeptikerne. De bruker et mye tøffere språk enn forskerne, det skal jeg love deg.

Når du i sted sa at du må skrive om ting, hvordan vil du si at du gjør det?

Det er ikke mer komplisert enn at når det kommer, så tar jeg ut essensen i det, og ... hvis det er et intervju, så — og forskeren ønsker det — så får han eller hun lese det og komme med sine innspill tilbake, og så har vi en dialog på det hvordan vi gjør det. Og det blir alltid bra.

Hvis det er sånn at jeg siterer noen som holder et foredrag eller noe sånt så bare plukker jeg det ut på vanlig måte, etter vanlige journalistiske prinsipper etter hva som er viktig og hva som forklarer godt, og så videre. Det er ikke noe mer hokus pokus med det enn annen journalistikk. Men når vi snakker med en politiker står de og skravler i en time, vi bruker jo bare en brøkdelen av det de sier noe. Så det er akkurat den samme prosessen. Det er akkurat det samme innenfor forskningsjournalistikken som i all annen journalistikk.

Og det er veldig viktig, tenker jeg da, at forskningsjournalistikk, som er en begrenset del av hva jeg driver med, da, at den behandler forskeren på samme måte som jeg behandler en direktør i et vindturbinfirma eller en politiker fra høyresiden.

Hvis jeg nå skal komme med et tabloidspørsmål: hva er den største utfordringen din i hverdagen?

Den største utfordringen min er egentlig å finne den riktige saken å skrive. Den riktige i kombinasjon viktighet og at jeg vet at folk vil lese det, og at det er nyhetselement i det.

Det er den prioriteringen, det er den jeg bruker tid på.

Hvor mye tid bruker du på å dobbeltsjekke fakta i en sak, for eksempel?

Det varierer veldig fra sak til sak. I noen saker ser jeg om det er riktig, fordi jeg har skrevet så mye om de ulike temaene etter hvert at jeg skjønner at dette må stemme. Men jeg bruker mye tid på å dobbeltsjekke mine egne altså ... jeg skriver mye kommentarer og analyse og sånt, og så bruker jeg mye tid på å dobbeltsjekke de... hvertfall når jeg bruker tall og størrelser og sånt så bruker jeg mye tid på å være helt sikker på at det er riktig, for det skal så veldig lite til før det blir galt. [I så tilfelle] blir på en måte all oppmerksomheten om den artikkelen om den ene setningen du skrev som var gal. Det sitter noen hauer der ute og passer på alt. He he. Men også fordi, selvsagt, at det er viktig at det som står er riktig, da. Jeg bruker mye tid på å passe på at det jeg skriver er viktig, ja det gjør jeg.

Hvordan ser du på den rollen som du har både som kommentator og journalist?

Den er jo innimellom litt problematisk, eller kan oppleves som problematisk utad ... og den har jeg egentlig bare funnet ut at ... at jeg takler, rett og slett. Det synes ikke jeg er noe problem. Jeg har ikke skrevet harde kommentarartikler etter at jeg nå har hatt en senvinter med mye nytt om FNs klimapanel, men jeg har ikke skrevet veldig harde nyhetskommentarer rundt det. Det har vært et par analyser, men de har vært av mer forklarende karakter, tror jeg. Mens jeg da ofte i varierende grad på andre

områder, når jeg ikke har hatt noen nyhetsdekning en stund, så kan det være ... noen tøffe kommentarer rundt om kring. Det er en problemstilling, om man kan kalle den det, som jeg er veldig var på, da.

Noe som blir diskutert i redaksjonen også, eller?

Ja, vi snakker jo om det. Passer på at vi ikke går for langt den ene veien, kan du si. Det har noe med å gjøre ... at ... den som kan noe om klima skriver kanskje også de beste kommentarene om det. Om Og vi har begrensede ressurser og må bruke dem vi har. Men jeg har aldri gått på akkord med meg selv, kan du si. Jeg har en agenda med det jeg driver med ...

Og hva er det?

Hehe. Det er at jeg vil redde verden. Neida, det var en spøk, men det er at jeg mener at dette stoffet er så viktig, at jeg anser det som det viktigste jeg kan gjøre som journalist er å skrive om dette. Det ... nesten alt tyder på at det går litt gal vei på denne kloden vår, og da tenker jeg at mitt bidrag kan være å skrive om det. Både om problemene, og om løsningene.

Noen vil kanskje si at en sånn holdning kan være farlig, hvis du ... nå er jeg i overkant kritisk her, men: hvis du har bestemt deg for at "det kommer til å gå galt, og jeg skriver om det". Ser du at det kan være et problem?

Ja. De som er kritiske til det, og det er det mange som er: så ... mener de det. Da kan de få lov å få innlegg på trykk i avisen hvor de skriver det. Men jeg sier ikke det jeg sier at jeg har en agenda i den forstand at jeg bare skriver om det jeg synes er ... på min måte, liksom. Som jeg har sagt mange ganger før, så driver jeg ... hvis man hadde lest mine kommentarer for eksempel fra det siste året, så ville du sett at jeg slo i alle retninger. Min jobb som journalist er å sette søkelyset på det som fungerer, [og på] det som ikke fungerer, politikere som snakker sant, politikere som ikke snakker sant, politikere som endrer seg, nye vitenskapelige funn som styrker det, svekker det ... det er mer det at jeg får frem nyhetene om dette, uansett hvilken retning det peker.

Jeg var den første som skrev i norsk presse at oppvarmingen ikke har gått som den skulle, i anførselstegn. Hadde dobbeltsidig intervju med professor Berntsen ved Universitetet i Oslo. Det var det veldig mange folk andre steder i klimamiljøet i Norge som ikke likte. Sånn at ... jeg får jo frem alle sider, føler jeg da — eller så mange som mulig — altså ... nyhetene styrer det, nyhetsinnholdet. Og så bruker jeg analysene og kommentarene til ofte å forklare det som kommer frem, til å sette det inn i en litt større sammenheng.

Så du kan si at engasjementet går på temaet, heller enn å styre debatten?

Ja, jeg har ikke noe behov for å styre debatten i det hele tatt. Agendaen min går heller på det at jeg vil skrive om klima- og miljø- og naturproblemer, fordi det er et veldig viktig område som angår både oss selv og de som kommer etter oss. Og så skal jeg få kunnskap om det frem i lyset, og så må debatten gå akkurat som den vil — folk må mene akkurat hva de vil, det er det jeg mener med en agenda. Jeg har ikke en agenda knyttet til et politisk syn eller en retning på samfunnsutvikling eller noe som helst. En agenda går på å få fram dette stoffet, det er ikke mer agenda enn folk som skriver om krimjournalistikk som mener det er viktig å skrive om disse forbyttelsene.

Skjønner. Nå var jeg i overkant kritisk, men du fikk frem poenget ditt. Men hvordan synes du media kan gi et mest mulig korrekt, men samtidig lesbart bilde av forskning og forskningsverden?

Det er jo selvsagt å skrive om det viktigste funnene som gjøres, og så prøve å sette det inn i en sammenheng og i politikken. Det er jo det viktige. Så kan journalistene ha en rolle [med å forklare] ”hvorfors kan dette forskningsresultatet bety noe”. ”Hva kan det brukes til?”. Jo, forskningsresultatet om at det regner mer i Norge, det er veldig basis. I Norge så ser man allerede hvordan klimaendringene kan slå kraftigere inn her de neste tyve-femti årene. Og da kan man planlegge samfunnsutviklingen etter det, da må man for eksempel gjøre noe med avløpssystemet i Norge.

Og da kan man sette disse tingene inn i en sammenheng, det tenker jeg er en veldig viktig del for journalister å gjøre, da. Og da er det viktig at forskeren gjør forskningen tilgjengelig for folk, for eksempel fortelle at den kommer. Jeg har tenkt noen ganger at disse ... noen av informasjonsavdelingene rundt om kring er ganske flinke til å lage fine hjemmesider, og gode presentasjon ... men da må du være på bevisst søken, ikke sant. Men noen er flinke, altså, noen tar kontakt når forskerne deres har funnet frem til noe spesielt, andre gjør det ikke. Og det er bare helt tilfeldig at det dukker opp og at jeg finner ut av det, måneder eller år etterpå.

De burde hatt en mer aktiv rolle da, rett og slett?

Ja, kanskje. Men ikke for aktiv — he he he he. Flere eposter hver dag, det var ikke det jeg mente ...

Hvordan vil du si du bruker språket ditt for å formidle ting?

Igjen går det på at jeg prøver å formulere meg slik at folk punkt 1 begynner å lese, og punkt 2 fortsetter å lese. Og det er jo det all journalistikk dreier seg om. Jeg prøver veldig å ikke overdramatisere, men likevel dramatisere sånn at det fenger litt. Det hjelper jo ikke at jeg skriver veldig viktige ting hvis ingen leser det. Så jeg er helt nødt til å finne en inngang, en tittel, ingress, bildebruk som gjør at folk stopper opp, begynner å lese, og så må jeg skrive på en måte som gjør at de gidder å fortsette. Og det ... som sagt: all journalistikk har det som mål, da.

Men ... som du sa i sted, å omskrive ting: er det problematisk? Når forskerne bruker et langt mer avansert språk enn det folk kan forventes å skjønne, og ikke minst fagtermer som de ikke kjenner til, men som kanskje du kjenner til?

Ja, det er ofte en utfordring å gjøre det. For jeg må jo passe på at det ikke blir galt. Men du kan få sagt ting — veldig ofte — mye enklere enn det forskerne har gjort det, uten at det blir galt. Det er jo jobben min. Noen ganger skjønner jeg jo nesten ikke hva de skriver.

Det hender jo ... jeg har jo som sagt lest disse rapportene i 25 år, men det hender jo ikke så rent sjelden at jeg ringer til forskeren og sier ”kan du være så snill å forklare meg hva du har skrevet”. ”Nå får du fire minutter, kan du være så snill å forklare meg dette”. Jaja, det er kjempeutfordrende, og det gir resultater og da finner de gode formuleringer de kan stå for, og som er riktige, men som gjør at folk kan forstå hva som står der.

Og dette er noe som har kommet med erfaring, tipper jeg?

Ja, det er klart. Men det hadde ikke vært noe hokus pokus for en ung journalist heller, å ringe å spørre når det er noe man ikke skjønner. Det har jeg gjort i alle år, jeg.

Hvordan tenker du om det å formidle usikkerhet. Det er en sånn ting mange forskere kan vegre seg for, og ikke alltid er flinke til å formidle.

Jeg formidler jo usikkerhet hele tiden, jeg. Det føler jeg at ... forskerne skjønner det nå. Men jeg tror at de på en måte tror at de må være skråsikre for å få oppslag. Noen av dem, kanskje. Men ... nei, er det usikkert så skriver jeg det, da. Det er ikke noe verre enn det. For eksempel hele debatten om hva som kommer til å skje med havstrømmene. Noen mener at Golfstrømmen kanskje kommer til å bli svekket med 4-5 % de neste 100 årene, mens andre mener den kan bli halvert. Da er jo det en stor usikkerhet. Der mener forskerne ulike ting. Noen forskere mener havnivået kan komme til å stige med kanskje 60-70 cm dette århundret, mens andre mener det kan bli flere meter. Men da gjelder det bare å formidle det, den usikkerheten eller uenigheten, på en best mulig måte. Det er bare å skrive akkurat som det er. He he.

Får du noensinne noen publikumsreaksjoner på sånne ting?

Nei, ikke sånne ting. Neida.

Du tenker altså at det å formidle usikkerhet er uproblematisk, da?

Ja. Det vil jeg påstå. Men jeg er ikke med på å formidle usikkerhet fordi at noen måtte være uenig i selve problemstillingen, da. Ikke sant. Jeg vil ikke trekke inn folk som på synsegrunnlag Hvis du ser bort fra de der helt grove feilene som kom i den forrige klimarapporten i 2007, så var det en del ting som siden er påvist var rett og slett feil, men i den store sammenheng var det småtteri. Hvis du tar for deg alle de 20-30 000 publiserte artiklene som lå til grunn, og at 2-3 av dem var feil: det er pussig at det ikke var mer. Men selv ikke etter det er det publisert en eneste artikkel som sier at den oppvarmingen, selv om den er litt lavere fart på den enn det den var en periode, det er ikke publisert en artikkel i et anerkjent vitenskapelig tidsskrift som tilbakeviser det. Og det ville det vært gjort hvis noen forskere hadde dokumentasjon på det. Og da snakker jeg ikke om hva ymse tenketanker i USA eller et eller annet sted publiserer på egen hjemmeside, men jeg snakker om publisert forskning. Hadde helt anerkjente forskere publisert ting som tilbakeviste dette i vitenskapelige tidsskrifter så ville vi selvsagt skrevet om det, men det har altså ikke kommet. Da kan ikke vi dra den debatten hver eneste dag og i hver eneste artikkel. Vi må ha et eller annet fundament, da. Akkurat som at det på et eller annet tidspunkt så ble det i media avsluttet den debatten om jorden var rundt, eller ikke.

Du tenker det er snakk om en slags oppdragelse av publikum?

Ja, det kan du si. Men jeg lurer veldig ofte på motivene, altså blant ... men det er klart det er vitenskapsfolk som mener at dette er sterkt overdrevet, som mener dette er feil. Men på hvilken basis og hvorfor de mener det er ofte vanskelig å få tak på. Og ... veldig mye av det de har kommet med er tilbakevist. Men ... ja... dette er jo en gigantdebatt. Men hele poenget mitt er at vitenskapen har kommet så langt på det at jeg kan ikke lenger ta det med i hver artikkel.

Men ...

De første årene, så gjorde vi det.

Ja, og der har dere kanskje bidratt til en slags oppdragelse av ditt publikum da, i alle fall.

Ja, det håper jeg jo. At jeg har bidratt til å få fram kunnskap som gjør at folk kan tenke selv og konkludere selv. Og det tror jeg folk har gjort. Mengden av folk som mener at alt jeg skriver er bare tull, den har stupt. De er der fortsatt, men det går i bølger. De er der, for all del, men det er ikke så mye som det var før.

Hvis jeg skal oppsummere det du har sagt, slik jeg har oppfattet det, så sier du at forskningsjournalistikk ikke er så forskjellig fra annen journalistikk, men at det kreves en grunnleggende forståelse for forskning og forskningsmiljøer, og arbeidsmetoder, for å gjøre en god jobb?

Ja, det hjelper, hvertfall.

Og du har også jobbet såpass lenge at du ikke har så veldig store utfordringer i jobben du gjør per i dag, i alle fall, så vidt jeg oppfatter.

Nei, ikke i møte med vitenskapen, i alle fall. Tvert i mot. Det er lettere å forholde seg til vitenskapsfolk enn politikere. Men det er jo også fordi vitenskapsfolk sjelden uttaler seg om noe de ikke har peiling på. He he he.

Jeg stoler på norske vitenskapsfolk.

Hvorfor gjør du det?

Nei ... jeg har aldri ... så vidt jeg kan huske ... noen av dem har sikkert bommet på noen tall eller noen anslag, men jeg har aldri i mitt liv tatt noen av dem i å lyve. Aldri.

Hvorfor ikke det, tror du?

Vet ikke jeg. Kanskje fordi de ikke har løyet, eller fordi jeg har vært for dårlig journalist, jeg vet ikke. Men jeg har hvertfall ikke tatt noen i det, nei. Derfor stoler jeg veldig på dem. Når de kommer med sine forskningsresultater til meg, så slår det meg ikke at det er noe de har funnet på. Ikke sant. Jeg føler ikke at jeg må dobbeltsjekke at de opplysningene de har funnet frem til eksisterer. Så i utgangspunktet så stoler man jo på folk. Det ville kommet som et sjokk på meg hvis for eksempel basisen for CO₂-utslipp i Norge er jukset med. Men det skyldes jo at vi har en stor grad av tillit i samfunnet vårt da, selvsagt.

Men veldig mye av forskningen i Norge er jo finansiert fra sentralt hold, for eksempel?

Ja, det var det jeg snakket om i starten: det er vanskelig for meg å vite hvilke spørsmål de ikke har stilt. Men jeg føler likevel at selv om veldig mye av forskningen er oppdrags ... også da oppdragsgitt av andre institusjoner eller hvordan det enn fungerer, føler jeg likevel at det er slags hovedlinje ... at det som forskes på er det viktige.

Men det viktige basert på hva da? Og bestemt av hvem?

Ja, det er det da. Enhver tanke som er tenkt er jo en politisk tanke. Og det er klart at ... man har jo tatt et standpunkt, ikke sant. Når jeg velger å skrive en artikkel, som du har spurt litt om, så er det klart at det styres jo av et eller annet. Jeg kan ikke fortelle

deg hva, men jeg håper jo at det styres av at den har en nyhetsinteresse, og så videre og så videre. Nå er vi inne på en veldig filosofisk ...

Men tenker du noensinne at du som jobber i media kan ha en mulighet til å, om ikke styre, så i alle fall påvirke hva det forskes på?

Ja, det er i så fall indirekte da? Om det da fører til at det er lettere for noen å få forskningsmidler, det vet jeg ikke. Men utover det så har jeg aldri noensinne vært ute for, så vidt jeg kan huske, at jeg har fått en telefon "kan du være så snill å skrive om det, for nå har vi en søknad liggende inne. He he. Det kan jeg ikke huske hvertfall. Det er mulig det har skjedd, men da har jeg hvertfall ikke fulgt den [oppfordringen].

Appendix 3: Intervju med journalist Bjørnar Kjensli, forskning.no, 29. april 2014.

Kunne du sagt hva du heter, og hvilken stilling du har?

Jeg heter Bjørnar Kjensli, og er redaksjonssjef i forskning.no, og har vært det i et par år, og før det så var jeg journalist her, så jeg har liksom vært begge deler.

Kan du si noe om hvilken bakgrunn du har?

Jeg er utdannet journalist fra Australia, og så ... så jeg tok en bachelor i det, og så har jeg en bachelor i historie og politikk, og ... det er egentlig det. Og så har jeg freelancet ganske mye, før jeg fikk jobb i forskning.no i 2009. Så da var det et par år som journalist, og så ble jeg redaksjonssjef.

Akkurat. Hvorfor gikk du egentlig inn i forskningsjournalistikken?

Nei, det var egentlig litt tilfeldig. Jeg bodde i utlandet og var freelancejournalist, og leverte til forskjellige medier, NRK og Dagens Næringsliv og litt forskjellig, og så hadde jeg jo egentlig lyst til å jobbe i radio, men det var så vanskelig å tjene penger på, og så begynte jeg å skrive, og så fant jeg forskning.no... og de var ute etter stoff, og så begynte jeg å skrive for dem, og så fant jeg ut at det var noe jeg synes var moro, og så begynte jeg rett og slett med det for å tjene penger. Og så fordi det var et såpass avgrenset stoff-felt, så var det litt lettere .. det er litt lettere når du vet hva de er ute etter. Som freelancer var det lett. Så gjorde jeg det, og så ble jeg tilbudt jobb, og tok den — og siden har jeg jobbet her. Det er jo Sånn jeg ser det, som alle andre typer journalistikk, bare avgrenset: kunne like godt vært sport eller politikk, eller... noe annet.

Men krever det noe eget av en forskningsjournalist, eller er det hvem som helst?

Det kommer litt an på. Ikke av den enkelte forskningsjournalist, tenker jeg ... kan man jo bare være journalist som en hvilken som helst annen journalist, men sånn som i redaksjonen så kan det jo være greit å ha noen som har peiling på forskjellige ting, da. Det krever jo ikke nødvendigvis at du har en naturvitenskapelig bakgrunn eller at du har en bakgrunn fra humaniora, eller noe sånt, det tenker jeg ikke at det betyr, for det er jo kunnskap du tilegner deg uansett når du jobber som journalist. Man trenger ikke være fotballspiller for å skrive om sport, for eksempel, men samtidig er det viktig at man ... skjønner noe av feltet sitt, da, at man har oversikt over feltet. Og akkurat akademia er jo litt sånn ... komplisert. Så det er fordel da, så klart, i alle fall i begynnelsen er det en fordel å ha vært innom akademia, da, men sånn etter hvert så skjønner man jo hvordan det systemet fungerer, da.

Da blir det igjen kanskje sånn som politikk, da, hvor det er vanskelig å skjønne forskjell på alle ulike organer, så lærer man seg jo det også etter hvert som journalist. På samme måte er det vanskelig som forskningsjournalist å skjønne forskjellen på ulike titler og .. førsteamanuensiser og dekaner og institutter og sånn, men det er jo sånn man lærer seg etter hvert da. Det er sånn som er viktig i begynnelsen, men etter hvert i karrieren lærer man seg ... da har det ikke så mye betydning for da har man opparbeidet seg den kunnskapen likevel.

Ja, man får en erfaring man bygger på da, rett og slett.

Ja.

Men hvordan ville du definert forskningsjournalistikk?

Det er jo egentlig så enkelt som at det er journalistikk om forskning. Så ... det blir som ... vi følger vanlige nyhetskriterier som alle andre, men det skal handle om forskning. Vi favner bredt, og det kan være så som at "en ny studie viser at ...", det er vår typiske nyhet, til store historiske saker om et forskningsfelt, eller til mer sånn forskningspolitiske saker om pengebråk og sånne ting i academia, så ... ja ... det er journalistikk om forskning, rett og slett. Man bruker journalistiske verktøy til å se på en sektor, så det blir sånn næringslivsjournalistikk, på en måte.

Hvis du skulle nevnt noen utfordringer som forskningsjournalistikken har, hva ville det vært?

Det er jo ... det der ... kunnskapsnivå. Tingene du skriver om er ofte utrolig komplisert. Tingene du skriver om er ofte ikke tilrettelagt for media i det hele tatt, i motsetning til kanskje politikk og sånn — i alle fall ofte, er det politikerne selv eller noen opposisjonspolitikere som på en måte hjelper deg med å skjønne saken, og vil ha den ut i media. Sånn er det ikke alltid i forskningen, det kan være annerledes. Det kan være du finner noe kult noe i et tidsskrift om kjemi som du ikke skjønner noenting av, ikke sant, så det er litt sånn ... det er vanskelig, men det er jo et språk man lærer seg etter hvert da, og skjønner etter hvert, og så er man avhengige av gode kilder. Så jeg vet ikke hvor annerledes det er fra annen journalistikk, så ...

Og så er det jo utfordringer med at noen av miljøene ikke er veldig store. Det er ofte små miljøer. Sånn at du ... hvis du skal skrive kritiske saker om noen innenfor et felt, så er det feltet ofte så lite at, det er en annen utfordring.

Hva kan det føre til, for eksempel?

Nei, det kan jo føre til at du ikke kommer inn til kjernen av vanskelige saker, tenker jeg. Hvis du skal skrive om store faglige uenigheter, og så består det faglige miljøet av to grupper av fem forskere i Oslo og Bergen, for eksempel, så går det ikke an å skrive ... det blir veldig personfokusert, da, for miljøene kan være så små. Og så er det jo selvfølgelig, som i alle andre bransjer, så er det jo i academia sånn at man helst ikke skal ... skal være veldig kritisk mot kollegaer, og man går ofte ikke "on record" hvis man er veldig kritisk mot kollegaer, så det kan bli personfokusert når miljøene er så små. Det er ikke et veldig stort problem, men det kan være et problem når det er snakk om juks eller ... altså ... underslag og penger og ... sånne ting, og også faglige uenigheter kan bli veldig tilspisset innimellom, og da kan det være et problem at miljøene er så små.

Men det kan da føre til vanskeligheter med å drive kritisk journalistikk da, så vidt jeg hører på deg nå?

Ja, det kan det. Men da har man jo journalistiske verktøy ... da bruker man andre typer kilder, og man kan jobbe seg rundt det på et vis, så det går jo, men det gjør jo jobben vanskeligere selvfølgelig.

Mange tenker det er et skille mellom det å drive forskningsformidling, og det å drive forskningsjournalistikk. Tenker du at det er en forskjell?

Ja, jeg tenker at forskningsjournalistikken har en ... den er uavhengig, og den kan man stole på er uavhengig. Det er den største forskjellen, da. Og så at forskningsformidling har jo en viktig rolle, men du vet ikke hvem som har betalt for det. Det er jo den store forskjellen. Men så har jo forskningsjournalistikken en sånn

formidlingsoppgave også. Du ser jo på oss: en av våre oppgaver er jo å formidle forskning, liksom, og formidle hva det er, men da skal man stole på at det er uavhengig. Ja, det er den store forskjellen, altså.

Men skaper det problemer, hvis man skal tenke på at det dere lever av er lesere: det er jo ofte lurt å få ut flest mulig saker som blir lest — så hvordan prioriterer dere mellom formidling av nye ting/nyheter og journalistikk?

Mye av nyheter får man gjerne tilgang på gjennom pressemeldingstjenester og slikt, og det er jo formidlet gjennom universitetene selv og forskerne selv, og ... så vi må jo bruke journalistisk teft til å liksom sjekke om saker holder, da, og da ... da må vi kjøre dem innom andre kilder, det er egentlig mest slik vi jobber da, og da må vi bringe saken gjennom en god norsk kilde, da. Det er ikke så mye mer komplisert enn det, egentlig.

Ettersom forskningsformidling ... for å få folk til å studere realfag, for eksempel, som har vært en sånn veldig sånn trøkk de siste årene da, for å få folk til å velge realfag, da... der er ikke vi i det hele tatt. Vi er ikke noen sånn ... vi er veldig interessert i forskning vi som jobber her, men vi har ikke sånn ... stort mål om at alle skal være fryktelig opptatt av forskning, det er ikke vår visjon, på en måte da. Vi jobber egentlig bare med å drive journalistikk på forskningen, da. Mhm...

Kunne du beskrevet en hverdag hos dere, hvordan blir en sak til, for eksempel?

En sak kan bli til på ganske mange forskjellige måter, men kanskje den vanligste måten en sak blir til er ved hjelp av enten en pressemelding eller ... en pressemelding om en studie, eller at vi ser en studie selv i et tidsskrift, eller ... og så vurderer vi om det er en sak som er relevant for vårt publikum, som er liksom normen, og ... og så ... begynner vi, og så ringer vi kilder for å høre om saken holder, og så skriver vi en nyhetssak og så prøver vi å holde det så aktuelt som mulig. Vi prøver å skrive om så nye resultater som mulig, så resultatnyheten er den saken vi skriver flest av. Og så har vi andre saker som er bygget opp fra bunnen av, som er et fenomen, for eksempel, eller en faglig krangel eller noe vi har fått nyss om, eller noe som er i tiden, for eksempel ... "nå er det våren, da må vi skrive om pollen", for eksempel. Det er jo en annen type sak. Så ser vi om det er kommet ny forskning om pollen, hvordan pollen ... eller et eller annet sånt, så lager vi sak på det rett og slett, en sånn sesong-type sak da, det er vel de vanligste typene saker hos oss, da.

Hvilken type kilder er det dere bruker og tar kontakt med?

Det er forskere, nesten alltid. Og der vi skiller oss fra andre medier er vel at vi bruker ikke forskere som synsere, vi bruker forskere som har fagkunnskap på akkurat det vi skriver om. Så vi ... vi ringer dem og spør dem om forskningsresultater innenfor akkurat det vi skriver om, da. Så vi bruker ikke ... altså, veldig mange andre bruker for eksempel den "har det vært jordskjelv så ringer vi en jordskjelvforsker og spør 'hva synes du om dette jordskjelvet'", liksom, mens vi er ikke på den da. Vi er mer på ... vi går mye smalere til verks, da, så det gjør at det er vanskelig for oss å treffe riktig person, da. Vi er mye mer avhengige av å snakke med riktig person som har forsket på akkurat det vi lurer på.

Okei.

Så vi ... vi får en veldig god oversikt over hva som rører seg i forskningsnorge, da, hvem som styrer med hva.

Har dere standard folk dere ringer til, eller er det mer flytende?

Nei, nettopp på grunn av at vi har den med at vi vil snakke med akkurat de som har forsket på det vi lurer på ... hvis vi plukker opp en svensk studie eller en norsk studie eller en internasjonal studie om et tema så blir jo vår jobb å finne en annen norsk forsker som har forsket på akkurat det, som kan si om dette holder eller om det finnes noen motstridende studier, så da vil det jo bli mye forskjellige folk, altså, siden vi skriver om så mye forskjellige ting. Men vi har jo noen sånne ... vi vet vi alltid kan ringe for å få svar på nesten alt, men vi kvier oss litt for å ringe dem, for vi vil jo gjerne spisse oss litt og ha den riktige kilden som er mulig å få tak i, liksom. Men ... det finnes jo noen veldig gode formidlere da, som vi ringer ofte. Sånn type sånn ... Petter Bøckmann på Naturhistorisk Museum, Dag Hessen, han biologen, Jørn Hurum på dinosaurer for eksempel, som da er ... ringer man dem så vet man at man får gull hver gang, og man får sine sitater og de vet hva de legger fram. Men så er det jo da selvfølgelig gøy å finne noen nye, så vi prøver å finne nye folk, men vi må jo tilbake til de virkelige gode innimellom, da.

Men dere prøver å unngå et overforbruk av samme kildene, da, med andre ord?

Ja, og så er ikke vi så opptatt av sånn kjendis da... sånn mange andre medier, sånn som han Jørn Hurum, da, eller Knut Jørgen Røed Ødegaard, som gjør dem til en type kjendiser og lager de saken på en måte ... de mener at det tilfører saken noe eget da, og jeg skjønner jo det, men vi skriver om forskning hver dag, hele tiden, så vi tenker liksom ikke helt i de baner da, selv om vi er jo glad i forskerkjendiser vi også, og det er jo en grunn til at de er kjendiser, det er jo fordi de er flinke, som regel, men vi er ikke så opptatte av det. Og så prøver vi å unngå overforbruk, og selv om de alltid vil snakke, så er det ikke sikkert de er de riktige folkene å snakke med, da.

De kan jo være veldig fine kilder å ha sånn på bakgrunn da, også, fordi de er så gode til å forklare, for de forklarer jo oss ting som ... som andre ... eller ... en lekmann forstår det, så det er veldig fint for oss som bakgrunn også.

Hvordan er det som forskningsjournalist å forholde seg til slike kilder man bruker veldig mye, profesjonelt?

Nei ... det er ikke så ... vanskelig, tenker jeg. Det blir jo sånn for andre journalister, man må jo ha den avstanden. Det blir jo selvfølgelig vanskelig når man er ... gjør kritisk stoff på dem, da. Men ... de aller fleste kilder setter jo pris på [at man] setter kritisk søkelys på ting, selv om det er på en måte dem og innenfor deres felt, så skjønner de jo at vi har en rolle, så ... vi gjør jo jobben vår på en måte. Det blir ikke så tett, altså. Det er ikke sånn at vi fester sammen med dem, selv om det skjer jo innimellom at vi treffer hverandre på seminarer og sånt, innimellom. Nei, jeg ser ikke på det som noe problem, altså.

Hvordan ville du sagt at dere prioriterer det å drive ikke bare formidling, men også [kritisk] journalistikk da, på forskningsmiljøer?

Ja, det vil vi gjerne — drive ... det som er vanskelig med det, er at der har vi veldig gode konkurrenter. Der har vi Aftenposten og Morgenbladet, som er veldig gode på sånn penger og konflikter på Universitetet i Oslo og sånne prosesser som går på sånn ... professorer som får sparken og ... det har vært en del sånne store saker de siste årene, og der er de veldig gode, så det er jo en utfordring der da... så det vil vi gjerne gjøre, og vi gjør det også innimellom, så det kan bli veldig gode God journalistikk, men det er jo ikke den journalistikken ... de sakene som blir klikket mest

på da, men det er jo stoff vi må ha. Det er klart det. Med vår rolle, så er det saker vi må ha.

Så du vil prioritere slike ting selv om de ikke blir lest så mye?

Ja, det må vi. Det er jo vår redaksjonelle linje. Det er helt naturlig at vi skriver om sånne ting når det skjer noe i miljøet.

Dette med antall klikk har vokst frem etter at nettet har blitt populært, og en god kanal — kan du si noe om den endringen, hvordan sakene har blitt annerledes, for eksempel?

Ja, det er vanskelig å si hvordan sakene har blitt annerledes, fordi En ting vi gjør bevisst i forhold til ... altså, vi har jo bare eksistert fra nett. Så vi kommer ikke fra en annen verden, vi har aldri hatt en papirutgave, og vi kommer fra nett og har alltid vært på nett. Men en ting som har blitt viktigere er jo Google, for eksempel, det er jo superviktig. Og store deler av leserne våre kommer fra Google, fordi vil har tilgjengelig arkiv: hele arkivet vårt fra 2002 ligger tilbake ... ligger jo ute på nettet ennå, sånn at når man googler, så kommer man på forskning.no, når man googler et eller annet, så ligger vi der ganske høyt på utrolig mange ord, så det er jo viktig for oss. Det er viktige lesere for oss også, så det å Google-optimalisere titler og topper i saker har blitt viktigere. Så det er viktig for oss å ha med nøkkelord i titler og ingress og sånt, men på selv valg av saker så kan ikke ... så ... nei, så tror jeg egentlig ikke at vi tenker på ... selvfølgelig: vi vil jo bli lest, og vi vet jo hvilket stoff som ikke blir lest, men hva som vil bli klikket veldig på, så ... hadde jeg visst det, så hadde jeg jo vært en rik mann, da. Og vi har jo et kjernepublikum, og kjernelesere, som har vært med i mange, mange år, og de vil vi jo absolutt ikke miste. Så vi beveger oss ikke så mye utenfor vår verden, liksom. Vi tilfører kanskje noen nye ting innimellom, litt mer forbrukerrettede ting, ting som handler om helse har jo blitt et kjempestort område, men vi må jo ha den naturvitenskapelige journalistikken som er ganske unik og ... du må være liksom litt tyngre på klima, miljø og sånne ting også, som kjerneleserne våre er opptatte av. Vi kan ikke drive fullt klikkhoreri heller, men ... men vi vil jo ha klikk, da, og vi øker jo i klikk hele tiden, så det er klart vi er opptatt av det, men vi rigger ikke nettsiden vår etter det, altså.

Så du vil ikke si det er vanskelig for dere å velge mellom en sak dere synes er viktig, og noe dere vet blir godt lest?

Nei, jeg tror ikke det er ikke noen motsetning mellom det for et nettsted som oss. Jeg tror det henger veldig tett sammen: en sak som er god og oppsiktsvekkende og er viktig liksom, vil bli godt lest. Selvsagt er det noen stoffområder som er ... folk er mer opptatte av, da, som lett kan bli delt på facebook og kan bli en sånn viral hit og sånn, men jeg er heller ikke noen spåmann, så man jo bare prøve. Og så må man ha fakta i bunnen da, det må være en god sak som fenger. Og så må man treffe, da, man kan jo få en god sak på facebook etter noen dager, og få noen tusen lesere, men det er ikke det som betyr noe i lengden, da.

Men hva er den største utfordringen for dere i dag?

Den største utfordringen er egentlig... stofftilfanget er egentlig kjempestort. Det er så mye som skjer i academia, og så mye studier som kommer ut hver eneste dag fra overalt i hele verden: og nå snakker jeg egentlig bare Skandinavia og den engelskspråklige verden, der er det ... så mye at vi ikke rekker å se over alt en gang, sånn at vi ... vi prioriterer jo selvfølgelig, og liker å tro at vi tar mange av de viktigste og morsomste nyhetene som er mulig å få tak i, men stofftilfanget er jo helt enormt.

Og da finnes det jo en hel kinesisktalende verden, en spansk- og fransktalende verden, og tysk og ... som vi ikke engang er innom, bortsett fra når det er oversatt til engelsk og... at stofftilfanget er helt enormt, altså. Det er ikke sånn ... som å være sportsjournalist, så er det de og de kampene, liksom: her skjer det ting hele tiden, og det sureste er jo å gå glipp av noe. Og går du glipp av noe og så senere det året så viser det seg at det blir noe stort av det, så er jo det surt, ikke sant. Så det er en stor utfordring, altså, det enorme stofftilfanget.

Så det er tid og ressurser da, som er problemet?

Ja, egentlig er det det: og å klare å prioritere riktig, når det er så mye ting som skjer.

Men, om det du sa litt tidligere: at en journalist som jobber med forskning ikke nødvendigvis trenger forskerbakgrunn, men at det er bra med en viss kunnskap om temaet; hvordan blir det da å for eksempel drive kildekritikk?

Ja, det ... da må vi bruke andre kilder. Til å drive kildekritikk, egentlig. Vi er jo kritiske til kildene våre i den forstand at vi alltid passer på at de har ... formell bakgrunn, liksom, som er mulig å sjekke. Hvis du er ansatt som forsker på et felt på et universitet med litt tyngde, må vi gå ut fra at de vet hva de snakker om. Og hvis man kjører det den forskeren sier gjennom en annen forsker et annet sted så må vi regne med at vi er ganske safe. Men vi kommer jo borti tilfeller hvor en forsker sier noe som er helt fullstendig bananas og går totalt i mot det andre forskere på feltet sier, og det er jo spennende det, men det er ... ikke så ofte det blir en sak, for alle kan ha en dårlig dag på jobben og si noe rart noe.

Det betyr ikke at ... bare fordi at ... så ja, vi driver jo vanlig kildekritikk som alle andre, liksom.. vi er jo opptatt av at folk skal ... det er jo mange forskere innenfor et felt som uttaler seg mye om andre ting. Der er vi veldig strenge, da, sånn at hvis vi skal bruke noen som kilde på noe så bruker vi dem som kilde på ... det hvor de ... har sin ekspertise. Altså: det har vært flere tilfeller av professorer i ditt og datt som har uttalt seg om klima, for eksempel, og så er de jo ikke klimaforskere. Da er ikke de veldig interessante kilder for oss, altså. Hvis vi skal ha oppsiktsvekkende ting på klima så bør det jo komme fra noen som forsker på klima, og ikke noen som forsker på statistikk eller noe som ... som ... ikke er klima, liksom.

Så der er vi ganske strenge, da. Du er ikke bare forsker fordi du ... det hjelper ikke om du forsker på noe annet, altså.

Så dere bruker egentlig andre kilder for å kontrollere primærkildene dere får tak i?

Ja, det er vårt viktigste verktøy.

Hvordan tenker du at en journalist i deres redaksjon er utrustet for å ta en slik vurdering?

Det tenker jeg at man blir ganske god til. Man begynner å kjenne miljøene ganske godt, og så må man skaffe seg gode kilder innenfor de ulike feltene. Hvis det er noen som sier noe som virker veldig oppsiktsvekkende, og man kjører det innom en annen forsker, så ... kommer det enten noe ut i den andre enden eller ikke, og vi er ikke ... vi er ganske snare med å droppe saker altså, hvis det viser seg at det ikke Det er jo mange forskere som prøver å overselge tingene sine. De har sett på noe, og så ... beskriver de det som veldig oppsiktsvekkende, og så ringer vi noen andre og så sier de "det er jo kjent fra før av" eller ... ja "dette her henger jo ikke sammen", så

dropper vi det, altså. Det er ikke veldig ... vi lever ikke under så sterkt press som ... dagspresse, vanlig nyhetsjournalister, sånn at vi kan droppe en sak, altså.

Ofte er forskningsspråket vidt forskjellig fra det vi "vanlige dødelige" opererer med. Hvordan jobber dere med det?

Vi er opptatte av det, at folk skal skjønne hva som står på sidene våre. Den vanskelige balansegangen vår er hvor forenklet skal det være. For det skal jo være spennende for folk som er forskere også, og studenter, og folk som kan noe om feltet... så vi har ganske strenge sånn ... vi har morgenmøte tre ganger i uken hvor vi går gjennom saker som blir skrevet i redaksjonen hvor vi går gjennom sakene til hverandre. Og der er vi ganske strenge med hverandre hvis det er mye som ... forskerprat, altså. Fordi ... for det første er det utrolig kjedelig språk. Det er jo skrevet for ... det er jo laget for å få fram forbehold, ofte, og for å beskrive bitte, bittesmå ting og nyanser, og det er ting som ikke er så viktig i et journalistisk språk. Journalistisk språk handler om helt andre ting, det å dra leseren inn og det skal jo være spennende og en leseropplevelse også. Det motsatte av det språket som forskerne bruker, da. Så det er to helt forskjellige verdener, da. Så det må jo vi være gode til å ... til å stille spørsmål på mange forskjellige måter, og hele tiden be om eksempler og be om metaforer og ... sånne ting for å live opp språket litt, da. Fordi forskere ... de operer på en helt annen planet, språkmessig. Så det jobber vi mye med, altså.

Hva ... de kildene dere bruker, hvis de får lese gjennom produktet, hvor fornøyd er de med jobben dere gjør?

Det er litt opp og ned, men som regel er de fornøyde. Vi kjører jo sitatsjekk, og som regel kjører vi faktasjekk, med enten kilden eller andre kilder. Og det er klart sitatsjekker kan komme tilbake full av røde streker, men vi er jo ... vi også vet hva vi driver med, og prøver å formidle til forskeren at "vi vet faktisk hva vi driver med". Det er ikke alle forskere som forstår det, faktisk, at journalistikk er også et fag. Vi er like opptatt av at ting er korrekt vi som det de er, men de lever i en helt annen virkelighet hvor det holder ikke at ting er riktig, det skal være heeelt riktig, på et helt annet nivå enn det vi opererer med. Sånn at ... ja. Vi må formidle det noen ganger til dem, da, og si at "dette skal gå an å lese også, dette er ikke en akademisk artikkel", liksom. Men forskerne flest er fornøyd, altså...

Hvordan synes du det er å jobbe med slikt, og det å "oversette" ting en forsker har skrevet, til noe som er leselig og samtidig korrekt?

Nei, det er veldig spennende, egentlig. Fordi ... fordi det er vanskelig, egentlig. Da er det moro å jobbe med sånt, og det som ... det som er det ... det viktigste der er eksempler, egentlig, hele veien. Og der lever jo også forskerne på en helt annen planet, egentlig. De er ikke så vant til å tenke sånn som er viktig å tenke for å skrive en lettfattelig tekst, og ... de må komme med flere eksempler, og de må komme med metaforer og bilder for å vise ting, for ting som skjer i en kjemisk reaksjon eller skjer inni en celle eller sånn, så må man komme med noen bilder. Det hjelper ikke å forklare de ulike stoffene, liksom, man må komme med noen bilder. Det er spennende, og vanskelig. Så vi jobber fælt med det vi i redaksjonen, altså. Nå har vi holdt på noen år: vi har journalister her som har jobbet med det i ti år, liksom, så vi bruker dem mye da, når vi skal forklare ting.

Men forskning.no, dere er jo et ganske spesielt nettsted, i det dere fokuserer på kun forskning og vitenskap. Tenker du at dere kan ta dere noen friheter som andre medier ikke kan?

Friheter, hva tenker du på da?

Både språklige og temamessige, for eksempel?

Ja, det kan vi vel. Vi kan gå mye smalere til verks. Vi driver jo journalistikk på andre ting enn det andre driver journalistikk på innimellom. For eksempel gjør vi journalistikk på fysikk og kjemi og sånne ting som ingen andre i Norge gjør journalistikk på. Så vi kan gå mye mer nerdete til verks enn det mange andre kan, og det stoffet blir jo ofte veldig bra også. Og det er jo det stoffet mange av kjerneleserne våre er ute etter. Sånn at når vi skriver saker som kan virke ganske tørre og ... og ... litt sånn forskningsaktige saker for andre medier, så tror ... noen av våre lesere at det blir sånn "se og hør"-stoff for dem, så det er en vanskelig balanse for oss da. Vi må jo ha begge deler, og vil ha flere lesere. Vi har stoffutvekslingsavtaler, ikke sant, og vi deler stoff med VG og NRK og sånt, ikke sant, så vi må jo ha stoff som passer til dem også. Så vi må balansere det der: fra det ultranerdete til det som kan stå på forsiden til VG må jo vi klare å tenke, da.

Du nevnte kjernepublikum: hvem er deres kjernepublikum?

Det er høyt utdannede menn litt oppe i årene, som er kjernepublikum: som er universitetsutdannede innenfor realfag, det er det tradisjonelle kjernepublikummet vårt. Men så har vi hatt utvikling de siste årene hvor ... sånn at nå er halvparten av leserne våre damer, og flere og flere har fortsatt høyere utdanning, men det blir flere som ikke har høyere utdanning. Og det er jo litt av det vi er ute etter. Vi vil jo gjerne ha god kjønnsbalanse, og vi vil være et nettsted som man ikke må ha forsker- eller høyere utdanning for å skjønne noe av, da. Så det ...

Hvorfor har det endret seg, tror du?

Hva sa du?

Hvorfor har det endret seg, hvorfor har for eksempel publikum blitt flere kvinnelige?

Det er ikke så lett å svare på, men jeg tror det har med å gjøre at publikum har blitt et høyt utdannet ... samfunn, og så tror jeg at selvfølgelig at nettet har blitt større og vi nyter godt av det, at alle leser ting på nettet, og alle deler ting med hverandre på nettet. Og så har det jo også å gjøre med at vi skriver mer om helse. Det har vi jo alltid gjort også, men vi skriver kanskje mer saker om ... sånn forbrukerrettede saker om helse, sånn "vondt i ryggen" og "pollen" og sånt som angår folk flest. Og så tror jeg ... ja ... jeg tror det har ... mange er ute etter godt stoff, når man ser på forskning så er det utrolig mye synsing om helse og andre ting, som er der ute som er skrevet ... som er liksom basert på ting som sies av folk som kaller seg et eller annet. "Ernæringsspesialister" for eksempel, som for eksempel ikke er tunge innenfor noe fag, så jeg tror folk er ute etter stoff med faglig tyngde, altså.

Jeg tror folk har blitt, i motsetning til kanskje hva mange andre tror, så tror jeg faktisk folk flest er bedre på kildekritikk enn det de har vært. At folk er opptatt av hvor ting kommer fra på nettet.

Ja ...

Og da er vi et troverdig nettsted, så jeg tror det har noe med det å gjøre da.

Det hender at ... man kritiseres gjerne for å lage for kompliserte saker: tenker du at publikum tåler komplisert stoff?

Ja, jeg tror publikum undervurderes hele tiden, jeg. Jeg tror at det å lage overfladisk og ukomplisert stoff handler mest om tidspress, jeg altså. Man må ha god stoffmiks, rett og slett, både lette og tunge saker, men ... vår erfaring er at hvis man går skikkelig inn i et tema og skriver en fyldig sak om en ting, så blir det mye bedre lest enn en lettfattelig sak med bilde av lettkledde damer og en skrikende overskrift. Vi har jo .. på en måte prøvd begge deler: vi har jo prøvd det vi og. Vi skal jo også fylle forsiden hver dag, men våre mest leste saker er kjempelange. De som blir mest leste over tid er lange og tunge og grundige.

Er det en slags ... at journalistikken skyter seg selv litt i foten av og til?

Ja, det tror jeg. Men samtidig så tenker jeg at det er vanskelig ... det er vanskelig for nett .. som er gratis. Vi er jo gratis, men vi har jo en finansieringsmodell som fungerer, men jeg tenker som nettaviser som Dagbladet som ikke klarer å tjene penger på nett, så ... da er det vanskelig, altså, fordi man må ha så mange saker at det skjer noe på nettsiden hele tiden, men så får man ikke de tunge sakene som folk går inn og leser i år etter år. Så ... jeg tror ikke dette her er noe nytt i journalistikken, jeg tror at ... aviser som tar seg betalt har alltid visst at det er de grundige sakene som er viktig, altså, som .. over tid så må man ha det.

Ja, hvor er det pengene deres kommer fra, egentlig?

Ja, vi eies av en forening som eies av 81 forsknings- og utdanningsinstitusjoner, så de betaler kontingent til oss en gang i året, og er der liksom medlemmer av forskning.no. Så de av sakene våre på forsiden som har sånn håndtrykk på seg, de er skrevet av dem, da. Så det er medlemsaker som vi kaller det, det er ... pressemeldinger fra forskningsinstitusjoner. Så vi har tre sånne saker om dagen, og resten av sakene er våre og fra samarbeidspartnerne våre. Så det er sånn vi finansieres. Så det er vel en 80-90 % av pengene våre kommer derfra, resten er fra annonser. Så nesten alle våre penger kommer fra det. Så målet vårt er selvfølgelig å diversifisere litt, da, så mer og mer penger kommer fra annonser, så vi ikke er så avhengige av medlemmene våre, så i tilfelle noen skulle melde seg ut eller noe...

Har dette noen problematiske sider?

Nei. Vi har ikke vært preget av en mediekrise, for å si det på den måten.

I tillegg til noen av disse sakene som er laget av samarbeidspartnerne deres, så har dere jo også blogger som dere hyrer inn, og som får lov å skrive mer eller mindre fritt. Hvordan fungerer det , og hva tenker du om det?

Ja, vi inviterer forskere og andre folk til å skrive for oss, og så gjør de det. Det er egentlig en ganske selvgående greie... ja, mange som gjør det for skrive trening, og flere som gjør det for å vise hva de driver med og ... jeg tenker det er en fin ting. Det er et bra format for folk som har noe å fortelle, men som kanskje ikke når helt opp på nyhetsplass, eller er mer personlig enn en nyhetsartikkel ... ja ... så den går ganske av seg selv, altså. Der er det veldig mye forskjellige greier. Der er det alt fra sånn Erik Tandberg som kommer med sin romrapport en gang i uka, til noen som forteller om "dette her gjorde vi på vårt forskningsprosjekt den dagen her", til noen som forteller om litt mer personlige ting sett i lys av forskningen sin og ... så der er det veldig mye forskjellig.

Hvordan passer det inn i deres redaksjonelle profil, tenker du, når ting der havner mer eller mindre ufiltrert rett inn på spalteplass?

Ja, nå er vi ganske strenge med hvem som får lov å blogge der, så det er vel kanskje sånn det går i vårt univers, så ... her er det forskere som blogger. Mm. Og våre journalister, innimellom. Men det er mest forskere som bruker den bloggen, altså. Og det synes jeg egentlig passer veldig godt inn: de er også søkbare, så når man googler ting eller titter på siden vår, så kommer man innom en blogg der, og der kan det være ... de har ofte noe interessant å fortelle om det de driver med. Den er nok kanskje litt sånn intern, den er ikke kjempeinteressant for det store publikum, men for andre forskere og for andre folk innenfor akademien så tenker jeg at det kan være spennende, å se hvordan andre forskere jobber.

Hvordan er det for dere å få kilder til å stille opp?

I saker, mener du?

Ja, i saker.

Ja, de aller fleste er positive. Det er noen stoffområder som er litt vanskelige, som er litt politiserte da — for eksempel klima, eller ... amming, tro det eller ei ... noen sånne områder som er litt sånn konfliktfylte, da. De er det ... kan det være vanskelig, for noen, å stille opp, hvis de har et avvikende synspunkt eller syn som ikke er helt innenfor hva mainstream innen feltet sier, da. Men det er ganske unntaksvis, da. Som regel så er det lett å få folk til å stille opp. Men så er jo forskere også litt sånn at de underspiller sin egen rolle, da, i prosjekter og i forskningen. De er ofte mange som jobber på samme studie, og det er ikke sånn tradisjon i Norge som ... andre steder, da, at enkeltforskere skal stikke seg fram da, og ta æren for å ha funnet ut ting. Det har kanskje noe med vår kultur å gjøre sånn generelt, men i forskningsverden skal man være veldig sånn solidarisk og ... at man står på skuldrene til masse andre folk, sånn at man skal liksom ikke ta all æren for at man har funnet ut noe selv. Så det sliter vi sånn litt med da, for å få folk til å stille opp, selv om vi ikke har den intensjon å bygge dem opp som en slags stjerner, men det føler de kanskje, da. Så det kan være litt vanskelig, da.

Akkurat. Men det handler helst om en skepsis til å stille opp i media for sin egen del, heller enn til media generelt?

Nei, der har vi ganske godt rykte, så vi merker ikke så mye til det, selv om det er noe jeg synes er litt merkelig, da. Men forskere er ganske ofte veldig skeptisk til å stille opp i VG da eller, for de har inntrykk av at de er veldig useriøse, eller at de skal blåse opp det de sier ... der er jeg totalt uenig da, tenker jeg... at VG er jo supertroverdig, altså. De skriver jo ikke feil, de. De vinkler jo ting, men ... ja, der er jeg litt sånn uenig med forskere flest, for de er ofte veldig skeptiske til at ting skal tabloidiseres da, men jeg tenker jo da at det heller gjør at mange folk får lest om det du driver med, da.

Nei, vi har et veldig godt rykte der, så vi har ikke noe problemer med det. Folk føler seg trygge når vi ringer.

Men er det sånn at forskerne er redde for det misforholdet mellom å være pinlig nøyaktig, og det å lage ting interessant?

Ja, det er de. Og det skjønner jeg godt. Men ... ja ... vi har jo, som jeg sa, ikke så dårlig tid, ofte, som de som sitter på VG nett eller Dagbladet ... de har ofte mange sider de må skrive hver dag, og da blir det gjerne fem minutter på telefonen med noe du har jobbet med i fem år, også får du kanskje et svært oppslag med en kreftnyhet på forsiden av Dagbladet, og så føles det veldig rart da, for forskerne. Og så har de

litt sånn fine sitater tatt ut av sammenheng, og så er det slått stort opp ... Vi [i forskning.no] går ofte litt grundigere til verks, da, på selve studien: "hva er det de har gjort, hva er det de faktisk har funnet ut? Og hvor står dette her i forhold til annen forskning på feltet?" sånn at de føler seg litt tryggere når vi ringer, altså.

Ja, dere bruker altså mer tid på "kildepleie"; det høres litt negativt ut, men du [skjønner kanskje hva jeg mener] ...

Jo, ja. Vi gjør det, altså. Vi bruker mye tid på faktasjekking, så de føler seg mye tryggere når vi ringer. Og så vet de jo ... det har kanskje noe med hvor store vi er å gjøre også. At vi ikke er så store: jeg tenker kanskje det har noe å si også. Det er jo skummelt å være på Dagsrevyen, når det sitter en million mennesker og ser på deg, mens hos oss kommer kanskje 20 000 og leser det. Så jeg skjønner det, altså.

Hvor mange lesere har dere, egentlig?

Vi har en 20-25 000 om dagen.

Og det er akseptabelt?

Ja, unike brukere. Det har kommet en ny sånn liste, skal jeg se ... en sånn TNS-gallup liste. Vi ... det vil si at vi er rett bak Sarpsborgs Arbeiderblad, på den nye listen her nå, så vi er som en stor regionsavis, egentlig. Vi ligger ikke så langt bak Dagsavisen på nett, ser jeg her da. Så vi er liksom i den verden ... men vi skulle selvfølgelig ønske vi var mye større, men det er ikke helt godt å si hvor stort vekstpotensial vi har heller, da, siden vi er såpass nisje ...

Ja, hvor stort marked tror du det er for en såpass spesiell type journalistikk?

Jeg tenker det er et ganske stort marked, da, særlig på grunn av mediekrisen. Det er jo ingen av de store avisene som har råd til å ha en forskningsredaksjon. De har kanskje en journalist eller to som jobber med det ved siden av det andre stoffet de egentlig jobber med, men vi er jo En ganske stor redaksjon med ... en ... sju-åtte journalister som jobber med dette her hver dag, i tillegg til medlemmene våre, sånn at vi ... har et stoff som ingen andre har da, så sånn sett så er det stort. Men hvor mange av de som kommer hit på siden vår hver dag er jo en annen ting, da. Så vi deler jo stoffet vårt, som jeg sa, med både VG og NRK og Riks, som er nyhetsbyrået til Schibsted, sånn at vi ... vi når ut til veldig mange, men hvor store vi kan bli sånn som nettsted er ikke godt å si, altså. Det tenker jeg. Men at det er potensiale, det er det. Vi vokser jo med sånn 14 % i året, de siste årene, og ... og ser ut som om det kan bli enda større i år, fordi vi har en del nye avtaler på gang. Så vi vokser stort, men det er det mange som gjør på nettet, da, for nettet blir jo bare større og større. Så ... ja. Det er ikke så lett det der å finne ut, men så lenge vi vokser og blir større, og får bedre avtaler på andre, så er vi fornøyde.

Men du nevnte tidligere at dere ikke har lyst til å begynne med "klikkorieriet" som du kalte det, men er ikke det litt fristende da, for å skaffe flere lesere? Hvis målet er antall klikk.

Jo, selvfølgelig. Men så er det, som jeg sa, med disse kjerneleserne våre, som vi ikke kan risikere å miste, som har vært med oss i ti år. De er jo viktigere enn de sporadiske leserne som kommer inn for å lese en morsom sak. Vi har et utrolig jevnt lesertall, og det er sunnhetstegn, tenker jeg da. Vi har sånne topper innimellom da, hvor det kommer veldig mye folk inn hvor en sak har vært på VG eller sol.no eller noe slikt sted da, hvor man får veldig mye klikk fra, men ... sånn jevnt over så er det

mange som er innom oss hver dag, veldig mange som er inne en gang i uken, og et par ganger i uken og det er Kjerneleserne våre, og det er dem vi skriver for, altså.

Så dere satser, hvis vi kan si det litt grovt, på kvaliteten heller enn kvantiteten?

Ja, det vil kanskje alle si ... men jeg tenker det, ja. Men så er selvsagt kvantitet viktig også: det er jo for å få folk til å komme til nettstedet hver dag, og særlig for å få dem til å komme inn flere ganger hver dag, så må det skje noe på siden, og da må det skje oppdateringer. Det er viktig det, altså. Det hjelper ikke med kvalitet om ikke folk leser det, så man må balansere litt der, altså.

Når vi først er inne på journalistikken: hva tenker du om det å formidle usikkerhet i en forskningsrapport eller et arbeid?

Det synes jeg egentlig er ganske spennende, jeg altså. Selv om det vil nok for mange som ikke driver med forskningsjournalistikk framstå som om man dreper en sak, at det er usikkerhet knyttet til et resultat, men ... jeg synes det er ganske spennende. Jeg synes det er viktig å vise fram at vi ikke vet alt om alt, for det gjør vi absolutt ikke. Det opplever vi hver dag at det kommer resultater som spriker i hver sin retning, og det er viktig å vise fram. Særlig innenfor de feltene jeg snakket om i sted, felt som sånn ... innvirkning på folks liv, litt sånn politiserte felter, som trygdemisbruk, klima, innvandring og sånne ting som folk er opptatt av. Da er det viktig å vise fram når det kommer ting, og ikke minst hva vi ikke vet.

Hvordan synes du media kan gi et mest mulig korrekt, men samtidig lesbart, bilde av forskning og forskningsverden?

Oi, det er et stort spørsmål. He he. Ja, nei ... jeg tenker at ... at den usikkerheten må fram, jeg da altså, for at det skal være korrekt. Folk blir lei hvis det kommer sånn "rødvin er sunt, rødvin er ikke sunt", om hverandre hver dag i mediene, så er ikke det godt stoff. Så man må vise fram det man ikke vet, også, tenker jeg altså.

Også ... tror jeg det er viktig å få folk til å skjønne hva forskning er, og hvordan de faktisk jobber, for å få et sånn innblikk i den prosessen. Det er lett å tro at de sitter og prøver å komme fram til sannheter, men de kommer ofte fram til en annen sannhet til neste år. Sånn at ... det er viktig å vise fram det.

Hvordan skal man klare det, da?

Nei, da må man egentlig følge det over tid. Og så må man ta det seriøst. Man må gå litt ned i dybden. Det er egentlig det det handler om. Og bruke flere kilder, og gå kritisk til verks. Slår man opp én kilde, så blir det den der "rødvin er sunt", "rødvin er ikke sunt" viser ny forskning, og det kan man gjøre om hver dag: men det gir ikke noe mer informasjon. Du sitter ikke igjen med noe, og du blir ikke noe lurere av å lese den artikkelen. Men hvis du leser om en artikkel om hvordan man forsker på det her, og hvorfor de tror at det er sunt, og ikke sunt, at man går litt mer i dybden, så sitter man igjen med ... og du føler deg litt smartere etterpå, rett og slett.

Du tenker på en slags langsiktig oppdragelse av publikum, da?

Ja, jeg tenker det. Det også ... og du kan gjerne gjøre det i store saker også, og vise fram "sånn jobber dem", altså, innenfor et felt, men med en nyhetsknagg for å aktualisere det hele. Men jeg tenker det er viktig, altså. Men dette med forskningsmetoder er vi mer opptatt av enn det andre medier er opptatt av: det å vise

hvordan forskerne har funnet fram til en ting, altså hvor mange har du snakket med og hvilke spørsmål har du stilt, hva er du ute etter, hvilken hypotese, hva var det de fant fram til, var det overraskende i forhold til det de trodde og så videre: for å vise fram, da... hvordan de faktisk jobber, for da går det an å skjønne hvordan resultater kan være så forskjellig.

Dette går kanskje litt stikk i mot måten mange andre medier jobber på?

Ja, der er de ofte mye mer opptatt av resultatet, og de får reaksjonen på resultatet fra en annen kilde. Og det er jo ... en måte å drive journalistikk på, sant, men da får man ofte ikke fram nyansen, da. Man får ofte ikke fram hvordan forskerne har funnet ut de har de funnet ut, og det er jo vi opptatt av, da. Det tenker vi ... det er da du sitter igjen etter å ha lest saken og føler deg litt lurere.

Men er dette noe publikum har interesse av?

Ja. Det tenker jeg. Vi får ofte veldig mye kommentarer også, hvis en studie er gjort ... altså hvis vi beskriver hvordan en studie er gjort. Leserne er jo oppegående, og får ofte med seg om en studie holder vann eller ikke. Leserne er opptatt av det, altså. Forskning oppfattes ofte som et sånt lukket system, ikke sant: kjempemasse smarte folk sitter oppi tårn og finner fram og finner ut lure ting, og kommer ut i obskure tidsskrifter som ingen har tilgang til fordi det koster 40 dollar for å få ut en studie fra et tidsskrift, ikke sant, som ingen gidder å gjøre. Så det er en litt sånn lukket verden, å vise hva de faktisk driver med der inne, og hva de bruker alle disse pengene sine på: de er jo skattefinansiert og sånn. Det er liksom et sånt samfunnsoppdrag, sånn journalistisk da, hva de driver med og hvordan de finner ut det de gjør, når de driver med sånne utredelser for eksempel: lønner det seg med lyntog eller ... de gjør jo virkelig ting som får stor innvirkning på folks liv. Og hvordan de finner ut eller ikke finner ut at det lønner seg med lyntog det er viktig informasjon, som bør ut.

Så den kontekstualiseringen og aktualiseringen av resultater er viktig?

Ja, absolutt.

Hva tenker du er deres største utfordring, både nå og fremover?

Eeeh ... sa ikke jeg noe lurt i sted ... jo ... jeg tenker at den utfordringen er det enorme stofftilfanget. Altså hvordan skal vi prioritere hva vi skal skrive om. Det tenker jeg er noe av det vanskeligste der, da.

Så det er det du ser for deg fremover også, at er problemet?

Ja, jeg tenker det altså. Det er det å gå glipp av ting, og hvor mye vekt man skal legge på ting er en vanskelig vurdering vi driver med hver dag og det er en utfordring, ja.

Nå har du nettopp sagt en del om det, men hvorfor tenker du at forskningsjournalistikk er viktig?

Ja ... det er ... som jeg sa: det er jo det både dette her skattebetaler, "skattepengene mine hva brukes de til", det er jo kjempeviktig, og også som en sånn ... dannelsesprosjekt, som du var inne på. Det med at folk flest trenger å vite hvor kunnskapen vår kommer fra, og hvorfor vi gjør som vi gjør, og forskning blir jo brukt som kunnskapsgrunnlag for politikere og maktpersoner i samfunnet, så det er viktig å

skjønne hvordan de prosessene funker. Ja. Så det.. er vel egentlig mitt svar. Det er ...

Vil du si at det stilles noen spesielle krav til å jobbe med slikt stoff som dere gjør? Dere har jo løst det på en egen måte, for eksempel ved at dere har mer tid på hver enkelt sak. Hvor viktig synes du det er for å få fram et mest mulig korrekt bilde av forskning og forskningsmiljøer?

Ja, tid ...

Både tid, kunnskap og mulighet til å sette seg inn i ...

Ja, jeg vet ikke hvor mye viktigere det er enn på andre: jeg tenker at en stakkars politisk journalist trenger jo ganske mye tid for å skjønne hva som egentlig foregår inne i ulike komitéer og ting og de må jo gjennom masse rapporter, så jeg vet ikke hvor annerledes det er, om vi sammenligner oss med næringsliv eller politiske journalister eller økonomiske journalister, liksom ... det er ikke så forskjellig, liksom. Du må være stødig på journalistikken, liksom, og bruke de verktøyene du har der, til å faktasjekke ting og ha gode kilder som kan forklare deg ting, det er det aller viktigste, altså. Og så er vi litt i den situasjonen at vi er veldig avhengige av å få snakke med de riktige folkene. Så det er utfordrende for oss, da. Men det tenker jeg at det er oss og næringslivsjournalister og politiske journalister sitter også litt i den der, altså. Du kan ikke ringe hvem som helst.. du kan ikke ringe Jan Thomas og spørre hva han synes om den kjolen, altså. Man må treffe den riktige personen, da. Man må treffe han som har sydd kjolen, altså, eller sydd en lignende en, så vi er ofte ute etter veldig spesifikke personer.

Men slik du sier det er det ikke så stor forskjell på det å være forskningsjournalist, og det å være vanlig journalist: men det er ikke mange forskningsredaksjoner igjen i norske aviser, for eksempel ...

Ja, hvorfor det ikke er det ... det er vel et område de nedprioriterer da. Man kan ikke droppe politikk, og man kan ikke droppe økonomi, og da ... er det ... og man kan ikke droppe sport, man kan ikke droppe kjendis, man kan ikke droppe krim, så et eller annet sted ... noe må man droppe. Og da blir det forskning, altså. Helse er det jo mange som er gode på, så man kan jo se på det som forskningsjournalistikk. Og det er det jo ofte mange som er gode, både Aftenposten og VG som er gode der. Så sann sett står det ikke så dårlig til, men når det kommer til andre ting som fysikk og de litt mer sann naturvitenskapelige tingene som ikke er helse, så står det ikke bra til i det hele tatt. Men når det kommer til humaniora og samfunn så er det jo mange som er gode. Aftenposten og Morgenbladet er jo gode på det ... så det står ikke så dårlig til, altså.

Men det handler om tidsbruk da?

Ja, det gjør jo det. Se på Morgenbladet, som kommer ut en gang i uken: da er det jo lettere å være god. Se på VG som kommer ut en gang om dagen, det ...

Appendix 4: intervju med forsker Peter Bøckman, Universitetet i Oslo, 14. mai 2014.

Kunne du ha begynt med å si hvem du er, og hva du jobber som?

Jeg heter Peter Bøckman, jeg jobber på Naturhistorisk museum [i Oslo] hvor jeg er universitetslektor, og underviser skolebarn, og tar i mot ganske mye pressehenvendelser.

Og du er jevnlig i kontakt med journalister, som du sier. Du fortalte meg i sted litt om tre forskjellige måter å uttale seg som forsker på. Kan du gjenta det?

Ja, det er tre ting man blir spurt om når man skal uttale seg som naturviter. Det ene er å uttale seg om egen forskning, som er nok det vanskeligste, så er det å kommentere andre forskeres forskning, som er enklere, og det siste, og vanligste som er enklest å uttale seg om, er å uttale seg om rene lærebok-problemstillinger.

Hvorfor er det så vanskelig å uttale seg som forsker om egne prosjekter?

Det kan være flere grunner til det. Mye av det ligger nok i at som forskere så er vi trent til å være helt, helt sikre på det vi uttaler oss om: vi uttaler oss om "hva viser min forskning". Vi uttaler oss ikke om "det er slik" eller "det er sånn". Det er "dataene tyder på" og så videre. Når vi da skal snakke med journalister, som i utgangspunktet er ute etter å skrive noe som er kompakt og ute etter ... hva skal jeg si ... enkle, siterbare uttrykk, så blir det vanskelig å levere. Når du ser andre har gjort noe, så er det enklere å trekke sammenligninger med ting, som i lærebøker og sånt hvor man i mye større grad kan si at "det er slik" og "det er sånn", særlig forskere som driver ... de har jo ... det er jo sin egen forskning de... de ser nøyaktig hvor alle usikkerhetsmomentene ligger, de ser faremomentene, og er vant til å uttrykke dette ... overfor andre forskere er de vant til å ta alle forbeholdene, og alle forbeholdene gjør disse utsagnene nærmest ubrukelige for en journalist.

Hva tenker du om det? Ser du noen problemer her?

Ja ... det er jo en trenings sak, i noen grad. Hvordan man kan uttale seg og hva man kan si. Men på mange måter så er nok det de fleste ... som jeg har oppfattet at veldig mange journalister gjør, at de ber noen andre kommentere forskning er ... nok den greieste måten å få fram ... gode forskningskommentarer på. Da har du folk som er litt fjerne fra stoffet, som ikke står midt oppe i det, og som kanskje ser feltet litt videre, og som ikke er bundet så veldig av denne "jeg er ikke helt sikker på hva jeg kan si, men dataene mine viser at".

Kanskje vi kan begynne med å prøve å definere litt. Hva tenker du at forskningsjournalistikk er?

Forskningsjournalistikk er rapportering av ny viten.

Og bare det?

Jeg er vant til å uttale meg i korte vendinger.

He he, ja vær så god. Men hva tenker du om en form for journalistikk som ikke bare rapporterer nye ting, men kanskje også ser på forskningsmiljøene, forskerne, og det bakenforliggende? Tildeling av midler og lignende?

Da er man mer over i forskningspolitikken. Hvorvidt det er en del av forskningsjournalistikken er jo et åpent spørsmål. Kanskje det... tenker mer på det som politisk journalistikk. Men det er klart at her er det jo skjæringspunkter og litt uklare grenser.

Nettopp. Men hvordan synes du forskningsjournalistikken fungerer i Norge i dag?

Den er svært variabel. Vi har noen rasende gode forskningsjournalister. Og så har vi noen som ikke er fullt så gode, og så har vi noen som ikke er så gode, men som kjenner sine begrensninger. Og det er på en måte helt greit. Så ... der finner vi på en måte alt.

De journalistene jeg har snakket med har alle nevnt deg som en kilde de ringer mye til: hvordan synes du det er, å bli brukt ganske mye?

Helt greit for meg. Jeg ... jeg anser meg for å være ... hva skal vi si ... drive folkeopplysning. God, gammeldags opplysningstidideal: kunnskap ut til folket. Hvis jeg kan bidra til å få kunnskap ut til folket, så er jeg glad og fornøyd. Grunnen til at de ringer meg er helt sikkert ikke fordi jeg er den beste, eller fordi jeg er den flinkeste eller mest kunnskapsrike, men ... jeg sitter nå her, og er relativt tilgjengelig, og så tar jeg telefonen når noen ringer.

He he, nettopp ja. Hvordan synes du det er som forsker å ha kontakt med journalister som ikke har den samme kunnskapen og bakgrunnen som du har?

Det varierer fra kjempemorsomt til veldig frustrerende.

Hva er morsomt, la oss begynne med det.

Det er morsomt å forklare ting og høre hvordan sammenhenger og forståelser går opp for personer i andre enden av røret ... det er ordentlig herlig, det er deilig å høre på. Så er det andre dersom man prøver å legge all sin pedagogiske kunnskap og triks til grunn, og det går ikke gjennom. Det er ekstremt frustrerende. Det er heldigvis ikke så mange sånne.

Men hva kan det resultere i, altså: du har sikkert ganske mange saker du kanskje leser selv, og ser at du har uttalt deg om noe: er det som oftest korrekt, eller kan det skje feil?

Ja, det er ... stort sett ... så er det sann nokså riktig. Hvis man uttaler seg kort og utvetydig nok, så blir man gjerne sitert direkte. Og da kommer det riktig fram. Men det er klart at når jeg har lengre intervjuer, folk som snakker med meg i ... en halvtime om et eller annet emne, så ber jeg gjerne om å få se på det for å se om det er gjort riktig. Og da hender det at det er noen blomster her og der, og da sender jeg gjerne rettinger tilbake og — ”jo, tusen takk” sier journalisten da, og så er alle like glade og fornøyde.

Hvordan føler du at du blir brukt av journalistene som kilde? Hva brukes du til?

Jeg brukes som ... jeg brukes mest for å svare på helt pedantiske spørsmål av typen ”hvilket dyr er dette og hva gjør det”. Og det er jo ikke forskningsjournalistikk som sådan, det er helt alminnelige journalister som har spørsmål som tilfeldigvis ligger innunder mitt fagfelt, som ringer meg og spør ... og det er helt i orden. Noen må ha som jobb å gjøre den jobben også. Så er det ... de fleste som spør meg om ting spør meg om å kommentere andres forskning. Og så blir jeg brukt en del i

journalistikk rettet mot et yngre publikum, hvor det er spørsmål av litt sånn ... rar karakter: "hva er det dummeste dyret i dyreriket", og sånne type spørsmål, som ... hva skal jeg si: gjør at man må tenke litt utenfor boksen. Det er ikke faglige spørsmål, men kanskje mer filosofiske.

Men er det ting du føler du kunne bidratt med, som du kanskje ikke får frem alltid?

....

Jeg får så ... jeg får så veldig mye rare spørsmål. Og jeg kunne helt sikkert bidratt til mer, men jeg har en jobb å skjøtte også.

Ja, den jobben kommer alltid i veien.

Ja, ikke sant. He he.

Men jeg tenker mer på deg som fagperson: er det spørsmål du tenker kanskje burde vært stilt, men som aldri blir stilt?

Ja. Det er en del spørsmål som jeg merker at blir stilt ... til andre enn — ikke bare mot meg — men andre enn oss som naturvitere. Det finnes mange spørsmål der vi ... som er naturvitere føler at vi har noe å bidra med. Spørsmål som gjelder politikk og samfunn, hvor vi også har innspill, fordi vi kjenner mennesker som zoologiske vesen. Og der er det stort sett samfunnsvitere som får uttale seg. Hver gang det er noen som spør om ... spørsmål om problemstillinger som rasisme, økologi og fattigdom og seksualitet og masse spørsmål som ... hvor vi naturvitere også for så vidt har innspill, så er det Thomas Hylland Eriksen som uttaler seg. Og han er selvsagt racerflink til det, men ... her er det flere. Hva skal jeg si. Det er nok i stor grad et politisk spørsmål. Frem til hjernevask-debatten så var det nærmest tabubelagt at naturvitere skulle ha noen form for relevant kunnskap om en del av disse områdene.

Så her mangler en slags tverrfaglig tankegang, kanskje?

Ja. Og så vil jeg tro at det også har en del å gjøre med bakgrunnen til journalistene. Journalistene er vel folk som er utdannet innen humaniora eller har interesser i den retning, og at det derfor er naturlig for dem å se det fra en humaniora-vinkling, og det er ikke naturlig for dem å se det fra en naturvitenskapelig vinkling.

Ja, gjør journalistene sin bakgrunn det vanskelig for deg å komme frem?

Nei. Det er ikke det at jeg har noe i mot ... men de bare tenker ikke at det er en interessant synvinkel, og så hører vi aldri noe fra dem. Fordelen er selvsagt at jeg slipper å ta kontroversielle standpunkter.

Godt poeng. Men hvordan er en vanlig hverdag for deg, som den mannen du er som har mye kontakt med journalister og media?

Jeg sitter på kontoret og drikker kaffe, og så popper det inn en mail eller ringer en telefon med noen som har funnet et rart dyr de ikke vet hva er, eller spør om hunder, eller hvorfor geiter ikke kan svømme, eller noen som spør om giraffen blir lett forkjølet, eller et eller annet sånt noe. Ja... jeg får vel en .. én eller to henvendelser om dagen, fra journalister, til helt alminnelig publikum som lurer på sånne ting.

Så du driver med både litt forskningsformidling, og i tillegg driver du forskning, eller?

He he he. Forskningen min er ekstremt lett og liten. Men det er kanskje derfor jeg kan brukes så mye, for jeg driver ikke så mye aktivt med forskning selv. Det er, som jeg sa, veldig vanskelig for en forsker å bryte ut av forskerskallet sitt, og prøve å uttale seg på litt mer generell basis. Jeg har et bittelite forskningsprosjekt som et par kompiser har latt meg få lov til å være med på, må jeg kanskje si, som går på snegl. Iberiasnegl. Brunsneglen. Og der ... der har jeg forskning i ryggen. Og så har jeg selvsagt et hovedfag, så jeg kan med stor skråsikkerhet uttale meg om frosk og salamandere i jordbrukslandskapet. Men det er egentlig det. Alt jeg gjør som er direkte forskningsformidling av min kunnskap — alt det andre jeg gjør er i hovedsak å kommentere andres forskning.

Hender det at du tar kontakt med media selv?

Ekstremt sjeldent. Det er mer når vi har et PR-framstøt fra jobben at jeg gjør sånne ting.

Men er det ikke fristende i debatter, hvor du for eksempel ser at humaniora er overrepresentert: er det ikke fristende å ta telefonen, ringe til noen å si "unnskyld meg, men jeg har også noe jeg skulle ha sagt"?

Hva skal jeg si ... i medieverden i Norge så er vel jeg i beste fall en C-kjendis. Og jeg har vel ikke — føler i alle fall selv — at jeg ikke har den "ommpfh"-en jeg trenger for å kunne dra et sånt stunt. Det også... det er en ting, og den andre tingen er at som naturviter som ... naturvitermedianisse, så er jeg litt opptatt av å være kjent for å det jeg kan — ikke vil jeg være kjent for det jeg mener, og ikke vil jeg være kjent for å være kjent. Det er 10 000 mennesker i dette landet her som er kjent for å være kjent. Tenk på disse Paradise Hotell-folkene og disse, som ikke har noen annen grunn til å vise trynet sitt enn at de i utgangspunktet er kjent. Og ... det er viktig for meg ikke å være sånn. Jeg vil være ... hvis jeg skal stikke nesen frem i media, så er det fordi jeg faktisk har noe å bidra med. Hvis valget står mellom å stikke fram nesen for å stikke fram nesen, eller å holde kjeft, da foretrekker jeg faktisk å holde kjeft.

Ja. Det frister ikke så mye med Paradise Hotell-fester og lignende?

Overhodet ikke. Jeg har blitt bedt om å delta på et par sånne ... tulleprogrammer og sånne ting, og det er alltid ... det blir i mer eller mindre høflige ordslag avslått, for jeg ønsker ikke å være en sånn person.

Hvilke medier er det som inviterer deg til sånt?

Det er litt sånne reklame-ting i all hovedsak.

Og de tar kontakt med deg fordi du har vært i media, og det er det?

Ja.

Du driver altså ikke aktivt å går ut i media selv.

Nei, egentlig [er jeg] veldig, veldig passiv. Vi har en medierådgiver her på bruket, som ... Da hun var nyansatt, så var det veldig sånn "åh, vi må prøve å få inn en person der, og en person der", og så ... nevnte jeg at jo, jeg er strengt tatt invitert til å si noe der og der og da og da, og hun ble helt ... "jöss, hvem kontaktet du for å få til det?". "Nei, de kontaktet faktisk meg" ... da ble hun litt betuttet. Det er klart jeg sitter i en litt spesiell stilling, i og med at jeg slipper å ringe rundt og mase.

*Vi var litt inne på det i sted, men er det saker du mener burde vært tatt opp?
Artsmangfoldsaker eller lignende som ligger ditt hjerte nært, som ikke kommer frem?*

Artsmangfoldsaker har vi jo andre som tar seg av å si noe om. Der har vi jo interessegrupper og forskere. Der trenger rett og slett ikke jeg å gjøre noe. Det hender jo at folk ringer og ber om en kommentar, og da kommenterer jeg villig vekk.

Men er det ikke frustrerende bare å få lov til å kommentere, men aldri få lov til å være hovedkilden og kanskje styre showet litt selv?

Nei, det passer meg helt fint å spille annenfiolin.

Hvis vi skal snakke litt generelt: hvordan synes du det fungerer, i Norge — vi snakket litt om forskningsjournalistikk i sted — men hvor flinke tenker du at forskere i Norge er til å uttale seg til media?

Veldig varierende. Vi har noen som er kjempeflinke, og så har vi noen som er lite flinke, og som ikke er vant til å uttale seg. Folk som er ... hva skal jeg si ... for så vidt vant til å uttale seg, men kanskje innenfor ganske snevre grupper. Jeg er i den veldig heldige situasjon at jeg er en av de få som er så allmennzoolog og vant til å forholde meg til menigmann. Så det er veldig variabelt. Det er ikke noe stort land, så vi har ikke noe sånn klart ... sjikt av kjente medieforskere [forskere som uttaler seg til media]. Vi kan vel telle på én hånd de folkene som folk kjenner igjen i media. Det er liksom ... Jørn Hurum, og så er det Hylland Eriksen, og så er det et par andre ... så det er ... det er ikke flere.

Men har du noe inntrykk av hvordan dine forskningskollegaer oppfatter og tenker om media i Norge, hvor flinke norske medier er med tanke på forskningsjournalistikk?

Det er mange som har uttalt seg ekstremt negativt om medier. Mange av dem er folk som driver med emner som er vanskelig å formidle. For det er klart det er noen temaer som nærmest formidler seg selv. Det er jo ikke uten grunn at for eksempel nettopp sånne som Thomas Hylland Eriksen er mye i mediene, for han snakker om mennesker og hva mennesker driver med. Det er noe alle kjenner til og alle har et forhold til, og det er veldig lett å sette ord på det. Men det er veldig vrient å sette ord på ... hva skal vi si. En del medisinske ting, og en del ting som gjelder litt sånn ting som ... geologi og litt sånn som er litt vrient, rett og slett å forklare: selv om det kan være ganske viktig.

Er det noe som krever litt ekstra av journalisten?

Det krever mye av journalisten, men det krever også mye av den som forteller. Ofte så må ... for å kunne fortelle noen noe kort og fyndig, så krever det så mye forkunnskap hos mottager. Så du må klare å pakke inn et budskap, inkludert bakgrunnskunnskapen, på en veldig kompakt måte for å få det gjennom på et sånt ... greit format. Og det er ikke enkelt.

Og hvordan er det for deg? Du snakker jo gjerne med andre kolleger før du uttaler deg, så vidt jeg har skjønnt, og det å formidle noe vanskelig til en journalist: hvordan er det?

Ja ... jeg har jo lang trening, det er jo det jeg kan! He he. Jeg kan uttale meg enkelt om ting, og ... jeg synes ikke det er vrient. Jeg ser andre synes det er vrient.

Men hva er det du har lært deg da, opp gjennom årene?

Jeg har ... nå skryter jeg selvsagt svært av meg selv ... jeg har veldig god hukommelse, så jeg husker ... husker hva som stod i biologiboken som jeg leste på grunnkurs i biologi på universitetet, jeg husker ting fra samtaler jeg har hatt, og det jeg leser i et magasin jeg har blafret gjennom på et tannlegekontor og sånne ting. Og derfor så har jeg et ganske stort og rikholdig lager av opplysninger som jeg kan koble sammen ganske fort, og dermed komme med mange og lettfattelige eksempler.

Og det andre er at fordi jeg jobber som lektor overfor skoleverket.. for det første er jeg vant til å uttale meg .. på en enkel måte, til daglig, det er jo det som er profesjonen min. Og det andre er at jeg har mulighet til å holde meg orientert hele tiden på et veldig bredt spekter emner. Veldig mye spissforskere ... det er litt som å være prest, det. Det er et kall. Det er noe du gjør og graver deg helt inn i. Dermed så blir verden veldig fort litt liten. Du får litt snever horisont, og det er ... ofte for folk som er forskere, ikke for alle på noen måte, men for veldig mange er det veldig lett for at verden består av deres eget lille forskningsfelt, og det er vanskelig for dem å se parallelle eksempler, og vite hva som skjer på andre forskningsfelt som er interessant, og så videre.

Men når du skal formidle ting, så sier du at du har mange eksempler. Er det det viktigste verktøyet du har for å forklare ting?

Det er ett av flere viktige verktøy. Det å kunne komme med illustrerende anekdoter, som helst bør være underholdende i tillegg.

Mange jeg snakker med som jobber i forskningsformidlingsbransjen, så er det dette med å forenkle ting man har litt vegring for: hvordan skal man kunne forklare ting på en enkel måte, men samtidig ha det korrekt. Hvordan føler du at det går?

Det er ... hva skal man si. Det som er det viktigste er jo å få fram hovedbudskapet, og så prøve å sile bort detaljene. Det er ofte veldig mye detaljer som er helt uviktige. Så prøver jeg å presisere og si hva som er det egentlige budskapet. Men som sagt, dette er det som er faget mitt, dette er det jeg gjør til daglig, så for meg er ikke dette noe stort problem, men jeg har ikke noe problem [med] å se at hvis du ikke er trent til det så kan det være vrient.

Det handler kanskje om en slags tilhørighet til forskningsfeltet ditt og prosjektene?

Ja, og så er det ... når du forsker og forteller om egen forskning, så forteller du på en måte om dine egne barn. Du vil gjerne at andre skal se på det du gjør og si at "ååh, så fine barn du har". Hvis du da uttaler deg på en måte som ikke er sånn 100 % vederheftig, så får du på pukkelen — eller du føler i alle fall at du får på pukkelen. Det er ikke sikkert du får på pukkelen. Altså: mange fremstiller forskeren som ekstremt smålig og pinlig opptatt av nøyaktigheten i hverandres utsagn. Min oppfatning er at ja, det finnes sånne forskere også, men det finnes også forskere som tenker at en ting er hva du skriver i en forskningsrapport, og en annen ting er hvordan du framstiller det overfor mediene altså.

Så den fremstillingen av forskere som litt hårsåre, er kanskje ikke helt korrekt?

Den kan også være korrekt, men det er ikke hele bildet.

Men du som uttaler deg såpass mye: får du noen gang tilbakemeldinger fra dine kolleger?

Det har hendt, men ikke spesielt ofte. I all hovedsak så [tror] jeg det nok skjer bak min rygg.

Hm. Hva tror du de sier da?

Nei ... folk som ... det hender jo at jeg uttaler meg brått og voldsomt, og da hender det nok at folk føler seg tråkket på tærne, og misliker formen og misliker at jeg er så kjapp og ... at jeg ... hva skal jeg si: ikke legger vekt nok på å være nøyaktig og så videre.

Hva tenker du da, om du har sagt noe som kanskje ikke er 100 % korrekt, men so...

Når jeg har sagt noe som ikke er korrekt, så ... jeg uttaler meg jo såpass mye til media at det hender jo at det kommer noe som ikke er helt korrekt, jeg er ikke perfekt jeg heller på noen som helst tenkelig måte, og tenker at ... jeg får tilbakemeldinger på det, så må jeg jo bare ta det. Og jeg er glad for å få sånne tilbakemeldinger, for hvis jeg går rundt og har en forestilling om at det er noe som er på en måte, men det er på en annen måte, så vil jeg jo gjerne vite det. Jeg er kjempeglad for å få sånne tilbakemeldinger. Folk som går og surmuler i krokene og klager bak min rygg, det får være deres problem.

Men hvordan tror du at media kan gi et mest mulig korrekt, men samtidig lesbart bilde av forskning og forskningsverden? Hva må til?

I noen grad så tror jeg ikke egentlig det er media som har ballen i den problemstillingen der. En del av den forskningen som er vanskelig å formidle er vanskelig å formidle fordi den krever store forkunnskaper hos mottageren. Her er det skoleverket som er rett adressat.

På hvilken måte?

Hvis du skal ... hvis du er journalist og skal prøve å forklare folk et eller annet matematisk problem. La oss si en eller annen har kommet opp med en eller annen løsning på et eller annet nytt teorem i matematikken, uten at jeg er matematiker, så jeg kan ikke dette så fryktelig godt. For å forklare dette, med mindre du skal skrive en sinnssykt lang artikkel med veldig mange rare tall i, så må du ... rett og slett den som skal lese det kunne matematikk, altså. Og hvis vedkommende ikke kan matematikk, så kommer han ikke til å få noe ut av det du klarer å trække inn på en viss mengde plass i en avis. Og det betyr at hvis leseren skal få noe ut av det, så betyr det at skoleverket må ha lært vedkommende matematikk, altså.

Men det betyr kanskje også at all forskningsjournalistikk, eller all forskningsformidling ikke er for alle?

Det kan du også si. Det vi ofte sier hos oss ... når vi driver med forskningsjournalistikk og når jeg snakker på radio så merker jeg jo sånt som er "fanklubben min" det er ... folk som er sånn i 40-50-60-årene. Det er den opplyste allmuen. Og ... det er mange folk som ... helt sikkert enten ikke hører det jeg sier, som går inn det ene øret og ut det andre øret, eller ikke skjønner og skrur over på noe annet, og så ... jeg har ikke noen ... jeg har ikke noe mål om at absolutt alle skal høre på eller interessere seg for det jeg sier. Med mindre det er skoleklasser da, naturligvis. Da må jeg jo det.

Men det du sier er da at det kan like godt være forskerens "feil" at ting kan være vanskelig å oppfatte?

Ja, og det er nok en av forskjellene på nettopp naturvitenskap og humaniora. Naturvitenskap er et eldre fagfelt.

Ja...

Naturvitenskap var kartlagt allerede på 1700-tallet hadde den ... [og] de viktigste teoriene ble formulert i løpet av 1800-tallet, og har drevet med ganske dyp forskning på 1900-tallet og 2000-tallet, mens Humaniora først fikk det store teoritilfanget ... og de store teoriene sånn på 1900-tallet. Så naturvitenskapen ligger sånn sett foran i løypen, og har beveget seg inn på områder som nok er ganske fjernt fra de helt klare problemstillingene.

Og kanskje mye lettere å illustrere det innenfor mitt eget fagfelt. Det store teoretiske rammeverket rundt biologien er evolusjonsteorien til Darwin, som kom i 1868. I dag så driver vi med forskning om ting som ... hvordan kan vi bevise evolusjonsteorien ... jo: vi tar bakterier av en bakteriestamme som aldri klarer å reprodusere på annet enn et bestemt protein. Så fører vi dem med ekstremt høye konsentrasjoner av dette proteinet, og så ser vi hvor mange år det går før bakteriestammen klarer å utvikle denne evnen. Og det har man gjort. Det er sånn forskning som man har gjort, men da er man oppe i ganske innviklede problemstillinger. Da er man ikke lenger på problemstillinger som Darwin drev med: "hvorfor finnes disse dyrene som finnes", sånn ... problemstillinger som er lettere å forholde seg til for en leser.

Hvordan synes du norske medier klarer denne oppgaven, å formidle vanskelig stoff?

Som sagt: ekstremt variabelt. Alt fra veldig bra til veldig dårlig. Mitt inntrykk er at norske medier er ... relativt flinke. Det skulle jo ellers bare mangle. Vi lever i et land med relativt høy gjennomsnittsutdannelse, og relativt grei det vi kaller for "vitenskapelig" ... å hva, heter det ... har et engelsk navn ... "scientifically literate".

Men du har kanskje noen skrekkens eksempler og noen gode eksempler på formidling?

Ja ... ehm ... du har ... hva heter han da ... han har skrevet en bok ... og så er han forskningsjournalist i Aftenposten, og så snakker han om miljø ... Ikke Mathismoen. Jeg prøver å finne hva mannen heter. Nå står det helt stille her. Nei, det stod helt stille.

Nei, det er folk som er veldig flinke. Noen er jo folk som selv har naturvitenskapelig bakgrunn. Det hjelper veldig. Og så kjenner jeg journalister som ikke har naturvitenskapelig bakgrunn, men som bare er jævlig flinke mediefolk, og som får til å lage gode medier, selv om de ikke kjenner fagstoffet. Der vil jeg særlig berømme Kristina Eklund i Østlandssendingen. Veldig, veldig god radiostemme, og som er flink til å stille fornuftige spørsmål. Jeg merker jo det når jeg kommer i radioen noen ganger, så møter jeg på reportere som har sjekket om emnet, slik at de er i stand til å stille fornuftige spørsmål, og noen ganger møter jeg reportere som ikke har snøring ... bare stikker mikrofonen under nesen på meg og bare satser på at jeg klarer å rydde opp i problemstillingen.

Så dette må vel nesten kunne kalles et samarbeid? Det kreves litt av både forsker og journalist.

Ja, ja, ja. Virkelig god forskningsformidling det krever ... journalister som har valgt å sette seg inn i det, og det krever forskere som kjenner mediene nok til å spille ball med journalisten.

Så denne allround-journalisten som man ser mer og mer av, er ikke helt heldig sånn sett?

Nei ... men det slår i alle fall sportsjournalister...

Når du jobber med formidling, så er jo språket ytterst viktig. Hvilket forhold har du til språket, og språkbruk?

Skal vi se. Det ... jeg regner med at jeg er kjent for å ha et sleivete østkant-oslospråk. Hvis du noensinne går inn og analyserer det jeg har sagt, så vil jeg tro at du oppdager at det er grammatikalsk riktig. Jeg jobber mye med å skrive, jeg skriver en god del, og det å skrive korrekt er viktig, og særlig når man skal forklare ting, kort, så er det sånn at man må bruke ganske mange språklige finesser ... det er noe med ... ikke bare hva man sier, men med hvilke ord, men hvilken rekkefølge man sier ting i, og ... spesielt i slike settinger hvor man tyner språket veldig. Så man bør ha et bevisst forhold til språket også, for å være et godt intervjuobjekt.

Men når du blir sitert, og du får lese sitatene i ettertid. Føler du at dem som intervjuer deg er flinke til å ta deg "på ordet"?

Noen er flinke, og noen er ikke fullt så flinke. Og så er det ikke alltid jeg er så flink heller. Og når jeg snakker lenge så kommer det gjerne noen språklige blomster også. Det er ikke alltid jeg er i toppform heller. Jeg kan jo være syk, sulten og kaffetørst som alle andre.

Hvor bevisst er du på det — jeg merker det jo på deg nå at du er flink til å være kort og konsis, er det slik du prøver å være hele tiden?

Det er sånn man blir. Vi har ... erfaring. Jeg gjør det så mye, at det går nærmest på automatikk. Når vi skriver utstillingstekster og sånn ... nå har vi denne utstillingen "mot naturens orden", som du sikkert har hørt om, så fant vi ut at nå legger vi oss på en mal. Den malen vi brukte der det var å ha tekster som ikke var ut over 70 ord. Og det er kort. Og det å uttrykke en eller annen naturvitenskapelig sammenheng på 70 ord, det kan være en utfordring en gang i blant. Men det gjør at man lærer seg å kutte ut all snikk-snakk.

Ja?

Resultatet av dette er at det er bøker jeg ikke klarer å lese lenger. Jeg sitter og irriterer meg over forfattere som skravler. Som plaprer, i stedet for å komme med det de faktisk skal. Kanskje spesielt amerikansk skjønnlitteratur er helt forferdelig. Det er uleselig. Og så er det litt deilig da, å sette seg ned og finne fram en eller annen saga, åååh... herlig ... det er fint.

Ja, sagaer er jo ganske spesielle i så måte. Kanskje forskningsjournalistikken skulle lært litt av dem.

Ja, der har du noe med ... dette er kulturelle ting. Den amerikanske skjønnlitteraturen bygger på den irske tradisjonen, og den irske tradisjonen er veldig ordrik. Hvis du leser noe tilsvarende ... litteratur, hvis du leser den gamle Ulcer-syklusen ... det er skravling opp og ned i mente, og hvis du skulle prøve deg på lese

James Joyce, for eksempel, med hans "Ulysses", så er det ... jeg vet ikke hvor mange som har prøvd å lese den, men som har lagt den fra seg, så ... det er bare preik! Det skjer jo ingen verdens ting i hele boka!

Men er det ikke visse nyanser som kan gå tapt, hvis man ikke får si alt man tenker?

Det er helt riktig. Da er det masse nyanser som går tapt, og da er det å identifisere: hvilke nyanser er det jeg er interessert i å bibringe?

Og ... når man formidler til folk, enten det er gjennom å lage en utstilling eller undervisning eller uttale seg på radio eller media, så møter du alltid mennesker som har en eller annen forkunnskap som alltid vil gi det du sier sin egen nyanse. Så sånn at ... hvis du skal uttrykke noe med alle nyanser, ja da må du skrive en bok. Og det er sikkert fint, det er det mange som gjør — men det er ikke det som er min jobb. Jeg må finne det jeg skal uttale meg om, identifisere det som er sentrale elementer, og hvordan det skal uttrykkes, og så uttrykker jeg det, og så må jeg uttrykke det på en sånn måte at uansett hvilke nyanser folk vil legge på det så blir det i alle fall ikke galt.

Så hvis jeg spør deg hvordan jeg enklest mulig kan utrydde iberiasneglen, da, hva ville du sagt da?

Den får du ikke has på. Iberiasneglene er hermafroditter, det vil si at de er hanner og hunner på en gang, og det du finner er toppen ti prosent av bestanden. Og det holder at én iberiasnegl slipper unna når du rydder i hagen din. Så legger den en 2-300 egg, og så har du like mange igjen.

Og da er du fornøyd, og da trenger du ikke si mer?

... hvis jeg da følger opp, da, så er det eneste du kan håpe på er at bestanden holder seg på et jevnt, lavt nivå, og da er vi over på økologiske problemstillingen, der vi egentlig ikke kan bekjempe den.

Og da er du fornøyd?

Da er jeg fornøyd.

Og ingen nyanser har gått tapt?

Jo! Masse nyanser. Jeg har latt være å slenge drit om Nemaslug-folket, og har latt være å uttale meg om folk som synes det er gøy å avlive snegl med salt. Det er en jævlige måte å dø på, det er langsomt nok til at sneglen får det med seg. Jeg har latt være å snakke om forskningen jeg holder på med, som der det økologiske forholdet mellom leopardsnegl og iberiasnegl; det ser ut som om leopardsneglen holder iberiasneglen på et relativt lavt nivå, bestandmessig.

Men du spurte meg ikke om det: du spurte om det var mulig å bli kvitt iberiasneglen. Og det var det jeg svarte på. Ser du poenget mitt? Jeg tok ikke med alt utenom, for det ... jeg ønsket å svare deg på akkurat det du spurte om.

Når jeg intervjuer andre forskere er det da mange som vil ha med alt det du sa. Ikke bare det konkrete, men alt: "du må ha med detaljene, og du må skjønne det rundt, før jeg kan uttale meg til deg — ellers blir det ikke korrekt".

Ja og nei. Det er ... jeg vet det er mange som mener det, og ... det er ... hva skal jeg si. Det er veldig typisk. Folk synes kanskje det er litt vondt å ha holdt på med noe i

ørti-førti år for så å kunne forklare verden det nærmest sånn ... "ja/nei-spørsmål", og så var det ferdig.

Ja, du har holdt på med noe i mange år, og så har du fem minutter med en journalist, og det er det?

Ja. Og så ... svaret var "ja", og to streker under svaret. Da føler man seg ikke så veldig tøff.

Det kan man jo for så vidt skjønne.

Men hvordan tror du at forholdet mellom journalister og forskere kan bli bedre? Vi kan kanskje være enige om at det ikke er 100 % i dag.

Jeg tror du må ha ... journalister som ... interesserer seg for ... naturvitenskapelige emner. Jeg skal ikke uttale meg om humaniora, for det er det en del journalister som ... politiske journalister kan for eksempel humaniora. Der er det masse folk som jobber. Så ... vi trenger flere folk som har interesse for naturvitenskap, og kunnskap om naturvitenskap til å se ... hvor naturvitenskapelige innfallsvinkler er relevante. Det ...

Der er det nok flere steder man må ta tak. Det ene er journalistutdanningen. Som jeg tror har ganske sterk slagside mot humaniora først og fremst, i den grad de har noe særlig opplæring i det hele tatt. Det andre er å se på hvem det er som rekrutteres til journalistyrket.

Hvem burde rekrutteres til journalistyrket da, kontra i dag?

Folk som er flinke til å skrive godt norsk. Det er for så vidt ... en ting, men det hadde vært greiere ... om ... det virker på meg som om journalister har en ... litt smal erfaringsbase. At det ikke ... de fleste journalister har ... mangler fagutdanning innen andre felter.

Hadde du snakket med en fra humaniora så hadde han kommet med akkurat samme klagen, så det gjelder flere felt enn naturvitenskap.

Det skorter litt på allmennkunnskapen da, altså?

Ikke nødvendigvis allmennkunnskapen, men det skorter på ... det skorter på ... type kunnskap om et emne utenom akkurat den ... overfladiske allmennkunnskapen.

Tenker du på en spesialisering? At man burde få lov til å fordype seg i for eksempel vitenskap, eller matematikk eller ...

Ja, om man i alle fall kjenner til et eller annet emne i tillegg, ikke bare det å være journalist.

Det med journalistutdanning er jo interessant, siden det nå er flere journalister som har en journalistisk utdanning, men gjerne ikke så mye annet.

Ja, ikke sant. Og du ser jo resultatet av det.

Hva ser du som resultat av det?

Folk som har lite allmennkunnskap. Det gjelder ... slett ikke alle journalister, det er mange som har mye allmennkunnskap, og så er det mange også som har spesialkunnskap, sånn at ... det er noen journalister som mangler ... jeg kan ikke se at det er noe ujevnt fordelt på alder og kjønn på noe vis.

Da er det igjen dette med å se hele bildet, og at de spesielle tilfellene finnes?

Ja.

Kunne dere som forskere eller forskningsformidlere, har dere et ansvar her? For å — tjå, rekke ut, lære opp, hjelpe journalistikkutdanningen, for eksempel?

Ja, det er et profesjonelt ansvar. Universitetet har et samfunnsansvar, og det samfunnsansvaret går på at vi skal formidle den kunnskapen vi sitter på, slik at samfunnet kan ta gode og rasjonelle avgjørelser. Så ja: de har helt klart et ansvar for å komme ut med den kunnskapen vi sitter på.

Føler du at dere gjør det, per i dag? Nå skal ikke du svare for hele universitetet, men.

Igjen: ujevnt fordelt. Noen gjør det, noen gjør det ikke. Men så har vi egne organer som tar seg av dette. Du har jo universitetspublikasjoner som gjør dette, og så har du andre ting som forskning.no, for eksempel hvor jeg også ser at aviser plukker opp saker fra, som driver forskningsformidling.

Så du tenker dette handler om en slags oppdragelse da, altså, av både publikum og journalister.

Ja, oppdragelse av publikum, journalister og forskerne selv som skal uttale seg.

Du som uttaler deg en del: føler du at — nå mente du selv at du var en C-kjendis — men blir du kontaktet fordi at du er flink, eller fordi du er kjent? Eller begge deler?

Jeg tror først og fremst jeg blir kontaktet fordi journalister vet at de får et eller annet svar som er ganske lett å ha med å gjøre. Journalister er som alle andre enten late eller har dårlig tid. Og det er klart at hvis de hadde gått ... [hvis] de har spurt om et eller annet som har med småfugl å gjøre, så ... Nå er det ikke det jeg trives best med å svare på, [men] så får de svar fra meg. De kan selvsagt få det samme svaret hvis de går til en av fugleforskerne, en ornitolog, men da ... hvis de er uheldige, og møter på feil person, så får de så fryktelig mye annet, og så må de bruke en hel dag på å dechiffrere det de har fått fra forskeren, for å komme fram til et relativt enkelt "ja/nei"-svar.

Men er det noe faglig problem med dette? Du gir jo sikkert et like godt svar som ornitologen, men ligger det en slags konflikt her?

Ja ... det er helt sikkert noen som ser på det som en konflikt. Jeg er ... har vært relativt heldig og har havnet der jeg har havnet i en organisasjon som gir meg vitenskapelig backing, men du har jo sånne som Knut Jørgen Røed-Ødegaard som ikke har havnet i en slik situasjon, og nærmest har måttet livnære seg som omreisende medianisse. Og ... veldig mye av de problemstillingene som man kommer borti når man blir spurt, i egenskap av forsker eller naturviter ... jeg liker ikke helt å kalle meg forsker, for det er jeg vel strengt tatt bare i veldig liten grad ... det er ting som nesten hvem som helst kan svare på.

Hvis du bruker Knut Jørgen Røed-Ødegaard-eksempelet, så er jo spørsmålet om Leonidene, denne her lille meteorittstormen som vi suser gjennom en gang i året. Det krever ikke noe voldsom kunnskap hverken å fortelle om den eller å motta den. Sånn at ... det er en ... rolle for folk som er ... flinke til å ordlegge seg og flinke til å minne folk på å til ha på seg noe varmt på beina, og være en rolle for den faktiske forskeren som kan veldig mye om disse sakene.

Så du kan uttale deg, ikke nødvendigvis i egenskap kun som zoolog, men også vitenskapsmann, om man kan si det?

Ja, litt mer sånn generell vitenskapsmann. Jeg trenger ikke nødvendigvis ha spisskompetanse i genetik for å fortelle om forholdene mellom brune og blå øyne, for eksempel.

Veldig mange journalister bruker jo vitenskapsfolk for å gi kredibilitet til en artikkel. Hva tenker du om det?

Det er fornuftig, det. Om ikke annet så har du da en person som har uttalt seg som ... så folket i det minste kan se hvem det er som har gjort det, at det er mulig å etterspore ... etterspore hvor kunnskapen kommer fra. Litt som i vitenskapen, at man må sørge for å kildebelegge ting. Det er kanskje journalistenes svar på kildebelegging.

Har du noe inntrykk av hvor gode journalister er på kildekritikk?

Varierende. Jeg har inntrykk av at det er noen journalister som har et helt bevisstløst forhold til det, men igjen så er det andre journalister som er flinke til det.

Men det er klart at en journalist er jo i en vanskelig situasjon. En journalist må jo vite veldig mye om veldig mye rart. Sånn at det å ha kunnskap om hvilke kilder som er gode kilder, hvilke som ikke er gode kilder, det er nesten for mye forlangt av en journalist.

Så dette — litt ambivalente — forholdet mellom journalister og forskere, det bunner kanskje i litt forskjellige forventninger til hverandre?

Det gjør det helt sikkert. I så fall så tror jeg det er ... like mye forskeren som har for høye forhåpninger til hva en journalist både kan få til å gjøre og hvor mye tid og ressurser den enkelte journalist har til den enkelte forsker.

Hvilke forventninger har du, for eksempel, til en journalist?

Jeg har vært lenge nok i gamet nå til at jeg ikke har noen forventninger til journalister.

He he. Hvis vi spoler tilbake ti år, hvilke forventninger hadde du da?

Eh ... nei, jeg hadde egentlig ikke noe da heller. Hva skal jeg si. Det første mediespørsmålet jeg fikk, det husker jeg ganske godt. Det var Madelen Cederstrøm, hvis du husker henne, radiodame, som ringte og spurte om løve og tiger kunne pare seg. Det satte kanskje standarden for hva jeg forventet å få fra journalister. Det er sånn ... tulle spørsmål. Og jeg forventer egentlig ikke at journalister hverken har noe ... dypere bakgrunnsforståelse og dypere ... kunnskapstørst enn sånne spørsmål.

Det er klart det er mange journalister som har nettopp det, men jeg forventer ikke det i utgangspunktet. Og hvis de har det, så tar jeg det som en ren bonus.

Og sånne tullespørsmål ... det er helt legitimt, og det er helt greit å interessere seg for en sånn artig anekdote, det er ikke noe galt i det, men jeg forventer ikke at journalisters interesse strekker seg noe særlig dypere enn det.

Men hva med publikum da, i siste rekke?

Publikum blir bombardert med medieinntrykk fra alle hold dag ut og dag inn. Problemet i dag er ikke tilgang på kunnskap, det er å sile ut det som er tull fra det som er ordentlig kunnskap.

Jeg forventer ikke at publikum har kunnskap eller bakgrunnskunnskap om det jeg snakker om.

Men journalistene har jo da ansvar for å velge ut det som er viktig og interessant. Gjør de den jobben godt nok per i dag?

Det er ikke mulig å gi et enkelt svar på det. Jeg snakker med så veldig mye forskjellige journalister. Veldig mye går jo interessen på ... om det er noe ... som er av interesse for hvermannsen, altså sånn "human interest"-poeng. Og ... der er journalistene flinke. Der er de mye flinkere enn den jevne forsker. Meg også, for den saks skyld. Så... det er klart det er forskjellige fag, det å være journalist og å være naturviter er forskjellige fag, så det er vanskelig å legge krav til hva en journalist bør og ikke bør kunne.

Men når vi da snakket om forventninger: du har ikke så høye forventninger, skjønner jeg, men hvordan ligger forholdet mellom respekt og forventning? Har du respekt for journalister?

Ja, ja. Det å skrive godt er kjempevanskelig. Det er mange folk som er veldig flinke. Jeg driver lite i skrevne medier, jeg driver i all hovedsak i radio. Det er det jeg gjør aller mest. Der er det en del folk som er veldig flinke, men det går på helt andre ting. Det går på evnen til å snakke på en rolig måte, det å ha en god radiostemme, for eksempel. Det er bare sånne ting ... og ... det er klart det er også ... det er klart det å ha en god stemme er ikke en fagting, det er en medfødt egenskap, men ... det er mange kjempeflinke folk der som er veldig dyktige på sine områder, så får jeg heller komme å være den som er god på naturvitenskap.

Men føler du ikke at du burde kunne ha litt forventninger til journalister?

Nei. Det er ikke deres jobb. Det er ikke deres jobb å kunne akkurat det stoffet her, det er faktisk min jobb. Det er min jobb både å kunne det, og det er min jobb å kunne legge det fram på en forståelig måte.

Men når du da, som du sa i sted, møter journalister som mangler basiskunnskaper om temaet, er ikke det noe du bør kunne forvente når du skal bli intervjuet, for eksempel?

Nei, jeg må... ofte må jeg ta ting veldig på sparket. Jeg løper rundt som en huggen høne på bruket her, så jeg har ikke all verdens tid. Jeg har ikke ... tid til å skolere journalisten innenfor et emne. Jeg må uttale meg fort, fyndig og forståelsesfullt, også for folk som ikke har allmennkunnskap. Det er klart at når en journalist skriver uten noe særlig bakgrunnskunnskap, så kan jeg ikke forvente at den som skal lese det

journalisten har skrevet, har noen bakgrunnskunnskap heller, så jeg er nødt til å uttale meg på en måte som gjør at både journalisten og den som skal lese dette her forstår hva det er jeg mener, uten at jeg må gi meg ut på lange, lange forklaringer som ikke kommer med i avisen.

Men kunne ikke sluttproduktet blitt bedre, hvis journalisten hadde kunnskaper slik at dere kunne snakket litt mer på likefot?

Jo. Men da er du over i en annen type journalist. Da er du over på forskningsjournalister. Og det finnes det jo en del av. Og de har bakgrunnskunnskap, og de har lest seg opp, og de stiller relevante spørsmål. Men ofte synes jeg det er vel så morsomt å snakke med journalister som ikke har bakgrunnskunnskap, for de blir ofte litt mer overrasket over ... du hører på stemmen deres at de lærer noe nytt, og synes at det er litt artig. Og da er det ofte sånn at de klarer å bringe den entusiasmen videre til det de skriver.

Akkurat. Har du noe du ikke har fått sagt nå, føler du?

Jeg har ikke kommet på navnet på denne forskningsjournalisten jeg tenkte jeg skulle si noe pent om ... han skrev den ene jubileumsboken i Darwin-året ... nei, det står helt stille. Han har skrevet en del i Aftenposten.

Men jeg kan sende det til deg på epost hvis du vil.

Ja, takk. Men jeg kom på et spørsmål til. Merker du noen forskjell mellom de ulike mediene i Norge.

Ja. NRK har bedre tid.

Okei?

Det er vidunderlig å snakke med statskanalen, for de har bedre tid. En del, særlig av de kommersielle kanalene, er mye mer innstilt på å ha et *produkt*. De gir mindre tid til ... å gå i dybden på problemstillinger. Så jeg trives veldig godt med å snakke med NRK, altså. De andre kan være hyggelige de også, men jeg merker godt forskjellen på en kommersiell og en ikke-kommersiell aktør.

Hva med kvaliteten på det som kommer ut i andre enden?

Bedre tid gir grundigere arbeid. Så mitt inntrykk er at på forskningssiden så er NRK bedre enn de kommersielle kanalene.

Og det er fordi de i større grad tar hensyn til det du sier?

De har litt bedre tid. De har ikke dette ... tid er penger-presett *hele* tiden. De har selvfølgelig det de også, men ikke *hele* tiden. Så kommersialiseringen av mediemarkedet har selvfølgelig gjort til at man må uttrykke seg enda kortere og enda fortere, og gir enda mindre tid til å gå i dybden på ting.

Appendix 5: intervju med forsker Helga Fleische Kleiven, Universitetet i Bergen, 22. mai 2014.

Kan du begynne med å si hva du heter og hva du jobber som?

Ja. Mitt egentlige navn er jo Helga Kleiven, men siden jeg var liten har jeg blitt kalt for Kikki. Det er også det jeg er kjent som innenfor akademia, og jeg publiserer også som Kikki, så det er stort sett det som benyttes. Og jeg har en doktorgrad her fra Universitetet i Bergen, i maringeologi. Det er geologi som har med havet å gjøre. Så jeg jobber jo med avsetninger i havet, og forsker på det. Men for å si det ganske enkelt så prøver jeg å finne ut av fortidens klima. Så jeg graver meg tilbake i tid, og bruker det som avsettes på havbunnen, som har blitt avsatt gjennom tusener, hundre tusen, og millioner av år, som et arkiv vi kan gå tilbake i for å finne ut av hvordan næringsinnhold, temperatur, saltinnhold, har variert i havet. Og så putter vi de bitene sammen til et klimapuslespill der vi prøver å forstå naturlig klimavariabilitet.

Og du har heller ikke vært særlig redd for å uttale deg til media, så vidt jeg har skjönt, og heller ikke for å holde foredrag?

Det er sant. Veldig glad i fagformidling. Der ... og der har det ballet litt på seg. Det begynte jo egentlig med at jeg ble utfordret ... det var vel helt tilbake i 2009, da fikk jeg høre om et klimaforedrag. Det var i regi av miljøverndepartementet, Erik Solheim som satte i gang en nasjonal kampanje som de kalte for "klimaløftet", nemlig at klimakunnskapene skal ut til folk flest. Og der hadde de forskjellige tiltak: noe het "øyenvitne", med en polarforsker som heter Tobias Torleifsson, som var ute og fortalte hva han hadde observert; og "klimaklok" med blant andre Siri Kalvig, som hadde et kurs spesielt rettet mot lærerstudenter, for å få inn mer ... naturbasert ... altså naturfaglig basert klimakunnskap, og så kom de her til Bergen og utfordret Bjerknessenteret litt: hadde vi noe å bidra med?

Og jeg har holdt på lenge med et prosjekt som går litt på sånn ... jeg kaller det for "Eirik den Raude sin badetemperatur", som går på å se hva som skjedde med havet rundt den lille istid. Vi vet at isbreene i Norge vokste, vi vet at det ble uår, vi vet at de nordmennene som bodde på Grønland forsvant: men hva skjedde med havstrømmene? Ble Golfstrømmen påvirket av den lille istid? Så koblet vi det på, og så fant vi veldig godt tonen: det funket. Så ble jeg med på den nasjonale turnéen i ... ja, vi holder egentlig på ennå. Nå kaller vi oss ikke "klimaklok" lenger, og Siri Kalvig holder på med en doktorgrad, men vi kaller oss "generasjon grønn", for å peke litt på at ... det er den generasjonen som i dag sitter på skolebenken og er i utdanningssituasjon som kommer til å gå ut i et samfunn som *må* være grønnere, som må ha gått gjennom et grønt skifte. Så de må få de rette verktøyene og kunnskapen: og vi er veldig opptatt av at lærerne skal få den kunnskapen også. Og det holder vi på med ennå, og jeg ... det har jo ballet på seg, så jeg har vel en ... [gjennom]snittlig to foredrag i uken, rundt i Norge. I forgårs så var jeg oppe i Sør-Trøndelag, hos fylkesmannen. Da hadde de miljø- og klimakonferanse for alle kommunene i Sør-Trøndelag, som var tilstede. Og i går var jeg på Cirro sitt, ja, de kaller det Cirro-akademiet, og inviterer de unge politiske lederne i Norge, fra ungdomspartiene, så var det klimakurs for dem ... ja. Så ... eller det kan være forsikringsbransjen, næringsliv, banker, eh ... eller folk flest: altså Lions, senioruniversiteter, you name it. Så ... jeg synes det er ... muntlig formidling har vært mer min ting. Det trives jeg veldig godt med, liker å formidle fag og liker å undervise. Men nå i det siste så har jeg blitt utfordret litt mer på å skrive, så det kommer nok til å ... jeg har hatt to tekster nylig i ja ... energi og klima, Dagens Næringsliv, så kommer nok kanskje til å begynne å skrive litt også, jeg synes det var gøy.

Litt forandring, rett og slett.

Ja, litt forandring.

Men hvordan har tilbakemeldingene vært da, på turnéene og tekstene?

Jo, veldig bra. Den beste tilbakemeldingen er kanskje den at kursevalueringene mine på Universitetet har blitt bedre. Jeg har rett og slett blitt en bedre foreleser. Det synes jeg er kanskje det beste å si at ... at ... når ... på en måte jeg tar den erfaringen tilbake og skal undervise, så ser jeg at det har en ... læringseffekten er der. At ... det å bli utfordret på å forklare vanskelige ting, som fotosyntese eller drivhuseffekten ... skal du ut å forklare det til folk flest på gaten, så har jeg begynt å ta den måten å forklare det på mer inn i auditoriene på universitetet eller i seminarer. Jeg tror ... en skal ikke være redd for å forenkle, selv på universitetet. Det tror jeg kan være veldig viktig. Det ... ser jo god effekt av. Men, jo: jeg får veldig god tilbakemelding. Det er derfor jeg fortsetter å gjøre det! He he. Så det er veldig gøy, og også når ... ofte blir vi invitert tilbake igjen, eller at de faktisk bruker det konkret: der du ser at kommunene ... spesielt, de har ikke blitt så flink i Hordaland, men i Trøndelag så gjør de en del spenstige ting i kommunene nå. Der har de sagt at uavhengig av det politiske miljøet i Norge, så skal vi ha en 30 % reduksjon av våre CO₂-kutt i vår kommune. Og de... de har liksom bratte læringskurver på kunnskap med klima: hva er CO₂-ekvivalenter, hvordan kan vi regne ut utslippene våre, hvordan kan vi med ENØK [reducere forbruket], og hvordan reiser vi og ... funnet ut at grønne arbeidsplasser er ikke noe som skal skje 100 år framover, men hvordan kan vi lage arbeidsplassene i kommunen grønn. Og det ... da ble jeg veldig engasjert. Ja.

Ja, direkte tilbakemeldinger i form av at det skjer noe?

Ja, da er det veldig gøy når man hører at "ja, dette må vi ta tak i". Også når vi hører at deres hverdag har blitt annerledes. Så når de har fått NVE, Norges Vassdrags- og Energidirektorat, på besøk, så sier de at "dere kan ikke bygge her på grunn av at nå tar vi utgangspunkt i 200-årsflommen" eller "en helt annen rashverdag på grunn av mer nedbør", og da blir det veldig nært. Og i Trøndelag med masse kvikkleire og masse flom har de hatt, da blir det veldig nært. De må gjøre noe for å sikre hvordan folk bor og lever.

Men du skal jo formidle et veldig komplisert og vanskelig tema for folk: hvordan gjør du det?

Jeg bruker nok litt andre verktøy og teknikker enn det kollegene mine gjør. Jeg bruker lite grafer, og jeg bruker veldig lite tekst. Jeg har brukt lang tid på å ... det er ikke bare å lære seg utenat, men jeg har på en måte ... å ... å tenke at jeg skal fortelle en historie, litt. Også fordi at da husker jeg hvordan gangen skal være i et foredrag. Og foredrag kan gjerne være 45 minutter eller 10 minutter, men ... har jeg den historien, så kan jeg forkorte det eller bruke lengre tid på det, så jeg prøver å bygge opp bilder ... veldig stort bildearkiv eller bildemateriale.

Men klart: å jobbe, så jeg fikk en veldig pangstart med Siri Kalvig, som er proff, som har TV-bakgrunn og som er flinke til på en måte å selge et produkt. Og jeg [som] gjerne stod og snakket om ... ja, Golfstrømmen frakter med seg så og så mange så og så mye vann, så og så mye grader, så og så mye ... så sa hun "Kikki, de her funke isje: de e for kjedelig". Så ender du opp med å si at Golfstrømmen er vårt fjernvarmeanlegg. Og da er folk med: alle vet hva et fjernvarmeanlegg er. Kilden

ligger i Mexicogulften, og effekten får vi utenfor Bergen. Så de der forenklingsbegrepene som vi ... har vi brukt utrolig mye tid på.

Vi har vært veldig kritiske mot hverandre i teamet. Alltid hvis vi har hatt ... vi har hatt et seks timers kurs, faktisk, fra lærerstudentene. Vi fikk evaluering der, men vi satte oss alltid ned og gikk gjennom "der funket det, der funket det ikke", og så er det overganger og ... det er klart at kanskje der har jeg blitt utsatt for mer enn mange ... fordi at det har blitt drevet i det, og tatt formidlingskurs her på Universitetet. De har veldig gode kurs på pedagogikk, eller på psykologisk fakultet der Uniped ligger. Både muntlig formidling, du blir filmet, du får veldig god tilbakemelding på det. Bjerknessenteret har hatt en del kurs internt på muntlig formidling, og TV-studiosituasjoner, og så har jeg også gått på kurs med Al Gore. Ja. He he he. Så ... jeg har vært gjennom et sånt tre dagers climate reality-kurs med ham. Det er klart det er spesielt: det er veldig amerikansk, veldig tabloid. Men hvis du plukker bort en del av det, så er det veldig mye som kan brukes av den måten å formidle på. Det er jo veldig sånn ... altså powerpoint blir bare en sånn illustrasjon i bakgrunnen, der historien er det viktige, og ... de ... kan du si virkemidlene litt rundt det, da.

Hva kjenner forskeren på, inni deg, når du går ut og forenkler ting såpass mye?

Altså, selvfølgelig: i begynnelsen så var jeg mer redd enn jeg er i dag. Og de jeg var redd for var jo kollegene mine. Ikke folk ute, for de ... alle ... skoler synes det er veldig stas når noen kommer på besøk. Liksom lærere [sier]: "oi, der kommer det noen og skal fortelle noe", det er veldig sånn ydmyk for at .. folk synes det er veldig gøy å få besøk. Men det er klart at første gangen ... den husker jeg veldig godt, og det var faktisk i formidling ... i avis, i 2008. Da hadde vi et science paper, jeg var førsteforfatter, og det var veldig spennende for det var en sånn stor isdemmet innsjø som brast for 8200 år siden, og den stoppet Golfstrømmen. En veldig sånn fantastisk historie, egentlig, å selge, sant ... liksom sånn "the day after tomorrow" en gang for 8200 år tilbake, og "vil det skje igjen? Klimaforskeren uttaler seg!". Og Aftenposten var veldig ... de ville eie denne historien, og det synes jeg var kjempegøy, og fikk denne fantastiske journalisten i Aftenposten ... som nå jeg har glemt navnet på ... klimaspesialisten der... Mathismoen! Som satt på Bali, det var klimatoppmøte på Bali, han skrev historien ... vi tok den på telefon, han fikk uttalelser fra Solheim og Stoltenberg og ... det var dobbeltside i Aftenposten. Altså, man kan ikke få noe bedre formidlingsarena enn det. Men overskriften! Da den forlot Mathismoen og gikk til desken, da ble det "Norge blir kaldere", på forsiden med sånne biler som hadde kjørt seg fast i snøen i Oslo, "sier klimaforsker Kleiven". Jeg husker min bror ringte fra Gjesheim, og sa "hva i hellane [dialekt: "helvete"] er det du holder på med no? Dommedagsprofeten?". Den var jeg uheldig med!

Men jeg husker Mathismoen ringte til meg og sa "men Kikki! Fokuser på det som er inni avisen. Du har fått to sider." Men ... hva tror du kollegene mine sa? "Jaja, du — den var du uheldig med. Der liksom ... dret du på draget".

Skjønte de hvordan det gikk galt, eller var det deg de gikk etter?

De som ikke kanskje ... jeg visste jo heller ikke det at det liksom er en desk som bestemmer hvordan de skal selge avisen neste dag. Det er jo vi veldig uvitende om. Det nyttet liksom ikke å si, sant, for de tenkte at jeg kanskje hadde fått velge den overskriften selv, og "her skal hun gå ut og være så tabloid, og selge seg selv, og hun er bare en liten dritt av en ung forsker". Så ... den ... den merket jeg veldig. Der kom det masse negativt grums fra fagmiljøet, men da var det veldig viktig å ha enkelte på Bjerknessenteret som sa "vet du hva: glem det", sa de, "nå har vi fått politisk ... her er det folk som bryr seg politisk om forskningen din, du har fått to sider

i Aftenposten som er den største avisen: glem overskriften, for den er det ingen som henger seg opp i — bortsett fra andre forskere”. Så vi har vært flink til å ta litt sånn ... kaller man det debriefing? Altså sånn når man har vært ute i litt sånn mediestorm. Så har man jo ofte fått litt sånn ”det funket, det funket ikke”. I dette tilfellet var jo historien ... forskningen veldig godt gjengitt, flotte figurer, flotte bilder og ... de hadde fått låne liksom det kartet fra Science, de gav det fra seg, så det ble veldig sånn flott oppslag inni. Men ... akkurat de tingene der med det der at du stikker hodet frem litt og ... så er det ... veldig stor fallhøyde. Og kanskje ... jeg vil si yngre en ting: skal ikke stikke under en stol at på et MatNat-miljø, hvor det er veldig få kvinner, og være den som får veldig mye medieprofilering det også ... det sitter litt inne hos dem som ikke gjør det. Men ... der var ...

Fordi fallhøyden er stor, eller?

Det er jo litt sånn misunnelse ute og går også. Dette er jo sånn du skal oppnå på sånn Aarebrot-alder. Det er da berømmelsen skal komme, da skal du høste når du er i slutten av 60-årene, ikke sant. Så at du begynner når du er tidlig i 30-årene og blir sånn medieprofilert, så får du sånne ting ”jaja, de blir vel lei av deg til slutt”: litt sånn rare kommentarer. Eller! Total taushet. Det er jo selvfølgelig en annen ting. Og der har jo ... jeg vil si både instituttledelsen og andre ting, altså: de må gå litt i seg selv. For hvis jeg ... ”make your activity count”, sier nyhetsbrevene til instituttet her. ”Rapportér om du er i media, dette er så viktig for oss” — men sannheten er ... det er jo egentlig ikke så viktig for dem! Det er ikke tellende. Altså. Du ser det ikke igjen på lønnslippen, du ser ikke det igjen på liksom ... hvis du formidler to ganger for uken at du får litt mindre undervisning på Universitetet, eller mindre komitéarbeid; og siden alle komitéer skal inneholde en kvinne, så får du da fem ganger mer enn de andre kollegene dine. Så det er ikke med *bitterhet* jeg sier det, men det er liksom realiteten. Du må være klar over det at ... du går inn i et miljø der altså raushet ... kjennetegner ikke det akademiske miljøet.

Det er ingen som kommer og takker deg for den ekstra innsatsen du gjør?

Nei. Bortsett fra kanskje det nå ... litt sånn ... vi fikk en ny dekan som nå er ny rektor, og tonen fra universitetsledelsen er nå mye mer sånn ”hurra! Vi ser deg.”. Og der har jeg fått en del sånne tydelige tilbakemeldinger, og ... ganske nylig så gikk jeg ganske hardt ut mot det geologiske miljøet, i Dagens Næringsliv. Det var Universitetet i Stavanger som hadde sagt at ”det finnes ikke global oppvarming og nada problem”. Og vi gikk veldig hardt ut mot det. Og jeg hørte ingenting her fra gangen, men fikk da fra styret i institutt for geologi ved Universitetet i Trondheim, som er et stort institutt, at ”flott! Flott at du plasserte ballen på rett sted, det er viktig å si at ”sånn tenker ikke alle geologer”, vi er veldig klar over... at det har vært varmt før og kaldt før, men at det som vi opplever nå er ganske mye utenom det som er normale geologiske sykluser”. Så det er kanskje det viktigste, og ... den tilbakemeldingen jeg får fra litt andre miljøer.

Men Bjerknessenteret har jo helt fra begynnelsen hatt en veldig tydelig medieprofil, og har vært veldig tydelig på at vi har prøvd å bygge opp litt nye stemmer. Sant. Vi har hatt folk som Helge Drange, Eystein Jansen, som har gått veldig tydelig ut og vært tydelige profiler, men også vært veldig rause med å hjelpe. Så hvis jeg for eksempel ”ja, TV2 Nyhetskanalen ringte ... ” så får jeg ”ja, du skal dra! Kom’an, vi snakker om det på forhånd!”. Og så får du en sånn innføring når du kommer ned der: du blir satt i sminke, det blir litt rart, sant, det er jo litt ... en time i sminke og ingen tid til forberedelse, du skal rett inn i studio, ti minutter ... der du blir bombardert med spørsmål, og så ... få den veldig sånn tydelige ... jeg husker jeg satt og snakket med Eystein før jeg skulle ned der første gang. Han var veldig tydelig sånn ”når du føler

du går ut på vidden, så ta deg hjem igjen. Se litt sånn ... "ja, det er et interessant studie, men det som jeg har kommet frem til i mitt studie", altså hele tiden ta det tilbake igjen og bygge på det som du kan best. Og en del sånne hjelpemidler så blir du veldig trygg i den situasjonen. Så det... TV og media også: blitt mer komfortabel med, for det er gode opplevelser. Hvis du har gode opplevelser, så er det mye enklere å si ja neste gang og være med på det.

Men er det gode opplevelser på grunn av kolleger som støtter deg, eller på grunn av medienes behandling av deg?

Mediene behandler meg fint, absolutt altså. Jeg har bare positive opplevelser fra media og journalister. Så var det så morsomt den kronikken som stod i Bergens Tidende i går, og så det som han førsteamanuensis i media sa "ikke snakk med journalister, ikke forenkling, ikke g ... skriv heller en kronikk!"

En kronikk synes jeg kan være veldig vanskelig tilgjengelig for folk flest. Jeg må jo si mange ganger jeg ser "åja, det er en fra sosiologi", da blir jeg bare videre. Men kommer det en innsiktsartikkel fra Bergens Tidende, hvor jeg kan lære noe, for eksempel "hvorfor har jeg vondt i ryggen", eller "hvorfor blir torsken mindre", sånne banale ting: sånne ting som vi elsker å lære noe om. Jeg tenker det er ... hvorfor sitter alle folk og elsker å se Newton hver eneste søndag: alle generasjonene setter seg ned og ser Newton: jo fordi vi er veldig nysgjerrige. Hvorfor elsker vi å se naturprogrammer, folk som drar med seg handicappede folk opp på en fjelltopp, eller "Der som ingen skulle tru at nokon kunne bu", altså disse litt sånn sære programmene som er blitt veldig folkekjære. Så tenker jeg at forskning kan også bli folkekjær. Det er en fantastisk måte å kunne få formidle faget på, og når du får litt den gode opplevelsen at journalisten sier "dette fungerer, dette kjører vi", og så får du kanskje tilbakemelding fra TV2 på at "vi fikk tilbakemeldinger på det, dette funket veldig fint" og "desken og ledelsen sa at dette var et flott intervju", eller de kan også se det på ... de har jo sine mekanismer for å sjekke om ting fungerer. Så nå har jeg vært litt engasjert i TV2 skole-TV. Det er jo veldig enkelt ... det er jo ned på barneskolenivå. Det er jo også ganske spenstig og gøy. De er veldig flinke de som lager det nede på TV2. Så det har vært gøy ... så ... ja.

Men hvis vi skal bli litt mer akademisk: alle akademikere liker jo definisjoner. Du har drevet mye med forskningsformidling, og har vært i kontakt med forskningsjournalister og forskningsjournalistikk. Hva vil du si at forskningsformidling er for noe?

Det er jo mange nivåer av forskningsformidling. Vi skrev akkurat en forskningsrådsøknad, hvor man må skrive "how will you disseminate your ..." altså, hvordan skal du formidle din forskning?

Jeg pleier å bryte det ned til forskjellige nivåer. Som forsker så mener jeg at jeg har et samfunnsansvar, og det mener jeg virkelig konkret, og vise hva pengene går til. Jeg har vært heldig, og har fått mye forskningsmidler. Og da er det viktig ikke bare å vise det jeg gjør til "stammen min", altså ikke bare publisere steder som kun er tilgjengelig for kolleger. Du kan si noen av de store journalene som leses av i alle fall andre fagmiljøer, men utenfor academia, så er det veldig få som går ned og plukker opp "Science" og tar den med seg hjem for å kose seg med fredag kveld. Så hvordan kommer du ut av det, og vise det at forskningsmidlene har gått til ny kunnskap som faktisk gjør verden bedre? Det ... mener jeg konkret at.. da tenker jeg at vi har forskningsformidling må gå til ... på en måte for å gjøre Norge klokere. Da tenker jeg i min sammenheng med klima så hvis ... hvis jeg kan bidra til at politikere blir klokere, hvis jeg kan bidra til at både nasjonalt og lokalt plan, til at det gjøres gode,

nyttige grep som gjør Norge mer robust, som gjør Norge bedre å bo i, så er det en veldig viktig formidling. Samtidig som jeg har liksom neste plattform... jeg var veldig bevisst på de nivåene ... neste plattform er til de på skole og undervisning. Hvordan kan forskning brukes til å gjøre undervisningen mer aktuell? Hvordan kan jeg hjelpe med ... altså figurer, hjelpe lærerne til å lage portaler.

Det har vi gjort på Bjerknes, der har vi masse sånne faktaark som vi stadig oppdaterer: det blir vi utfordret på "nå må du oppdatere faktaarket ditt", og det vet vi at skolene laster ned og bruker. For mange av bøkene de bruker er utgått, eller de er kanskje ikke alltid vinklet på rett måte. Det er litt viktig, spesielt på videregående skole, å vite det at for eksempel innen klima, vinkles det på forskjellige måter. Hvilken agenda er det noen har som ... som formidler klimaet? Det kommer litt brosjyrer fra klimarealistene, det kommer fra Norsk Olje og Gass, Statoil er på jakt etter de nye ... fremtidens helter ... så det å hjelpe til med å balansere det bildet, og også ... det føler jeg ... det må komme en pakke til lærerne, sånn at når vi formidler, så snakker vi litt om hvordan forskningen blir til.

Hvordan oppstår en idé? Hvorfor skal jeg finne ut av "Eirik den Raudes badetemperatur"? Jo: jeg stiller et spørsmål. Jeg forsøker å teste det. Og når jeg skal teste det, så må jeg reise ut i naturen for å finne svaret, og så gjør jeg det på laben og prøver å reprodusere det, og så begynner jeg å skrive det, se hvordan det følges opp av annen litteratur, er det nye funn, kan det støttes med andre ... deretter så sender jeg det ut, jeg får anonyme eller kanskje noen viser ansiktet sitt, fagfelleevaluering, og så publiseres det. Så det er en sånn laang, laaang lang linje med hvordan forskningen blir til, som ikke er to streker under svaret, som kanskje to år fra nå så kommer vi frem til ny konklusjon, så det ... ting som hele tiden er i utvikling, og litt de paradigmeskiftene som har vært. Et veldig godt eksempel er min veileder på hovedfag, Eystein Jansen, eller nå heter det mastergrad, i 1992 da begynte jeg her. Da ble han intervjuet av TV2. Det var veldig stilig, for TV2 hadde hentet frem det klippet, når jeg da 20 år etter kommer og sier at "Golfstrømmen er ikke i fare, altså en varmere verden truer ikke Golfstrømmen", mens han da i 1992 sa at en varmere verden vil true Golfstrømmen. Så i løpet av 20 år, så har vi da kommet frem til ny kunnskap. Og det er viktig å vise og balansere og fortelle hvorfor vi gjør det.

Og så siste nivå, tror jeg, det er hvis man kan slippe til mer i massemedia, i aviser og TV eller Newton, Schrødingers katt: den folkelige formidlingen. Så jeg tror forskningsformidling er mange, mange nivåer, og en må være veldig bevisst på hvilke grupper en ønsker å adressere. Så noen synes at å skrive en kronikk ... men da skriver du veldig for stammefolket, eller de spesifikke fagmiljøene i stat og kommune som er opptatte av den kunnskapen. Så om du skriver om avansert ruspolitikk ... og det er jo ... der er jo kanskje mitt fag vanskeligere å skrive en litt sånn spisset kronikk på, for vi publiserer ... vi bruker mer publiseringskanalene. Men da tenker jeg mer som sånn ... den innsikten, det å få innsikt i faget, og litt om hvordan vi forsker, og at det er litt om nysgjerrighet, og hvilke virkemidler, og hvilke redskaper vi bruker når vi er ute og henter klimadata. Det tror jeg er veldig, veldig viktig. Så ...

Men ... Jeg har vel ikke noen helt sånn konkret sånn "dette er forskningsformidling". For meg er det mange fasetter.

Skjønner. Men forstår jeg deg rett når du sier at det er ulike nivåer, at det handler om formidling til skoler, formidling til politikere, og til folk generelt? Og at man må velge hensiktsmessige plattformer å formidle kunnskapen på?

Ja. Samtidig så må ... når jeg møter ... jeg må møte mine egne kolleger også. Det er jo den klassiske, men det er jo formidling det også.

Ja, absolutt.

Ja, du drar på en konferanse og har en poster, eller ... ja.

Ja. Men det du sier er at en må klare å skille mellom de fire forskjellige formene og publikum, da, og tilpasse det.

Ja, skille veldig tydelig, da, mener jeg.

Det er jo der en av de store fallgruvene er da. At du må kanskje ... skal ikke si sånn "lage et show" eller et skuespill eller ... men du må skjønne litt målgruppen din, og være forsiktig og ikke snakke ned til folk.

Det er jo fascinerende med Aarebrot som holder halve nasjonen i ånde i to timer, for det han snakket jo sitt akademiske ... det er jo akkurat sånn som han snakker på en forelesning, og han traff folk. Og han bruker jo også et veldig godt språk. Han er egentlig en rollemodell for mange av oss når vi tenker hvordan vi skal holde foredrag for studentene våre. Det går an å bruke helt vanlig språk når man snakker til studentene og folk, det går an å snakke uten å gjøre ting vanskelig eller sånn opphøyet. Jeg føler det er mange ganger at vi ... vi som forelesere og veiledere gjør ting ... kanskje mer vanskelig enn det er, og det ser vi noen ganger igjen hos studentene når de leverer oss tekster: de prøver å leve opp til dette med å gjøre ting mer vanskelig enn det er, noen ganger.

Ja. Mange forskere jeg snakker med sier jo at grunnen til det er at det ellers ikke blir nøyaktig nok, eller det ikke blir ordentlig. Hva synes du om det?

Nei ... det ... det hever jeg meg stort over. Det er to forskjellige måter å snakke om global oppvarming på, for eksempel. Du kan si det at "FN sitt klimapanel viser nå at det er 97 % sikkert at det er menneskeskapt global oppvarming". Og jeg kan gjøre det enda vanskeligere enn det.

Eller: jeg kan bare si at "vi står midt oppe i global oppvarming nå. Temperaturen har steget 0,86 grader de siste 150 år". Og ta utgangspunkt i ... altså ... dette er fakta, det er ikke noen diskusjon på det. Eller du kan gå inn i en sånn der ... "så er det da 3 % usikkerhet", og med en gang du introduserer det, så mister du veldig masse av ... hvis du senere skal snakke om effekten av klimaendringer. Selv om de er helt målbare, og folk føler dem på kroppen, og mennesker må flytte på seg, og er utfordret av tørke og smelting... så er utgangspunktet ditt at du begynner med usikkerheten. Og ... det føler jeg at veldig mange forskere gjør. De begynner med den der "først skal jeg belite [dialekt: her i betydningen "ryggdekning"] meg litt", og si at "litt på den ene siden og litt på den andre siden og det er litt usikkerhet innen fagmiljøet". I stedet for å gå mye sterkere ut og si mer sin personlige mening. Det tror jeg er veldig viktig.

Og det gjør det ikke mer unyansert. For du kan nyansere det litt underveis. Men jeg tror det .. innfallsvinkelen, ingressen din: det man begynner med. Det må være noe som er litt sånn "juicy". Hvis du er ute etter at folk skal få kunnskap om klima, og være interessert i det, så må det være noe som fanger interessen. Så kan du underveis i et foredrag eller i en historie eller en innsiktsartikkel, nyansere det litt mer, og ta forbehold der. Men jeg tror du må gå ut litt mer tabloid, og ikke være redd for det.

Jeg er ikke redd for det. Jeg er ikke redd for å være uakademisk, eller at noen sier at "det der du sier der er ikke heeelt rett, det er ikke alle som er enige i det, det er noen som ... " og det hører jeg jo veldig mye, at ... spesielt noen av dem som var veldig tidlig ute, og tydelig i media, for eksempel Helge Drange, som også valgte å være litt mer tabloid, som valgte å gå ut og stå med vann opp til livet og si at "det er her vannet kommer i 2100", og veldig mange sa da at "nei, nå tok han det altfor langt, og ulv-ulv, og hva vil de tro om oss hvis det ikke skjer?".

Det synes jeg er litt for feigt. Jeg synes at man skal vise realitetene. Også fordi det faktisk har med folks trygghet å gjøre.

Men er det ikke mulig å ødelegge for seg selv, da, ved å rope "ulv-ulv"?

Jo. Vi har jo sånne morsomme situasjoner, da, hvor for eksempel en på Bjerknessenteret sier "jeg ville vurdert ikke å ha hytte på Kvamskogen, for der vil det ikke komme snø" — og samme vinter kom det 1,5 meter snø. Og da kan du få en litt sånn "spjont"-effekt, men du kan jo ta det med litt humor også, da. He he. Men spesielt med klima. Fordi ... vi egentlig går ut, og det gjør jeg selv også, jeg måler ... hva er temperaturen i dag? Sant? Skal jeg ha med meg paraply, skal jeg ha regnfrakk: hva er det for noe? Og det å snakke om, sant ... for eksempel i 2010, så hadde vi skikkelig vinter i 2009 og 2010, og å da snakke om at det året har det da vært det varmeste på 30 år globalt, når vi fyrte som gale her i mars, sant, og det var bakkefrost og ... ja ... sant ... gresset hadde sånn frostsveie og alt mulig, så møter du veldig sånn den at ... her lokalt så opplever vi noe, men det er vanskelig å skjønne det globale. Og det er sikkert en av de største utfordringene med formidling av forskning.

Folk har generelt veldig dårlig hukommelse, og du husker kanskje været i fjor og i forfjor: og så stopper det. Men allikevel når vi begynner å snakke om, og begynner å vise bilder. Igjen: det er sånn fantastisk billedatabase av blant annet BA og BT. Hvis jeg da finner masse vinterbilder fra 60- og 70-tallet, for eksempel. Jeg husker jo selv jeg gikk på skiskole på Montana. Det har du garantert ikke gjort! He he. Og da var det et lite trekk der, og der stod vi på ski på 70-tallet, og stod på slalåm. Og på Minde der var det .. nå er det helt grodd igjen, men der var det også ... den måtte vi trække opp da, men der var det en lysbakke, hvor vi pleide å gå da vi var små, og stå på ski. Du måtte bære skiene, og så kunne du kjøre slalåm ned der. Og Platou da, i 1985 — jeg var russ i -86 — laget noen ski som het "Ulriken utfor", for da kjørte vi telemark i et renn, et årlig renn, som het "Ulriken utfor". Og når vi viser at det liksom var skirenn i Bergen sentrum, det var hoppbakke på baksiden av Fløyen, så spesielt altså våre foreldres generasjon, de husker dette. Og da er det sånn manns minne: og så kan vi koble det til sånn nord-atlantisk oscillasjon, og lavtrykk og høytrykk som har endret seg, og at det var vintre før i tiden, og nå er det milde vintre. Så kan vi si: hva er vinteraktivitetene våre nå? Står vi mye på skøyter? Står vi på ski rundt omkring her i Bergen? Hvor ofte brukes lysløypen oppe på Fløyen? Du setter det litt inn i den sammenhengen, så er det mange som får sånn lokal ... lokal tanke og lokal kunnskap.

Så jeg sier "gå og spør bestefaren deres, finn frem fotoalbumene" — "sjekk liksom vinterbildene fra da deres foreldre var små, i forhold til de vintrene dere har opplevd". Og så, som jeg sier, til folk da som er fem-seks og tyve år: dere har faktisk aldri levd i et normalklima. Altså, det normalklimaet som har vært de siste 200 årene: de siste 30 årene er helt utenfor den sammenhengen. Det vil si at "du aner ikke hva et skikkelig norsk klima er for noe, for det har endret seg". Da kan du sette det inn i en veldig god sammenheng, og da går det an å være litt tabloid. Og det går an å si at

"det har faktisk endret seg"; men da må du også relatere det til folks hverdag. Og i skolesituasjonen så bruker jeg det veldig mye til ... jeg sier ofte til lærene: ta og hent inn eldre. Få dem inn i klasserommet. De sitter på lang kunnskap, det kan være i bygdene så er det noen som har ført bygdebøker: veldig mange som stod opp hver eneste dag, gikk utenfor novi og slo lens, og så skrev de hvilket vær det var ute, eller skrev når de begynte å høste, eller når den første snøen falt, og når den smeltet. Og det er jo fantastisk lokalklimakunnskap som skolene kan bruke. Da blir det reelt, og de som har gjort sånne øvelser, de har ikke noe problem med å snakke om global oppvarming.

De skjønner det?

De skjønner det veldig godt.

Men er det ikke mer behagelig, som forsker, å ta litt forbehold og være på den sikre siden? Skyter man seg ikke litt i foten om man sier "ikke kjøp hytte på Kvamskogen", og så blir det snø likevel?

Altså. Hvis du er bare formidler. Jeg tror det er viktig å være sterk faglig også. En god kombinasjon av det er veldig viktig.

Men lurer du ikke på en måte folk hvis du ikke gir dem hele bakgrunnen, for eksempel, for det du har kommet frem til?

Nei, jeg tror ikke det. Altså: hvis de er ekstra nysgjerrig, så er det kanskje noen som tar kontakt etterpå for å finne ut mer. Men jeg har ennå ikke opplevd at det å formidle litt sånne vanskelige forskningsfunn på en litt lettere og litt mer tilgjengelig måte har slått negativ tilbake. Så der er jeg kanskje ikke det beste intervjuobjektet, for jeg har ikke opplevd det ...

He he. Det er jo interessant i seg selv det, så du skal ikke si du er et dårlig intervjuobjekt av den grunn!

Men igjen: så ... så ... har jeg vel opplevd det litt mer ... altså noen ganger sant, så har jeg hatt litt mer sånn åpne foredrag. Og da har det vært litt sånn klimaskeptikere til stede og sånt, og de er jo veldig ... de er jo sånn helt opphengt i det faglige. Det er det eneste de har: at det er publisert en artikkel som sier noe annet. Og ... da ... merker jeg selv at da må jeg være litt flink, for da kan jeg bli ufin. I en sånn setting da merker jeg at jeg kan bli sånn arrogant faglig. Og det er veldig farlig, hvis du kommer inn i en sånn dialog i en litt sånn stor forsamling. Så da prøver jeg å ... "jeg har respekt for meningen din, men jeg vil likevel kjøre mitt løp".

I den settingen er det fort å bli vippt av pinnen.

Men en må være klar for at en kan få all slags spørsmål, og veldig mange er opptatt av seg og sitt. Jeg har holdt masse foredrag hvor jeg har innsett at veldig mange menn i Norge har værstasjon, og har hatt det i veldig mange år og er veldig opptatt av det. Fra å være sånn irritasjonsmoment, så kan det være noe som kan være veldig gøy med å "her er det en i forsamlingen som har lokalklimakunnskapen", og "hva sier din kunnskap om det jeg har å levere?", så kan du snakke om hvor vanskelig det er å ta en global klimamodell og skalere den ned til Mandal, som kanskje er helt unik, da, eller de indre strøk hvor det kan være helt ... minus tredve oppe i dalen, og veldig store forskjeller, så kan du prøve å spille på det også da. Så det gjelder å ha litt repertoar når disse tingene kommer — for det skjer alltid, da! Og mange har forberedt seg litt til dette foredraget, og vi ser det blant lærerne også.

Lærerne har ikke lyst til å bli tatt med buksen nede: de skal vise at de kan litt de også! Det må en også være litt var for. Så de må også få lov til å spille litt på lag.

Jeg tror det er viktig ikke å komme som den akademikeren som skal snakke ned til folk. Sant ... "nå kommer det en fra Universitetet i Bergen for å fortelle oss hva vi skal gjøre". Det liker ikke jeg. Så jeg liker ikke ... jeg sier veldig ofte ... Bare presenterer meg som forsker. Trenger ikke bruke førsteamanuensis. Det synes jeg ofte er fremmedgjørende. At vi bruker disse titlene. "Det kommer en professor" eller "det kommer en førsteamanuensis". Jeg liker at de bare sier "klimaforskeren" eller "forskeren" eller "klima ..."

Men er det ikke greit med litt akademisk tyngde, da? Gir ikke førsteamanuensis litt respekt hos en forsamling eller i en avis?

Nei. He he he. Jeg er ikke opptatt av det i det hele tatt! Kanskje fordi at jeg hadde ganske nylig blitt førsteamanuensis. Før har jeg alltid vært forsker på Bjerknessenteret, på løsemidler, som jeg sier. Har gått år om annet og fått penger, så det ... prestisjen har vært mer i å faktisk få pengene, og publisere. Det å få en akademisk tittel det er jo et nåløye. For å si det mildt. Så det ... det ... jeg tenker mer sånn at nå har jeg lønn hver måned, og jeg trenger ikke kjempe for den. Hvilken tittel jeg har, det gir jeg blanke f*** i! He he he he.

Det kommer penger hver måned?

Det kommer penger hver måned! Og nå kan jeg heller søke om penger til å ha studenter. Så doktorstudenter, post-docer! Det er jo mye gøyere. Så jeg slipper jo liksom å tenke at "gud, nå har jeg bare lønn i åtte måneder til", og så må jeg ut og søke og ... det er et kjøp jeg tror de færreste av mine noe tilårskomne kolleger ... de færreste av dem har jo søkt jobb! De fikk jo jobber kastet etter seg omtrent på 70-tallet da Universitetet ble ekspandert. Så ... jeg tror veldig mange i min generasjon har vært mer utsatt for mer. Altså, sånn ... kanskje litt mer robuste til å takle ... jeg ... jeg skal ikke nevne det der Elfenbenstårnet, men det er litt av det tilstede i ak.. synes jeg. Og at det ... jeg merker bare på ... vi hadde jo ganske nylig sånne alumnidager på Universitetet, og det er jo gjengangerne, veldig mye. Altså: hvis MatNat skal presentere seg, eller SV eller de andre fakultetene, og skal ha noen gode forelesere, så er det de samme som brukes. Og det er jo også fordi at vi vet at de *kan*. Det er litt trygt. At det ikke klikker for noen. Fordi at jeg har opplevd situasjoner hvor ... som student også ... hvis du stiller et spørsmål på en forelesning, så kan du bli sablet ned omtrent: hvordan våger du å stille spørsmål til meg? Det var ikke meningen at dette skulle utløse spørsmål. Så den mangelen på dialog og ... noen er *helt* fjern. Og da bør vi ikke utsette folk for dem. Det kan være negativt både for forskeren og publikum. Så det krever litt trening.

Da kan de være mer i en sånn ... da kan de skrive en kronikk, det er ikke så mye et ansikt der, eller sånn ekspertuttalelser. Og ... kanskje noen ganger brukes i paneler, hvis det er helt sånn rene sånne faglige utspøringer, eller faglige sammenhenger. Så jeg tror det er litt sånn "kunst og tilnærming".

Litt på akademiske premisser?

Ja, de trives på en akademisk konferanse, hvor de kan ... kan gjerne ta den akademiske krangelen, så lenge det er en på samme nivå som dem. Men at liksom "folket" stiller spørsmål til forskningen din, det tror jeg er en utfordring for mange. Og det finner jeg litt komisk, og litt koketterende. Og litt sånn ... samtidig som jeg er opptatt av det faglige! Jeg er opptatt av å være en publiserende forsker. Jeg skal ikke

liksom bli ... tatt på det faglige, at det ikke bare sånn ... ja, i Klimaklok så husker jeg vi snakket mye om det. Siri Kalvig, sant, som gikk fra værdame... veldig mange kjenner henne bare som "værdamen", sant, men hun er en gründer! Knallkarakterer. Men hun var veldig sånn da vi gikk ut som et sånt trehodet troll og skulle ha foredrag. Så hadde vi *forskeren* Kikki, *polarutforskeren* Tobias, og *formidleren* Siri. Og så sa hun at .. "skal jeg være tydelig og dyktig som klimaformidler, og rett og slett ha mer ryggdekning, så ønsker jeg også å ta en doktorgrad. Nettopp for å være mer .. komme med mer faglig tyngde. At det ikke bli bare sånn at "værdamen Siri sier at nå blir det global oppvaring", sant. Da faller du litt i den der Al Gore-sekken, at ... okei, du har vært visepresident i Amerika, men so what? He he he.

Nå snakket vi om forskningsformidling, men hva tenker du at forskningsjournalistikk er?

Det er utfordrende. Det er ... det er så lite av det! Det må jeg først si. Vi har ... jeg har sånn fire-fem stykker i Norge som jeg ringer til. Men jeg har sånne faste folk: "nå har jeg en god historie". Der har vi en god dame nede i Aftenbladet, så har vi Mathismoen, og så har vi den gjengen her i Bergens Tidende. Ehm ... og for så vidt også en kontakt på TV2 på Nyhetskanalen. Så ... de er jo dem jeg har fulgt med veldig lenge, som skriver veldig godt, som har innsikt litt i naturvitenskapen, men forskningsjournalistikk er jo, synes jeg å være det bindeleddet mellom fagnerdene og folket. Altså de som klarer å ... altså: du hører at jeg kan snakke veldig enkelt. For ti år siden så hadde det vært mye ... ja, hvis du hadde intervjuet meg om faget mitt, så hadde det kommet mye mer sånn fagtermer og ... sant, oseanografiske termer og mye vanskeligere. Men .. forskningsjournalistikken er jo de som på en måte klarer å komme forskerne litt i møte, med å omsette ... omsette kanskje vanskelige både fagtermer eller, kan du si, formålet for forskningen, og aktualisere den. Altså gjøre den samfunnsrelevant, gjøre den forståelig, og kanskje også litt spennende.

Altså: der du kan, der selv ... altså tørr filosofisk forskning kan liksom gjøres sexy, og gjøres .. folkelig, at folk liksom sånn "jöss, var Sokrates ... er det så spenstig!".

Nå skal ikke jeg gå inn i filosofiens verden, altså, men du kan gjøre det aktuelt! For eksempel bare lovverket nå, bare rundt dette 200-årsjubileet for grunnloven og tankene rundt det og ... filosofien og etikken og alt som ligger rundt det, kan jo gjøres veldig tilgjengelig og spennende. Det er jo forskning ... det er det jeg synes kjennetegner en god forskningsjournalist, at de på en måte klarer å tolke det jeg sier, og omtolke det sånn at jeg også kjenner historien igjen.

Men samtidig også ha litt den friheten de har som en journalist, til å gjøre ... gjerne bygge opp en ramme rundt historien. Altså: det er noe som skal selges, det skjønner jeg. Og det er kanskje det vanskeligste noen ganger for oss forskere. Når de sier liksom "ja, er det sånn at jeg forstår deg, det du sier nå er ..." så er det sånn "NEI NEI, nå begynner det vanskelige! Det er nå jeg må slippe", he he he. Men igjen: som jeg sier, jeg har hatt gode opplevelser. Og det er når jeg har turt å slippe litt. Turt å ...

Du mener det hjelper?

Ja. Det var ikke jeg som fant på "Eirik den Raudes badetemperatur" for å si det sånn. Men nå er det jo noe jeg bruker selv, og som faktisk er kjempegøy. Ja, det "var den tiden så dro Eirik den Raude over til ... og temperaturen ... skal vi sjekke badevannstemperaturen? Ja ... jo ... ja, det funker! Skal vi bygge på det? Ja, vi kan slippe den". Og så har det blitt et stort oppslag i Aftenbladet i Stavanger: "på jakt etter Eirik den Raudes badetemperatur". Det var jo kjempegøy!

Så det tenker jeg forskningsjournalistikk er: det er liksom det der bindeleddet mellom ... alle journalister har jo sin greie. I små aviser er det jo gjerne få personer som skal ri mange hester samtidig, men de store avisene har jo da en forskningsjournalist. Og jeg synes akkurat de tre avisene som jeg nevnte nå har jo også veldig god naturvitenskapelig kunnskap. Så de trenger man ikke fortelle hva en geolog er, eller hva en klimaforsker er. De vet hva det er. De har ofte lest seg litt opp på forhånd, og hvis jeg sender en artikkel til dem, så har ikke de noe problem med å ... altså: selvfølgelig. De kan lese innledningen og litt avslutningen, så skjønner de hva det går i. Det kommer selvsagt an på hvordan artikkelen er skrevet, men hvis vi ... vår oppgave synes jeg er å skrive ofte en god pressemelding. Det har vi jobbet mye med på Bjerknessenteret. Og det gjør jo også arbeidet for forskningsjournalisten lettere. For da ser jo de om det er en historie de kan lage noe på eller bygge opp noe rundt.

Så det er jo sånn evig dialog, og du skal huske å be om sitatsjekk, etc. etc. jeg har ikke opplevd noe annet enn at jeg har blitt tilbudt det: les gjennom det, fordi de også ønsker at det skal bli korrekt. De vil ikke at det skal bli en fadese der ting ikke har blitt sitert riktig og sånt.

Men jeg hadde et forskningsopphold i USA. Det er jo mange herrens år siden nå, det er vel ti år siden. Og der hadde vi en del formidlingskurs, og det som var spennende der var at det var noen som tok kurset sammen med meg: det var en klimaforsker og så var det journaliststudenter ved Columbiauniversitetet. Og de er jo nå ledende forskningsjournalister i USA. Så det er noen ganger jeg ønsker at forskningsjournalistene skulle kommet litt til oss, og sittet litt på skolebenken, og det mener jeg som et sånt godt samarbeid, for å få innsikt i sånn storskala: hvordan fungerer havstrømmene? Drivhuseffekten, hva er det for noe? Altså sånn ... som vil gjøre dem veldig faglig trygge, tror jeg.

Er det noe dere kunne tilbudt?

Ja ... vi får kjøre "Klimaklok" for journalister! He he.

Ja ... spesielt Bjerknessenteret har jo masse formidling, så en litt sånn etter- og videreutdanning for journalister det tror jeg ... uten at ... jeg tror det kunne vært spisset på en god måte. Ikke noe sånn "nå skal vi ta grunnkurs i geologi", nødvendigvis, og ... jeg skal i gang med etter- og videreutdanning av lærere nå, sånn geofag for lærere. Det gleder jeg meg voldsomt til. Men det blir jo ... du kan ikke si at noen skal følge noe sånt et år, da. Men vi skal jo lage en klimaMOOC nå: Massive Online Open Course. Det kan jo være noe journalister kan følge, det kan jo være gøy. Vi tar utgangspunkt i litt av den klimaforskningen vi gjør i Bergen. Det kan jo være en fin måte å profilere, kanskje det kan komme noen historier ut av det. Men ... jeg tror forskningsjournalistene også kan være aktive. Som hun Turid Furdal som jeg har hatt med å gjøre nede i Aftenbladet: hun har vært veldig aktiv. "Har du en god historie, Kikki?" Hun følger meg også på twitter. Så hvis jeg twitrer om et eller annet — jeg bruker mye sosiale medier — så sier hun liksom "er dette noe vi kan skrive om?". Så hun er veldig på hugget. "Jeg vil skrive om en god historie", og ... forskning.no har jo fått litt bedre journalister. På Høyden har fått mer frihet til å skrive om det, så er det egentlig litt opp til oss forskere noen ganger, å legge litt til rette — men litt begge veier!

At jeg tror journalistene bør egentlig følge litt med på de kanaler som de .. de enkleste kanalene vi formidler i: forskning.no og På Høyden — for mange er jo det nok! Hvis På Høyden har skrevet om forskningen din, da har du formidlet! Det er nok. Og det er liksom trygt, for da har du kontroll på det innad på Universitetet i Bergen, og på kontoret, liksom.

Og leses av 500 mennesker?

Ja, jeg tror ikke det er så mange en gang som leser På Høyden. Det er veldig få. Men det er jo også formidlingsavdelingen til Universitetet sitt ansvar: de er ikke alltid så veldig proff. Vi kan komme med gode historier til dem, og de sender dem ikke ut.

Men hva vil du definere som en god historie?

Ja, du, altså! Min forskning er jo *alltid* en god historie! He he he he.

Neida. Men altså ...

Ja, hvem skal vurdere det?

Ja, hvem skal vurdere det ... Det er jo litt vanskelig, for det at ... kanskje vi har blitt flinkere på alt sånt.. klimamiljøet i Bergen er flink til å selge de gode historiene. Vi setter oss ofte ned og sier "hvilke av disse artiklene som er kommet ut er det som kan ..." det er ikke et sånt råd som gjør det, men vi har jo en intern medieperson. Hun har litt teft. Sant, som sier "kan du ikke prøve å skrive et kort sammendrag på norsk", og hvis det sammendraget funker, så er det på en måte en god historie. Da ser vi at her er det noe nysgjerrighetsdrevet, vi har funnet ut noe ingen har funnet ut før: det må jo være det viktigste på en måte.

Dere har noen kriterier, altså.

Ja, vi har noen sånne kriterier. Og selvfølgelig også hvis det kan kobles til et spennende feltstudie, sant: at noen har vært i Lofoten og funnet ut noe, de ha vært på Sør-Georgia, eller vi har vært på tokt sant ... så du kan vise noen bilder fra tokt, og en kjerne og litt sånn: du har blitt skitten på hendene for å få dette til, og kjempet litt for å få det til! Det synes folk er veldig spennende. Der tror jeg vi undervurderer publikum. Det gjør journalistene også, noen ganger. Jeg tror folk er veldig nysgjerrig på naturvitenskap, og veldig nysgjerrig på forskning i det hele tatt!

Mitt hjerte ligger naturligvis i naturvitenskapen. Men jeg tror at de er mer opptatt av det enn andre ting. Neida, jeg bare tuller! He he. Men altså: folk er nysgjerrige. Når du sitter og tar en taxi et sted, og prater med taxisjåføren ... jeg har reist rundt mange steder, og tatt mange rare former for transport: så spør de sånn "ka e de du ska? Ka du ska ut te Loppa for?", "jo, jeg skal holde klimaforedrag", "åja, ska du de, ja!" — og så ender du opp med å prate med noen som er kjempenysgjerrig, og begynner å snakke om sant.. fisk de ikke får mer, fuglefjell som er tomme, og ting som har variert og endret seg, og veldig mange sier liksom sånn ... "det er ikke sånn som det var før". Og det er liksom den folkelige måten å tilnærme seg global oppvarming: det er ikke sånn som det var før.

Og det har jeg opplevd i mange land. At når du .. taxisjåfør i New York sier "the winters aren't what they used to be". Altså: snøen faller i løpet av to dager, og ikke over to måneder, og det er så masse stormer, eller de stormene som kommer er så mye kraftigere, og vi har mer ødeleggelse, og de snakker om sånne rare ting som skjer. Det var ikke sånn før. Det tror jeg er den ... det er en fin sånn folkelig tilnærming på det. Du trenger ikke gjøre noen sånn global, stor ting. Kanskje prøve å lage en historie som går litt på at ... det vi ser nå er annerledes enn det det var før.

Et mikro-nivå heller enn et makro-nivå?

Ja, litt mer mikro-nivå, rett og slett. Og heldigvis kjenner jo mange til de lokale forholdene, lokale innsjøer og sånt, den lokale breen på Folgefonna og sånt. Men at Grønland smelter! Den er litt ... den er tøff ... altså da må du nesten stå midt oppi det selv. Det er litt for langt unna! Det blir veldig vanskelig for folk å sann ... ta inn over seg. Det er jo derfor jeg tror vi ikke har noe sann. Vi ser jo veldig lite klimaeffekter i Norge i det hele tatt. Og det er kun hvis vi tenker godt etter. Hvis jeg sier til deg at det faktisk regner 29 % mer nå enn det gjorde for 50 år siden: så tenker du "ja, ja. 50 år siden. Da var pappa født, liksom. Javel. Så var det tørrere da. So what?"

Også kanskje fordi reisemønsteret vårt har endret seg: nå reiser vi for å få sol, vi, vi har ikke noe problem. Før gjorde vi ikke det, da. Da drog vi på campingferie til et eller annet sted på Østlandet, hvis vi var så heldig. Så altså ... vi tenker annerledes. Reisemønsteret er annerledes, vi har andre referansepunkt. Jeg tror at vi i utgangspunktet må ... hvordan skal forskningsjournalistikken nå forskjellige generasjoner, hvordan skal den nå klasserommet, skal den nå eldre folk, politikere ... spre kunnskap. Så ... jeg tror det er en sann symbiose mellom forskere og forskningsjournalister: sann som mediebyen Bergen, og sann: at det blir mer naturlig å omgås mediene. Men jeg tror også noen av de arenaene som er åpnet opp, som Litteraturhuset og sånt, gjør de arenaene mer folkelige, og at journalister ikke er så farlige likevel. Der tror jeg generasjonsskiftet hos journalistene, og i forskning, tror jeg kan være godt.

Men er det ikke sann at journalister skal være litt farlige også? Misforstå meg rett: ikke at de skal formidle ting som er feil, men at man også trenger en kritisk journalistikk?

Ja, det skal være en sann skarp, kritisk journalistikk, men jeg har ikke merket det så mye med mediene. Men jeg har merket det på TV-husene. Fordi at da er du i en live-situasjon. Da har du ingen mulighet til å be om "ta et opptak til", det går kanskje rett live på. Og de sier jo noen ganger at "jeg har laget mine spørsmål", ferdig med den saken. Men det er jo kanskje litt av ... sann naturen i det å være forsker også.

Det må man tåle?

Ja, jeg mener man må tåle det. Og er det nå sann at du føler du blir satt litt på sidelinjen, så si i alle fall ikke nei neste gang! For da vet du litt hva gamet går i, og kan faktisk kontrollere det mer. Men jeg tror jo at veldig mye kan trenes også. Og jeg har ikke opplevd "ufint". Men jeg har opplevd, og det går jo på å gå litt sann i min egen sann ... ikke være så opptatt av mitt eget fag og den fag-arrogansen man kan falle i, der også skrivende journalister sier sann "ja, men hvorfor er det viktig da? Hvorfor skal jeg skrive om det?" Sant? "Jeg har flere historier, hvorfor skal jeg skrive om dette?"

Ja? Er det andre som har kommet frem til det? Du blir litt sann satt ... du får litt den ... ikke satt til veggs, altså, men du skal kunne forsvare den forskningen du gjør, synes jeg. Det er jo da det kanskje begynner å bli litt spennende også, at det er litt skarphet i det. Ikke bare sann god, glidende samtale: "å ja, det er så fantastisk" og "det var varmere for 100 000 år siden, det er en analog til fremtiden", "åja, så flott – det skal vi skrive".

"Hva er det som er annerledes da? Er det en analog for fremtiden?", sant, at du får disse [kritiske] spørsmålene.

Får du disse spørsmålene per i dag?

Ja, jeg får litt de spørsmålene. Og ... han Atle Andersen i Bergens Tidende, han er en som, kanskje siden han over lang tid har bygget opp en ganske god ... hva skal jeg si: portfolio — han har en veldig god kunnskap. Han kan gjerne pirke litt sånn borti svakhetene på studiene. Men det kan jo også bli en spennende historie. Sant. Du ... du kan gjerne begynne med en sånn "wow, det er et nytt funn" — og så kan du pirke i det. Og det gjør jo også historien litt spennende.

Og jeg tror det er viktig å vise litt. Jeg mener ikke at du absolutt skal vise dem at det er usikkerhet i et studie, men jeg tror det er veldig viktig å få fram at dette er én bit av et puslespill. Og at vi ... det synes jeg er en morsom måte å fortelle forskning på. Før i tiden kom vi med plottene våre, nå kommer vi med minnepinner, men vi er ofte en del av et stort, internasjonalt team. "Dette er det norske bidraget, nå venter vi kanskje på de andre". "Denne biten av puslespillet viser kanskje at ... forskningen viser kanskje den retningen, men det spennende blir nå å se hva våre nederlandske, franske eller engelske kolleger kommer frem til: kanskje vi må tenke på nytt eller tenke annerledes da, men nå er dette våre foreløpige konklusjoner"; at vi også viser den historien.

Så du mener det er viktig både å formidle forskningen og forskningsprosessen?

Ja. Jeg tror det er kjempeviktig. Og det var det som var så gøy med det Science paperet i 2008. Det begynte som et internasjonalt team på tokt, og hver gruppe drog hjem med sine prøver. Og så var vi veldig lei av hverandre, og hadde kranglet masse ute til sjøs, og så begynte vi liksom å jobbe hver for oss. Noen begynte fra bunnen og opp, noen fra toppen og ned og noen midt i: for vi er veldig forskjellige mennesker. Så kom det en e-mail fra franskmennene, liksom: kan dere begynne å kikke litt hva som skjer tre meter nede i kjernen. Og så kom nederlenderne å sa "wow ... Bergen? Har dere snart gjort disse analysene?" og så kommer vi og finner liksom ... det endelige beviset for at faktisk den temperaturen over Grønland sank 7 grader i iskjernen, sant. Her i Norge så gikk breene frem, sant, det var helt sånn ekstremt. Men hva skjedde med havet? Jo, Golfstrømmen stoppet! Jo det var det som kontrollerte alt sammen, for det kom så mye ferskvann i havet, sant.

Det brukte jeg veldig mye når jeg formidlet den historien: den gruppen kom med det, den gruppen kom med det, og veldig forskjellig tilnærming: og så endte det opp med denne historien som bare "wow!", alle bevisene på helt forskjellig sånn forskningsbakgrunn og kultur, kom sammen og så ble det den gode greien, som kunne bli publisert i Science, for det var så robust.

Det er jo en sånn morsom måte å formidle det på. Ja.

Men du har altså et par journalister du liker å ringe til. Er det mest du som tar kontakt hvis du mener du har noe å komme med, eller tar de kontakt?

Ja, noen tar kontakt hvis de ser at jeg har vært ute på sosiale medier og bablet om noe. Eller ... eller de kanskje har fulgt med på en pressemelding.

Men det er du som initierer det, da?

Ja, det er det.

Men tar du noensinne kontakt med andre journalister enn disse få du har nevnt nå?

Det er jo mer sånn ... ofte hvis vi har vært og holdt foredrag et sted, at lokaljournalister kommer og spør litt, og kan få ut litt i lokalavisen. Og så har jeg jo

hatt helt andre opplevelser med utenlandske medier. Som da i forbindelse med at ... vi har to publikasjoner i Science nå: 2008, og en nå i 2014, hvor Science selvfølgelig sender ut sine egne pressemeldinger til USA spesielt. Og jeg hadde da noen hårete intervjuer med sånn Scientific America, National Geographic og sånt. Og det er jo en veldig tøff presse. Der de på forhånd har ... det husker jeg så godt: hentet de uttalelser fra noen av de mest rå innen våre fagfelt borte i USA, og som er dødskritiske til arbeid ... forskningskritisk til arbeidet.

Jaha.

Og så sier det kanskje "ja, Kleiven har kommet frem til det, men hun har slett ikke overbevist oss fullstendig, mer forskning må til".

Eller "vi må ha mer penger!"?

Ja, ikke sant! Eller en annen som sier "takktak gud for at hun kom frem til det, nå har vi en fyllekjører mindre i modellene våre, nå har vi kontroll på det", som egentlig er et vanvittig kompliment til studiet, sant, og høy detaljgrad.

Men de [journalistene] begynner gjerne med å ringe og si "Hei, vi er fra National Geographic, og vi vil gjerne gjøre et intervju. Bare så du vet det så har vi innhentet mange kommentarer, de får ikke du se. De bygger vi inn i historien". Da er det bare sånn "å herregud". Så det er jo helt annen sånn proaktiv journalistikk. Der de har gjort et vanvittig grunnarbeid, og så ... det ville vært som om hvis du skulle intervjuet meg nå, så hadde du kontaktet kanskje Polarinstituttet på forhånd og spurt "hva synes dere om Kikki? Er hun dyktig til å formidle?" og jeg vet ingenting om det, og jeg sitter her helt sånn kjempenaiv og forteller deg gode historier og synes jeg er veldig flink og sånn, og så kommer det masse sånn "Kleiven sier sånn og sånn, men Polarinstituttets leder sier at Kikki egentlig er en lettveker, og bruker veldig enkle bilder som egentlig gjøre forskningen en bjørnetjeneste". Sant. Så .. da har du på en måte litt ... hvis du setter det i en sånn faglig sammenheng, at det var faget mitt, sant? Det har jeg opplevd at det er et klassisk amerikanske medier.

Science gjorde det selv. De har sin egen forskningsjournalist, som kontaktet oss og sa at "jeg skriver om deres studie", og kanskje han hentet inn noen kommentarer, men vi fikk ikke se det før det plutselig bare kom på trykk. Så det er det ingen sånn sitatsjekk, det er det de får ut fra det telefonintervjuet, de minuttene de er med deg, så det ... det var grøss, altså! Det var helt sånn ... jeg var helt svett da det var over.

Det ligger jo litt i kortene, hva synes du om den norske formen for journalistikk versus den amerikanske?

He he he he. Det er klart jeg elsker da norske journalister!

Nei, det var litt gøy med de amerikanske også, for det var jo litt mer utfordrende. Og så var det jo nettopp det at *de* tok kontakt. De var voldsomt proaktive!

Det kan selvsagt være ubehagelig, men de er jo veldig kritiske — hva tenker du om det?

Ja! Jeg synes det var spennende. Som jeg sier: det var en skremmende opplevelse, men samtidig vanvittig lærerikt! Og så kan jeg si det var positivt, for det ble jo noen kjempeflotte oppslag. Så i ettertid kan jeg si "wow, det var gøy", men der og da, og i et par dager etterpå, så var jeg helt sånn ... ja, det var en veldig følelse av å gi fra seg helt sånn kontrollen — også fordi jeg har aldri gjort sånt før. Plutselig så ringer

telefonen "Yeah, we wanna ... vi vil ha et intervju med deg. Vi skal gjøre sånn og sånn, og du skal gjøre sånn og sånn". Det var ikke noe skype, det var ikke noe ansikt, sant? Det var bare sånn telefonsamtale.. lang telefonsamtale åtte om morgenen fra New York, sant. Og ... og så fra England, og USA. Men de ... de mest beinharde var de amerikanske. De skulle ha en story, de! Og hadde gravd opp gamle studier, hadde gravd opp altså ... virkelig sånn ... de går gjerne til en ekspert.

Og det går jo an å gjøre i Norge også. Vi er jo et lite fagmiljø, men det går jo an å hoppe litt ut av Skandinavia, du kan jo hoppe til England, Tyskland, og be om en uttalelse om en studie. Det kan man gjøre. Men jeg tror veldig mange veldig gjerne hadde blitt så fornærmet! Jeg tror mange forskere hadde blitt helt sånn "herregud, har de gått til en av kollegene mine og liksom outet meg? Og bedt om en uttalelse? Ho ho ho. Det var jo det det var, dette amerikanske, sant! [Latter]. Det var jo sånn ... "jo, jo".

På et høflig nivå så er det jo egentlig bare en form for kritisk journalistikk, som kanskje kan være sunn?

Ja! Kanskje det hadde vært en ... retning å gå for å spisse forskningsjournalistikken i Norge mer. Og tørre å ... altså Dagens Næringsliv gjør det jo litt, med at de har et... ganske åpen for debatt på mitt fagfelt, både klimaverstingene og klimaskeptikerne — klimasynserne og klimaforskerne. Og der det kan bli Spetalen versus Kleiven. Sant ... det kan bli helt sånn "skal jeg liksom ... helsikens investor i Oslo som sier at global oppvarming bare er kjempefint og vil berike Norge?" ... jo, men det må jeg jo forholde meg til. Jeg må egentlig prøve å samle tankene, og egentlig prøve å tenke hva han tenker, og hva kan jeg komme på banen med som både motbevis og ... folkeopplysning rundt det. Det er klart at vi liker jo gründere og Espen Askeladder i Norge: folk som uttaler seg veldig tydelig og veldig sterkt.

Og det er nettopp derfor jeg tror at når Jens Ulltveit-Moe og Elisabeth Grieg og ... sånne tungvektene i norsk finansnæring begynner å ta klima på alvor, når Ida Kreutzer fra Norsk Energi snakker om hvordan vi bør skru samfunnet sammen for at det skal bli grønnere, da begynner jo ... altså, da ... takk! Vi trenger dere! Og de forenkler jo veldig! Og det har også vært en inspirasjon. De sier liksom bare at "global oppvarming skjer, havnivået stiger, vi er utsatt. Vi må bygge annerledes, og ..."

De store risk-kalkuleringselskapene som for eksempel det Norske Veritas, som i forgårs lanserte et av deres store prestisjeprosjekt nå er klimatilpasning! Fordi at de ser at hvis de ikke gjør det, så taper de penger! De må jo begynne å se hvor folk kan bygge og bo, hvordan vi kan reise og hva vi kan gjøre med et nytt nedbørsscenario, værscenari i verden.

Så til ... litt det der ... at du kan som forskningsjournalist kanskje hente inn — altså spille på de kreftene, spille på å hente inn mer kritiske røster som vi som forskere må forholde oss til. At ikke *bare* blir en sånn "opplevelse", som mange norske journalister gjør, bare sånn "kosereise" og gode samtaler og ... sant. Og komme i avisen og alt er bare trivelig. Men at faktisk vi opplever litt av den ... å forholde oss til den kritikken.

Ja. En litt mer kritisk presse, rett og slett?

Ja, jeg tror det. Jeg tror det kan gjøre det ... gjøre forskningen en tjeneste! Mener jeg.

På hvilken måte?

Fordi at ved å ... vi får vist litt til forskningens natur på den måten. At ikke bare det blir denne her innsikten, "kom med meg så skal dere lære alt om norske breer", men at vi kan sette det inn i en ... inn i en større sammenheng, føler jeg. Der på en måte ... det som jeg ser i dag er "hvilken rolle har det for samfunnet?" på hvilken måte negativt, og positivt, kan dette betyr for samfunnet?

Du må stå litt til ansvar, rett og slett?

Ja, man må stå litt til ansvar! Og det tror jeg ... det er jo det jeg merker, altså, at hvis du tar litt New York Times-journalistikken, som er veldig populær! Folk leser den! Og det er jo også fordi den er litt gravende. Sant. Og det er jo det som kanskje ... jeg skal ikke si den reservasjonsretten har... er altså: vanskelig å omsette den til klima, men du må forholde deg... du må faktisk uttale deg, du må "hva er det du står for, og hvorfor står du for det?"

Og jeg tror veldig mange forskningsfelt hadde trengt litt sånn ... bli utfordret på reservasjonsretten, for vi reserverer oss jo veldig ofte for å si mye: "nei, det kan jeg ikke uttale meg om", eller ... sant? Hvis du hadde liksom virkelig kjørt meg på hva jeg synes ... hvordan jeg skal omsette min forskning til norsk klimapolitikk, for eksempel? Da må jeg være personlig. Altså: som klimaforsker — hva er mitt ansvar, hva er det jeg formidler og hva synes jeg egentlig om hvilken retning Norge skal gå? Og det ser vi jo .. da stopper det veldig. Og da må jeg gjerne si at: som forsker kan jeg si "slik og slik", eller som privatperson kan jeg si "slik og slik". Men noen ganger, hvis det virkelig står om liv og helse, og du kjenner på deg selv at liksom ... hva er det etisk jeg står for? Hvis jeg nå lukker øynene og sier "hva er egentlig min ærlige mening om dette"? Bør ikke egentlig den komme frem noen ganger? Gjør det meg mindre faglig?

Hvis jeg virkelig er ærlig, og sier hva jeg mener den norske regjeringen skal gjøre? Hva jeg synes at politikerne skal gjøre? Hva jeg synes om at alt byggeland i Bergen er matjord, for eksempel? Altså ... som jeg vet, som klimaforsker, er en forferdelig dårlig investering, i en fremtid hvor jorden skal ha ni milliarder mennesker? Og vi trenger 70 % høyere matproduksjon? Og vi faen bygger ned hver eneste lille flekk på Vestlandet, hvor vi før kunne dyrke eller hadde noe som gikk på beite? At faktisk det å la det stå er en verdi i seg selv! Der .. der går jeg faktisk mer og mer ut av rollen min som forsker. Ikke som klimaaktivist, men som jeg sier: her er den kunnskapen vi har. Hva er det vi gjør i Norge? Vi trenger ikke engang ta stilling til det, men vi kan si hva er det vi gjør? Jo vi er opptatt av billigere og billigere mat, men til hvilken pris? Jo, til den prisen at vi tar ned regnskog, for vi importerer 68 % av alt fôret til norske kyr og kyllinger — det er soya fra Brasil. Samtidig som vi skal redde regnskogen i Brasil ...? Er det noe som ikke stemmer her? Altså: så kan dere avgjøre det selv. Jeg tror det er viktig noen ganger å peke på disse enigmaene, og at som klimaforsker så kan jeg si at vi vet hvorfor det er viktig å la regnskogen stå. Vi vet hvorfor kortreist mat er viktig. Og vi vet at hvis vi fortsetter på denne måten klarer vi ikke å brødfø verden på en god måte.

Du føler et ansvar, som forsker?

Ja, det gjør jeg. Ja, som med folkeopplysningen. Ikke at jeg skal legge ord i munnen på noen, men jeg skal faktisk vise at ... dette ... hvis ikke vi tar noen litt kloke valg, så velger vi ... det der ikke å velge er et valg, og de valgene vi tar har veldig, veldig store effekter, selv for pittelille Norge. Sant. Og ... jeg tror at vi har den ... det er en del av samfunnsoppgaven vår som forsker. Det er jo faktisk å gå litt ut av den faglige

rollen. Jeg synes egentlig at forskere burde tas mye mer med på råd. Veldig mye av det som ... innen mitt fagfelt som er klimasynsing ...

Jeg hadde hatt veldig lyst til å ha klimakurs for FrP! Ikke for å sette FrP på plass, men rett og slett for å høre litt de ... hvordan de opplever verden. Og ... hvilke sånn verdenssyn de har, og hvor de har kunnskapen sin fra. Uten å disse dem, altså! De bruker sine kilder, de har sin kunnskap, de har kommet frem til sin tolkning av verden, men det må være mulig å ha en dialog der. Samtidig som du kan snu på flisa, tvers rundt, og si at hvis verden skal leve sånn som Miljøpartiet de Grønne, så trenger vi faktisk 7 kloder for å drive et økologisk jordbruk, der verdens befolkning kan få mat. Det er veldig arealintensivt, og det er veldig sånn ... beklemmende med katt og kaniner, og en eng med løvetann-tankegang, som er veldig sånn urban-elitisk. Så du kan utfordre det begge veier. Sant, så ... realiteten ligger nok et sted midt i mellom.

Ikke har vi så mye fosfor å ta av heller ...

Nei, sant! Sant, så ... ja. Jeg tror det er mitt ansvar å både være en sånn ... ta de Grønne, og ta FrP, og vise det at ... begge deler er ganske sånn outrert måte å tolke ... altså: veldig mye av venstresiden de tenker at "nå kommer det en klimaforsker, og det er en av oss". Man tenker automatisk ganske ... jeg så nylig at en av nestlederne i FrP, det var vel han helt fra nord, Per Sandberg, kritiserte kronprinsparet, fordi de var opptatt av miljø. Og det er jo en venstre-ting! Ja, han tok det altså sånn skikkelig. Altså: Kronprinsparet har liksom valgt politisk side, fordi de er opptatt av miljø, og multikulturelt, og det er jo en sånn ting for venstresiden. Og det irriterer meg grenseløst. For egentlig er det jo sånn god høyrepolitikk å konservere, å ta vare på ting og sørge for at bøndene ikke skal miste sin jord, for den eier de ... så det er litt sånn fascinerende det der, at miljøforskere så .. så blir du automatisk sånn raddis! Sant, fordi du driver med det.

Men hvis du skal si ... om du tar side, og sier de tingene du nå har nevnt, mister du ikke litt den nøytraliteten du som forsker kanskje skal ha? Eller skal du være nøytral, som forsker?

... Hm ...

Jeg tror ... jeg klarer ikke å være en god formidler om jeg er 100 % nøytral. Jeg tror det å vise hvem ... jeg er, litt på godt og vondt, og hva jeg står for, på godt og vondt, gjør formidlingen veldig ekte. Jeg tror det at å vise dine egne meninger om hva du synes om både lokal, nasjonal og global politikk styrker egentlig formidlingen, uten at det blir en sånn ... jeg skal ikke ut på noe omvendningstokt! Det er ikke det. Men jeg får alltid spørsmål: "hva ..." dette er noe spesielt skoleungdom, de er veldig direkte: "hva synes du da? Hva synes du vi skal gjøre?"

Og jeg vil si jeg hadde mistet all legitimitet hvis jeg *ikke* sa hva jeg synes vi skal gjøre. Jeg vil heller snu det på den måten: ikke mister jeg autoritet på det, og ikke mister jeg ... kan du si den faglige pondusen på det: jeg tror at folk lytter mer, hvis du faktisk sier litt om hva du mener. Og det er klart det er sikkert veldig mange felt innen forskning som det er vanskelig, jeg tenker på bioteknologi, stamceller, abort: det er sikkert kjempemange tema som er vanskelig å skulle stå i som forsker, men i alle fall innenfor mitt felt så... vil jeg si det at jeg tror det er viktig å vise hvor jeg står som forsker, som veileder, som mor... altså: mitt og min livssituasjon, og ta utgangspunkt litt i den. Så jeg er også veldig tydelig på det: jeg bruker ofte min sønn i formidlingen: jeg er født i en 300 ppm-verden, og han er født i en 400 ppm-verden. Han vil dø i en

helt annen verden enn den jeg lever i nå. Altså bruke litt av det generasjonsperspektivet. Det betyr veldig mye for meg.

Og det er litt av grunnen til at jeg liker å formidle til unge. Fordi at jeg er faktisk veldig opptatt av hvilken verden vi skal, og kommer til å få. Ikke bare det der "vi skal overlate verden...", det er ikke den tanken, men det er veldig ... vi får en veldig annen verden. Og det tror jeg er viktig for å gjøre det unge oppmerksom på. Og så er det veldig viktig for å gjøre dem som er ansvarlig, og kan ansvarliggjøres nå, klar på at vi kan gjøre ting *nå*. Fordi det koster jo noe *nå*. Hvorfor tror folk at forsikringene går opp? Det er ikke bare fordi folk er dårligere til å ta vare på husene sine, men det er jo også fordi det er en annen vær-situasjon, og mange hus i fremtiden vil kanskje ikke få forsikring, fordi de har bygget så tett innunder et berg, eller for nært en elv, eller ... alle disse tingene som vi ser i dag, som vi er opptatt av at dette er noe som skjer *nå*. Og det vil bare manifestere seg sterkere og sterkere, og lokalmiljøer vil bli sterkt påvirket av det. Så litt den der lokalkunnskapen ... når jeg går ut og formidler: så bruker jeg mye tid på hvor er det jeg skal, hvem er det ... hvor er det skoen trykker? For dem som bor her? Og hva kan være aktuelt for dem å snakke om?

Og jeg har ofte blitt spurt "hva synes du om oljeboring i Lofoten?" og det kan være tøft å komme... du kan være ute i Lofoten i et miljø der halvparten av klassen er opptatt av fisk, og den andre halvparten er opptatt av å få seg noen fantastisk gode jobber hvis de kan jobbe i oljenæringen. Så da må du bare ta den dialogen der og da. Alt fra elbil: du får spørsmål om alt mulig. "Hva gjør du da? Hva gjør du for å redde klimaet?" "Du fløy jo her i dag? Hvorfor gjorde du det?"

Du må vise at du ikke er en sånn super ... det er jo ikke Al Gore som drar rundt her akkurat, da. Med de ... de økonomiske mulighetene han har for å være utslippsfri. Det koster å være utslippsfri, som han er. Så ... nei, jeg tror ikke at du taper noe på å være ærlig, og si din mening. Jeg tror det er viktig.

Hvordan synes du forskningsjournalistikken fungerer i Norge i dag?

Både og. Jeg kunne ønske meg at det var mer av den. Jeg tror faktisk at folk synes det er gøy å lese litt om forskning. Men jeg er veldig glad for disse innsiktsartiklene, mulighet for å kunne skrive ... jeg skylder Bergens Tidende en innsiktsartikkel, men jeg gleder meg til å skrive den, det gjør jeg. Og det ... jeg håper at de står det løpet ut, at de forsetter den satsingen.

Men hva synes du egentlig om nivået ...

Nivået på den?

Nei, ikke nivået som sådan, men den formen for formidling. For det egentlig ikke annet enn å la deg få lov å skrive?

Ja, men du får veldig støtte og hjelp, da. Jeg har kolleger her som har blitt båret frem og fått.. og blitt veldig glad for den hjelpen de har fått.

Ja, men er det forskningsjournalistikk, eller forskningsformidling?

Nei, det er mer formidling enn ... Men samtidig får du journalistens hjelp med journalistens blikk til å få det formet.

Ja, men det er fortsatt formidling, eller?

Ja. Jeg kunne ønske at forskningsjournalistikken var mer oppsøkende og mer gravende. Samtidig ser jeg at de små avisene kan ha en utfordring med å .. hvis det står mellom å sende noen ut for å ta fotballturneringen eller en eller annen event som skjer i en kommune, fremfor å gå og grave litt innen forskning, så kan det sikkert være et problem på desken, hvor det skal gå ... men de store avisene synes jeg burde ta mål av seg til å drive bedre forskningsjournalistikk enn det de gjør i dag. Det tror jeg.

Jeg ser de som ... de som er det ... jeg har opplevd noen ganger at vi har hatt en kjempegod historie, men så får vi "beklager, jeg må skrive om noe annet". Sant? "Jeg har blitt satt til å skrive om det og det".

Vi hadde noe nå sist, hva var det ... jo, da var det Ukraina. Sant? Da smalt Ukraina. Samtidig som vi hadde en god historie, sant? Glem det — nå er det Ukraina som skal skrives om. Da blir vi kjempeskuffet, så klart, men sånn er jo hverdagen ... jeg skulle jo ønske det var økonomiske muskler i en avis til å ha rendyrket forskningsjournalistikk. Der er det vel kanskje egentlig bare Aftenposten som har ... det. I Bergens Tidende er det dugnadsarbeid, har jeg inntrykk av. Selv om når de skriver det, så er det godt, og folk leser det, og folk liker det, ja. Så ... ja. Men at det ikke bare blir sånn .. som vi snakket om, ikke bare blir den historiegjengivingen, som vi snakket om, men at det også blir kritisk lys på forskningen. Og da mener jeg det positive, kritiske lyset.

Du mener det ville gavnet forskningen også?

Ja, jeg tror det.

Har du respekt for journalistene du er i kontakt med?

Ja, absolutt. Veldig respekt. Jeg hadde aldri klart å fungere på sånne tidsskjemaer som de har. De gangene hvor jeg liksom har sittet og pratet med noen på telefon, og så går det en og en halv time og så kommer det DEN storyen ut av det, på epost. Det hadde aldri ... jeg har kjemperespekt for den måten å form en historie på, og se scoopet, og ... nei, det har jeg kjemperespekt for.

Hvilke forventninger har du, enten du får kontakt eller tar kontakt med en journalist?

Ehm ... det første er jo at jeg vil at de skal være opptatt av meg og mitt, selvfølgelig. Det er jo det naturlige, selvfølgelig. Altså: om *journalister* er opptatt av at noen leser det de skriver, så! Jeg tror vi har noen sånne sammenfallende natur, der! Det tror jeg. Altså: vi er begge noen primadonnaer, på hver vår måte. Og der har jeg funnet litt sånn: de som jeg har, jeg tror vi har trigget hverandre litt på samme måten der. Altså jeg vil gjerne se at mitt kommer på trykk, og de vil gjerne ha en god historie. Og den symbiosen, hvis den klikker, er jo helt dynamitt. For begge parter er jo opptatt av å få navnet sitt på trykk, på en måte, og helst så langt frem i avisen som mulig. Har du fått en liten sånn header på forsiden, så er jo det helt glitrende! Og de sier de jo også. "De kommer til å kjøre den i morgen, det blir lørdagsutgaven, og den kommer langt frem." "Yes, dette blir bra": eller du får beskjed "denne kommer online, men vet du hva? Jeg skal sørge for at den blir liggende oppe lenge".

Så jeg ser at det betyr kjempemye for dem: det er et hakk i skjeftet. "Yeah, der fikk jeg historien", sant. Og jeg tror hvis vi skjønner det, så ... så ... jeg tror det kan bli en god sånn felles symbiose, jeg altså. Og det tror jeg ofte at journalistene kunne solgt litt mer noen ganger, når de tar kontakt med forskerne. Og si at ... "jeg er faktisk ute etter en god historie, men det er vel du også?"

Så, ja.

Hva — som amerikansk journalistikk, som bruker andre til å kommentere forskning, hvordan ville du være komfortabel med å kommentere andre sin forskning her i Norge?

Mwo ha ha, hi hi! [Tilgjort ondskapsfull latter]

Neida! He he he.

Da ville 9 av 10 forskere sagt "kan jeg gjøre det anonymt?" fordi vi er en veldig, veldig liten sølepytt her i Norge. Og gud bedre meg hvis du trækker noen av nestorene på bena! Jo, jeg tror jeg hadde gjort det med stor respekt. Det er sikkert noen jeg ikke ville gjort det for eller mot, det tror jeg, men ... å kommentere kolleger i Trondheim, i Oslo og Tromsø? Det tror jeg at jeg hadde gjort med stor respekt. Jeg tror det hadde vært litt verre å kommentere noen på gangen her, altså hvis det hadde vært innenfor samme ... men det hadde sikkert ikke vært så aktuelt innenfor journalistikk heller, å ta liksom .. å spørre noen på nabokontoret hva de synes om en lenger nede i gangen om hva de synes ...

Forhåpentligvis hadde ikke det vært påtenkt...

Nei, sant. Men det [å kommentere] det tror jeg at jeg hadde synes var litt spennende. Det er jo på en måte en sånn review-prosess. Eller unnskyld ... en ... fagfelleevaluering. Sant? Og hvis jeg synes at dette arbeidet er virkelig bra, og jeg synes at mine kommentarer vil gjøre det bedre, da velger jeg å ikke være anonym. Da synes jeg de skal få vite hvem det er som har gitt dem noen råd, og gjerne innledningsvis si at "dette arbeidet er veldig bra, det må komme på trykk, men jeg har noen momenter som jeg synes dere må jobbe med, og det er noen svakheter med arbeidet: følger dere dette opp blir det bedre". Det er jo en sånn fin måte å gi kritikk på: det har jeg vært veldig glad for noen ganger når jeg har sett; "åh jøss, er det han eller hun som har skrevet?" det er jo litt ekstra gøy, da.

Så det går jo på litt sånn fagrespekten, der egentlig man alltid som forsker har kunnet ... det sier jeg til mine studenter: når dere får disse første tilbakemeldingene fra fagevalueringen, så kan det være beinhardt: men det er jo faktisk et menneske som har sittet og lest arbeidet ditt i lang tid, kommentert det og selv om de sier "major" altså store forandringer må til for at det skal publiseres, så er det litt sånn luksussituasjon, at det har sittet en og gått gjennom arbeidet ditt. Og hvis at det er aktivt publiserende forskere, så er det luksus! At andre uttaler seg om det.

Så da bør man også tåle en sånn ...

Man må tåle det! Det er jo enkelte fagfelt hvor man gjør det med enn andre. Medisin, for eksempel! Medisin bruker jo mye mer ekspertuttalelser fra andre. Der de gjerne går til andre fagmiljøer og spør. Det er vel stort sett i medisin jeg har sett det. Veldig lite i andre. Kanskje fordi deler av medisinen eller behandlingssituasjonen kan være kontroversiell. Så har du andre som homeopatene, kvasi versus ... ja. Den typen. Men. Nei, jeg tror det kunne vært positivt. Det kunne også aktualisert forskningen litt mer, fordi at ... eller: aktualisert historien litt mer, fordi at de de spør kan gjerne sette det inn i en sammenheng. Altså: "det Bergensgruppen har kommet frem til, er faktisk verdensledende på dette feltet, og nå har de gitt ny innsikt". Du kan få liksom den vinklingen på det. Eller du kan si "en svakhet med studiet er at det er faktisk bare ett studie, men det viser veldig spennende muligheter for fremtiden, så vi håper vi ser

mer fra det". Så du kan jo gi en veldig sann ... altså. Som tar frem både svakheter og styrker.

Men jeg tror det å spørre en ekspert, og kopiere de litt fra det amerikanske, det tror jeg kan være veldig spennende, også fordi flere forskere vil lese det.

Så jeg har alltid blitt fortalt ... det var faktisk en engelskmann som fortalte meg det, for vi snakket om det å formidle og forske og sånt. Så sa jeg det at jeg får nå ofte litt sann dritt slengt til meg. Så da han "det skal du ta som en kompliment, det betyr faktisk at folk har lest det!".

He he he. Og de har blitt agitert, liksom! Noen har brydd seg!

He he. Vi snakket litt i sted om det å snakke med journalister, og at man har hatt tid til å sette seg inn i ting og har litt kunnskaper på forhånd. Tror du det er viktig for en journalist som skal skrive om det du formidler?

Både ja og nei. Jeg tror at noen ganger kan det være gøy å bare komme inn helt sann "bare fortell meg". Sann har jeg hatt noen ganger. "Fortell meg hva du holder på med". Og da kan jeg huske hun fra Innsikt i Bergens Tidende, og jeg begynte å bable og snakke om havstrømmer og demninger som brast og sann og sann — og hun sa "jeg tror du må ta det helt fra begynnelsen", sant? Hvorfor er havet viktig, og sånt og så ... ja. Og det kan også være en sann fin måte. Jeg føler at vi endte opp med et utkast til det som kan bli en god historie.

Men andre ganger så kan du komme lenger i journalistikken og i historien hvis det er litt innsikt der. Altså sann at jeg ikke trenger å fortelle deg hvorfor Golfstrømmen er viktig, og hvorfor havstrømmene våre er viktige. Vi kan begynne å si at "nå har vi ny kunnskap om Golfstrømmen", der jeg vet at du innledningsvis kan skrive at "Golfstrømmen er viktig for Norge sann og sann, og ny forskning viser at..." — altså at vi ikke trenger å ta hele den der innledningen. At jeg kan gi deg kjernen [i det som er nytt], og at journalisten tar innledningen og ... på en måte gjør seg opp en liten mening i en sann avslutning og...

Jeg føler at god journalistikk er jo også hvis ... hvis vi ser litt av journalistens personlighet i det. At vi ikke bare blir ...

At man blir litt personlig?

Ja, man kan være litt personlig. Og en rollemodell der er jo Ola Mathismoen i Aftenposten. Også fordi at han tar litt stilling. Han tar stilling. Og det får han bare gjøre. Det er hans greie, den historien. Jeg skal ha sitatsjekk på hva jeg har sagt og sann, men hva han sier det trenger ikke jeg å forholde meg til. Det føler jeg er ... det er der jeg skal ... jeg var på en sann debatt på Litteraturhuset. Hva var det som var temaet da? Farlige journalister eller forsiktige forskere eller et eller annet sann ... i det brytningsmønsteret der. Jeg tror en av de siste tingene jeg sa der var at vi skal tørre å gi litt slipp. Og heller bli positivt overrasket over hvordan historien kan utvikle seg, og gjøre det.

Men er du ikke bekymret for unøyaktigheter, feil, at folk kan få feil inntrykk ut fra det journalisten skriver til slutt?

Ja, det jeg sier er at det jeg uttaler meg om faglig, bør jeg få en sitatsjekk på. Men rammen rundt historien og rammen rundt journalistikken, det føler jeg at vi må gi litt slipp på, altså. Med den faren, som du sier.

Men hvorfor vil du da gi slipp?

Jeg tror det kan, i det lange løp, så kan det gjøre ... det kan bli mer og bedre journalistikk ut av det. Bedre formidling, rett og slett. Jeg tror det. Fordi det går på er jo det at jeg sier det at "du kan få lov til å forenkle litt av det jeg sier. Jeg er ikke så redd for at det blir litt tabloid.". Og det er ikke bare fordi all media-eksponering er god eksponering. Det er ikke det samme, bare jeg kommer i avisen — det er ikke det jeg sier. Men jeg tror noen ganger, ved å gjøre det, så kan du få en litt aha-opplevelse, at det er faktisk en god ting. Og faktisk det å få litt hjelp til den forenklingen, og litt sånn ... litt overskriftene. At du tør å si at "jah .. vi kan kjøre en litt sånn hårete overskrift på det, vi kan vinkle det litt på en annen måte". Jeg har ofte fått det spørsmålet: "hva om vi vinkler det sånn?" og så kan jeg tygge på det litt, og så kan jeg jo si "jah... skal vi gjøre det?" og så kommer folk og sier "du, den der historien var jo spennende! Det ante jeg ikke, at det var sånn dere tenkte!".

Du tenker da på journalistene som eksperter på formidlingsbiten av det hele, og at en forsker må la journalisten få lov å gjøre sin jobb på det feltet?

Ja, akkurat. Og som en skriver. I en helt annen sjanger, enn det jeg er i. Ja. Og ... og ... i dag så: vi må jo si at, som du sier, om det ikke gir så masse sånn gull og grønne skoger her på Universitetet, formidling, sant: du skal helst være 65 år, og ha skjegg for å få Meltzerprisen. Jeg kommer jo aldri til å få den, samme hva jeg gjør, det vet jeg jo da, men ... det som jeg ser ... altså, det var et seminar for medisin: hvorfor skal vi formidle? Jeg ble invitert for å snakke om hvorfor vi skal formidle.

Og medisin, de er jo, bortsett fra kjernefysikerne, er jo de skarpeste av de skarpe. De er kjempedyktige forskere, også fordi de utfører håndverket sitt hver eneste dag. De både forsker og skjærer i folk. Og de var jo veldig sånn "hvorfor skal vi gjøre dette? Vi har så liten tid, vi er et lite team: hvorfor skal vi?"

Mitt mantra er: du blir synlig. Hva er det forskere vil aller mest? Jo, det er å bli sett. Og her er sånne klare bevis på at hvis en historie er kjørt skikkelig, og dette var internasjonal forskning, det var i New Scientist, Scientific America og National Geographic, så kan jeg se på nedlastingstiden... altså, nedlastede artikler fra journalen, at før og etter disse sakene var kjørt i media, så tok det helt av, fordi folk vil lese historien. Og da er det jo mine egne kolleger som blir litt fenget, da. Så det betyr at du laster ned — det er flere som bruker forskningen din, og det betyr at siteringsindeksen din kan gå grovt opp. Det var veldig positivt.

Og så det neste: det punktet i alle EU-søknader, og NFR-søknader [Norges Forskningsråd] nå som heter Dissimination Plan. Den er helt ny. Hvordan skal du formidle forskningen din? Og der kunne jeg vise til en søknad som vi hadde i ... prosjektet er ferdig nå, så det var i 2011. Da fikk vi score 7, som er toppscore i NFR, og de sa det at i hele bunken, som var sikkert 330 søknader, så var dette den beste Dissimination Plan de noensinne hadde sett. Det var helt sånn ny, banebrytende.

Så da får du kanskje.. da sier jeg.. kanskje du får 6 på noe, og så får du 7 på den: og da få du de pengene du er ute etter, fordi du har en klar og tydelig formidlingsplan. Noe som er utenfor det vanlige, som ofte er: jeg skal dra på forskningsmøte, jeg skal publisere i journaler, jeg skal ha en intern workshop. Sant? Skikkelig introvert.

Men når du sier faktisk at du skal på skoleturné, jeg skal skrive innsiktsartikkel, vi skal sette opp en webside, vi skal være kjempeaktive på sosiale medier, og har vår

egen twitterprofil på prosjektet ... og ... det noterte medisinerne og sa at ja: det er grunn nok til å gjøre det. Grunn nok.

Så om du ikke har en motivasjon for formidling i seg selv, kan altså det å faktisk få mer forskningspenger være et insentiv nok?

Ja! En skikkelig gulrot i det. Og det å være synlig ... det var fascinerende, for det at ... nå står det litt stille her, men vi hadde en sånn mediedag her på Universitetet i Bergen, hvor alle mediehusene i Bergen var til stede, og vi snakket litt om formidling, og vi brukte en del gode eksempler på gode formidlere. Og da er det en som driver ... Bergen Cancer Cluster. Et senter for fremragende forskning. En eldre forskergruppe.

De har jo da sin egen sånn pressekontakt. Og det er fantastisk symbiose mellom de to: altså de var oppe begge to og snakket. Han som fortalte om denne her rødhårede sprø journalisten som kom inn med en rød bull i hånden, og "eg skal formidle for deg", og han som var veldig sånn introvert eliteforsker på kreft, som skal plutselig begynne å formidle forskning, som har blitt helt fantastisk flott! Fordi at dette er jo noe folk er opptatt av. Dette er virkelig spennende å lese om banebrytende ny kreftforskning som redder liv, og som har det blitt en sånn ... en annen du intervjuet, så er det de, altså! Det er virkelig ... det var .. virkelig en spennende måte. Og hvordan han fortalte — de har gått *helt* utenfor rammen, tørre å være mindre faglig, tørre å vise sårbarhet. Så det ...

Jeg skal lete opp fra programmet, men du har epost så jeg skal lete opp til deg. Husker det ikke akkurat nå. Jeg er så dårlig på navn! Men kom igjen hvis det er mikrofossiler på latin, der kan jeg alle sammen! He he.

Men det viser jo det at et miljø som er voldsomt elitisk og voldsomt faglig, og vil ikke sitéres feil, som da begynner å gå litt i ... litt utenfor og .. skal ikke si de er tabloide, men de slipper historien litt. Og de ser at effekten er veldig bra. Folkehelse er viktig! Og ... de må ta litt regien på det selv.

Og så får man en annen motivasjon, som du sier — man får et ansvar både fordi pengene man bruker kommer fra staten og folket, og fordi man ikke får penger med mindre man formidler.

Ja, disse har et senter for fremragende forskning: de får 30 millioner i året i ti år. Det er helt enormt i forsknings-Norge å få de pengene! Og da har du ... sånn er det på Bjerknes: jeg tror Bjerknes har satt litt tonen for hvordan disse sentrene for fremragende forskning skal formidle. At vi har et *ekstra* ansvar, fordi vi forvalter disse enorme summene, i en hel generasjon nesten. Vi har ansvar for faktisk å vise hva vi holder på med. Og jeg tror da ... det har ansporet veldig mange. Vi har et nytt senter her oppe i 4. Som heter GeoBio. Liksom the Big Bang og verdens eldste liv, bakterier på havbunnen og de er også sånn at "hvis vi først er der nede på havbunnen, hvis vi da filmer — så blir det jo helt fantastiske ting vi senere kan vise, sant? Og store overskrifter og TV-programmer. Så ... så jeg tror det satte litt en ny norm. At Bjerknes fikk masse pes i begynnelsen fra sånne gamle universitetsmiljøer for at vi gikk mye ut i media og at vi hadde en veldig klar medieprofil. Men i dag kan du jo ikke la være med å ha det, nesten, føler jeg.

Fordi at?

Fordi at ... fundingen er sånn. Inntjeningen vår, forskningspengene: forskningsrådet de sier helt klart at de gir ikke penger med mindre dere har en klar og tydelig plan for

forskningsformidling, som faktisk vi kan måle. Så det er en indikator når du skriver årsrapportene, så skal du skrive i massemedia, TV-innslag, kronikker: hele. Det er masse! Før eksisterte ikke disse menyene i det hele tatt. Og nå putter de inn .. jeg kan jo putte inn 52 populærvitenskapelige foredrag — yey! Jeg har nådd målet. 2 artikler i ... ja, altså du kan virkelig putte på en sånn.. sluttrapport nå: 21 internasjonale presseoppslag på grunn av en Science-artikkel, sant? Det er klart at dette legger Forskningsrådet merke til. De legger det ut på hjemmesidene sine, de bruker det overfor bevilgningsmyndighetene, og sier at: jo, faktisk: forskningen vår er synlig i Norge. Vi har enkelte grupper som er veldig langt fremme, de har fått mye midler, de har forvaltet dem, de formidler det. De er ikke bare publiserende lengre, dette er liksom sånn folkeopplysning.

Er det bare positivt? Å holde på sånn?

Både ja og nei. For det kan bli veldig ujevn konkurranse. Der noen miljøer får da ... altså: høy synlighet, og kanskje også får mye penger på grunn av det, sant. Hvis jeg sitter som politiker, spesielt i departementene, og direktoratene som sitter på pengesekker, miljødirektoratet, sant? Da kan .. sitter på store forskningsmidler, og det er jo det kritiske i forsknings-Norge: så mye forskningsmidlene våre er kanalisert gjennom politisk styrte programmer. Jeg synes det skulle vært mye mer fri forskning. Den frie forskningen er jo den, der hvor ting virkelig utvikler seg, og det blir "petter smart-ete", det blir nye medisiner. Men hver eneste politiker har liksom sine kjepphester for hva de ønsker kanalisert av forskning, som de skal sole seg litt i glansen av. Og ... det negative der er jo at hvis du er veldig tydelig i media, sant, så ser jo også politikerne at her kan de spille med: her kan de sole seg i glansen av dette miljøet. Og da kan ... det kan jo bli veldig ujevn konkurranse.

Fordi at i den frie fors... du kan si det sånn at Bjerknessenteret vinner jo på de tøffe konkurransene, altså EU og NFR-konkurransene, vi har sterke CV-er, vi vinner fordi vi er gode. Men samtidig så får vi tilført en del midler sånn over UD og direktorater, som bare gis ... uten noe fagfelleevaluering, uten noen testing. Sikkert veldig mye på grunn av at vi er synlige. Og det ... det tror jeg kan være en veldig negativ side av det. Der det sitter kanskje miljøer som er ... altså uavhengig av klima. Bjerknes er et litt dårlig eksempel der.

Men ta medisin, kanskje. Noen er veldig tydelig, men eksperter noen steder som ikke har en stemme, ikke har en kanal: ikke får disse midlene. Mohn gir ikke dem 40 millioner på grunn av at de ikke har vært så mye i media, sant? Hvis jeg hadde sittet med sjekkboken hjemme og tenkt at "i dag tror jeg at jeg donerer 10 millioner denne uken her jeg, til en eller annen form for medisinsk forskning", sant? Og så sitter jeg og kikker litt i avisene og på nyhetene og sånt? "Der er det noe miljø i Bergen og sånt, kjempegreier, de er sikkert de beste — jeg gir dem pengene". Men kanskje ekspertene sitter et helt annet sted. Det er bare én gruppe som har vært flinkere med mediesynlighet. Det er negativt. Forferdelig negativt.

Ja, det er sant. Men har ikke media også et ansvar? Du sier du er flink til å ringe til media, men er media flinke nok til å ta kontakt andre veien? Og finne de som —

Nei, det tror jeg ikke. De må grave dem opp! Og det er helt riktig. Jeg har ... altså .. dyktige, faglige folk som sitter oppe i Tromsø, som sitter liksom ... litt sånn gjemt og skjult. Som gjør like spennende ting, og mer spennende ting, og kanskje mer samfunnsaktuelle ting: men ikke griper det momentet, sant? Og jeg tror ikke jeg hadde drevet med så mye muntlig formidling, og tatt litt mer steget ut hvis jeg ikke hadde blitt utfordret av en som nærmest kom utenfra, som den gang Siri Kalvig. Det er ikke tvil om.

Jeg måtte ha litt sånn ... et spark i ræven. Fordi at vi hadde snakket mye på Bjerknessenteret om at kanskje flere skal bli synlig, og flere skal bli sett. Men jeg tenkte jo ikke på meg. Hvorfor skal jeg? Eystein Jansen og Helge Drange er de som er våre talerør, liksom, og hvordan kan jeg liksom finne min rolle? I dag så utfyller vi jo hverandre. For vi har *vidt* forskjellig stil. Jeg har aldri opplevd Eystein være så tabloid som jeg er. Han er FNs klimapanelts talsmann, og uttaler seg med grafer og sikkerheter og prosenter og alt mulig. Og jeg bare sier: skipp grafen, altså! Får jeg et flott foto av liksom .. havet som stiger så kjører jeg det, når jeg snakker om havstigning.

Hehe. Et søtt bilde av en isbjørn så er det gjort?

Ja, omtrent. Jeg bruker ikke så mye isbjørner, men jeg bruker masse sånn ... mange andre fine bilder. Men vi er da på helt .. helt forskjellige måter å formidle på. Men allikevel utfyller vi hverandre veldig. Og vi gir hverandre veldig mye tilbakemelding. Vi deler powerpointer oss i mellom: funker det, funker det, har du en graf ... det er jo en del av det. Det krever en del raushet. Og også sånn "jeg kan ikke dra, kan du dra i stedet?" så det er veldig sånn dele og raushet der, da.

Selv et sånt litt sånn ... fete media vet at du får kjempemye eksponering. Og det deler vi på. Det er ikke sånn at det er en som klamrer seg til det, da. Og du kan jo bli litt sliten av det også.

Er det noe du nå føler du ikke har fått sagt?

Jeg tror jeg har sagt veldig mye! He he he. Nei, jeg har ikke noen sånne store fyndord å komme med. Bortsett fra at jeg tror det er viktig at .. det er viktig å vise den ... jeg har jo mest med formidlingen å gjøre. Jeg tror det er viktig å .. å vise og på en måte snakke mer om den verden der ute som er utrolig glad for å få fagformidling, som er veldig glad for å få besøk. Jeg tror vi er en veldig sånn .. vi sitter her veldig oppe på Høyden [dobbelbetydning: Universitetet i Bergen ligger på det som kalles "Høyden" i Bergen] og er veldig lite ... på byen.

Det høres ut som om du beskriver et litt sulteføret publikum?

Ja! Et litt sulteføret publikum. Jeg skjønner ikke hvorfor vi ikke kan ha — altså: jeg håper jo når museet blir bygget om og det blir fikset, og det blir kort avstand fra sentrum opp på museet, at vi kan kjøre litt sånn lørdagsuniversitet, litt sånn åpent hus og at folk kommer. At det blir en sånn ... litt sånn salongkultur som det var i gamle dager, men ikke for den øvre borgerlige middelklassen, men folk som er litt nysgjerrig: hva er det de driver med der oppe på Høyden? At vi kan ha litt sånn "denne lørdagen skal vi ha sånn og sånn, denne lørdagen skjer det og det — åpent hus". Vi har fått noen sånne sesjoner. Jeg kan huske vi hadde James Hansen på besøk. Hadde oppslag i Bergens Tidende: åpent hus. Og jeg må si det kom mye mer folk opp fra byen en det kom fra Universitetet.

Og det var veldig gøy. Og det var stappfullt der oppe, og folk satt rundt omkring alle veier. Og det var ikke liksom bare menigheten som kom, men folk som ble trigget fordi at det var en ung, sommer.. en som hadde vikariat i Bergens Tidende, som bare bestemte seg for at "jeg bare møter opp på togstasjonen jeg, når James Hansen kommer med toget, og så intervjuer jeg han. Og så ble det et oppslag da, dagen før foredraget skulle være. Og så fikk vi jo også ... så fikk han sagt "i morgen skal han, det er åpent oppe på studentsenteret, og han skal ha foredrag", så det ble den lille

triggeren som skulle til. Så jeg håper jo at media kan spille på lag med noe sånt, da, og kanskje beskrive litt ... ” i morgen er det åpent hus, og det blir formidling”.

Så jeg tror Universitetet i seg selv har veldig mye å gå på. Nå har vi en mer utadvendt rektor, og det tror jeg er viktig. Jeg tror det er viktig å ha gode ”utenriksministre” og ”innenriksministre”, med det der å vise ansikt utad, det er kjempeviktig for rekruttering, for ungdom og alt mulig. Så jeg håper at vi kan bli litt mer spennig, der. Men som du skjønner: jeg er jo personlig veldig engasjert i det. Så jeg driver jo på med det .. store digitale prosjektet nå: DigUib. Blant annet digital undervisning der vi skal prøve å lage noe sånn MoC. Først en sånn engelsk versjon, for mer sånn generell klimakunnskap, men så vil vi rette også det mer mot folk flest. At folk skal kunne sitte hjemme i stuen sine og lære noe, og være med på onlinekurs som ikke krever noen opptaksregler, ikke annet enn at du har en epostadresse, så kan du være med på undervisningen på Universitetet og lære noe. Det håper jeg jo vi får til.

Appendix 6: intervju med forsker Hanna-Kristi Schrøder Leiros, Universitetet i Tromsø, 12. juni 2014.

Jeg lurte på om du kunne begynne med å fortelle hva du heter og hva du jobber som?

Det kan jeg. Jeg heter Hanna-Kristi Schrøder Leiros, og jeg er ansatt som forsker på Universitetet i Tromsø, Norges Arktiske Universitetet. Jeg holder på med proteiner og proteinstrukturer på Institutt for Kjemi.

Nemlig. Og du har drevet en del med forskningsformidling, så vidt jeg har sett?

Ja, jeg har prøvd, ja. He he.

Hva har det bestått i? Hva har du gjort?

Jeg har vært på Forskningsdagene, i september, der har jeg vært to ganger for å prøve å finne ut hva man kan ... ja, hva publikum vil ha, da. Det har jeg brukt litt tid på.

Ja.

[kunne] helt sikkert gjort noe annet, men det kommer.

Hvordan er det å formidle et komplekst fagfelt til folk som ikke har den samme bakgrunnen som deg?

Det er ... må man se på som en utfordring. Først så vil man gjerne ha med seg alle de her forskerdetaljene. Når man har vært på Forskningsdagene en stund, så skjønner man at mottageren er ikke interessert i detaljene, de er mer interessert i et litt større bilde, og så er de interessert i mer forenklete forklaringer. Ja, og da er det veldig viktig å komme med de forenklete forklaringene. Det er ikke det [at] man skal lyve, men det er mer det at man må forklare ting, og at man må hoppe over de store detaljene, og så man se det i et litt større, og et litt mer forenklet perspektiv. Det er på en måte en utfordring, men det pleier stort sett å være veldig, veldig artig.

Hvordan har tilbakemeldingene vært på det du har gjort?

Eh .. stort sett bra. Vi har ... det var en gang hvor vi ... hvor det — de som kom til forskningsdagene skulle få lov til å sette sammen et sånt atombyggesett, med plastikkuler og pinner og bygge et molekyl. Vi hadde tenkt at vi skulle bygge TNT, som er et sånt sprengstoffmolekyl, for vi tenkte at det var litt OK, kanskje for gutter og sånt. Så kom det en gammel bestefar, så sier han til oss "skal dere lære dem å sprengje? Det går jo ikke an". Så det var en sånn helt annen type informasjon som vi ikke hadde tenkt på ... vi hadde tenkt på ungdommene i byen, de hadde fått fri fra ungdomsskolen i byen ... og vi hadde tenkt dette skulle være interessant, men han hadde helt andre ... tanker i hodet. Sånn at ... ja, da skjønnte vi at det er mange ting man må tenke gjennom.

Ja, det ble litt andre perspektiver?

Ja. Men de tilbakemeldingene vi har fått det er at ungene, spesielt ungene, det er kanskje dem som snakker mest, de synes det er veldig artig å komme til stand, og få lov å gjøre ... hvis de kommer: å få lov å ta i en pipette, og bytte farge på noen ting, lage slim og ta med seg i en boks, så er de veldig fornøyd, at de har gjort noe. Så

kommer de tilbake neste år med en forventning at de skal sette seg ned på en stol, og så skal de .. skal vi ha en oppskrift om å gjøre noe. Det har vi fått veldig gode tilbakemeldinger på, skal vi si fra ungene, før de har gått fra standen. Ja.

Men du har også vært i kontakt med journalister, har jeg skjønt. Kan det stemme?

Ja, det kan vel det. Ja. He he.

Ja. Hvordan har det vært?

Det er en helt annen type ... journalistene har blitt mye bedre, det må jeg si. De har lyst til å forstå, og når de sender ting tilbake for sånn sitatlesing, så føles det mye bedre. Det er vanskelig å snakke med en journalist. Det er igjen, som jeg sier: du vil fortelle detaljene, og så må du hoppe litt over det, men det ... det går vel bedre nå enn det gjorde for noen år siden, er vel egentlig svaret.

Er det på grunn av journalistene, eller deg, eller begge deler?

Begge deler, tror jeg. Ja. Jeg synes journalistene på en måte kan klare å få ... få bruke lenger tid på sitt. At de også prøver å skjønne hva vi holder på med, for eksempel, og så prøve å skrive det: prøve å skrive litt av det, og så kommer det sånne her litt enklere forklaringer på ... men det er som du sier: begge deler. Og så er det også det at kanskje publisiteten er viktigere enn at alt som står der er 100 % riktig. Det må vi som forskere bli flinkere til. Altså det er faktisk viktigere at det står en artikkel på trykk en eller annen plass eller på en eller annen hjemmeside, enn at det er 100 % riktig, alle ordene som står der.

Ja, akkurat. Hva tror du det er som har endret seg, både hos deg og journalistene i løpet av de siste årene, som du sier?

Hm ... jeg tror kunnskapen til mange av leserne har .. på en måte økt. At nå kan alle si DNA, og flere kan ... jeg vet ikke om de skjønner, men de har lyst til å sette .. vite om disse små detaljene. Det er vel noe som ... og, jeg tror også de har blitt ... kanskje de har litt annen bakgrunn, altså ikke bare ren journalistikk, men har ... om man leser på forskning.no så ser du at journalisten har en fornuftig bakgrunn til å prøve å formidle det vi holder på med. Tror jeg.

Hva legger du i "en fornuftig bakgrunn"?

Nei, at de kanskje har biologibakgrunn, eller litt mer realfag. Ikke bare den teknisk skrive-tingen, men at de har litt realfagsbakgrunn, for eksempel.

Da har du drevet med både forskningsformidling, og så har du vært borti forskningsjournalistikk. Da lurer jeg på om du kunne du ha sagt meg hva du tenker at forskningsjournalistikk er?

Ja, jo. Det er jo å banke på døren til de forskerne som sitter nedgravet i detaljene sine, og spørre hva de holder på med. Og så er det kanskje å rope "halleluja" eller å lamme oss når vi har publisert resultatene våre i en artikkel, der det tekniske fagspråket står. Ja. Det er jo også når du leser i VG, så har de også en sånn der faktaside, sant? Der mye av det som står der er jo hardcore, altså: ordentlig vitenskap. Så kommer ... så kommer det opp.

Hvis jeg skal være litt kritisk, da, så er det kanskje en slags forskningsformidling, og ikke nødvendigvis forskningsjournalistikk. Er du med på tanken? Mange mener

journalistikken skal drive med det også, men kanskje i tillegg være litt "amerikansk", på mange måter? Der amerikansk forskningsjournalistikk ofte er mer kritisk, der man stiller spørsmål ved metoder og så videre. Tenker du at det er noe som kunne vært drevet i Norge også?

Hvilken type medier tenker du skulle drevet med det? Nå har jeg bare nevnt VG.

Det er kanskje ikke så mange medier i Norge som driver med dette, men for eksempel "Science" i USA har egne forskningsjournalister, hvor man tar tak i resultater og forholder seg kritisk til dem. Jeg vet ikke om du har opplevd noe lignende i Norge?

Nei, da er det nok helst kollegaer, og internt fra folk som sitter på kontoret. Da er det gjennom et blad som er sånn internt, internt på Universitetet i Tromsø, hvor de har prøvd på journalistikk. Da skjønner jeg hva du mener. Der har de prøvd å skrive litt om resultater som mine kollegaer har fått, for eksempel. På en mer sånn... forståelig måte.

Men hvordan synes du media i Norge fungerer i dag, da? Med tanke på forskning og vitenskap.

Jeg tror det kunne vært bedre. Altså: jeg har en sånn følelse av at ... at kanskje ikke alle har lyst til å lese om forskning, men jeg tror det er mye bra som foregår. Men jeg har følelsen av at i Sverige så har forskning fått en høyere status, at de har ... at de ser på det på en annen måte. Men jeg tror den kan bli bedre i Norge, men ... og de har Forskningsdagene som kommer hvert år, det er en bra ting, synes jeg.

Hva gjør man i Sverige, da, tenker du? Som gjør at det er mer forskning i media, eller?

Nei, men de satser vel mer, når de for eksempel har laget et nytt institutt, "her har vi 1000 forskere som skal prøve å hjelpe oss videre", mens i Norge der har vi ikke samme store input som kan gjøre det samme. Vi har på en måte noen små ... mindre fagmiljøer rundt omkring. I Sverige bruker de mer penger på forskning, i forhold til det vi gjør.

Akkurat. Opplever du at media tar kontakt med deg, aktivt? Eller er det du som initierer kontakt?

Nei, det er kanskje ikke jeg, men det er kanskje instituttlederen, lederen for Institutt for kjemi som gjør det. Nei. Jeg har ikke opplevd at media har tatt kontakt, sånn som jeg .. nei. Det har jeg ikke. Det er mer de ... administrasjonen både på fakultetet og instituttet som har formidlet meg.

Men tar du noensinne kontakt med enten media selv, eller noen eksterne for å formidle fagfeltet ditt?

Ja, jeg har jo sagt meg villig til å prøve å formidle mitt fagfelt, men ... det har også vært i forbindelse med Forskningsdagene, men jeg har ikke tatt kontakt med media selv. Jeg har noen kollegaer i Oslo som har gjort det.

Hvordan er det i miljøet ditt, da. Er dere aktive, positive til det å formidle til verden utenfor? Gjør dere det aktivt selv?

Nei, vi gjør det vel i for liten grad. Vi gjør det av og til, men ... det er vel mer, sånn som i mitt tilfelle: hvis det kommer en mulighet så tar man den, men vi ... har ikke gått ut så vidt jeg kan huske. Nei.

Er det noen årsak til det?

Nei ... egentlig ikke.

Nei. Dere skal vel gjøre andre ting også?

Ja, men det er en .. et fokus på å formidle til skoleklasser og til andre folk. Det er mye mer fokus på det nå enn det var for 10 år siden, for eksempel. Ja.

Er det noen spesiell grunn til det? Eller er det bare en sånn strømning i tiden?

Ehm. Nei... jeg tror det ... altså forskningsrådet krever også at du skal prøve å formidle ting på en forståelig måte, og ikke bare i vitenskapelige tidsskrift. Og også Institutt for kjemi har sagt at det er viktig å kunne sette ord på det man holder på med.

Ja. Akkurat. Men opplever du at det er noen andre incentiver fra Universitetet til det å formidle, annet enn å si at "det skal vi gjøre"?

Ja, det er ... ja, det er noen ganger, så er det flere initiativ fra Universitetet, det er det.

Men det er det sånn at du ... skulle til å si får noen belønning, noen kreditt, noen ære for å ha gjennomført noe formidling? Eller er det bare slik at det forventes at du skal gjøre det?

Ehm ... jeg får vel belønning, skulle jeg til å si, på lang sikt, men ... det er sånn ... grunnen til at man, i hvert fall jeg ikke gjør det, er at det er veldig tidkrevende, for å få det ordentlig. Vi laget en utstilling på museet, for eksempel: det er mange ting du må ta hensyn til, hvilke vitenskapelige ord kan du få lov til å bruke på en poster som skal henge på museet for den menige mann.

Så det er vel der det har stoppet litt for min del, men jeg vet at det er viktig.

Men det er litt tidsnød da, rett og slett, innimellom alt det andre du skal gjøre?

Ja, det er det.

Skal vi se. Beklager, nå mistet jeg tråden litt. Men av det du har formidlet, når du for eksempel enten har vært på Forskningsdagene, eller i media: er det noe — har kollegaene dine for eksempel, kommet med tilbakemeldinger til deg?

Ja, på Forskningsdagene så får man masse positive tilbakemeldinger. På den standen som vi hadde på museet, så fikk vi vel på en måte færre tilbakemeldinger, men det var også OK å gjøre. Det var en montasje som stod utstilt et halvt år på museet i Tromsø. Nei, så det ... stort sett positive tilbakemeldinger som har kommet.

Er dette også noe dine kollegaer synes er bra?

Ja, hos oss er det på en måte en frivillig sak. Du får jo selvsagt mest tilbakemeldinger fra de kollegaene som har gjort det året før, og som vet at det er en

del jobb, og fra de andre kollegaene som var med det året, vi var flere. Så stort sett er de fornøyde.

En del forskere som jeg snakker med, forteller at de opplever litt — både misunnelse og rare blikk av og til, når de driver med formidling til andre enn vitenskapelige kollegaer. Jeg vet ikke om du har opplevd noe sånt?

Nei, jeg tror ikke at jeg har lagt merke til det. Jeg har vel bare bestemt meg for at om man først står der, så ... nei, det har jeg ikke opplevd.

He he. Noe får man bare ignorere. Men når du skal formidle ting, så sier du at du forenkler en god del. Hva tenker du egentlig om det? Går det ikke på bekostning av det som er korrekt og sant?

Nei, egentlig ikke. Jeg har en mormor på snart 100 år, som du kan prøve å snakke med: en helt vanlig, oppegående dame, og når du kan snakke med henne om ting og resultater og sånt, så bør man kunne snakke med en vanlig mann i gaten om det samme. Man må ... man må bare tenke på hvilken type ord man bruker, så .. ja. Det bør ikke gå på bekostning, og man bør se an sitt publikum om det ... er en ungdom eller en voksen eller noe sånt, så de .. de små ungene som går i barneskolen hvor du skal så en sånn forskerspire, at de synes det er artig og har lyst til å være interessert i realfag og for så vidt matematikk og sånt senere. Det er målet vårt, å fortelle at det er artig, og at det er utfordrende, sånn og sånn. Da må man ... da bør man kunne snakke med alle typer mennesker. Man må bare prøve å ... ja ... tenke over hva man sier. Ja. På Forskningsdagene så har vi prøvd å ha med sånne posters, som henger bak, med forenklete forklaringer, og da ser du at de unge sitter og gjør eksperimenter, og de som er litt eldre ser på posteren som er bak, og prøver å få en sånn litt mer vitenskapelig forklaring på det forsøket som de gjør. Og det har vi fått gode tilbakemeldinger på. Så vi har prøvd å ha det på flere forskjellige nivå.

Så man må rett og slett tåle det at forskningen din blir litt — ja, jeg skulle til å si "avspist", eller forenklet i formidlingen til et annet publikum, da?

Ja, det må man.

Ja. Skal vi se.

Det er jo også på Forskningsdagene, hvis Forskningsdagene ikke har et tema hvor det jeg gjør på ikke nødvendigvis passer inn, så gjør man kanskje andre forsøk som er på en måte helt greit. Da er det det å være til stede.

Det viktigste er å formidle forskningen som prosess, heller enn kanskje akkurat dine resultater, tenker du?

Ja, da. Ja, det har jeg også gjort. Altså at ... at jeg har gjort andre typer forsøk, som overhodet ikke er det jeg gjør på laben, men det som egner seg, som er ufarlig, og egner seg på Forskningsdagene.

Er det noe spesielt du irriterer deg over i for eksempel media i dag? Med tanke på forskning og vitenskap.

Nei.

Du nevnte i sted at det kunne bli bedre?

Ja. Det kan det helt sikkert. Det kan jo hende at vi ... i mitt tilfelle da, hvor vi har vært på Forskningsdagene og gjort andre typer eksperimenter enn akkurat det jeg har holder på med da, men gjort andre typer eksperimenter da, som er á la det man har på et vitensenter. Så kan det hende at vi også burde ha gått til avisen Nordlys, som er den mest leste avisen i Nord-Norge, da, og invitert dem på laben, og snakket med meg og mine kolleger, og hva vi holder på med.

Men er ikke dette noe avisen Nordlys kunne gjort også? Tatt kontakt med deg, for eksempel, tenker du?

Jo, det kunne de også. Da hadde de sikkert tatt kontakt med fakultetet eller administrasjonen, og ikke direkte med meg som forsker. De vil ha kontroll på det.

Er det en politikk på Universitetet at media ikke har lov til å ta kontakt med dere direkte, eller?

Det husker jeg ikke. Men det er en sånn der formidlingsenhet på en måte, på fakultetet, så ...

Hva synes du om det?

Nei, det er for så vidt greit. Altså ... de som sitter i administrasjonen har sikkert litt bedre oversikt over meg og mine kolleger, men det er jo mange andre på fakultetet også, så ... det er helt greit at det finnes en sånn ... noen som har et sånn .. som jobb å skulle prøve å formidle det vi .. det vi gjør. Det synes jeg er helt greit.

Men: du kritiserte deg selv litt, at du kanskje kunne vært mer aktiv, men er det noe i norske medier du tenker burde vært gjort bedre eller på en annen måte når det kommer til det å formidle forskning, fra medias side, altså?

Godt spørsmål! ... Nei, jeg tror .. at de her dagsavisene og sånt, når de prøver å fortelle om kreftgåten og når vi har store ... gjennombrudd, så tror jeg at de gjør på en måte en ok .. intervjuer dem som har stått på laben, og har på en måte sanne faktabokser, som mange leser.

Ja, de kunne sikkert skrevet mer om den forskningen som pågår i Norge. Mhm.

Men når du leser sanne artikler: kan du gå god for innhold? Er det bra formidling, er det korrekt nok? Eller?

Ja, det synes jeg. Det er jo ikke der jeg skal publisere mine forskningsresultater. Men av og til så tar de jo fullstendig av, og ... for eksempel med at vi ikke måtte dra til Hellas for at det var så mye antibiotikaresistens der. Da vet jeg jo at de forskerne de hadde intervjuet syntes de [journalistene] hadde dradd det litt langt [i artikkelen]. Men samtidig var det jo blest om laben på sykehuset som holder på med det da, som jeg samarbeider med, da, så ... i et litt større perspektiv så var det var helt grei oppmerksomhet å komme med.

Du tenker at man må se det i et litt større perspektiv, som du sier, og ikke bare gå på de enkeltsakene som kanskje av og til blir litt ... blåst opp?

Ja, de blir jo det. Ja.

Men når du tenker på deg som fagperson, og når du leser artikler i media, føler du at det er spørsmål som kanskje burde vært stilt, som ikke blir stilt?

Jeg vet ikke helt hva jeg skal svare.

Eller perspektiver du kjenner til, som kanskje burde kommet frem?

Som avisleser så er det stort sett greit. Blir det for mye detaljer, så leser ikke folk det. Nei. Jeg tror egentlig det er greit.

Men i hvilken grad synes du at du som forsker har et ansvar for å formidle dine ting til andre enn vitenskapsfolk?

Jeg har vel et ansvar, he he.

Hvorfor vil du si det?

Nei, det ... hvis man skal få aksept for at det skal komme mer penger til Forskningsdagene, for eksempel, og enda mer penger til min forskning, for å få ut resultater, så bør jo jeg også som forsker prøve å formidle hva jeg holder på med, og de resultatene vi har fått på laben.

Men burde det ikke holde, egentlig, å formidle det vitenskapelig? Skulle ikke det være nok for å få penger?

Nei, men de som sitter på Stortinget de leser ikke de journalene der jeg publiserer mine ting, så det tror jeg ikke er nok.

For hvor er det du får pengene dine fra?

Ja, det er Norges forskningsråd, og Universitetet i Tromsø.

Så vidt jeg har skjønt det, så krever Forskningsrådet nå i enda større grad at det er en plan for formidling når man søker om forskningspenger. Så det er vel noe du må gjennom også?

Jepp.

Hva synes du om det?

Jeg tror det er viktig. Det er tidkrevende, men er man en flink forsker må man kunne ta detaljer fra laben og prøve å fortelle om hva man gjør og hvorfor man gjør det. Hva det langsiktige målet er.

Men det er ikke noe du føler går ut over ditt arbeid som forsker?

Joda. Det gjør det, litt. Men det er nyttig å prøve å forklare det man holder på med.

Hvordan da, tenker du?

Nei, det her med å ... alt som man ikke har tenkt gjennom. Hvilke resultater kan man ha om ti år, for eksempel, og hva man skal fokusere på det neste halve året. Kanskje hvis en journalist spør "hvor langt tror du at du og dine kollegaer har kommet om ti år?", så er det kanskje ting man ikke har tenkt på. Da tror jeg man har godt av å prøve så godt man kan å forenkle og formidle. Det har med kommunikasjon å gjøre.

Hva tenker du kreves av en journalist som skal drive med forskningsformidling eller forskningsjournalistikk?

Ehm. Litt sånn ... fornuftig ... Det hjelper hvis en sånn forskningsjournalist har litt bakgrunn, litt sånn realfagsbakgrunn er best. At de kan ... at det blir lettere for dem å formidle resultatene i et sånt ... at vi ikke trenger å forklare alt. Og hvis de ikke har den rette bakgrunnen, sånn sett, så at de i hvert fall [har et] ønske om å formidle det på en nysgjerrig måte.

Og hva tenker du kreves av deg som forsker for å kunne ha en god kontakt med media?

Nei ... Hoppe over detaljer. Det er liksom punkt 1. Gjøre et forsøk på å besvare de spørsmålene som kommer fra journalisten. Ja. Man må godta at ikke alt blir 100 % rett som kommer på trykk, men at det er ganske rett. Man må godta at ikke alt blir ... ja ... like rett som i en vitenskapelig artikkel. Man må ... ja. Av og til så selges ting, at man har funnet en ny medisin eller at man løser et problem. Fra en journalist så selges det av og til ut [til publikum] at "vi er snart klar med en ny medisin på markedet", men vi vet, vi som går på laben, at vi selvsagt ikke er det.

Ja, det er kanskje av og til et slags misforhold mellom det dere som forskere vet, og prøver å formidle, og det journalistene oppfatter, eller?

Jeg tror journalistene oppfatter det når vi sier det tar 15 år å utvikle en ny medisin, fra det vi driver med på laben til noe på markedet. Det er sånn fakta ... og at det koster masse penger. Det vet de jo. Men jeg tror folk i dag må godta at ting blir oversolgt.

Så en litt tabloidisert overskrift, det må være greit?

Ja.

Men du som formidler et såpass komplekst fagfelt, som er på en måte nytt men bygger på veldig lange, gamle tradisjoner: du må jo ha en veldig vanskelig oppgave i mange tilfeller, med å formidle dette på en enkel måte? Hvordan klarer du å løse det?

Vi pleier å si at vi ikke tar faget vårt med til for eksempel Forskningsdagene, men at vi heller tar med oss temaet, og lar faget ligge igjen på laben. Så gjør vi eksperimenter med dem som kommer, som vi ikke gjør til vanlig. Det er helt greit. Da skal det være artig, mens ... ellers så ... i en artikkel eller sånt, så må man fortelle noen fakta ..

Men ... nei, jeg har ikke noe godt svar på det.

Men når du jobber ellers, eller du bare skal snakke med meg nå, så er jo korrekt språkbruk og det å være presis veldig viktig. Hvilket forhold har du til språk og bruk av språk i formidling?

Det er jo på en måte to forskjellige ting. Alt jeg skriver: for eksempel den artikkelen jeg holder på med nå, så kan du kanskje komme deg gjennom de fire første linjene av introduksjonen, og så er det på en måte stopp. Så ja ... der må man ha forskjellige type språkbruk når jeg snakker med deg og når jeg snur meg rundt og skal formidle vitenskapelige resultater fra laben. Da er det jeg som må kunne snakke begge språk.

Når du får en sitatsjekk, for eksempel fra en journalist, hvor flinke føler du at de er til å ta deg "på kornet" eller på ordet?

Jeg synes egentlig de har vært flinke. Bare det at man får lov til å ha sitatsjekk det skjer jo ikke bestandig.

Men du føler at det du sier faktisk kommer frem i sitatene som blir presentert?

Ja ... jeg er vel ikke den som har blitt mest intervjuet, så jeg har ikke så mange sånne ... men jo, stort sett har det vært bra.

Hvordan synes du eller tror du at media kunne gitt et mest mulig korrekt bilde av forskning og vitenskap? Eller hva må til?

Nei ... fra media sin side så må de vel bruke tid. Altså: hvis de kommer på instituttet her og vil beskrive hva vi gjør, så må de bruke en del tid, selv om det bare blir en enkel artikkel ut av det. Det kan hende de må ... så tid er vel det. Tid nok til å prøve å sette seg inn i hva vi holder på med. Hadde media vært villige til å gjøre det, tror jeg det hadde blitt bedre artikler ut av det de gjør.

Man må altså ha respekt for at det er et komplisert fagfelt det krever tid å sette seg inn i, rett og slett.

Ja, det tror jeg.

Men hvis man snakker med journalister, da, så sier de ofte at "artikler som er for kompliserte de blir ikke lest", og dermed må man kanskje forenkle veldig mye, og man kan ikke bruke så mye tid, for man må ut med innhold hele tiden. Hva er din oppfatning av publikum — når du har vært på Forskningsdagene og lignende, er folk interesserte i forskning, eller må du kjempe for oppmerksomheten?

Jeg tror folk er interesserte i forskning. Vi får oppmerksomhet, og bruker en skål med Twist for å lokke til oss dem som ikke hadde tenkt å komme innom akkurat vår stand. Det er jo bare et sånt gammelt triks. Men ... jeg synes folk er mer interessert i forskning, og .. jeg synes de skulle få lov til å gjøre eksperimenter, og få lov til å komme på besøk og .. folk er mer interessert i forskning nå enn de har vært før, og jeg tror Forskningsdagene er en av grunnene til det, hvor man har prøvd å legge til rette for at folk skal få komme og se.

Hva skal til for deg som forsker for at du skulle ha brukt mer tid på formidling. Er det kun snakk om prioriteringer fra din side, eller er det noe du kunne ønske deg?

Akkurat nå så er det vel prioriteringer. Så har vi tilbud om å være med på Forskningsdagene hvert år, for eksempel, men det anser jeg som at det tar altfor mye tid. Jeg skulle gjerne gjort det, men ... for mitt vedkommende så går det på prioritering.

Men formidlingsavdelingen som dere har: tar de kontakt med deg av og til, og får laget til en sak og får sendt ut pressemeldinger og lignende?

Ja, det har de også gjort.

Hva tenker du om den formen for kommunikasjon? At du kanskje kan bruke mindre tid, men bruke formidlingsavdelingen mer aktivt?

Nei ... det høres fornuftig ut. Ja. Selv om tiden ikke er der, så ... ja.

Men er det noe der som trengs for at sånne ting skal skje oftere, eller i større grad?

Ja, kanskje hvis .. formidlingsenheten for eksempel hadde intervjuet oss i 45 minutter ... kunne sikkert gjort det oftere.

Men er det noe som er interessant for deg i det hele tatt, eller er det litt sånn ... "jaja, vi må kanskje gjøre det, men"?

Joda, det er interessant.

Men handler det om å inspirere andre, eller er det det å formidle fagfeltet ditt?

Litt begge deler. Man får litt oppmerksomhet om det man holder på med når man står på laben, og ... det er jo okei.

He he. Andre jeg har snakket med sier at journalister og forskere har mye de samme motivene: de liker å være på trykk, jeg vet ikke om det gjelder for deg og?

Joda, det gjør det. He he.

Enten det nå er i akademiske tidsskrifter eller i tabloidpressen.

Ja.

Hvilke forventninger vil du si at du har til media og journalister? I den grad du har det.
Nei, jeg håper jo at hvis vi kommer med et gjennombrudd eller fine resultater, at de har lyst til å skrive om det. Ellers så har jeg ganske sånn nøytrale forventninger.

Har du respekt for journalister og media, slik det er i dag?

Ja. Det har jeg. Det er jo de som bestemmer om det skal trykkes eller ikke, hvis jeg ikke ... jeg har stor respekt for dem, det har jeg.

Har du noe mer du har lyst til si til meg nå, før vi avslutter?

Nei. Hva ønsker du å si med oppgaven din?

Det jeg ønsker å si noe om er forholdet mellom forskere og journalister. Jeg føler det er et misforhold mellom det forskerne har av forventninger til media, og det journalisten har av forventninger til forskerne. Og når jeg har jobbet som forskningsjournalist på diverse ting, så merker jeg at forskere er veldig skeptiske, og har veldig lyst til at alt skal være veldig nøyaktig og fint, og så kommer journalisten og skal ha noe som skal bli lest. Det ligger noe der som kan være litt problematisk, da.

Jeg ser jo på NRK Dagsrevyen, når de tar inn en forsker på for eksempel Midtøsten, da setter jeg meg ned og ser. For den forskeren eller studenten svarer på de journalistspørsmålene fra Dagsnytt, så synes jeg egentlig at det er OK, at de går ut og prøver å bruke folk som er eksperter på dette her, det merker jeg. Det er bra de blir brukt som fagpersoner.

At det kanskje yter litt mer respekt for det du føler du får servert, eller?

Ja, men også at man blir sett på som en ressurs [som forsker], hva de nå enn forsker på, men at det blir sett på som noe positivt. Om de forsker på en eller annen konflikt

eller et tema. Det er flott at de kan få komme i et NRK-studio og fortelle om det de kan noe om.

Ellers så har jeg ingen flere kommentarer til deg.

Appendix 7: intervjuguide

Dette er intervjuguiden som ble benyttet ved hvert intervju, for å sikre noenlunde korrelasjon mellom hver samtale.

Basert på erfaringen fra de første intervjuene tok jeg også med et flere spørsmål videre til de neste. Det gjelder spesielt hva informantene tenker om publikums forståelse av forskning.

Intervjuene skal være løse i formen. Det vil si at den som gjennomfører intervjuet er fri til å stille de spørsmålene som måtte kreves eller synes riktig i situasjonen og med den personen som intervjues.

Intervjuene skal likevel inneholde de nedenforstående eller en variant av de nedenforstående spørsmålene, for å ha en viss korrelasjon mellom de ulike intervjuobjektene.

På det overordnede plan er målet å finne ut mest mulig om vedkommendes forhold til forskningsjournalistikk.

Innledende:

Informanten må opplyses om at resultatene ikke blir presentert anonymt i oppgaven.

Informanten skal også spørres om sitt navn og sin tittel.

Felles:

Om informantens bakgrunn.

Definisjoner: hva er forskningsjournalistikk?

Er forskningsjournalistikk viktig? Hvorfor/hvorfor ikke?

Hva er en god forskningsjournalist?

Hvor går grensen mellom popularisering og fakta?

Hvordan kan media gi et mest mulig korrekt bilde av forskning og forskningsverden?

Hvilket forhold har du til språket du bruker i din kommunikasjon?

Spesielt for journalistene:

Hvordan blir forskningsjournalistikk prioritert i din redaksjon?

Hvordan blir sakene du arbeider med til?

Hvilke holdninger føler du forskere har til mediekontakt?

Spesielt for forskerne:

Hvordan opplever du det å ha kontakt med media?

Har du noensinne tatt kontakt med media selv, på eget initiativ?